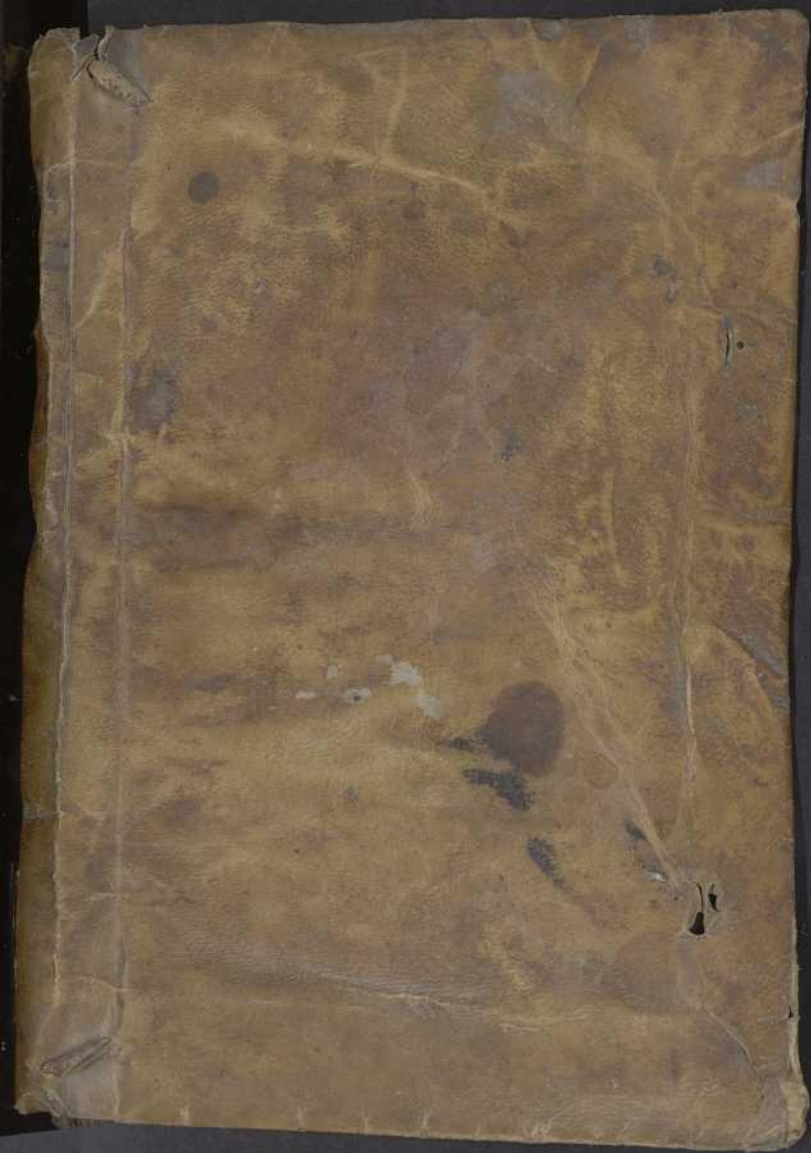

4876

W 23

K4

J 28

Q. CURTII
+ RUFII

DE REBUS GESTIS

ALEXANDRI MAGNI

LIBRI VIII.

BREVIARIIS, AC NOTIS HISPANICIS
illustrati, cum locupletissimo indice Urbium
omnium, Regionum, Fluminum, &c.
quæ apud Authorem frequenter
occurrunt.

A P. RAYMUNDO AGUIRRE
e Societat. Jesu.

VILLAGARSI.

TPPIS SEMINARII.

Anno 1759.

~~Handwritten scribbles and marks, possibly remnants of text or a signature.~~

~~Handwritten scribbles and marks, possibly remnants of text or a signature.~~

LICENCIA DE LA RELIGION.

Eugenio de Colmenares Preposito Provincial de la Compañia de Jesus en esta Provincia de Castilla, por particular comision, que para ello tengo de N. M. R. P. Lorenzo Ricci Preposito General, doi licencia, para que se imprima un libro intitulado, *Q. Curtii Rufi de rebus gestis Alexandri Magni libri VIII. Breviariis, ac notis Hispanicis illustrati* à P. Raymundo Aguirre è *Societate Jesu*, el cual ha sido examinado, y aprobado por personas doctas, y graves de dicha Compañia. En testimonio de lo cual dimos esta, firmada de nuestro nombre, y de nuestro Secretario, y sellada con el Sello de nuestro Oficio. En Vailadolid à catorce dias del mes de Diciembre de mil setecientos cinquenta y ocho años.

†
IHS.

Eugenio de Colmenares.

†
IHS.

Joachin Medrano.
Sec.

CENSURA DE D. FRANCISCO
Viguezal, Racionero Titular de la
Santa Iglesia Catedral de la Ciudad
de Palencia, y antes Catedrático de
Humanidad en dicha Ciudad.

DE orden del Sr. Lic. D. Manuel Rubin de Zelis, Proto-Notario Apostolico, Provisor y Vicario General en esta Ciudad, y Obispado de Palencia, he visto el suplemento à la historia de Q. Curcio Rufo, *de rebus gestis Alexandri Magni*, el argumento à cada capitulo, y las notas à los lugares dificultosos del Autor, dispuesto todo à espenas de la solícita erudicion del M. R. P. Ramon Aguirre de la Compañia de Jesus. Juzgo toda la obra mas por digna de alabanza, que de censura. En lo primero, libra à Curcio del feo borron de Acefalo: en lo segundo, clara, y brevemente compendia la serie de cada capitulo: y en las notas acomodadas al laconico, y elegante Hispanismo de nuestros tiempos aclara los lugares dificultosos. Todo lo tengo por util, y digno de la publica luz, que pretende, no restandome otra cosa, mas que dar muchas gracias à la esclarecida Religion de la Compañia, que de los abundantes tesoros de

de fabiduria produce cada dia nuevos Heroes,
que así procuran enriquecer la Republica Lite-
raria, Palencia, y Noviembre dos de mil setecien-
tos cincuenta y ocho.

D. Francisco Viquezal.

LICENCIA DEL ORDINARIO.

NOS el Lic. Don Manuel Rubin de Zelis, Provisor, y Vicario General deste Obispado de Palencia, por el Illmo. Señor D. Andres de Bustamante Obispo de él, Conde de Pernia del Consejo de S. M. &c. Por la presente y por lo que à Nos toca damos licencia para que se pueda imprimir, è imprima el libro, cuio titulo es: *Q. Curtii Rufi de rebus gestis Alexandri Magni, Regis Macedonum*: su Autor el M. R. P. Ramon Aguirre de la Compañia de Jesus, atento que de nuestra orden, y mandato se ha visto, y reconocido, y parece no contiene cosa que se oponga à nuestra Santa Fé Catolica, y buenas costumbres. Dada en Palencia à 4. de Noviembre de 1758.

Lic. Rubin.

Por su mandado
Manuel de las Barcenas.

T A S A.

DON Joseph Antonio de Yarza Secretario del Rei nuestro Señor su Escribano de Camara mas antiguo, y de gobierno del Consejo. Certifico, que habiendose visto por los Señores de él el libro intitulado, *Q. Curtii Rufi de Rebus gestis Alexandri Magni libri VIII. Brebiiariis ac notis Hispanicis illustrati*, que con licencia de dichos Señores ha sido impreso tasaron à siete maravedis cada pliego, y dicho libro parece tiene treinta y tres sin principios ni tablas, que à este respecto importa doscientos treinta y un maravedis, y à el dicho precio y no mas mandaron se venda, y que esta certificacion se ponga al principio de cada libro para que se sepa el à que se ha de bender. Y para que conste lo firmé en Madrid à dos de Maio de mil setecientos cincuenta y nueve.

D. Joseph Antonio de Tarza.

FIDES CORRECTORIS.

Pag.	Lin.	Errata.	Corrige.
82.	8.	tierra . . .	agua.
94.	11.	lius . . .	hæc.
205.	24.	trecentos . .	trecenti.
235.	15.	ille . . .	illi.
237.	19.	præaltus . .	præaltum.
238.	2.	fronte . . .	fonte.
239.	11.	quo . . .	quod.
259.	8.	rerum . . .	reum.
260.	30.	quiescero . .	quiescere.
269.	27.	absunt . . .	adsunt.
270.	24.	bomines . .	hominis.
291.	17.	accusatores .	accusatoris.
299.	31.	alias . . .	alia.
317.	1.	vincere . .	vincire.
319.	21.	justissimus .	justissimos.
319.	25.	quodnam . .	quemnam.
347.	9.	redacta . .	redacta petra.
356.	8.	fera . . .	fera.
357.	2.	animo . . .	animos.
363.	1.	quam . . .	quem.
385.	5.	facies . . .	faciet.
406.	8.	repetisset .	reperisset.
413.	21.	fecere . . .	fecero.
483.	6.	folis . . .	foli.

509.	32.	genitum . . genitum.
511.	11.	novatarum . novaturum.
Ind. lit. I.		imber . . . imbrus.
Eadem lin.		Francia . . Thracia.

Liber Q. Curtii de rebus gestis Alexandri Magni Bre-
viariis ac notis Hispanicis illustratus, salvis his
mendis suo exemplari correspondet; sic testifi-
cor Matriti die vigesima nona Aprilis anno
Domini millesimo septingentesimo quinquage-
simo nono.

Dr. D. Emmanuel Gonzalez Ollero.

A. C. M. G. C.

ADVERTENCIA AL LECTOR.

Como el fin principal desta obra ha sido faci-
litar à los Niños la inteligencia del Autor,
para lo cual no era necesario hacer notas sobre va-
rios puntos historiales, que toca Curcio, y sobre otros
en que se engaña, parecio conveniente el omitirlos;
en especial siendo la obra de suyo no poco difusa, y
necesario, que saliese un volumen de poco manejo para
los Niños, si no nos hubieramos ceñido tanto. Por
esta misma causa no nos ha parecido repetir las notas
en varias cosas, que se hallan frecuentemente repeti-
das en el Autor. Quien quisiere instruirse à fondo en
todo ello vea al Padre Mateo Radero de nuestra
Compañia, de cuya obra, como de fuente, han be-
bido todos los Comentadores de Q. Curcio que des-
pues ha habido.

EL

EL REY

POR cuanto por parte del P. Rector, y Colegio de la Compañia de Jesus de la Villa de Villagarcia de Campos, se representó en el mi Consejo habia obtenido licencia para la Impresion del libro intitulado, *Q. Curtii Rasi de Rebus gestis Alexandri Magni Libri VIII. Brebiiariis ac notis Hispanicis* ilustrado por el P. Ramon Aguirre de la misma Compañia, y recelándose su parte se le reimprimiesen, suplicó al mi Consejo se sirviese conceder à dicho P. Rector, y Colegio licencia y Privilegio por tiempo de diez años para su reimpression. Y visto por los de él se acordo expedir esta mi Cedula, por la cual en atencion à los motivos que quedan espuestos concedo licencia y facultad al dicho P. Rector, y Colegio para que sin incurrir en pena alguna por tiempo de diez años primeros siguientes, que han de correr y contarse desde su fecha el dicho P. Rector, y Colegio, ò la Persona que su poder tubiere, y no otra alguna pueda reimprimir y bender el libro intitulado, *Q. Curtii Rasi*, que arriba queda mencionado, con que la reimpression se haga en papel fino, y por el egemplar que sirve de original, que ba rubricado y firmado al fin de D. Joseph Antonio-

tonio de Yarza mi Secretario, Escribanos de Camara mas antiguo y de gobierno del mi Consejo, con que antes que se venda se traiga ante los de él juntamente con dicho egemplar, que sirve de original, para que se vea si la reimpresion está conforme à él, traiedo asimismo se en publica forma como por Corrector por mi nombrado se vio, y corrigio dicha reimpresion por el egemplar, para que se tase el precio à que se hà de vender. Y mando al Impresor que reimprimiere el referido libro, no reimprima el principio, y primer pliego, ni entregue mas que uno solo con el egemplar al dicho P. Rect. y Colegio à cuiu costa se reimprime para efecto de dicha correccion, hasta que primero este corregido, y tasado el referido libro por los del mi Consejo; y estandolo asi, y no de otra manera pueda reimprimir el principio, y primer pliego, en el qual seguidamente se ponga esta licencia; tasa, y erratas, pena de caer, è incurrir en las contenidas en las Pragmaticas, y Leies destos mis Reinos, que sobre ello tratan, y disponen: y mando que ninguna persona sin licencia del espresado P. Rect. y Colegio pueda reimprimir el citado libro ni benderle, pena que el que le reimprimiere haia perdido, y pierda todos, y cualesquier libros, moldes, y pertrechos que dicho libro tubiere; y mas incurra en la de cinquenta mil maravedis, y sea la

tercia parte de ellos para la mi Camara, otra tercera parte para el Juez que lo sentenciare, y la otra para el denunciador. Y cumplidos los mencionados diez años el referido P. Rect. y Colegio, ni otra persona en su nombre, quiero no use desta mi Cedula, ni prosiga en la reimpresion del citado libro sin tener para ello nueva licencia mia, so las penas en que incurren los Concejos, y Personas que lo hacen sin tenerla. Y mando à los del mi Consejo Presidentes, y Oidores de las mis Audiencias, Alcaldes, Alguaciles de la mi Casa, Corte, y Chancillerias, y à todos los Corregidores, Asistente, Gobernadores, Alcaldes Maiores, y Ordinarios, y otros Jueces, Justicias, Ministros, y Personas de todas las Ciudades, Villas, y Lugares destos mis Reinos, y Señorios, y à cada uno, y qualquier de ellos en su distrito, y jurisdiccion vean, guarden, cumplan, y egecuten esta mi Cedula, y todo lo en ella contenido, y contra su tenor, y forma no vayan, ni pasen, ni consientan ir ni pasar en manera alguna, pena de la mi merced, y de cinquenta mil maravedis para la mi Camara. Dada en Villaviciosa à 22. de Junio de 1759.

YO EL REY.

Por mandado del Rei mi Señor
D. Agustín de Montiano y Lujando.

Q. CURTII RUFI,
DE REBUS GESTIS
ALEXANDRI MAGNI

REGIS MACEDONUM.

FALTAN LOS DOS PRIMEROS LIBROS DE
Q. Curcio, sobre los hechos de Alejandro Magno.
Nosotros supliremos breve, y compendiosamente
este defecto, de lo que ha escrito en los
Historiadores de su vida.

SUPLEMENTO AL LIBRO PRIMERO.

Los 398. años despues de la fundacion
de Roma, y 359. antes de la venida
de Christo, nació Alejandro, de Olim-
pias, muger de Filipo, Rei de Macedo-
nia. Precedieron à su nacimiento mu-
chas cosas, que suelen ser à veces pronosticos, y presagios
A de

de lo que despues ha de suceder. La noche, que nació
se quemó el Templo de Diana en Efeso, tembló la
tierra, y tronó el Cielo. Por este mismo tiempo su-
getó Filipo à Potidea, y Parmenion à los Ilirios;
y se vieron por un dia entero sobre la casa donde
nació dos hermosas Aguilas. Tubo por Maestro à Aris-
toteles, y salio bien instruido, y aprobechado de su en-
señanza; y ya desde sus primeros años daba muestras,
de lo que habia de ser despues. Su estatura era pe-
queña, el rostro agradable, los miembros à proporcion,
el cuerpo robusto, y vigoroso, de grandes pensamien-
tos, y de igual corazon. En ausencia de su Padre,
y à los 16. años de su edad, sugató à los Medaros,
Pueblos de la Tracia, edificó à Andranopolis, y lla-
mado de su Padre fue à Bizancio, à quien acompa-
ñó en la expedicion contra los Escitas, y libró con
su valor, y esfuérzo de un grande peligro, en
que se vio de perder la vida. Sugató à los Ilirios,
que se habian rebelado, y tubo mucha parte en la
victoria, que alcanzó Filipo contra los Atenienses.
Pero despues por unas disensiones, que tubo con Aca-
lo, y con Filipo (quien temia resuelto ya dar muerte
à su hijo) se retiró à los Ilirios, y su buelta fue
causa de otras nuevas discordias. Al fin murió Filipo
à manos de un impio asesino, à quien Alejandro,
luego que subió al trono, quitó la vida, y à otros
muchos complices en el mismo delito. Despues de so-
se-

segadas varias revoluciones, que al principio de su Reinado se ofrecieron, y redujo à su obediencia à la Tesalia, venció à los Getas, que habitaban mas allá del Istro, ò Danubio: hizo paces con los Tribalos: recibió Embajadores de los Celtas, ò Alemanes, y de otros Pueblos. Desbaratado el Egercito de Glaucia Rei de los Taulencios, bolvió à la Grecia, de donde fue à sitiar à Tebas. No tardó mucho en tomarla, y en demolerla, pasando à cuchillo sus habitantes sin perdonar à edad, ò sexo, à escepcion de los que se reservaron, y vendieron. Tan señalada victoria, y tan egemplar castigo bastó para hacer de su partido à los Arcades, Eleos, Eteos, y Megarenses, y para contener en su deber à otros muchos Pueblos, y Naciones.

* *
*

SUPLEMENTO

AL LIBRO SEGUNDO.

EL Imperio de los Persas, que por espacio de 230. años habia estado tan floreciente, habia llegado ya al colmo de la felicidad. Dario Rei de la Persia (à quien pensaba Tilipo hacer guerra, y estaba disponiendose para ella, quando le cogió la muerte) no dudaba, que llevaria adelante Alejandro, y querria llevar hasta el cabo los pensamientos, y proyectos de su Padre. No quiso, pues, que le cogiese desprevenido el enemigo. Dispusose quanto pudo para recibirle, y aun para buscarle. Embió, delante de si con cincuenta mil Griegos à Memnon natural de Rodas, y gran Capitan, para divertir, y retardar el impetu del enemigo; y no perdonó à diligencia alguna para asegurarse mas. Unas prevenciones como estas en un Enemigo tan poderoso, hubieran acobardado otro corazon menor, que el de Alejandro. Pero este lejos de caer de animo, dando orden à las cosas de Macedonia, y de la Grecia, se

se puso en marcha contra Dario. Paso' el Helesponto: visito' el sepulcro de Aquiles, y el Templo de Minerva en la antigua Troia, donde colgó sus armas, armandose de otras, que habia en el mismo Templo. Con ellas, despues de conquistadas varias Ciudades, vencio' à orillas del rio Granico à los Persas en numero de ciento y veinte mil, habiendo quedado en el campo veinte y dos mil Persas muertos, y otros tantos prisioneros. La noticia sola desta victoria, bastó para hacerle dueño sin oposicion alguna de toda aquella parte del Asia, que está mas allá del Tauro, y del Eufrates: entró en Efeso, restauró à Esmirna, cogió à Mileto, sugató à la Caria, y todas las Ciudades, que estan entre Mileto, y Halicarnaso. La misma fortuna corrieron la Licia Maior, y Menor, los Faselitas, y otros muchos Pueblos, de las cuales parte fueron felices en haberse entregado, y parte conocieron muy à su costa el poder de las armas de Alejandro, por haberle hecho resistencia. Paso' despues à Panfilia, entró en la Judea, y en Jerusalem acompañado del Sumo Sacerdote, y ofreció en el Templo dones al verdadero Dios, mirando con respeto à los Hebreos, Pueblo escogido del Señor. No se llenó el corazon de Alejandro con tantas conquistas. Paso' adelante en ellas: cogió à Side, Silio, y muchas Ciudades muradas de la Pisidia. Tomó por fuerza à Telmiso, à la cual arrasó en castigo

de su resistencia; y ultimamente pasó à la Frigia,
 libre ya de Memnon, que era el enemigo, que le
 daba mas cuidado, y el que ciertamente debia te-
 mer mas, el cual acababa de morir de enfermedad,
 despues de conquistadas varias Ciudades, y quando
 pensaba meterse en la Macedonia, para quitar à
 Alejandro el reino propio, mientras procuraba
 hacerse dueño de los que no
 eran suyos.

LIBER TERTIUS.

CAPITULO I.

*ENTRA ALEJANDRO SIN OPPOSICION EN CELE-
ne. Cerca el Castillo, y este se le entrega.
Embajada de los Atenenses.*

INter hæc Alexander, ad conducendum ex Pe-
loponneso militem Cleandro cum pecunia
misso, Lyciæ, Pamphyliæque rebus compo-
sitis, ad urbem Celænas exercitum admovit. Media,
illa tempestate, nocturnia interfluebat Mariyas amnis,
fabulosis Græcorum carminibus inclitus. Fons ejus
ex summo montis cacumine, excurrent, in sub-
jectam petram magno strepitu aquarum cecidit: inde
diffusus circumjectos rigat campos, liquidus, &
suas dantaxat undas trahens. Itaque color ejus
placido mari similis locum Poëtarum mendacio fe-
cit. Quippe traditum est, nymphas, amore amnis
retentas, in illa rope considerare. Cæterum, quan-
diu intra muros fuit, nomen suum retinet. At,
cùm extra munimenta se evolvit, majore vi, ac
mo-

mole agentem undas, Lycum appellant. Alexander quidem urbem destitutam a suis intrat. Arcem verò, in quam confugerant, oppugnare adortus, caduceatorem præmisit, qui denuntiaret, ni dederent, ipsos ultima esse passuros. Illi caduceatorem in turrim & situ, & opere multum editam perductum, quantæ esset altitudo, intueri iubent, ac nuntiare Alexandro non eadem ipsum, & incalculas estimatione munimenta metiri: se scire in expugnabiles esse, ad ultimum pro fide morituros. Ceterum, ut circumfideri arcem, & omnia sibi in dies arctiora viderunt esse, sexaginta dierum inducias pacti, ut, nisi intra eos auxilium Darius ipsis misset, dederent arcem, postquam nihil inde præsidii mittebatur, ad præstitutam diem permisisse se Regi. Superveniunt deinde Legati Atheniensium petentes, ut capti apud Granicum amnem redderentur sibi. Ille non hos modo, sed etiam ceteros Græcos restitui suis iussurum respondit, finito Persico bello.

NOTAS.

Media mænia. Pasaba por medio de las murallas.

Suas duntaxat. Sin mezcla de otras aguas.

Locum poetarum. Dió lugar à las fabulas de los Poetas.

Maiore vi. Mas rapido, y caudaloso.

Non eadem. Que no conocia tan bien Alejandro como ellos mismos, que fortificacion era: que era muy diverso del suyo el juicio, que habia hecho Alejandro de la fortaleza.

Ad ultimum. En conclusion, que moririan antes que dejar de ser fieles à su Rei.

CAPITULO II.

*PASA CON TODO SU EGERCITO A GORDIO
cabeza de la Frigia: rompe el nudo Gordiano, y
pasa à Capadocia en busca de Dario.*

CÆterùm Dario imminens, quem nondum Euphratem superasse cognoverat, undique omnes copias contrahit, totis viribus tanti belli discrimen aditurus. Phrygia erat, per quam ducebatur exercitus, pluribus vicis, quàm uribus frequens. Tunc habebat quondam nobilem Midæ Regiam, Gordium nomen est urbi, quam Sangarius amnis interfuit, pari intervallo Pontico, & Cilicio mari distantem. Inter hæc maria angustissimum Asiæ spatium esse, comperimus, utroque in arctas fauces compellente terram. Quæ, quia continenti adhæret, sed magna ex parte clauditur fluctibus, speciem insulæ præbet: ac nisi tenue discrimen obiceret, maria, quæ nunc dividit, committeret. Alexander, urbe in suam ditionem redacta, Jovis templum intrat. Vehiculum, quo Gordium Midæ patrem vectum esse constabat, adspexit, cultu haud sanè à villioribus, vulgarisque usu, abhorrens. Notabile erat vinculum adstrictum compluribus nodis in semetipsum implicatis, & celantibus nexus. Incolis deinde affirmantibus, editam esse Oraculo sortem, Asiæ positurum, qui inextinguibile vinculum solvisset, cupido incelsit animo sortis ejus explendæ. Circa Regem erat & Phrygum turba, & Macedonum, illa expectatione suspen-

penſa, hæc ſolicita ex temeraria Regis fiducia. Quippe ſeries vinculorum erat ita aſtricta, ut, unde nexus inciperent, quove ſe conderent, nec ratione, nec viſu percipi poſſet. Solvere aggreſſus injece- rat curam, ne in omen verteretur irritum inceptum. Ille nequicquam diu lactatus cum latentibus nodis, *Nihil*, inquit, *interſt quomodo ſolvantur*: gladioque ruptis omnibus loris, Ora- culi ſortem vel eluſit, vel implevit.

Cum deinde Darium, ubicunque eſſet, occu- pare ſtatuiffet; ut à tergo tuto relinqueret, Am- photerum claſſi ad oram Hellesponti, copiis au- tem præfecit Hegelochum, Leſbum, & Chium, & Coum præſidiis hoſtium liberaturos. His talenta ad belli uſum quingenta attributa. Ad Antipatrum, & eos, qui Græcas urbes tuebantur, ſexcenta miſſa. Ex foedere naves ſociis imperatz, quæ Hel- leſponto præſiderent. Nondum enim Memnonem vita exceſſiſſe cognoverat, in quem omnes inten- derat curas, ſatis gnarus, cuncta in expedito fore, ſi nihil ab eo moveretur. Jamque ad urbem An- cyram ventum erat, ubi numero copiarum into, Paphlagoniam intrat. Huic juncti erant Eneſi: unde quidam Venetos trahere originem credunt. Om- niſque hæc regio paruit Regi. Datifque obſidibus, tributum, quod ne Perſis quidem tuliffent, pen- dere ne cogerentur, impetraverunt. Calas huic re- gioni præpoſitus eſt. Ipſe aſſumptis, qui ex Ma- cedonia nuper advenerant, Cappadociam perit.

NOTAS.

Dario imminens. *Dandoſe priſſa para alcanzar à Da- rio.*

Tuac

Tunc habebat. *Aun entonces existia el Palacio de Midas, celebre en otro tiempo.*

Angustissimum spatium. *Un paso mui estrecho.*

Compellente. *Estrechando uno, y otro mar la tierra y baciendola Istmo.*

Committeret. *Juntaria los mares, que separa, sino estubiera de por medio esta corta porcion de tierra.*

Nexus. *Los cabos, y los nudos.*

Editam esse. *Se sabia por un oraculo.*

Expectatione. *Con expectacion del suceso: esperando, à ver en que paraba.*

Vel elusit. *Si se habia de desatar con arte, no romperlos.*

Vel implevit. *Si bastaba desatarlos de cualquier modo.*

Ex foedere. *En cumplimiento de los tratados se les encargò à los aliados aprontasen naves.*

In expedito. *No habria embarazo alguno.*

CAPITULO III.

MUERTO MEMNON, RESUELVE DARIO
mandar por sí su Egercito: description
de sus tropas.

AT Darius, nuntiata Memnonis morte, haud secus, quam par erat, motus, omnia omni alia spe, statuit ipse decernere. Quippe, quæ per Duces suos acta erant, cuncta damnabatur, pluribus curam, omnibus abfuisse fortunam. Igitur Castris ad Babylonem positis, quo majore

re animo capefferent bellum, universas vires in conspectum dedit. Et circumdato vallo, quod decem millium armatorum multitudinem caperet, Xerxis exemplo, numerum copiarum iniit. Otto sole, ad noctem agmina, sicut descripta erant, intravere vallum: inde emissâ occupaverunt Mesopotamiæ campos: equitum, peditumque propemodum innumerable turba, majorem, quàm pro numero, speciem gerens. Persarum erant centum millia, in quibus eques triginta millia implebat. Medi decem equitum, quinquaginta millia peditum habebant. Barcanorum equitum duo millia fuere, armati bipennibus, levibusque scutis cetræ maximè speciem reddentibus: peditum decem millia pari armatura sequebantur. Armenii quadraginta millia miserant peditum, additis septem millibus equitum. Hyrcani egregii, ut inter illas gentes, sex millia expleverant, equis militatura. Derbices quadraginta millia peditum armaverant. Pluribus hærebant ferro præfixæ hastæ, quidam lignum igni duraverant. Hos quoque duo millia equitum ex eadem gente comitata sunt. A Caspio mari octo millium pedester exercitus venerat: ducenti equites cum his erant. Ignobiles Asiæ gentes duo millia peditum, equitum duplicem paraverant numerum. His copiis triginta millia Græcorum, mercede conducti, egregiæ juventutis, adjecta sunt. Nam Bactrianos, & Sogdianos, & Indos, ceterosque Rubri maris accolas, ignota etiam ipsi gentium nomina, festinatio prohibebat acciri.

Nec quicquam illi minùs, quàm multitudo militum, defuit. Cujus tum universæ aspectu admodum lætus

tus, Purpuratis solita vanitate spem ejus inflantibus, conversus ad Charidemum Atheniensem, belli peritum, & ob exilium infestum Alexandro, quippe Athenis, jubente eo, fuerat expulsus, percontari cepit, *Satis ne ei videretur instructus ad obterendum hostem.*

NOTAS.

Omissa. *Sin fiarse de nadie, ni poner en otro alguno sus esperanzas.*

Statuit. *Quiso hacer él mismo la guerra: mandar en Gefe.*

Circumdato vallo. *Haciendo una circunvalacion.*

Iniit. *Hizo pasar muestra à su Egercito.*

Sicut descripta. *Segun estaban alistadas.*

Cetræ. *Que se parecian mucho à las adargas, y rodeltas.*

Duraverant. *Habian endurecido à fuego las puntas de los palos.*

Ipsi. *A Dario.*

Purpuratis. *Sus Satrapas, y principales Oficiales.*

Inflantibus. *Confirmando, y promoviendo las esperanzas de Dario con la vanidad, y adulacion que suelen.*

CAPITULO IV.

RESPUESTA DE CHARIDEMO A UNA PREGUNTA

de Dario. Manda Dario injustamente, que le maten.

AT ille & suæ sortis, & Regiæ superbiæ oblitus, *Verum, inquit, & tu forsitan audire nolis, & ego nisi nunc dixero, aliàs nequidquam*

quam confitebor. Hic tanti apparatus exercitus, hæc tot gentium, & totius Orientis excita sedibus suis moles, finitimis potest esse terribilis. Nitet purpura, auroque, fulget armis, & opulentia, quantam qui oculis non subjecere, animis concipere non possunt. Sed Macedonum acies, torva sanè, & inculta, clypeis, hastisque immobiles cuneos, & conserta robora virorum tegit. Ipsi Phalangem vocant peditum stabile agmen. Vir viro, armis arma conserta sunt. Ad nutum monentis intenti, sequi signa, ordines servare didicere. Quod imperatur, omnes exaudiunt. Obsistere, circumire, discurrere in cornu, mutare pugnam, non Duces, magis, quam milites callent. Et, ne auri, argenti- que studio teneri putes, adhuc illa disciplina, paupertate magistrâ, stetit. Fatigatis humus cubile est: cibus, quem occupant, satiat: tempora somni arctiora, quam noctis sunt. Jam Thessali equites, & Acarnanes, Aetolique, in vili bello manus, fundis, credo, & hastis igne duratis, repellentur. Pari robore opus est. In illa terra, quæ hoc genuit, auxilia querenda sunt. Argentum istud, atque aurum ad condandum militem minus. Erat Dario mite, ac tractabile ingenium, nisi suam naturam plerumque fortuna corrumpere. Itaque veritatis impatiens, hospitem, ac supplicem, tunc maxime utilia suadentem, abstrahi jussit ad capitale supplicium. Ille, ne tum quidem libertatis oblitus, *Habeo*, inquit, *paratum mortis mee ultorem. Expetet pœnas mei consilii freti ipse, contra quem tibi suspi.* Tu quidem licentia Regni subito mutatus, documentum eris posteris, homines, cum se permiserint fortunæ, etiam naturam dediscere. Hæc vociferantem, quibus erat imperatum,

jugulant. Sera deinde poenitentia subiit Regem: ac
vera dixisse confessus, eum sepeliri iussit.

NOTAS.

Confitebor. *En vano sera decirtela despues.*

Quantam qui. *Tanta que no llegarian à hacer con-
cepto della, ni à concebir tanto los que no la viesén.*

Teget immobiles. *Mantendra firmes.*

Conferta. *Unidos.*

Cibus, quem. *El bocado que ballan mas à mano
los satisface.*

Tempora noctis. *Dan menos horas al sueño, que
tiene la noche: no duermen toda la noche.*

Credo. *En lugar de non credo. Es ironía, figura
retorica, en que se da à entender todo lo contrario
de lo que suenan las palabras.*

Nisi. *Sino fuera que.*

Is ipse. *Alejandro.*

Licentia regni. *Mudado de repente en otro hombre
con la mucha licencia que se toman los Reies.*

Cum se permilera. *Cuando se dejan llevar de la
fortuna.*

CAPITULO V.

*SUENOS DE DARIO. PRONOSTICOS DE SUS
Adivinos. Mueve sus Reales ácia el
Eufrates.*

THymodes erat Mentoris filius, impiger juvenis, cui præceptum est a Rege, ut omnes peregrinos milites, in quibus plurimum habebat spei, à Pharnabazo acciperet, opera eorum usus in bello. Ipsi Pharnabazo tradit Imperium, quod ante Memnoni dederat. Anxium de instantibus curis, agitabant etiam per somnum species imminentium rerum, siue illas agritudo, siue divinatio animi prælagientis arcesceret. Castra Alexandri magno ignis fulgore collucere ei visa sunt, & paulò post Alexander adduci ad ipsum in eo vestis habitu, quo ipse fuisset; equo deinde per Babylonem vectus, subito cum ipso equo oculis esse subductus. Ad hæc Vates varia interpretatione curam distinxerant. Alii latum id Regi somnium esse dicebant, quòd castra hostium arsisent, quòd Alexandrum, deposita Regia veste, in Persico, & vulgari habitu perductum esse vidisset. Quidam non ita augurabantur, quippe illustria Macedonum castra visa fulgorem Alexandro portenderet; quem Regnum Asiæ occupaturum esse, haud ambigerent, quoniam in eodem habitu Darius fuisset, cum appellatus est Rex. Vetera quoque omina, ut fit, sollicitudo revocaverat. Darium enim in principio Imperii vaginam acinacis Persicam ius-

fif.

sisse mutari in eam formam, qua Græci ut renatur, protinusque Chaldaeos interpretatos, Imperium Persarum ad eos transiturum, quorum arma esset imitatus. Cæterum ipse & Vatum responso, quod edebatur in vulgus, & specie, quæ per somnium oblata erat, admodum lætus, castra ad Euphratem moveri jubet. Patrio more Persarum traditum est, orto sole, demum procedere. Die jam illustri signum è tabernaculo Regis buccina dabatur: super tabernaculum, unde ab omnibus conspici posset, imago Solis crytallo iuclula fulgebat.

NOTAS.

A rege. Dario.

Anxium. Sollicito, y cuidadoso por el estado presente de sus cosas.

Sive illas. O ya sea, que las escitase la congoja del corazon, ò ya sea que presenciese este lo que habia de suceder.

Distinxerant curam. Le habian dado mas en que pensar: le hacian cavilar, sin que en nada hiciese pie, ò le quietase.

Illustra visa. Que oia arder, y lucir con la llama.

Sollicitudo. Este mismo cuidado habia renovado la memoria.

Acinacis. De la Cimicarra: Alfange ancho de oja, y con redoble en la punta.

Die jam illustri. De dia claro.

CAPITULO VI.

*POMPA DE LOS REYES DE PERSIA EN CAM-
paña, y descripción de ambos Ejercitos.*

ORdo autem agminis erat talis. Ignis, quem ipsi sacrum, & aeternum vocabant, argenteis altaribus præferebatur. Magi proximi patrum carmen canebant. Magos trecenti, & sexaginta quinque juvenes sequebantur, puniceis amiculis velati, diebus totius anni pares numero: quippe Persis quoque in totidem dies descriptus est annus. Curram deinde Jovi sacratum albentes vehebant equi. Hos eximie magnitudinis equus, quem Solis appellabant, sequebatur. Aureæ virgæ, & albæ vestes regentes equos adornabant. Hand procul erant vehicula decem, multo auro, argentoque calata. Sequebatur hæc equitatus duodecim gentium, variis armis, & moribus. Proximibant, quos Persæ *Immortales* vocant, ad decem millia. Cultus opulentiæ barbaræ non alios magis honestabat. Illi aureos torques, illi vestem auro distinctam habebant, manicatasque tunicas, gemmis etiam adornatas. Exiguò intervallo, quos Cognatos Regis appellant, decem, & quinque millia hominum. Hæc verò turba muliebriter propemodum cuncta, luxu magis, quam decoris armis conspicua erat. *Doryphori* vocabantur proximum hæc agmen, soliti vestem excipere Regalem. Hi curram Regis anteibant, quo ipse eminens vehebatur: utrumque currus

Istus Deorum simulacra ex auro, argentoque expressa decorabant. Distinguebant internitentes gemmæ jugum, ex quo eminebant duo aurea simulacra cubitalia, quorum alterum Nini, alterum Belli gerebat effigiem. Inter hæc auream aquilam, pinnas extendenti similem, sacraverant. Cultus Regis, inter omnia, luxuriâ notabatur. Purpureæ tunicæ medium albo intextum erat: pallam auro distinctam aurei accipitres, velut rostris inter se corruerent, adornabant: & zona aurea muliebriter cinctus, acinacem suspenderat, cui ex gemma erat vagina. *Cidarim* Persæ Regium capitis vocabant insigne: hoc cærulea fasciâ albo distincta circuibat. Currum decem millia hastatorum sequebantur: hastas argento exornatas, spicula auro præfixa gestabant, Dextera, lævaque Regem ducenti fermè nobilissimi propinquorum comitabantur. Horum agmen claudebatur tringinta millibus peditum, quos equi Regis quadringenti sequebantur. Intervallo deinde unius stadii, matrem Darii Syngambin currus vehibat, & in alio erat conjux. Turba foeminarum Reginas comitantium equis vestabatur. Quindecim inde, quas *Amamaxes* appellat, sequebantur. In his erant liberi Regis; & qui educabant eos, spadonumque grex, haud sanè illis gentibus vilis. Tum Regiæ bellices trecentæ sexaginta vehebantur, & ipsæ Regali cultu, ornatuque. Post quas pecuniam Regis sexcenti muli, & trecenti cameli vehabant, præsidio sagittariorum prosequente. Propinquorum, amicorumque conjuges huic agmini proximæ,

lixarumque, & calorum greges vehabantur. Ultimi erant cum suis quisque Ducibus, qui cogerent agmen, leviter armati. Contrâ, si quis aciem Macedonum intueretur, dispar acies erat, equis, virisque, non auro, non discolori veste, sed ferro, atque ære fulgentibus. Agmen & stare paratum, & sequi nec turba, nec sarcinis prægrave, intentum ad Ducis non signum modò, sed etiam nutum: Et castris locus, & exercitui comectus suppetebant. Ergo Alexandro in acie miles non defuit. Darius autem tantæ multitudinis Rex loci, in quo pugnavit, angustius redactus est ad paucitatem, quam in hoste contemplerat.

NOTAS.

Sacrum, & æternum. Diceste sagrado, y eterno, porque estaba à cargo de los Magos sus Sacerdotes conservarlo encendido siempre, y solo se apagaba muerto el Rei.

Immortales. Asi dichos, porque si morian unos, luego les sucedian otras, y asi nunca se disminuian los diez mil.

Cognatos regis. Honraban con este nombre à los mas señalados, y de mas distincion. Ni era posible tanto numero de Parientes.

Doryphori. Palabra Griega δορυ y φερος: en latin hastigeri, hastati: Alabarderos.

Luxuria. Dejábanse conocer por su ostentacion, y profanidad.

Albo intextum erat. Tenia flores, y bordaduras blancas.

Ex gemma. De pedreria.

Cidarim. *Especie de Tiara, de que usaban los Reies de Persia, y con alguna diferencia tambien los Persas.*

Armamaxas. *Genero de litera, ò carroza, de que usaban las mugeres Persas, y gente mas delicada.*

Qui cogerent agmen. *Quienes reuniesen las tropas: ò para que las reuniesen.*

Non defuit. *Porque tenian todos las partidas de buenos Soldados.*

CAPITULO VII.

DESTRUIE ARSANES A FUEGO, Y HIERRO
la Cilicia. Descripcion, y paso estrecho, por donde se entra en ella.

INterea Alexander, Abistamene Cappadociæ præposito, Ciliciam petens, cum omnibus copiis in regionem, quæ *castra Cyri* appellatur, pervenerat. Stativa illic habuerat Cyrus, cum adversus Croesum in Lydiam exercitum duceret. Aberat ea regio quinquaginta stadia ab aditu, quo Ciliciam intramus. *Pylas* incolæ dicunt arduissimas fauces, munimenta, quæ manu ponimus, naturali seu imitante. Igitur Arsanès, qui Ciliciæ præerat, reputans, quid initio belli Memnon iussisset, quondam salubre consilium serò exequi statuit. Igne, ferroque Ciliciam vastat, ut hosti solitudinem faciat: quicquid usui esse potest, corrumpit, sterile, ac nudum solum, quod tueri nequibat, relicturus. Sed longè utilius fuit angustias aditus, qui Ciliciam aperit, valido occupare præsidio, jugumque

opportune itineri imminens obtinere, unde inultus lubeantem hostem aut prohibere, aut opprimere potuisset. Nunc paucis, qui callibus præfiderent, relictis, retrò ipse concessit; populator terræ, quam à populationibus vindicare debuerat. Ergo qui relictæ erant, proditos se rati, ne aspectum quidem hostis sustinere voluerunt, cum vel pauciores locum obtinere potuissent. Namque perpetuo jugo montis asperi, ac prærupti Cilicia includitur: quod cum à mari surgat, velut sinu quodam, flexuque curvatum, rursus altero cornu in diversum littus excurrit. Per hoc dorsum, quæ maximè introrsum mari cedit, asperi tres aditus, & perangusti sunt. Quorum uno Cilicia intranda est, campestris eadem, quæ vergit ad mare, planitiem ejus crebris distinguentibus rivis. Pycamus, & Cydnus inclyti amnes fluunt. Cydnus non spatio aquarum, sed liquore memorabilis: quippe leni tractu è fontibus labens, puro solo excipitur. Nec torrentes incidunt, qui placide manantis alveum turbent. Itaque incorruptus, idemque frigidissimus, quippe multa riparum amoenitate inumbratus, ubique fontibus suis similis in mare evadit. Multa in ea regione monumenta vulgata carminibus vetustas exederat. Monstrabantur urbium sedes Lyrnessi, & Thebes Typhonis quoque specus, & Corycium nemus, ubi crocum gignitur, ceteraque, in quibus nihil præter famam duraverat.

NOTAS.

Munimenta. Cuius *situacion natural parece una significacion hebra de mano.*

Cuid

Quid Memnon. Es à saber arrasar la Cilicia, y retirarse.

Quondam. En el tiempo en que quiso hacerlo Memnon; pero ya era tarde.

Obtinere. Y apoderarse de la altura, y cordillera del monte.

Inultus. Sin peligro: sin que pudiese vengarse, y desquitarse el enemigo.

Locum obtinere. Defender el fin.

Rursus altero. El cual teniendo su principio à orillas del mar, y haciendo como una media luna, se estiende, y llega à tocar con la otra punta otra playa bien distante.

Qua maxima. Por la parte que está mas tierra adentro.

Non spatium aquarum. No por lo capaz de la madre.

Ubique. Entra en el mar tan cristalino siempre, y tan tranquilo en su curso, como lo es al nacer.

CAPITULO VIII.

APODERASE ALEXANDRO DESTOS PASSOS ESTRECHOS. Describause. Libra à Tarso del fuego, y entra en ella.

Alexander facies jagi, quæ Pyle appellantur, intravit. Contemplatus locorum situm, non aliis magis dicitur admiratus esse felicitatem suam. Obrui potuisse vel saxis continebatur, si fuissent, qui in subeuntes propellerent. Iter vix quaternos capiebat armatos

Dorium montis imminebat viæ, non angustæ modò, sed plerunque præruptæ, crebris oberrantibus rivis, qui ex radicibus montium manant. Thracas tamen leviter armatos præcedere jussit, scrutarique calles, ne occultus hostis in subeuntes erumperet. Sagittariorum quoque manus occupaverat iugum. Intentos arcus habebant, monti, non iter ipsos inire, sed prælium. Hoc modo agnens pervenit ad urbem Tarton, cui tum maxime Perla subponebant ignem, ne opulentum oppidum hostis invaderet. At ille, Parmenione ad inhibendum incendium cum expedita manu præmisso, posteaquam Barbaros adventu suorum fugatos esse cognovit, urbem à se conservatam intrat.

CAPITULO IX.

BANASE ALEJANDRO INTEMPESTIVAMENTE

en un río, de lo que le sobreviene una enfermedad.

Razonamiento que hizo á los suyos.

MEdiam Cydus annis, de quo paulò ante dictum est, interfuit. Et tunc æstas erat, cujus calor non aliam magis, quam Ciliciæ oram vapore Solis accendit; & dies servidissimum tempus exeperat. Pulvere, ac sudore simul persusum Regem invitavit liquor fluminis; ut calidam adhuc corpus ablueret. Itaque vestis deposita, in conspectu agminis decoram quoque futuram ratus, si ostendisset suis, levi, ac paratili

cultu corporis se esse contentum, descendit in flumen. Vixque ingressi subito horrore artus rigere cœperunt: pallor deinde suffusus est, & totum propemodum corpus vitalis calor reliquit. Expiranti similem, ministri manu excipiunt, nec latis compotem mentis in tabernaculum deferunt. Ingens sollicitudo, & penè jam luctus in castris erat. Flentes querebantur, in tanto impetu, curlogue rerum, omnis ætatis, ac memoriæ clarissimum Regem, non in acie saltem, non ab hoste dejectum, sed abluentem aqua corpus, ereptum esse, & extinctum. Instare Darium, victorem, antequam vidisset hostem. Sibi easdem terras, quas victores peragissent, repetendas, omnia aut ipsos, aut hostes populos, per vastas solitudines etiam si nemo insequi velit, eantes, fame, atque inopia debellari posse. Quem signum daturum fugientibus? quem ausum Alexandro succedere? Jam ut ad Helleis pontum fuga penetrarent, classem, qua transeant, quem preparaturum? Rursus in ipsum Regem misericordia verba illum florem juventæ, illam vim animi, eundem Regem, & commilitonem divelli a se, & abripi, inmemores sui querebantur. Inter hæc liberis inire spiritus cœperat; allevabat Rex oculos, & paulatim redeunte animo, circumstantes amicos agnoverat. Laxataque vis morbi ob hoc solum videbatur, quia magnitudinem mali sentiebat. Animum autem ægritudo corporis urgebat, quippe Darium quinto die in Ciliciam fore nuntiabatur. Victum ergo se tradi, & tantam victoriam eripi sibi è manibus, obscuraque, & ignobili morte in tabernaculo extingui

se querebatur. Admissisque amicis pariter & medicis. In quo me, inquit, articulo rerum mearum fortuna deprehenderit, cernitis. Strepitum hostilium armorum exaudire mihi videor, & qui ultro intuli bellum, jam provocor: Darius ergo cum tam superbas literas scriberet, fortunam meam in consilio habuit: sed nequicquam, si mihi arbitrio meo curari licet. Lenta remedia, & segnes medicos non expetunt tempora mea. Vel mori strenue, quam tarde convalescere, mihi melius est. Proinde, si quid opis, si quid artis in medicis est. sciant, me non tam mortis, quam belli remedium querere. Ingentem omnibus incusserat curam tam præceps temeritas ejus. Ergo pro se quisque precari cœpere, ne festinatione periculum augetet, sed esset in potestate medentium. Inexperta remedia haud injuria ipsis esse suspecta, cum ad perniciem ejus etiam à latere ipsius pecunia sollicitaret hostis. Quippe Darius mille talenta interfectori Alexandri daturum se pronuntiare jusserat. Itaque ne ausurum quidem quemquam arbitrabantur experiri remedium, quod propter novitatem posset esse suspectum.

NOTAS.

Levi, ac parabili. *Que cuidaba poco de su cuerpo.*
 In tanto impetu. *Quando iban tan viento en popa sus cosas.*

Dejectum. *Muerto.*

Victorem antequam. *Y vencedor aun antes de haber presentado la batalla, y avisado al enemigo.*
 Jam, ut. *Y en caso que: y dado que.*

Liberius. *Iba cobrando espíritu, aliento.*

Laxataque. Y solo parecia, que habia aflojado la fuerza del mal, y solo daba muestras, de que el mal aflojaba ya, en que.

In quo me. Bien veis el aprieto, en que me ha puesto mi mala fortuna.

In consilio habuit. Parece que adivinaba Darío, y que le estaba diciendo mi mala fortuna lo que habia de escribirme, cuando.

Sed nequicquam: Pero no es del caso cuanto digo, si: pero no será así, si.

Tempora mea. El estado en que me hallo.

Etiā à. Aun de sus familiares, y mas allegados.

CAPITULO X.

PROMETE FILIPO, MEDICO, SANAR A ALEJANDRO. Cartas de Parmenion à Alejandro contra Filipo. Perplejidad de Alejandro.

ERat inter Nobiles medicus è Macedonia Regem sequutus, Philippus, natione Acarnan, admodum Regi, puero comes, & custos salutis datus, qui non ut Regem modo, sed etiam ut alumnum eximia charitate diligebat. Is non præceptum se, sed streuum remedium afferre, tantamque vim morbi portione medicata levaturum, esse promisit. Nulli promissum ejus placebat, præter ipsum, ejus periculo pollicebatur. Omnia quippe facilius, quam moram perpeti poterat. Arma, & acies in oculis erant, & victoriam in

eo positam esse arbitrabatur, si tantum ante signa stare potuisset: id ipsum, quod post diem tertium medicamentum sumpturus esset (ita enim medicus prædixerat) ægre ferens. Inter hæc à Parmenione fidissimo Purpuratorum literas accipit, quibus ei denuntiabat, ne salutem suam Philippo committeret: mille talentis à Dario, & spe nuptiarum sororis ejus esse corruptum. Ingentem animo solitudinem literæ incusserant, & quicquid in utramque partem aut metus, aut spes subjecerat, secreta æstimatione pensabat. Bibere perseverem? ut, si venenum datum fuerit, ne immerito quidem, quicquid acciderit, evenisse videatur? Damnumne medici fidem? in tabernaculo ergo me opprimi patiar? At satius est, alieno me mori scelere, quam metu nostro. Diu animo in diversa versato, nulli, quid scriptum esset, enuntiat; epistolamque sigillo annuli sui impresso, pulvino, cui incubabat, subjecit.

NOTAS.

Custos salutis. Por Medico suo.

Strenuum. Efficacissimo, y eggettivo.

Præter ipsum. Spio à Alejandro.

Arma, & acies. La gente armada y Exercito de los enemigos.

Id ipsum. Y solo llebaba à mal, haber de esperar tres dias, para tomar la bebida.

Ne committeret. Que no fiase su vida.

Corruptum. Sobornado.

Perseverem. Aun ahora me resoluere à beberla? para que

que si se me diere veneno, juzgen todos, que bien merecido tengo lo que sucediere.

Satius est. Mas quiero se atribuya mi muerte à malidad agena, que à cobardia propia.

CAPITULO XI.

*HACE EL REI PRUEBA DE LA FIDELIDAD
de su Medico con la carta de Parmenion;
y toma la bebida.*

INter has cogitationes biduo absumpo, illuxit à medico destinatus dies. Et ille cum poculo, in quo medicamentum diluerat, intravit. Quo viso Alexander, levato corpore in cubitum, epistolam à Parmenione missam sinistra manu tenens, accipit poculam, & haurit interritus. Tum epistolam Philippum legere jubet, nec à vultu legentis movit oculos, ratus aliquas conscientie notas in ipso ore se posse deprehendere. Ille epistola perlecta, plus indignationis, quam pavoris ostendit. Projectisque amiculo, & literis ante lectum, Rex, inquit, *semper quidem spiritus meus ex te pependit: sed nunc, vere arbitror, sacro, & venerabili ore trahitur. Crimen parricidii, quod mihi obiectum est, tua salut diluit. Servatus à me vitam mihi dederis. Oro, quæsoque omisso metu, patere quid eamentum concipi venis. Laxa paulisper animum, quem solitudine intempestiva amici sanè fideles, sed molesti seduli, turbant. Non securum modò hæc vox, sed*
etiam

etiam latum Regem , ac plenum bonæ spei fecit. Itaque , *Si dii, inquit, Philippe, tibi permisissent, quo maximè modo animum velles experiri meum, alio profecto voluisses, sed certiore, quàm expertus es, ne optasses quidem. Hac epistola accepta, tamen, quod dilueras, bibi. Et nunc credo, te non minus pro tua fide, quàm pro mea salute esse sollicitum.* Hæc loquutus, dexteram Philippo offert.

NOTAS.

Levato corpore. Incorporandose en la cama.

Ratus. Creiendo, que podría notar, y conocer por el semblante, si le remordia en algo la conciencia, y lo que ocultaba el corazon.

Sed nunc. Mas ahora si, que me persuado, que el aliento que respiras, me da à mi aliento, y vida. Esto es: mi vida depende de la tuya.

Servatus. Dandote yo la vida, y la salud tu me la darás à mi.

Laxa. Divierte un poco la imaginacion.

Alio profecto. Ciertamente que hubieras querido tu, que fuera de otro modo: y no por un medio tan espuesto, y peligroso.

Sed certiore. Pero no podrás lusear de mi parte otro mas seguro. Por lo mismo que fié de ti mi vida.

CAPITULO XII.

*EFFECTO EGECUTIVO DE LA BEBIDA. SALUD
restablecida del Rey. Aclamaciones del Egercito á
Alejandro, y Filipo.*

CÆterùm tanta vis medicaminis fuit, ut, quæ
sequuta sunt, criminationem Parmenionis
adjuverint. Interclusus spiritus arctè morabar.
Nec Philippus quidquam inexpertum omisit. Ille
fomenta corpori admovit, ille torpentem nunc
cibi, nunc vini odore excitavit. Atque, ut pri-
mùm mentis compotem esse sensit, modò matris,
sororumque, modò tantæ victoriæ appropinquantis
admonere non destitit. Ut verò medicamentum se
diffudit in venas, & sensim toto corpore salubri-
tas percipi potuit; primò animus vigorem suum,
deinde corpus quoque expectatione maturius re-
cuperavit. Quippe post tertium diem, quam in
hoc statu fuerat, in conspectum militum venit.
Nec avidius ipsum Regem, quàm Philippum in-
tuebatur exercitus. Pro se quisque dexteram ejus
amplexi grates habebant, velut præsentì Deo.
Namque haud facile dictu est, præter ingenitam illi
genti erga Reges suos venerationem, quantum
hujus utique Regis vel admirationi dediti fuerint,
vel charitate flagraverint. Jam primum nihil nisi
Divina ope, aggredi videbatur. Nam cum esset
præsto ubique fortuna, temeritas in gloriam celsè-
rat. Atas quoque vix tantis matura rebus, sed
abundè sufficiens, omnia etià ejus opera honesta-
bat.

bat. Et quæ leviora haberi solent, plerumque in re militari gratiora vulgo sunt, exercitatio corporis inter ipsos, cultus, habitusque paululum à privato abhorrens, militaris vigor; quæ ille vel ingenii dotibus, vel animi artibus, ut pariter charus, ac venerandus esset, effecerat.

NOTAS.

Interclusus. Casi le faltaba la respiración.

Torpentem. A Alejandro, que estaba entorpecido.

Expectatione. Antes de lo que esperaba.

Pro te quisque. Cada uno por sí, y en particular.

Vix matura. Apenas en sazón para tantas cosas.

CAPITULO. XIII.

ACELERA DARIO SU MARCHA. CONTINUA

Alejandro la guía. Celebra juegos en cumplimiento de sus votos. Se hace dueño de varias Ciudades.

AT Darius, nuntio de adversa valetudine eius accepto, celeritate, quam poterat, tam grave ægmen ad Euphratem contendit junctoque eo pontibus, quinque tamen diebus trajecit exercitum, Ciliciam occupare festinans. Jamque Alexander, viribus corporis receptis, ad urbem Solos pervenerat, cuius portus, ducentis talentis, nomine mulctæ, exactis, arci præsidium militum im-

posuit. Vota deinde pro salute suscepta per ludum, atque otium reddens, ostendit, quanta fiducia Barbaros sperneret. Quippe *Æsculapio*, & *Minervæ* ludos celebravit. Spectanti nuntius lætus affertur ex *Halicarnasso*, *Perfas* acie à suis esse superatos, *Myndios* quoque, & *Caunios*, & pleraque tractûs ejus, suæ facta ditionis. Igitur edito spectaculo, castrisque motis, & *Pyramo* amne ponte juncto, ad urbem *Mallon* pervenit: inde alteris castris ad oppidum *Castaballum*. Ibi *Parmenio* Regi occurrit, quem præmiserat ad explorandum iter saltus, per quem ad urbem *Isson* nomine, penetrandum erat. Atque ille, angustis ejus occupatis, & præsidio modico relicto, *Isson* quoque desertam à Barbaris ceperat. Inde progressus deturbatis, qui interiora montium obsidebant, præsidiis cuncta firmavit. Occupatoque itinere, sicut paulò antè dictum est, idem & auctor, & nuntius venit. *Isson* deinde Rex copias admovit. Ubi consilio habito, utrum ne ultra progrediendum foret, an ibi opperendi essent novi milites, quos ex *Macedonia* adventare constabat, *Parmenio* non alium locum prælio aptiorem esse censebat; quippe illic utriusque Regis copias numero futuras pares, cum angustiarum multitudinem non caperent. Planitiem ipsis, camposque esse vitandos, ubi circumiri, ubi ancipiti acie opprimi possent. Timere, ne non virtute hostium, sed lassitudine sua vincerentur, *Perfas* recentes subinde successuros, si laxius stare potuissent. Facile ratio tam salubris consilii accepta est. Itaque inter angustias saltus hostem opperiri statuit.

NOTAS.

Junctoque eo. Y haciendo en él puentes.

Vota deinde. Cumpliendo como por diversion, y no estar ocioso, los votos hechos, para recobrar su salud.

Tractus ejus. De aquella Region.

Alteris castris. El día siguiente: à la primera marcha.

Idem &: El mismo Parmenion, à quien todo esto se debia, fue el que vino à darle la noticia.

Ancipiti acie. Por todas partes. Por los costados, vanguardia, y retaguardia.

Succesuros. Que à cada instante entrarian de refresco Persas en la batalla.

Laxius. En campo raso.

CAPITULO XIV.

MUERTE DE SISINES PERSA.

ERat in exercitu Regis Sisines Perses, quondam à Pratore Ægypti missus ad Philippum: donisque, & omni honore cultus, exilium patria sede mutaverat. Sequutus deinde in Asiam Alexandrum, inter fideles socios habebatur. Huic epistolam Cretensis miles obsignatam anulo, cujus signum haud sanè notum erat, tradidit. Nabarzanes Prator Darii miserat eam, hortabaturque Sisinem, ut dignum aliquid nobilitate, ac moribus suis ederet: magno id ei apud Regem

regem honori fore. Has literas Sifines, utpotè innoxius, ad Alexandrum saepe deferre tentavit. Sed, cum tot curis, apparatuque belli Regem videret urgeri, aptius subindè tempus expectans, suspicionem initi scelesti consilii præbuit. Namque epistola, priusquàm ei redderetur, in manus Alexandri pervenerat, lectamque eam, ignoti anuli sigillo impresso, Sifini dari iusserat, ad æstimandam fidem Barbari. Qui, quia per complures dies non adierat Regem, scelesto consilio eam vilis est suppressisse, & in agmine à Cretenfibus haud dubiè jussu Regis occisus est.

NOTAS.

Donisque. Y à quien habia hecho grandes mercedes, y muchas bonras.

Exilium. Quiso mas desterrarse de su tierra en Macedonia, que vivir en su propria patria.

Dignum aliquid. El que matase à Alejandro.

Suspicionem. Dió que sospechar, en que era complice en el delito.

Ad æstimandam. Para probar, y hacer juicio de la fidelidad, que le guardaba este estrangero.

CAPITULO XV.

CONSEJO DE GUERRA DE DARIO.

Parecer de los Griegos. Dictamen contrario de los Capitanes Persas. Determinacion del Rei.

JAmque Græci milites, quos Thymondas à Phar-

nabazo acceperat, præcipua spes, & propemodum unica, ad Darium pervenerant. Hi magnopere suadebant, ut retrò abiret, spatiososque Mesopotamiæ campos repeteret. Si id consilium damna-
ret, at ille divideret saltem copias innumerabiles, neu sub unum fortunæ ictum totas vires Regni cadere pateretur. Minus hoc consilium Regi, quàm Purpuratis ejus displicebat. Ancipitem fidem, & mercede venalem prodicionem imminere, & dividi non ob aliud copias velle, quàm ut ipsi in diversa digressi, si quid commissum esset, traderent Alexandro. Nihil tutius fore, quàm circumdatos eos exercitu toto obrui telis; documentum non inultæ perfidiæ futuros. At Darius, ut erat sanctus, & mitis, se verò tantum facinus negat esse facturum, ut suam sequutos fidem suos milites jubeat trucidari. Quem deinde amplius nationum exterarum salutem suam crediturum sibi, si tot militum sanguine imbuisset manus? Neminem stolidum consilium capite luere debere. Defuturos eos, qui suaderent, si suasse periculum esset. Denique ipsos quotidie ad se vocari in consilium, variasque sententias dicere; nec tamen melioris fidei haberi, qui prudentiùs suaserint. Itaque Græcis nuntiari jubet, ipsum quidem benevolentie illorum gratias agere, ceterùm, si retrò ire pergat, heud dubiè Regnum hostibus traditurum. Fama bella stare, & eum, qui recedat, fugere credi. Trabendi verò belli vix ullam esse rationem. Tantæ enim multitudini, utique cùm jam hyems instaret, in regione vastâ, & invicem à suis, atque hoste vexata, non suffectura alimenta. Nec dividi quidem copias posse, servato more majorum, qui
uni

universas vires semper discrimini bellorum obtulerant. Et bercule terribilem antea Regem, & absentia sua ad vanam fiduciam elatum, posteaquàm adventare se senserit, cautum pro temerario factum, deliquisse inter angustias saltus, ritu ignobilium ferarum, quæ, strepitu prætereuntium audito, sylvarum latebris se occuluerunt. Jam etiam valetudinis simulatione frustrari suos milites. Sed non amplius se esse passurum ipsum detrectare certamen. In illo specu, in quem pavidi recessissent, oppressurum esse cunctantes. Hæc magnificentius jactata, quàm verius.

NOTAS.

Neu sub. Que no quisiese esponer, y aventurar todas las fuerzas de su Reino, y todo su Egercito à un rebes de la fortuna, y de una sola batalla.

Ancipitem. Que la fé dudosa, y venal de los Griegos amenazaba traicion.

Documentum. Que serviria de escarmiento à los demás el castigo de su infidelidad.

Sanctus. Bueno, recto, justiciero.

Si quid. Si algo se diese à su custodia, y estubiese à su cargo.

Defuturos. No habria, quienes quisiesen darle consejo, si el dárlo fuera cosa de peligro, y espuesta.

Trahendi. Para dar largas, y dilatar la guerra.

Invicem. A un mismo tiempo.

Jam etiam. Y aun con pretesto de una enfermedad fingida engaña Alejandro à sus Soldados.

CAPITULO XVI.

*CRUELDADE DE LOS PERSAS CON
unos Macedonios. Acercafe Dario con su Eger-
cito al del Enemigo.*

CÆterùm pecunia omni, rebusque pretiosissi-
mis Damascum Syriæ cum modico præsidio
militum missis, reliquas copias in Ciliciam
duxit, insequentibus more patrio agmen conjuge,
& matre. Virgines quoque cum parvo filio comi-
tabantur patrem.

Fortè eadè nocte & Alexander ad fauces,
quibus Syria aditur, & Darius ad eum locum,
quem Amanicas Pylas vocant, pervenit. Nec du-
bitavere Persæ, quin, Iffo relicta, quam ceperant,
Macedones fugerent. Nam etiam saucii quidam,
& invalidi, qui agmen non poterant perlequi,
excepti erant. Quos omnes, instinctu Purpura-
torum barbara feritate lævientium, præcis, adus-
tisque manibus, circumduci, ut copias suas nos-
cerent, satisque omnibus spectatis, nuntiare, quæ
vidissent, Regi suo iussit. Motis ergo castris, in-
perat Pyramon amnem, in tergis, ut credebat,
fugientium hæsus. At illi, quorum amputave-
rat manus, ad castra Macedonum penetrant. Da-
rium, quàm maximo cursu posset, sequi nuntian-
tes. Vix fides habebatur. Itaque speculatores in
maritimas regiones præmissos Alexander explora-
re jubet, ipsene adesset, an Præfectorum aliquis
speciem præbisset universi venientis exercitus. Sed,
cum

cùm speculatores reverterentur, procul ingens multitudo conspecta est. Ignēs deinde totis campis colucere cœperunt, omniaque velut continenti incendio ardere visa, cùm incondita multitudo, maximè propter jumenta, laxius tenderet. Itaque eo ipso loco metari suos castra jusserat, letus, quòd omni expetiverat voto, in illis potissimùm angustis decernendum esse.

NOTAS.

Invalidi. Unos Macedonios invalidos, que no podian seguir al Ejército.

In tergis. Para dar sobre la retaguardia, de los que tenia él por fugitivos. Tambien. Para derrotar, como tenia por cierto, la retaguardia de los que huían.

Maximo cursu. A largas jornadas; à marchas forzadas.

Continenti. Continuado.

Incondita. Desordenada.

Laxius tenderet. Ocupando mas terreno.

CAPITULO XVII.

PENSAMIENTOS VARIOS, Y SACRIFICIOS DE Alejandro. Consternacion de los Persas. Disposiciones prudentes de Dario, pero inútiles, y en vano.

CÆterum, ut solet fieri, cùm ultimi discriminis tempus adventat, in sollicitudinem ver-

sa fiducia est. Illam ipsam fortunam, qua aspirante res tam prosperè gesserat, verebatur. Nec injuria ex his, quæ tribuisset sibi, quàm mutabilis esset, reputabat. Unam superesse noctem, quæ tanti discriminis moraretur eventum. Rursus occurrebant majora periculis præmia: &, sicut dubium esset, an vinceret, ita illud utique certum esse, honestè, & cum magnâ laude morituum. Itaque corpora milites curare jussit, ac deinde tertia vigilia instructos, & armatos esse. Ipse in jugum educti montis ascendit, multisque collucentibus facibus, patrio more sacrificium Diis præsidibus loci fecit. Jamque tertium, sicut præceptum erat, signum tuba miles acceperat, itineri simul paratus, & prælio. Strenuèque jussi procedere, oriente luce pervenerunt ad angustias, quas occupare decreverant. Darii triginta inde stadia abesse, præmissi indicabant. Tunc consistere agmen jubet, armisque ipse sumptis aciem ordinat.

Dario adventum hostium pavidi agrestes nuntiaverunt, vix credenti, occurrere etiam, quos ut fugientes sequebatur. Ergo non mediocris omnium animos formido incessebat: quippe itineri, quam prælio aptiores erant, raptimque arma capiebant. Sed ipsa festinatio discurrentium, suosque ad arma vocantium, majorem metum incussit. Alii in jugum montis evaserant, ut hostium agmen inde prospicerent: equos plerique frangebant. Disceors exercitus, nec ad unum intentus imperium, vario tumultu cuncta turbaverat. Darius initio montis jugum cum parte copiarum occupare statuit, & à fronte, & à tergo circumitu-
rus

rus hostem: à mari quoque, quo dextrum ejus cornu tegebatur, alios objecturus, ut undique urgeret. Præter hæc viginti millia præmissa cum sagittariorum manu, Pinarum amnem, qui duo agmina interfuebat, transire, & objicere sese Macedonum copiis, jusserat; si id præstare non possent, retrocedere in montes, & occultè circumire ultimos hostium. Cæterùm destinata salubriter omni ratione potentior fortuna discussit. Quippe alii præ metu imperium exequi non audebant, alii frustra exequabantur; quia ubi partes labant, summa turbatur.

NOTAS.

Nec injuria. Y prudentemente inferia de lo mucho, que le habia favorecido la fortuna, cuan instante será, y voluble su rueda.

Itaque corpora. Y así mandó à sus soldados tomasen algun refresco, y descanso.

Tertia vigilia. A media noche. Los antiguos dividian la noche en quatro partes iguales, maiores, ò menores, segun eran mas, ò menos largas las noches. La 1. y 2. vigilia eran antes de media noche, en que empezaba la 3., y proseguia la 4.

Præsidibus. Creian los antiguos, que en cada lugar presidia alguna Deidad.

Vix credenti. Que apenas podia creer, tendrían valor, para hacerle frente, los que perseguia él como à fugitivos.

Aptiores. Mas como quien está de marcha, que para dár batalla.

Ubi partes. *Cuando flaquean las partes, el todo ti-
ruea: falta todo.*

CAPITULO XVIII.

DISPOSICION, Y ORDEN DEL *Ejercito de Dario.*

ACies autem hoc modo stetit. Nabarzanes equi-
tatu dextrum cornu tuebatur, additis fun-
ditorum, sagittariorumque viginti ferme mil-
libus. In eodem Thymodes erat, Græcis pediti-
bus mercede conductis triginta millibus præposi-
tus. Hoc erat haud dubium robar exercitus, par
Macedoniæ phalangi acies. In lævo cornu Aristot-
medes Thessalus viginti millia Barbarorum pedi-
tum habebat. In subsidiis pugnacissimas locaverat
gentes. Ipsum Regem in eodem cornu dimicatu-
rum tria millia delectorum equitum, assueta cor-
poris custodiæ, & pedestris acies quadraginta millia
sequebantur. Hyrcani deinde, Medique equites.
His proximi cæterarum gentium equites dextra, læ-
vaque dispositi. Hoc agmen, sicut dictum est, in-
structum, sex millia jaculatorum, funditorumque
antecedebant. Quidquid in illis angustiis adiri po-
terat, impleverant copiæ: cornuaque hinc à jugo,
illinc à mari stabant. Uxorem, matremque Regis,
& aliam foeminarum gregem in medium agmen
acceperant.

NOTAS.

Hoc modo. *Estaba puesto en este orden.*

Haud

Haud dubium. Sin duda alguna la unica, y segura fuerza del Egercito.

In subsidiis. Habia puesto de reten, ò reserva las tropas mas guerreras.

Affueta. Guardias de Corps suios.

Antecedebant. Iban delante de todo éste esquadron.

Cornuaque. Y se estendian las dos alas de un lado hasta el monte; de otro hasta el mar.

CAPITULO XIX.

DISPOSICION, Y ORDEN DEL EGERCITO de Alejandro.

Alexander phalangem, qua nihil apud Macedonas validius erat, in fronte constituit.

Dextrum cornu Nicanor Parmenionis filius tuebatur: huic proximi stabant Coenos, & Perdicas, & Meleager, & Ptolemaeus, & Amyntas, sui quisque agminis duces. In lævo, quod ad mare pertinebat, Craterus, & Parmenio erant, sed Craterus Parmenioni parere iussus. Equites ab utroque cornu locati, dextrum Macedones Thessalis adjunctis, lævum Peloponneses tuebantur. Ante hanc aciem posuerat funditorum manum, sagittariis admixtis. Thraces quoque, & Cretenses ante agmen ibant, & ipsi leviter armati. At iis, qui præmissi à Dario jugum montis infederant, Agrianos opposuit, ex Græcia nuper advectos. Parmenioni autem præceperat, ut, quantum posset, agmen ad mare extenderet, quò longius abesset à montibus, quos occupaverant Barbari. At illi

ne-

neque ob stare venientibus, nec circumire prætergressos ausi, funditorum maximè aspectu perterriti, profugerant. Eaque res tutum Alexandro agminis latus, quod ne supernè incessetur timuerat, præstitit. Triginta, & duo armatorum ordines ibant. Neque enim latius extendi aciem patiebantur angustia. Paulatim deinde se laxare sinus montium, & majus spatium aperire coeperant, ita, ut non pedites solum pluribus ordinibus incedere, sed etiam à lateribus circumfundi posset equitatus.

NOTAS.

In fronte. *En la frente de su Ejército; en la vanguardia.*

Quoad. *Que miraba al mar.*

Illi. *Los Barbaros.*

Eaque res. *Y esto mismo libró de todo peligro el costado, ó flanco del Ejército de Alejandro.*

Triginta & duo. *Iban treinta y dos Soldados por fila.*

Se laxare. *Iban ensanchandose los montes, y abriendo mas campo.*

CAPITULO XX.

ORACION DE ALEJANDRO A SUS Soldados.

JAM in conspectu, sed extra teli jactum utraque acies erat, cum priores Persæ inconditum, & trucem sustulere clamorem. Redditur & à Macedonibus major, exercitus impar numero, sed

jugis montium, vastisque saltibus repercurfus. Quippe semper circumjecta nemora, petraeque, quantumcumque accepere vocem, multiplicato sono, referunt. Alexander ante prima signa ibat; identidem manu suos inhibens, ne impensius ob nimiam festinationem concitato spiritu capesserent praelium. Cumque agmini obequitaret, variâ oratione, ut cujusque animis aptum erat, milites alloquebatur: *Macedones tot bellorum in Europa victores, ad subigendam Asiam, atque ultima Orientis, non ipsius magis, quam suo ductu profectos, inveteratae virtutis admonebat. Illos terrarum orbis liberatores, emensosque olim Herculis, & Liberi patris terminis, non Persis modo, sed etiam omnibus gentibus imposituros jugum. Macedonum Bactra, & Indos fore. Minima esse, quae nunc intuerentur; sed omnia victoriae parari. Non in praeruptis petris Illyriorum, & Thraciae saxis sterilem laborem fore; spolia totius Orientis offerri. Vix gladio futurum opus. Totam aciem suus pavore fluctuantem ambonibus posse propelli. Victor ad haec Atheniensium Philippus pater invocabatur. Domitaeque nuper Boeotiae, & urbis in ea nobilissimae ad solum dirutae, species representabatur animis. Jam Granicum amnem, jam tot urbes aut expugnatas, aut in fidem acceptas, omniaque, quae post tergum erant, strata, & pedibus ipsorum subjecta memorabat. Cum adierat Graecos, admonebat, ab iis gentibus illata Graeciae bella, Darii prius, deinde Xerxis insolentia, aquam ipsam, terramque populantium, ut neque fontium haustum, nec solitos cibos relinquerent. Dedicata Diis templa ruinis, & ignibus esse deleta, urbes eorum expugnatas, foedera humani, Divinique ju-*

juris violata, referebat. Illyrios verò, & Thracas, raptò vivere assuetos, aciem hostium, auro, purpuraque fugentem, intueri jubebat, priedam, non arma gestantem. Irent, & imbellibus fœminis aurum viri eriperent, aspera montium suorum juga, nudosque colles, & perpetuo rigentes gelu, ditibus Persarum campis, agrisque mutarent.

NOTAS.

Inconditum. Descompasado.

Repercussus. Haciendo eco.

Quantumcumque. Quantas voces reciben, ò llegan à ellos, vuelven à repetir las con el eco.

Suspensi. Sofocados, y faltos de respiracion, y aliento.

Non ipsius. No mas por consjjo suio, que por el proprio de ellos.

Ementes olim. Passando destrues. Por razon del olim es lo mismo que ementuros.

Ut neque fontibus. Para agotar las fuentes, y consumir los alimentos mas comunes.

Rapto vivere. A vivir del pillage, y la rapiña.

Irent, et. Fuessen en bera buena, y à aquellos asenados.

CAPITULO XXI.

*DASE LA BATALLA. PELEAN VA
herosamente Persas, y Macedonios.*

JAM ad teli jactum pervenerat, cùm Persarum equites ferociter in laevum cornu hostium in-

vecti sunt. Quippe Darius equestri pralio decer-
 nere optabat, phalangem Macedonici exercitus
 robur esse conjectans. Jamque etiam dextrum
 Alexandri cornu circuibatur. Quod ubi Ma-
 cedo conspexit, duabus alis equitum ad jugum
 montis jussis subsistere, ceteros in medium belli
 discrimen strenuè transfert. Subductis deinde ex
 acie Thessalis equitibus, Præfectum eorum occul-
 tè circuire tergum suorum jubet, Parmenionique
 conjungi, & quòd is imperasset, impigrè exequi.
 Jamque ipsi in medium Persarum undique circum-
 fusi, egregiè se tuebantur. Sed conferti, & quasi
 coherentes, tela vibrare non poterant. Simul ut
 erant emissa, in eosdem concurrentia implicaban-
 tur, levique, & vano ictu pauca in hostem, plu-
 ra in humum innoxia cadebant. Ergo co-
 minùs pugnam coacti conferere, gladios impi-
 grè stringunt. Tum verò multum sanguinis fufum
 est. Duæ quippe acies ita cohærebant, ut armis
 arma pulsarent, mucrones in ora dirigerent. Non
 timido, non ignavo cessare tunc licuit. Collato
 pede, quasi singuli inter se dimicarent, in eodem
 vestigio stabant, donec vincendo locum sibi face-
 rent. Tum demum ergo promovebant gradum, cùm
 hostem prostraverant. At illos novus excipiebat ad-
 versarius fatigatos; nec vulnerati (ut alias solent)
 acie poterant excedere, cùm hostis instaret à fron-
 te, à tergo sui urgerent.

NOTAS.

Jamque ipsi. *X ya Alejandro, y los Macedonios.*

Col-

Collato pede. *A pie quieto, à pie firme.*

At illos. *Pero entraban de refresco en la batalla nuevas tropas contra los Macedonios cansados, y rendidos.*

CAPITULO XXII.

VALOR DE ALEJANDRO, Y A SU exemplo de los Macedonios. Defiendese varonilmente Oxatres. Fuga de Dario. Victoria de Alejandro.

Alexander, non Ducis magis, quàm militis munera exequabatur, opimum decus cæso Rege expetens. Quippe Darius curru sublimis eminebat, & suis ad se tuendum, & hostibus ad incessendum, ingens incitamentum. Ergo frater ejus Oxatres, cùm Alexandrum instare ei cerneret, equites, quibus præerat, ante ipsam currum Regis objecit, armis, & robore corporis multum super cæteros eminens, animo verò, & pietate in paucissimis. Illo utique prælio clarus, alios improvidè instantes prostravit, alios in fugam avertit. At Macedones, ut circa Regem erant, mutua adhortatione firmati, cum ipso in equitum agmen irrumpunt. Tum verò similis ruinæ strages erat. Circa currum Darii jacebant nobilissimi Duces, ante oculos Regis egregia morte defuncti, omnes in ora proni, sicut dimicantes procubuerant, adverso corpore vulneribus acceptis. Inter hos Aticies, & Triountes, & Sabaces Prætor

tor Ægypti, magnorum exercituum Præfecti, nocitabantur. Circa eos cumulata erat pedum, equitumque obscurior turba. Macedonum quoque, non quidem multi, sed promptissimi tamen, cæsi sunt. Inter quos Alexandri dexterum femur leviter mucrone perstrictum est. Jamque, qui Darium vehebant equi confossi hastis, & dolore effertati, jugum quaterere, & Regem curru excutere cœperant: cùm ille veritus, ne vivus veniret in hostium potestatem, desiluit, & in equum, qui ad hoc ipsum sequebatur, imponitur, insignibus quoque Imperii, ne fugam proderent, indecorè ablectis. Tum verò cæteri dissipantur metu, & quicunque patebat ad fugam via erumpunt, arma jacentes, quæ paulò ante ad tutelam corporum sumpserant. Adeò pavor etiam auxilia formidabat. Instabat fugientibus eques à Parmenione missus, & forte in id cornu omnes fuga abstulerat. At in dextro Persæ Thessalos equites vehementer urgebant. Jamque una ala ipso impetu proculcata erat, cùm Thessali strenuè circumactis equis dilapsi, rursus in prælium redeunt, & sparros, in-compositosque victoriæ fiducia Barbaros ingenti cæde prosternunt. Equi pariter, equitesque Persarum, serie laminarum graves, agmen, quod celeritate maximè constat, ægrè moliebantur. Quippe in circumagendis equis suis Thessali multos occupaverant.

NOTAS.

Opimum decus. *Teniendo por mucha honra el matar à Dario. Deseando con la muerte del Rei un*

D

desa

despojo de mucha substancia, y de mucho honor.
Adverso corpore. Recibidas las heridas cara á cara.
Este es argumento, de que no bolvieron ignominio-
samente las espaldas.

Adeo pavor. Su pavor, y terror panico les hacia
temer de sus mismas armas, que podian servirles
de defensa.

Abstulerat. Huyendo habian venido à dar, y juntar-
se en el ala izquierda.

Serie laminarum. Por las cotas de malla. En latin
se llaman cataphracti los Soldados, y Caballos
asi armados.

Circumactis equis. Bolviendo la rienda. Bolviendo
grupa.

Ægrè moliebantur. Apenas podian formarse.

CAPITULO XXIII.

SIGUE ALEJANDRO LA VICTORIA. DESPOJOS
del Enemigo en poder del Vencedor.

HAC tam prospera pugna nuntiata, Alexander non antè ausus persequi Barbaros, utrimque jam victor instare fugientibus cœpit. Haud ampliùs Regem, quàm mille equites sequebantur, cùm ingens multitudo hostium caderet. Sed quis aut in victoria, aut in fuga copias numerat? Agebantur ergo à tam paucis pecorum modo: & idem metus, qui cogebat fugere, fugientes morabatur. At Græci, qui in Darii pat-

ibus steterant, Amynta duce (Prætor hic Alexandri fuit, nunc transfuga) abrupti à cæteris, haud sanè fugientibus similes evaserant. Barbari longè diversam fugam intenderunt, alii, quæ, rectum iter in Persidem ducebat, quidam circuitu rupes, saltusque montium occultos petivere, pauci castra Darii. Sed jam illa quoque hostis victor intraverat, omni quidem opulentia ditia. Ingens auri, argentique pondus, non belli, sed luxuriæ apparatus, diripuerant milites. Cùmque plus raperent, passim strata erant itinera vilioribus sarcinis, quas in comparatione meliorum avaritia contemplerat.

NOTAS.

Utrimque. *En las dos alas; en una, y otra parte.*
Idem metus. *El miedo mismo, que les hacia huir, les embargaba los pasos, no les dejaba andar.*

Abrupti. *Apartados, separados.*

Haud sanè. *Se retiraron en orden, sin bolver las espaldas.*

Quas in. *Las quales dejaba su avaricia, por coger, y llevar otras mejores.*

CAPITULO XXIV.

QUEDAN CAUTIVAS LA MADRE, MUGER, E
bijo de Darío. Mortandad de ambos Ejercitos.

JAmque ad fœminas perventum erat, quibus, quò chariora ornamenta sunt, violentiùs detra-

hebantur. Nec corporibus quidem vis, ac libido parcebat. Omnia planctu, tumultuque, prout cuique fortuna erat, castra repleverant. Nec ulla facies mali deerat, cum per omnes ordines, ætatesque victoris crudelitas, ac licentia vagaretur. Tunc verò impotentis fortunæ species conspici potuit, cum ii, qui tum Dario tabernaculum exornaverant, omni luxu, & opulentia instructum, eadem illa Alexandro, quasi veteri domino, reservabant. Namque id solum intactum omiserant milites; ita tradito more, ut victorem victi Regis tabernaculo exciperent. Sed omnium oculos, animosque in semet converterant captiva mater, conjuxque Darii, illa non majestate solum, sed etiam ætate venerabilis, hæc formæ pulchritudine, ne illa quidem sorte corrupta. Acceperat in suum filium, nondum sextum ætatis annum egressum, in spem tantæ fortunæ, quantam paulò ante pater ejus amiserat, genitum. At in gremio anus aviæ jacebant adultæ duæ virgines, non suo tantum, sed illius mœrore etiam confectæ. Ingens circa eam nobilium foeminarum turba constiterat, laceratis crinibus, abscissaque veste, pristini decoris immemores; Reginas, Dominalque, veris quondam, tunc alienis nominibus vocantes. Illæ suæ calamitatis oblitæ, utro cornu Darius stetisset, quæ fortuna discriminis fuisset, requirebant. Negabant, se captas, si viveret Rex. Sed illum equos subindè mutantem, longiùs fuga abstulerat. In acie autem cæsa sunt Persarum peditum centum millia, decem verò millia interfecta equitum. At ex parte Alexandri quatuor, & quingen-

ei faucii fuere, triginta omnino, & duo ex pedibus desiderati sunt, equitum centum quinquaginta interfecti. Tantulo impendio ingens victoria fletit. Rex, qui diu Darium persequendo fatigatus erat, posteaquam & nox appetebat, & cum assequendi spes non erat, in castra paulò ante à suis castra pervenit.

NOTAS.

Ornamenta. *Sus joyas, y demas adornos mugeriles.*

Prout cuique. *A medida de su desgracia, o su dicha.*

Nec ulla facies. *Todo era un triste espectáculo.*

Impotentis. *Inconstante, voluble, insolente.*

Tantæ fortunæ. *De un Reino tan rico, y dilatado como el de Dario.*

Illa sorte. *Sin perderla en medio de tanto fasso, y de tan grande pesadumbre.*

Utro Cornu. *Acia que parte; en que ala.*

Quæ fortuna. *En que habia parado la batalla; que fin habia tenido.*

Tantulo impendio. *Tan poco costó una victoria tan señalada.*

CAPITULO XXV.

BUELVE ALEJANDRO A LOS SUIOS,
y entra en los Reales de Dario. Alaridos de la
Madre, y Muger de Dario. Atencion, de que
usó con ellas Alejandro.

Invitari deinde amicos, quibus maximè assue-
verat, iussit. Quippe summa duntaxat cutis in
femore perstricta non prohibebat interesse convi-

vio. Tum repente è proximo tabernaculo lugubris clamor, barbaro ululatu, plantuque permixtus, epulantes contrruit. Cohors quoque, quæ excubabat ad tabernaculum Regis, verita, ne majoris motus principium esset, armare se coeperat. Causa subiti pavoris fuit, quòd mater, uxorque Darii, cum captivis mulieribus nobilibus Regem, quem interfectum esse credebant, ingenti gemitu ejulatuque dessebant. Unus namque è captivis spadonibus, qui fortè ante ipsarum tabernaculum steterat, amiculum, quod Darius (sicut paulò ante dictum est) ne cultu proderetur, abjecerat, in manibus ejus, qui repertum ferebat, agnovit, ratusque, interfecto detractum esse, falsum nuntium mortis ejus attulerat. Hoc mulierum errore comperto, Alexander fortunæ Darii, & pietati earum illacrymasse fertur. Ac primò Mithrenem, qui Sardes prodiderat, peritum Persicæ linguæ, ire ad consolandas eas jusserat. Veritus deinde, ne proditor captivarum iram, doloremque gravaret, Leonnatum ex Purpuratis suis misit, jussu indicare, falsò lamentari eas Darium vivum. Ille cum paucis armigeris in tabernaculum, in quo captivæ erant, pervenit, missumque se à Rege, nuntiare jubet. At ii, qui in vestibulo erant, ut armatos conspexere, rati actum esse de dominis, in tabernaculum currunt, vociferantes, adesse supremam horam, missosque, qui occiderent captas. Itaque, ut quæ nec prohibere possent, nec admittere auderent, nullo responso dato, tacitè operiebantur victoris arbitrium. Leonnatus, expectato diu, qui se introduceret, posteaquàm nemo pro-

procedere audebat, relictis in vestibulo satellitibus, intrat in tabernaculum. Ea ipsa res turbarat scēminas, quod irrupisse non admittis videbatur. Itaque mater, & conjux provolutæ ad pedes orare cœperunt, ut, prius quam interficerentur, Darii corpus ipsis patrio more sepelire permitteret, sanctas supremo in Regem officio se impigrè morituras. Leonnatus & vivere Darium, & ipsas non incolumes modò, sed etiam apparatu pristinae fortunæ Reginas fore. Tum demum mater Darii allevatæ se passa est.

NOTAS.

Quibus maximè. *Con quienes mas familiarmente trataba.*

Ne culta proderetur. *Para no ser conocido por las insignias reales.*

Interfecto. *A Dario muerto.*

Fortunæ Darii. *De la desgracia de Dario.*

Darium vivum. *A Dario, que aún vivia.*

Actum esse. *Que se habia fallado ya contra sus Señoras la ultima sentencia.*

Sanctas supremo. *Que despues de hecha esta ultima honra al Rei.*

CAPITULO XXVI.

*HACE ALEJANDRO LOS FUNERA-
les à los Soldados muertos. Visita à la Madre,
y Muger de Dario.*

Alexander postero die, cùm curam sepeliendis militibus impenderet, quorum corpora invenerat, Persarum quoque nobilissimis eundem honorem haberi jubet. Matrique Darii permittit, quos vellet, patrio more sepeliret. Illa paucos arcta propinquitate conjunctos pro habitu præsentis fortunæ humari jussit, apparatus funerum, quo Persæ suprema officia celebrarent, invidiosum fore existimans, cùm victores haud pretiosè cremarentur. Jamque justis defunctorum corporibus solutis, præmittit ad captivas, qui nuntiarent, ipsum venire. Inhibitaque comitantium turba, tabernaculum cum Hephæstione intrat. Is longè omnium amicorum charissimus erat Regi; cum ipso paritèr educatus; secretorum omnium arbiter. Libertatis quoque in admonendo eo non aliud jus habebat. Quod tamen ita usurpabat, ut magis à Rege permissum, quàm vindicatum ab eo videretur. Et sicut ætate par erat Regi, ita corporis habitu præstabat. Ergo Reginæ illum Regem esse ratæ, suo more veneratæ sunt. Inde ex spadonibus captivis, quis Alexander esset, monstrantibus, Sysigambis advoluta est pedibus ejus, ignorancem nunquam antea visi Regis excusans. Quam manu allevans Rex,
Non

Non errásti, inquit, mater, nam & hic Alexander est.

NOTAS.

Pro habitu. Con la moderacion, que pedia el estado, en que se hallaba, de cautiva; segun lo permitian las circunstancias, y estado de cautiva.

Invidiosum. Odioso.

Cremarentur. Antiguamente quemaban los cuerpos de los Difuntos.

Iustis defunctorum. Acabadas las exequias, las bonras.

Inhibitique. Y dejando à fuera la comitiva.

Arbiter. Confidente.

Liberratisque. Y ninguno tenia autoridad, para hablarle con la libertad, que Hefestion.

Ab eo. Hefestion.

Ignoracionem. Dando por escusa, el que como no habia visto antes al Rei, no le conocia.

CAPITULO XXVII.

DIGRESION ELEGANTE DE CURCIO. MODERACION de Alejandro con las Cautivas. Hace sacrificios à los Dioses. Embia à Parmenion à Damasco, y él va à la Siria.

EQuidem, si hac continentia animi ad ultimum vitæ perseverare potuisset, feliciorẽ fuisse crederem, quàm visus est esse, cum Liberi Patris imitaretur triumphum, ab Hellesponto usque ad Oceanum omnes gentes victoria emensus

fas: si vicisset profectò superbiam, atque iram, mala invicta; si abstinuisset inter epulas cœdibus amicorum, egregiosque bello viros, & tot gentium secum domitores, indicta causa, veritus esset occidere. Sed nondum fortuna se animo ejus superluderat. Itaque orientem eam moderatè, & prudenter tulit; ad ultimum magnitudinem ejus non cepit. Tum quidem ita se gessit, ut omnes ante eum Reges & continentia, & clementia vincerentur. Virgines Regias excellentis formæ tam sanctè habuit, quàm si eodem, quo ipse, parente genitæ forent. Conjugem ejusdem, quam nulla ætatis suæ pulchritudine corporis vicit, adeò ipse non violavit, ut summam adhibuerit curam, ne quis captivo corpori illaderet. Omnem cultum reddi fœminis iussit, nec quicquam ex pristinæ fortunæ magnificentia captivis, præter fiduciam, defuit. Itaque Syfigambis, Rex, inquit, mereris, ut ea precemur tibi, quæ Dario nostro quondam precatæ sumus: & (ut video) dignus es, qui tantum Regem non felicitate solum, sed etiam equitate superaveris. Tu quidem matrem me, & Reginam vocas, sed ego me tuam famulam esse confiteor. Et præteritæ fortunæ fastigium capio, & præsentis jugum pati possum. Tua interest, quantum in nos licuerit, si id potius clementia, quàm sevitia, vis esse testatum. Rex bonum animum habere eas iussit. Darii deinde filium collo suo admovit. Atque nihil ille conspectu tantè primùm à se visi contreritus, cervicem ejus manibus amplectitur. Motus ergo Rex constantia pueri, Hephæstionem intuens, Quàm vellem, inquit, Darius aliquid ex hac indole hausisset! Tum taber-

naculo egressus, tribus aris in ripa Pyrami amnis, Jovi, atque Herculi, Minervæque sacratís, Syriam petit, Damascum (ubi Regis gaza erat) Parmenione præmisso.

NOTAS.

Mala invicta. *Vicios, que jamas venció.*

Superfuderat. *Le habia cegado, y dementado.*

Orientem. *El principio de su fortuna.*

Ad ultimum. *No supo usar della con moderacion hasta el cabo.*

Præter fiduciam. *Porque no sabian, quanto duraria la atencion, y clemencia de Alejandro.*

Tua interest. *A ti te importa, dar mas à conocer con la clemencia, que con el rigor, lo que podias hacer de nosotras.*

Gaza. *El Erario Real.*

CAPITULO XXVIII.

TRAICION DEL GOBERNADOR DE DAMASCO.

Hacese dueño Parmenion del Erario Real, y de otros muchos tesoros, y alajas.

ATque is, cùm præcessisse Darii Satrapam comperisset, veritus, ne paucitas suorum sperneretur, accersere majorem manum statuit. Sed fortè in exploratores ab eo præmissos incidit nomine Mardus, qui ad Parmenionem perductus, literas ad Alexandrum à Præfecto Damasci

ci missas tradit ei: nec dubitare eum, quin omnem Regiam supellestem cum pecunia traderet, ad-
 jecit. Parmenio, asservari eo jussu, literas aperit,
 in quibus erat scriptum, ut maturè Alexander ali-
 quem ex Ducibus suis mitteret cum manu exigua.
 Itaque, re cognita, Mardum datis comitibus ad
 proditorem remittit. Ille è manibus custodientium
 lapsus, Damascum ante lucem intrat. Turbave-
 rat ea res Parmenionis animum insidias timentis;
 & ignotum iter sine duce non audebat ingredi.
 Felicitati tamen Regis sui consilius, agrestes, qui
 duces itineris essent, excipi jussit. Quibus celeri-
 ter repertis, quarto die ad urbem pervenit, jam
 metuente Præfecto, ne sibi fides habita non esset.
 Igitur quasi parùm munimentis oppidi fidens, an-
 te Solis ortum pecuniam Regiam (quam gazam
 Persæ vocant) cum pretiosissimis rerum efferi ju-
 bet, fugam simulans, re vera ut prædam hosti
 offerret. Multa millia virorum, foeminarumque ex-
 cedentem oppido sequebantur, omnibus miserabi-
 lis turba præter eum, cujus fidei commissa fuerat.
 Quippe quò major proditoris merces foret, ob-
 jicere hosti parabat gratiorem omni pecunia præ-
 dam, nobilium virorum, Prætorum Darii con-
 juges, liberosque, præter hos urbium Græca-
 rum Legatos, quos Darius, velut in arce tu-
 tissima, in proditoris reliquerat manibus. *Gan-
 gabas* Persæ vocant humeris onera portantes.
 Hi, cum frigus tolerare non possent, (quippe &
 procella subito nivem effunderat, & humas ri-
 gebat gelu tum astricta) vestes, quas cum pe-
 cunia portabant, auro & purpura insignes induunt,

nullo prohibere aulo, cum fortuna Regis etiam humillimis in ipsam licentiam faceret. Præbuere ergo Parmenioni non spernendi agminis speciem. Qui intentiore cura suos, quasi ad justum prælium paucis adhortatus, equis calcaria subdere jubet, & acri impetu in hostem invehit. At illi, qui sub oneribus erant, omisis illis, per metum capessunt fugam. Armati quoque, qui eos prosequiebantur, eodem metu arma jactare, ac nota diverticula petere cœperunt. Præfectus quasi & ipse conterritus, cuncta pavore compleverat. Jacebant totis campis opes Regiæ: illa pecunia stipendio ingenti militum præparata, ille cultus tot nobilium virorum, tot illustrium fœminarum, aurea vasa, aurei fræni, tabernacula Regali magnificentia ornata, vehicula quoque à suis destituta ingentis opulentia plena, facies etiam prædantibus tristis, si qua res avaritiam moraretur. Quippe tot annorum incredibili, & fidem excedente fortunâ cumulata, tunc alia stirpibus dilacerata, alia in cœnum demersa eruebantur. Non sufficiebant prædantium manus prædæ.

NOTAS.

Is. *Parmenion.*

Proditorem. *Al Gobernador de Damasco.*

Sine duce. *Sin guia.*

Regis sui. *De Alejandro.*

Excipi: *Coger.*

Præter eum. *Menos al Gobernador.*

Quo major. *Para que fuese maior el premio que es-*
per-

peraba por su traicion ; para que fuese de maior importancia su traicion , puso à los ojos , y manos del Enemigo una presa mas de su agrado ; que todos los tesoros ; es à saber , las mugeres de los hombres mas distinguidos.

Cum fortuna. Siendo causa la infelicidad de Dario , de que aun los hombres mas bajos no tubiesen respeto à su persona.

Quasi ad iustum. Como si fuera para una accion , en que no se reconoce ventaja de una parte , ni de otras , en que son iguales las fuerzas de ambas partes.

Facies tristis. Espectaculo triste : vista lastimosa.

CAPITULO XXIX.

QUEDA CAUTIVA MUCHA DE LA NOBLEZA
de los Persas , y Estrangeros. Suma del oro ,
y plata cogida. Muerte alevosa
del traidor.

JAMQUE etiam ad eos , qui primi fugerant ; ventum erat. Fœminæ pleræque parvos trahentes liberos ibant , inter quas tres fuere virgines , Ochi (qui ante Darium regnauerat) filia , olim quidam ex fastigio paterno rerum mutatione detractæ , sed cum sortem earum crudeliùs aggravante fortuna. In eodem grege uxor quoque ejusdem Ochi fuit , Oxathrisque (frater hic erat Darii) filia , & conjux Artabazi Principis Purpuratorum , & filius , cui Ilionco fuit nomen. Phar-

nabazi quoque , cui summum Imperium maritimæ oræ Rex dederat , uxor cum filio excepta est ; Mentoris filiæ tres , ac nobilissimi Ducis Memnonis conjux , & filius. Vixque ulla domus purpurati fuit tantæ cladis expers. Lacedæmonii quoque , & Athenienses , societatis fide violata , Persas sequuti , Aristogiton , Dropides , & Eleuterius , inter Athenienses genere , famaue longè clarissimi : Lacedæmonii , Perisippus , & Onomastorides , cum Omapho , & Callicratide , ii quoque domi nobiles. Summa pecuniæ signatæ fuit , talentorum duo millia , & sexaginta : facti argenti pondus quingenta æquabat. Præterea triginta millia hominum , cum septem millibus jumentorum , dorso onera portantium , capta sunt. Caterùm Dii tantæ fortunæ proditorem eeleriter debita poena persequuti sunt. Namque unus è consciis ejus , credo , Regis vicem etiam in illa sorte reveritus , interfecti proditoris caput ad Darium tulit , opportunum solatium prodito : quippe & ultus inimicum erat , & nondum in omnium animis memoriam majestatis lææ exolevisse cernebat.

NOTAS.

Olim quidem. *Que habian caído mucho antes del Trono Real de su Padre por la mudanza , è instabilidad de las cosas humanas.*

Pecuniæ signatæ. *De moneda acuñada.*

Facti argenti. *De plata labrada.*

Regis vicem. *Respetando al Rei aun en el estado , en que se hallaba.*

Nondum etiam. *Que aun no se habian olvidado todos de la Magestad Real.*

LIBER QUARTUS.

CAPITULO I.

*FUGA DE DARIO. PARMENION PREFECTO DE
la Syria. Carta de Dario à Alejandro.*

DARIUS tanti modò exercitus Rex,
qui triumphantis magis, quàm di-
micantis more, curru sublimis in-
ierat prælium, per loca, quæ pro-
pè immensis agminibus compleve-
rat, jam inania, & ingenti solitu-
dine vasta, fugiebat. Pauci Regem sequebantur.
Nam nec eodem omnes fugam intenderant, &
deficientibus equis, cursum eorum, quos Rex sub-
inde mutabat, æquare non poterant. Unchas dein-
de pervenit: ubi exceperere cum Græcorum quatuor
millia, cum quibus ad Euphratrem contenditis
id demùm credens fore ipsius, quod celeritate
præripere potuisset. At Alexander Parmenionem,
per quem apud Damascum recepta erat præda,
jussu eam ipsam, & captivos diligenti asserva-
re custodia, Syria, quam Cœlen vocant, præ-
fe-

fecit. Novum Imperium Syri, nondum belli claudibus satis domiti, aspernabantur: sed celeriter subacti, obedienter imperata fecerunt. Aradus quoque insula deditur Regi. Maritimam tum oram, & pleraque longius etiam à mari recedentia, Rex ejus insulæ Strato possidebat: quo in fidem accepto, castra movit ad urbem Marathon. Ibi illi literæ à Dario redduntur; quibus, ut superbè scriptis, vehementer offensus est. Præcipuè cum movit, quòd Darius sibi Regis titulum, nec eundem Alexandri nomini adscripserat. Postulabat autem magis, quàm petebat, ut accepta pecunia, quantamcumque tota Macedonia caperet, matrem sibi ac conjugem, liberosque restitueret. De Regno æquo, si vellet, Marte contenderet. Si saniora consilia tandem pati potuisset, contentus patrio, cederet alieni Imperii finibus; socius amicusque esset; in ea se fidem & dare paratum & accipere.

NOTAS.

Deficientibus. *Canfados.*

Fore ipsius. *Que seria suio, de Dario.*

Nec eundem. *El que Dario se llamaba Rei, sin darle este titulo à Alejandro.*

Postulabat autem. *X venia mas à mandarle, que à pedirle, el que.*

Æquo Marte. *En justa guerra.*

Si saniora. *X que si queria oir consejos mas saludables, y prob-chofos para el, contento con la Macedonia, saliese de los terminos, adonde no llegaba su Imperio.*

In ea. *Para esto.*

CAPITULO II.

RESPUESTA DE ALEJANDRO A LA
Carta de Dario. Ba à la Fenicia. Entre-
gasele Biblon.

CONTRÀ Alexander in hunc maximè modum
rescripsit. REX ALEXANDER DARIO.

Ille, cujus nomen sumpisti, Darius, Græcos,
qui oram Hellepontii tenent, coloniasque Græcorum
Jonas, omni clade vastavit. Cum magno deinde
exercitu mare trajecit, illato Macedoniæ & Græciæ
bello. Rursus Rex Xerxes gentis ejusdem, ad oppug-
nandos nos cum immanium Barbarorum copiis venit:
qui navali prælio victus, Mardonium tamen reli-
quit in Græcia, ut absens quoque popularetur urbes,
agros ureret. Philippum verò parentem meum quis
ignorat ab his interfectum esse, quos ingentis pecu-
niæ spe sollicitaverant vestri? Impia enim bella sus-
cipitis, & cùm habeatis arma, licitamini hostium
capita: sicut tu proximè talentis mille, tanti exer-
citus Rex, percussorem in me emere voluisti. Repello
igitur bellum, non infero. Et Diis quoque pro me-
liore stantibus causa, magnam partem Asiæ in ditio-
nem redegi meam: te ipsum acie vici. Quem etsi ni-
hil à me impetrare oportebat, quod petieras, utpo-
te qui ne belli quidem in me jura servaveris, tamen,
si veneris supplex, & matrem, & conjugem, & li-
beros sine pretio recepturum te esse promitto. Et vin-
cere, & consulere victis scio. Quod si te nobis com-
mittere times, dabimus fidem imò unè venturum.
De cætero, cùm mihi scribes, memento non solum
Re-

Regi te, sed etiam tuo, scribere. Ad hanc perficiendam Therfippus missus. Ipse in Phoenicen deinde descendit, & oppidum Biblon traditum recepit.

NOTAS.

Ille cujus. Aquel Dario, de quien tomase el nombre: Ut absens. Paraque aun estando ausente; aun en ausencia sua.

Solicitaverant. Habian sobornado los vuestros, prometiendoles mucho dinero.

Licitamini. Vendéis las vidas de los Enemigos.

Stantibus. Favoreciendo à la mejor parte.

Dabimus fidem. Te darémos salvoconducto.

CAPITULO III.

*DEPONE A ESTRATON DEL REINO,
y eleva al Trono à Abdalomino.*

Indè ad Sidona ventum est, urbem vetustate, famaue conditorum inclytam. Regnabat in ea Strato Darii opibus adjutus: sed quia de-
ditionem, magis popularium, quàm sua sponte fecerat, Regno visus indignus: Hephæstionique permissum, ut quem eo fastigio è Sidoniis dignissimum arbitraretur, constitueret Regem. Erant Hephæstioni hospites, clari inter suos juvenes; qui, facta ipsis potestate regnandi, negaverunt quemquam patrio more in id fastigium recipi, nisi regia stirpe ortum. Admiratus Hephæstion mag-

nitudinem animi spernentis, quod alii pet-
 ignes ferrumque peterent, *Vos quidem magis*
virtute, inquit, *scote*, qui primi intellexistis, quan-
 to majus esset Regnum fastidire, quam accipere. Cæ-
 terum date aliquem Regiæ stirpis, qui memi-
 nerit à vobis acceptum habere se Regnum. At illi,
 cum multos imminere tantæ spei cernerent, sin-
 gulis amicorum Alexandri ob nimiam Regni cu-
 piditatem adulantes, statuunt, neminem esse
 potiorum, quam Abdalominum quemdam, longa
 quidem cognatione stirpi Regiæ annexum, sed
 ob inopiam suburbanum hortum exigua colentem
 stipe. Causa ei paupertatis, sicut plerisque, pro-
 bitas erat: intentusque operi diurno, strepitum
 armorum, qui totam Asiam concusserat, non exau-
 diebat. Subito deinde, de quibus ante dictum est,
 cum Regiæ vestis insignibus hortum intrant, quem
 forte steriles herbas eligens Abdalominus repur-
 gabat. Tunc Rege eo salutato, alter ex his, *Ha-*
bitus, inquit, *hic quem cernis in meis manibus, cum*
isto squalore permutandus tibi est: ablue corpus, illu-
vie eternisque sordibus squalidum: cape Regis ani-
num, & in eam fortunam, qua dignus es, istam
continentiam profer: & cum in Regali solio residebis,
vite, necisque omnium civium dominus, cave oblivis-
caris hujus status, in quo accipis Regnum: imò
herculè, propter quem. Somnio similis res Abdalo-
 mino videbatur. Interdum, satis ne sani essent,
 qui tam protervè sibi illuderent, perecontabatur.
 Sed ut cunctanti squalor ablatus est, & injecta
 vestis purpura auroque distincta, & fides à ju-
 rantibus facta: serio jam Rex iisdem comitanti-
 bus

bus in Regiam pervenit. Fama (ut solet) itrenuè totâ urbe discurrit. Aliorum studium, aliorum indignatio eminebat. Ditissimus quisque humilitatem inopiamque ejus apud amicos Alexandri criminabatur. Admitti eum Rex protinus jussit, diuque contemplatus, *Corporis*, inquit, *habitus famæ generis non repugnat: Sed libet scire, inopiam qua patientia tuleris.* Tum ille, *Utinam*, inquit, *eodem animo Regnum pati possim.* *Hæ manus suffecere desiderio meo: nihil habenti, nihil defuit.* Magnæ indolis specimen ex hoc sermone Abdalomini cepit. Itaque non Stratonis modò regiam suppellectilem attribui ei jussit, sed pleraque etiam ex Persica præda: regionem quoque urbi appositam, ditioni ejus adjecit.

NOTAS.

Magis popularium. Mas por voluntad del Pueblo, que por la suya.

Cum multos. Viendo, que la ambicion de mucha tenia puesta la mira.

Longa quidem. Descendiente, aunque muy remoto, que descendia de la Familia Real, por una larga serie de abuelos.

Steriles. Arrancando la mala hierba; escardando. Æternis. Continuas.

Exigua stipe. Con poco fruto, y ganancia.

Imo hercule. Y mucho mas por quien, ò quien son la causa, de que tu seas Rei.

Satis ne. Si estaban en su juicio.

Corporis habitus. El talle, y buena disposicion de tu cuerpo.

Appositam. Inmediata, junta.

CAPITULO IV.

DERROTA DE LA TROPA DE AMINTAS, Y
muerte deste Traider.

Interea Amyntas, quem ad Persas ab Alexandro transfugisse diximus, cum quatuor millibus Græcorum ipsum ex acie persecutis, fuga Tripolim pervenit. Inde, in naves militibus impositis, Cyprum transmisit: & cum in illo statu rerum id quemque, quod occupasset, habiturum arbitraretur, velut certo jure possessum; Ægyptum ptere decrevit, utrique Regi hostis, & semper ex ancipiti mutatione temporum pendens: hortatusque milites ad spem tantæ rei, docet, Sabacem Prætorem Ægypti cecidisse in acie: Persarum præsidium & sine dace esse, & invalidum; Ægyptios semper Prætoribus eorum insensos, pro sociis ipsos, non pro hostibus æstimaturos. Omnia experiri necessitas cogebat: quippe cum primas spes fortuna destituit, futura præsentibus videatur esse potiora. Igitur conclamant, *ducerat, quò videretur.* Atque ille utendum animis, dum spe calerent, ratus, ad Pelusii ostium penetrat, simulans à Dario se esse præmissum. Potitis ergo Pelusii, Memphim copias promovit: ad cuius famam Ægyptii vana gens, & novandis quam gerendis aptior rebus, ex suis quisque vicis urbibusque ad hoc ipsum concurrunt, ad delenda præsidia Persarum: qui territi tamen spem obtinendi Ægyptum non amiserant. Sed eos Amyntas præ-

prælio superatos in urbem compellit, castrisque positis, victores ad populandos agros eduxit, ac velut in medio positis omnibus, hostium cuncta agebantur. Itaque Mazeces quamquam infelici prælio suorum animos territos esse cognoverat; tamen palantes, & victoriæ fiducia incautos, ostentans, perpulit, ne dubitarent ex urbe erumpere, & res amissas recuperare. Id consilium non ratione prudentius, quàm eventu felicius fuit. Ad unum omnes cum ipso Duce occisi sunt. Has poenas Amyn-tas utrique Regi dedit, nihilò magis ei, ad quem transfugerat, fidus, quàm illi, quem deseruerat.

NOTAS.

Velut certo. Como por derecho inconcuso; justo título.
Utrique Regi. A Alejandro, y Dario.

Pendens. Y que se acomodaba al tiempo para sus intereses.

Invalidum. Y con pocas fuerzas.

Ipsos. A Amintas, y sus soldados.

Utendum animis: Que debia aprovecharse del ardor, y disposicion de su gente.

Velut in medio. Como si solamente faltase la rapiña, y el pillage.

Omnes ad unum. Todos todos. Ni uno solo salvó la vida.

Ei. Dario.

Illi. Alejandro.

CAPITULO V.

*SATRAPAS DE DARIO VENCIDOS
por Antígono. Refriegas entre los Capitanes
de ambos Reies.*

DArii Prætores, qui prælio apud Isson super-
fuerant, cum omni manu, quæ fugientes
secuta erat, assumpta etiam Cappadocum &
Paphlagonum juventute, Lydiam recuperare ten-
tabant. Antigonus Prætor Alexandri Lydiæ præ-
erat: qui quanquam plerosque militum ex præ-
sidiis ad Regem dimiserat, tamen Barbaris spre-
tis, in aciem suos eduxit. Eadem illic quoque
fortuna partium fuit. Tribus præliis alia, atque
alia regione commissis, Persæ funduntur. Eodem
tempore classis Macedonum ex Græcia accita,
Aristomenem, qui ad Hellesponti oram recupe-
randam à Dario erat missus, captis ejus, aut de-
mersis navibus, superat. A Milesiis deinde Phar-
nabazus Præfectus Persicæ classis pecunia exacta,
& præsidio in urbem Chium introducto, centum
navibus Andrum, & inde Syphnum petit. Is quo-
que insulas præsidiis occupat, pecunia multat.
Magnitudo belli, quod ab opulentissimis Euro-
pæ Asiæque Regibus in spem totius orbis occu-
pandi gerebatur, Græciæ quoque, & Cretæ arma
commoverat. Agis Lacedæmoniorum Rex, octo
millibus Græcorum, qui ex Cilicia profugi do-
mos repetierant, contractis, bellum Antipatro
Macedoniæ Præfecto moliebatur. Cretenses has,
aut

aut illas partes secuti, nunc Spartanorum, nunc Macedonum præfidiis occupabantur. Sed leviora inter illos fuere discrimina, unum certamen, ex quo cætera pendebant, intuentem fortuna.

NOTAS.

Alia, atque alia. *En diversas partes.*

Pecunia exacta. *Echandoles una contribucion de dinero.*

Moliebatur. *Intentaba hacer.*

Has, aut illas. *Haciendose ya deste, ya del otro partido.*

CAPITULO VI.

PRESENTES DE LOS TIRIOS

Alejandro: no le dan entrada: descripcion de la Ciudad.

JAM tota Syria, jam Phoenice quoque, excepta Tyro, Macedonum erant: habebatque Rex castra in continenti, à quo urbem angustum fretum dirimit. Tyrus & claritate & magnitudine ante omnes urbes Syriæ Phoenicesque memorabilis, facilius societatem Alexandri accepturam videbatur, quàm Imperium. Coronam igitur auream Legati donum afferebant, commeatusque largè & hospitaliter ex oppido adduxerant. Ille donà, ut ab amicis, accipi jussit, benignèque Legatos allocutus, *Herculi* (quem præcipuè Tyrii

rii colerent) sacrificare velle se dixit: Macedonum Reges credere, ab illo Deo ipsos genus ducere: se verò ut id faceret, etiam Oraculo monitum. Legati respondent, esse templum Herculis extra urbem, in ea sede quam Palatyrion ipsi vocant: ibi Regem Deo sacrum ritè facturum. Non tenuit iram Alexander, cujus alioquin potens non erat, itaque, Vos quidem, inquit, fiducia loci, quòd insulam incolitis, pedestrem hunc exercitum spernitis: sed brevi ostendam, in continenti vos esse. Proinde sciatis licet, aut intraturum me urbem, aut oppugnaturum. Cum hoc responso dimissos monere amici coeperunt, ut Regem, quem Syria, quem Phoenice recepisset, ipsi quoque intrare paterentur. At illi loco satis fisci, obsidionem ferre decreverunt. Namque urbem à continenti quatuor stadiorum fretum dividit, Africo maximè objectum, crebros ex alto fluctus in littus evolvens: nec accipiendo operi, quo Macedones continenti insulam jungere parabant, quidquam magis, quam ille ventus, obstabat. Quippe vix leni & tranquillo mari moles agi possunt: Africus verò prima quæque congesta pulsus illisa mari subruit: nec ulla tam firma moles est, quam non exedant undæ per nexus operum manantes, & ubi acrior flatus exstitit, summi operis fastigio superfusæ. Præter hanc difficultatem, haud minor alia erat: muros turreſque urbis præaltum mare ambiebat. Non tormenta, nisi è navibus procul excussa, emitti; non scalæ mœnibus applicari poterant. Præceps in salum murus, pedestre interceperat iter. Naves nec habebat Rex, & si ad-

mo-

movisset, pendentes & instabiles missibilibus arceri poterant.

NOTAS

A quo. Por la parte, que.

Palætyron. Palabra griega Παλαιτυρος: la antigua Tyro.

Quod insulam. Porque estais aislados.

Stadiorum. Cada estadio tenia 125. passos ; 625. pies.

Africo maximè. Mui espuesto al viento africo.

Nec accipiendo. Ni para emprender la obra, y proseguirla.

Exedant. Consuman ; coman poco à poco destravandola.

Per nexus. Por las junturas, ò trabaxon de la obra.

Et si admovissent. Y aunque arrimasen las naves, los forzarían à que las retirasen, no pudiendo echar anchoras, ni mantenerse firmes contra las olas.

CAPITULO VII.

CONFIRMAN LOS CARTAGINESES

à los Trios en la resolucion de sufrir el sitio;
portentos, y presagios de su ruina.

INter quæ haud parva dictu res Tyrionum fiduciam accendit. Carthaginensium Legati ad celebrandum anniversarium sacrum more patrio tunc venerant. Quippe Carthaginem Tyrii condiderunt, semper parentum loco culti. Hortari ergo Pœni cœperunt, ut obsidionem forti animo

paterentur; brevi Carthagine auxilia ventura. Namque ea tempestate magna ex parte Punicis classibus maria obsidebantur. Igitur bello decreto, per muros turesque tormenta disponunt, arma junioribus dividunt, opificesque, quorum copia urbs abundabat, in officinas distribuunt: omnia belli apparatu strepunt. Ferreæ quoque manus (harpagonas vocant) quas operibus hostium iijicerent, corvique, & alia tuendis urbibus, excogitata, præparabantur. Sed cum fornacibus ferrum, quod excudi oportebat, impositum esset, admotisque follibus ignem flatu accenderent, sanguinis rivi sub ipsis flammis extitisse dicuntur: idque omen in Macedonum metum verterunt Tyrii. Apud Macedonas quoque, cum fortè panem quidam militum frangeret, manantis sanguinis guttas notaverunt: territoque Rege, Aristander peritissimus Vatum respondit, si extrinsecus cruor fluxisset, Macedonibus id triste futurum: contrà, cum ab interiore parte manaverit, urbi, quam obsidere destinaissent, exitium portendere.

NOTAS.

Haud parva dictu. *Digna de contarse.*

Culti. *A los cuales Tirios respetaron, y honraron siempre como à Padres, y Fundadores.*

Ferreæ. *Dichas así, porque tenían la figura de una mano comba.*

Corvique. *Tomaron el nombre de Cuervos, al pico de los cuales se parecen en la figura. Estos dos instrumentos sirven para agarrar con sus garras las naves, y apresarlas.*

Quod excudi. *Del cual habian de forjar las armas.*

CAPITULO VIII.

MATAN LOS TIRIOS A LOS EMBAJADORES de Alejandro: anima esse à los suyos para la conquista.

Alexander cùm & classẽ procul haberet, & longam obsidionem magno sibi ad cætera impedimento videret fore; caduceatores, qui ad pacem eos compellerent, misit: quos Tyrii contra jus gentium occisos præcipitaverunt in altum. Atque ille suorum tam indigna nece commotus, urbem obsidere statuit. Sed antè jacienda moles erat, quæ urbem continenti committeret. Ingens ergo animos militum desperatio incelsit, cernentium profundum mare, quod vix Divina ope posset impleri: *Quæ saxa tam vasta, quas tam proceras arbores posse reperiri? exhauriendas esse Regiones, ut illud spatium aggeraretur: aestuare semper fretum, quòque arctius volutetur inter insulam & continentem, hoc acrius furere.* At ille haudquamquam rudis tractandi militares animos, spiciem sibi Herculis in somno oblatam esse pronuntiat, dexteram porrigentis: illo Duce, illo apertiente, in urbem intrare se visum. Inter hæc caduceatores interfectos, gentium jura violata referebat. Unam esse urbem, quæ cursum victoris morari ausa esset. Ducibus deinde negotium datur, ut suos quique castiget: satisque omnibus stimulis, opus orius est.

NOTAS.

Contra jus. Contra el derecho de las gentes, y leyes de la guerra.

Moles quæ: El muelle, que uniese la Ciudad à tierra firme.

Ut aggeraretur. Para llenar de fagina.

Quòque arctius. Y quanto mas se estrecha el mar.

Hoc acrius. Tanto mas alborotado estaba, y azotaba mas.

CAPITULO IX.

*EMPRENDE ALEJANDRO DIVIDIR
con un Muelle el mar; resistencia de los Tirios;
marcha del Rey à los Arabes.*

Magna vis saxorum ad manum erat, Tyro veterere præbente; materies ex Libano monte ratibus & turribus faciendis vehabatur. Jamque à fundo maris in altitudinem montis opus excreverat, nondum tamen aquæ fastigium aquabat: & quò longiùs moles agebatur à littore, hòc magis quidquid ingerebatur, præaltum absorbebat mare: cùm Tyrii parvis navigiis admotis, per ludibrium exprobrabant, illos armis inclytos, dorso, sicut jumenta, onera gestare: interrogabant etiam: Num major Neptuno esset Alexander? Hæc ipsa infectatio alacritatem militum accendit. Jamque paululùm moles aquam eminebat, & simul aggeris latitudo crescebat, urbiq; admovebatur; cùm

cum Tyrii magnitudine molis, cuius incrementum eos ante sefellerat, conspecta, levibus navigiis nondum commissum opus circumire coeperunt: missilibus eos quoque qui pro opere stabant, incessere. Multis ergo impunè vulneratis, cum & removere, & appellere scaphas in expedito esset, ad curam semetipsos tuendi ab opere converterant. Igitur ex jumentis coria velaque iussit obtendi, ut extra teli jactum essent: duasque turres ex capite molis erexit, è quibus in subeuntes scaphas tela ingeri possent. Contra Tyrii navigia procul à conspectu hostium littori appellant, expositisque militibus, eos, qui saxa gestabant, obtruncant. In Libano quoque Arabum agrestes, incompósitos Macedonas aggressi, triginta ferè interficiunt, paucioribus captis. Ea res Alexandrum dividere copias coegit. Et ne segniter assidere uni urbi videretur, operi Perdiccam, Craterum que præfecit, ipse cum expedita manu Arabiam petit.

NOTAS.

Tyro vetere. *Dando mucha piedra las ruinas de la antigua Tiro.*

Quò longius à littore. *Quanto mas mar à dentro, Neptuno. Dios del mar.*

Eos ante. *No habian conocido hasta entonces.*

Nondum commissum. *Que aun no habia hecho asien-*
to, ni trabadose bien.

Pro opere. *Que estaban trabajando.*

Cum et. *Acercando, y retirando los Tirios sus esqui-*
fes sin dificultad alguna, dejaron los Macedonios
la obra, para defenderse.

Obtendi. *Cubrir, y poner delante de los obreros.*

CAPITULO X.

ESTRATAGEMA DE LOS TIRIOS:

llevase el mar la obra : buelve à levantarla

Alejandro : varias industrias de los Tirios.

INter hæc Tyrîi navem magnitudine eximia, faxis arenaque à puppi operatam, ita ut multum prora emineret, bitumine ac sulphure illitam, remis concitaverunt: et cum magnam vim venti vela quoque concepissent, celeriter ad molem successit. Tunc, prora ejus accensa, remiges defiliere in scaphas, quæ ad hoc ipsum præparatæ sequebantur. Navis autem, igne concepto, latius fundere incendium cœpit: quod, priusquam posset occurri, turres & cætera opera in capite molis posita comprehendit. At qui defilierant in parva navigia, faces, & quidquid alendo igni aptum erat, in eadem opera ingerunt. Jamque non modò Macedonum turres, sed etiam summa tabulata conceperant ignem: cum ii, qui in turribus erant, partim haurirentur incendio, partim armis omisis, in mare semetipsi imitterent. At Tyrîi, qui capere eos quam interficere mallet, natantium manus stipitibus faxisque lacerabant, donec debilitati impunè navigiis excipi possent. Nec incendio solum opera consumpta, sed fortè eodem die vehementior ventus motum ex profundo mare illisit in molem, crebrisque fluctibus compages operis verberatæ se laxavere, saxaque interfluens unda medium opus rapit. Prostratis igitur

tur lapidum cumulis, quibus injecta terra suffinebatur, præceps in profundum ruit, tantæque molis vix ulla vestigia invenit ab Arabia rediens Alexander. Hic (quod in adversis rebus solet fieri) alius in alium culpam referebat, cum omnes veriùs de sævitia maris queri possent. Rex novi operis molem orsus, in adversum ventum non latere, sed recte fronte direxit, quod cætera opera velut sub ipso latentia tuebatur. Latitudinem quoque aggeri adjecit, ut turres in medio erectæ procul teli jactu abessent. Totas autem arbores cum ingentibus ramis in altum jaciebant: deinde saxi onerabant, rursusque cumulo eorum alias arbores injiciebant. Tum humus aggerabatur; super quæ alia strue saxorum arborumque cumulata, velut quodam nexu continens opus junxerant. Nec Tyrii, quidquid ad impediendam molem excogitari poterat, legniter exequiebantur. Præcipuum auxilium erat, qui procul hostium conspectu subibant aquam, occultoque lapsu ad molem usque penetrabant, fascibus palmites arborum eminentium ad se trahentes: quæ ubi secutæ erant, pleraque secum in profundum dabant: tum levatos onere stipites truncosque arborum haud ægrè moliebantur. Deinde totum opus, quod stipitibus fuerat innixum, fundamento lapsò sequebatur.

NOTAS.

Bitumine. *Carenada de betun, y azufre.*

Et cum: *E binchadas las velas.*

Summa tabulata. *Se habia pegado, ò comunicado*

el fuego al techo, à lo mas alto de las torres.
Motum ex. Estrelló contra el muelle el mar rebuel-
to de arriba à bajo.
Saxaque. Y penetrando el agua por entre las piedras
rompio por medio de la obra.
Velut quodam. Venian como à unir la obra, conti-
nuandola, sin division de las partes.
Occultoque. Y por debajo de tierra.
Haud ægrè moliebantur. Facilmente movian, y
traian ácia sí.
Fundamento. Faltandole cimientos venia à arruinarse.

CAPITULO XI.

ARMADA DE ALEJANDRO PARA
la conquista de Tiro: padece tormenta.

ÆGro animi Alexandro, & utrùm perseveraret, an abiret, satis incerto, classis Cypri advenit: eodemque tempore Cleander cum Græcis militibus in Asiam nuper advectus, centum & nonaginta navium classem in duo dividit cornua; lævum Pythagoras Rex Cypriorum cum Cratero tuebatur: Alexandrum in dextero quinqueremis Regia vehebat. Nec Tyrii, quanquam classem habebant, ausi navale inire certamen, triremes omnes ante ipsa moenia opposuerunt, quibus Rex investus, ipsas demersit. Postera die classe ad moenia admotâ, undique tormentis, & ma-

xi-

ximè arietum pulsu muros quatit. Quos Tyrîi, raptim obstructis saxis, refecerunt: interiorem quoque murum, ut si prior fefellisset, illo se tuerentur, undique orsi. Sed undique vis mali urgebat: moles intra teli jactum erat: classis mœnia circuibat: terrestri simul, navalique clade obruebantur: quippe binas quadriremes Macedones inter se ita junxerant, ut proræ cohærent, puppes intervallo, quantum capere poterant, distarent. Hoc puppium intervallum antennis, asseribusque validis deligatis, superque eos pontibus stratis, qui militem iustinerent, impleverant. Sic instructas quadriremes ad urbem agebant. Indè missilia in propugnantes ingerebantur tutò, quia proris miles tegebatur. Media nox erat, cum classem (sicuti dictum est) paratam circuire urbem jubet: jamque naves urbi undique admovebantur, & Tyrîi desperatione torpebant, cùm subito spissæ nubes intendere se cœlo, & quidquid lucis internitebat, effussa caligine extinctum est. Tum inhorrescens mare paulatim levare, deindè acriori vento concitatum fluctus ciere, & inter se navigia collidere. Jamque scindi cœperant vincula, quibus connexæ quadriremes erant, ruereque tabulata, & cum ingenti fragore in profundum secum milites trahere. Neque enim conferta navigia ulla ope in turbido regi poterant. Miles ministeria nautarum, remiges militis officia turbabant; & quod in hujusmodi casu accidit, periti ignaris parebant: quippe gubernatores aliàs imperare soliti, tam metu mortis, jussa exequiebantur. Tandem remis pertinaciùs everberatum mare, ve-

Inti eripientibus navigia clasicis celsit, appulsa-
que sunt littori lacerata pleraque.

NOTAS.

Ægro animi. Afigido Alejandro, y bastante dudoso.
Arietum. Era el Ariete una biga con un bierro en la
punta en figura de cabeza de carnero, de quien to-
mò el nombre.

Si prior. Si faltase el primero, è viniese à tierra.

Intervallo. Dislaban, quanto podian.

Prioris tegebantur. Servianles las proas de parapeto.

In turbido. En tormenta tan furiosa.

Gubernatores. Los Pilotos.

Clasicis. A los Marineros, y Soldados de la armada.

CAPITULO XII.

EMBAJADA DE LOS CARTAGINESES:
prodigio de Apolo descubierto: parecer de los
Embajadores.

Iisdem diebus fortè Carthagenensium Legati tri-
ginta superveniunt, magis obsefsis solatium,
quàm auxilium: quippe domestico bello Poe-
nos impediri, nec de Imperio, sed pro salute
dimicare nuntiabant. Syracusani tunc Africam ure-
bant, & haud procul Carthaginiis muris locave-
rant castra. Non tamen defecere animis Tyri, quan-
quam ab ingenti spe destituti erant: sed conjuges

liberosque devchendos Carthaginem tradiderunt; fortius, quidquid accideret, laturo, si charissimam sui partem extra communis periculi sortem habuissent. Cùmque unus è civibus in concione indicasset, oblatam esse per somnum sibi speciem Apollinis, quem eximia religione colerent, urbem deferentis; molemque à Macedonibus in salo jactam, in sylvestrem saltum esse mutatam: quam auctor levis erat, tamen ad deteriora credenda prout metu, aurea catena devinxere simulacrum, aræque Herculis, cujus numini urbem dicaverant, inseruere vinculum, quasi illo Deo Apollinem retenturi. Syraculis id simulacrum devexerant Poeni, & in majore locaverant patrias; multisque aliis spoliis urbium à semet captarum non Carthaginem magis, quàm Tyrum ornave-
rant. Sacrum quoque, quod quidem Diis minimè cordi esse crediderim, multis sæculis intermissum repetendi auctores quidam erant, ut ingenuus puer Saturno immolaretur: quod sacrilegium veriùs, quàm sacrum, Carthaginenses à conditoribus traditum, usque ad excidium urbis suæ fecisse dicuntur: ac, nisi seniores obstitissent, quorum consilio cuncta agebantur, humanitatem dira superstitio vicisset.

Caterùm efficacior omni arte imminens necessitas, non usitata modò præsidia, sed quædam etiam nova admovit. Namque ad implicanda navigia, quæ muros subibant, validis asseribus corvos & ferreas manus cum uncis, ac falcibus illigaverant, ut cùm tormento asseres promovissent, subito laxatis funibus, injicerent. Unci quoque

& falces ex iisdem asseribus dependentes , aut propugnatores , aut ipsa navigia lacerabant. Clypeos verò æneos multo igne torrebant , quos repletos fervida arena , cœnoque decocto , è muris subito devolvebant : nec ulla pestis magis timebatur : quippe ubi loricam corpusque fervens arena penetraverat , nec ulla vi excuti poterat , & quidquid attigerat , perurebat : jacentesque arma , laceratis omnibus , quæis protegi poterant , vulneribus inulti patebant. Corvi verò & ferreæ manus tormentis emissæ , plerosque rapiebant.

NOTAS.

Africam urebant. Lleaban , ò pasaban à fuego el Africa.

Charissimam. Sus mugeres , è hijos.

Levis erat. No era hombre , que hiciese fé.

Quasi illo. Como si hubiesen de detener con la ayuda del Dios Hercules.

Ad implicanda. Para apresar los Navios.

Admonuit. Les sugirió.

Ut cùm. Para que , puestos ya en la maquina, y hecha la punteria , los disparasen , dandoles cuerda prontamente.

Nec ulla pestis. Ningun mal; ningun genero de heridas.

CAPITULO XIII.

NUEVA PERPLEGIDAD DEL REI:

*dejase ver en la mar una disforme bestia: tienenlo
unos, y otros por aguero feliz.*

HIC Rex fatigatus, statuerat, soluta obsidione, Ægyptum petere: quippe, cum Asiam ingenti celeritate percurrisset, circa muros unius urbis hærebat, tot maximarum rerum opportunitate dimissa. Cæterum tam discedere irritum, quam morari pudebat: famam quoque, qua plura quam armis everterat, ratus leviolem fore, si Tyrum, quasi testem se posse vinci, reliquisset. Igitur ne quid inexpertum omitteret, plures naves admoveri jubet, delectosque militum imponi.

Et fortè bellua inusitata magnitudinis super ipsos fluctus dorso eminens ad molem, quam Macedones jecerant, ingens corpus applicuit, diverberatisque fluctibus allevans semet, utrinque conspecta est. Deindè à capite molis rursus alto se immerfit, ac modò super undas eminens magna sui parte, modò superfusus fluctibus condita, haud procul munimentis urbis emerfit. Utriusque latus fuit belluæ aspectus. Macedones iter jaciendo operi monstrasse eam augurabantur: Tyrii, Neptunum occupati maris vindicem, abripuisse belluam, ac molem brevi profectò ruituram: lætique ominis eo, ad epulas dilapsi, oneravere se vino: quo graves, orto Sole navigia conscendunt redimita coronis floribusque: adeò victoriæ non

omen modò, sed etiam gratulationem præceperant.

NOTAS.

Dimissa. Malogrando, perdiendo.

Irritum. Sin salir con su intento; sin ganar à Tyro.

Leviorem. Que perderia de su reputacion.

Bellua. Nombre generico, è indifferente para las de tierra, y mar; aunque à éstas ultimas suele ya llamarselas con el nombre de ballenas.

A capite. Desde la estremidad, ò ultimo del muelle, que aun no habian acabado.

Alto. Se zabullò en el mar.

Jaciendo. Para, y por donde habia de continuarse la obra.

Præceperant. Habian anticipado.

CAPITULO. XIV.

BATALLA NAVAL: ACCIONES hercicas, y victoria de Alejandro.

FORTÈ Rex classem in diversam partem agi iusserat, triginta minoribus navigiis relictis in littore: è quibus Tyrii duobus captis, cætera ingenti terruerant metu, donec suorum clamore audito, Alexander classem littori, à quo fremitus acciderat, admovit. Prima è Macedonum navibus quinquere mis velocitate inter cæteras emineus occurrit: quam ut conspexere Tyrii, duæ
è

è diverso in latera ejus inveſtæ ſunt , in quarum alteram quinquere-
mis eadem concitata & ipſa roſtro iſta eſt , & illam invicem tenuit. Jam-
que ea quæ non cohærebat , libero impetu eve-
ſta , in aliud quinquere-
mis latus invehebatur ,
cùm opportunitate mira triremis è claſſe Alexan-
dri in eam ipſam , quæ quinquere-
mi imminabat ,
tanta vi impulſa eſt , ut Tyrius gubernator in
mare excuteretur è puppi. Plures deinde Mace-
donum naves ſuperveniunt , & Rex quoque ad-
erat , cum Tyrii inhibentes remis agrè evellerunt
navem , quæ hærebat ; portumque omnia ſimul
navigia repetunt. Confeſtim Rex inſecutus , por-
tum quidem intrare non potuit , cùm procùl è
muris miſſilibus ſubmoveretur : naves autem om-
nes ferè aut demerſit , aut cepit.

NOTAS.

A quo fremitus. *De donde venía la griteria.*

Et ipſa. *En la de Alejandro dio con ſu eſpolon, ò proa
la galera de los Tirios, aunque éſta aun miſmo
tiempo quedó aprefada.*

Inhibentes. *Bolviendo los remos à la otra parte, con
dificultad deſprendieron la nave, que eſtaba preſa
de los garſos.*

CAPITULO XV.

*TIRO COGIDA: PERDONASE A
pocos: muchos escapan: destruccion
de Tiro.*

BIduo deinde ad quietem dato militibus, iussique & classem & machinas pariter admove, utrinque territis instare, ipse in altissimam turrin ascendit ingenti animo, periculo majore: quippe regio insigni & armis fulgentibus conspicuus, unus præcipue telis petebatur: & digna prorsus spectaculo edidit. Multos è muris propugnantes hasta transfixit, quosdam etiam cominus gladio, clypeoque impulsos præcipitavit: quippe turris, ex qua dimicabat, muris hostium propemodum cohærebat. Jamque crebris arietibus laxorum compage laxata munimenta defecerant, & classis intraverat portum, & quidam Macedonum in turres hostium desertas evaserant: cum Tyrii tot simul malis victi, alii supplices in templa confugiunt, alii foribus ædium obsecratis, occupant liberum mortis arbitrium, nonnulli ruunt in hollem, haud inulti tamen perituri. Magna pars summa tectorum obtinebat, saxa, & quidquid manibus fors dederat, ingerentes subeuntibus. Alexander, exceptis qui in templa confugerant, omnes interfici, ignemque tectis injici jubet. His per præcones pronuntiatis, nemo tamen armatus opem à Diis petere sustinuit. Pueri virginesque templa compleverant: viri in vestibulo suarum

rum quisque ædium stabant, parata sævientibus turba. Multis tamen saluti fuere Sidonii, qui intra Macedonum præsidia erant. Hi urbem quidem inter victores intraverant, sed cognationis cum Tyriis memores (quippe utramque urbem Agenorem condidisse credebant) multos Tyrionum etiam protegentes ad sua perduxere navigia, quibus occultatis, Sidona deVecti sunt. Quindecim millia hoc furto subducta sævitix sunt: quantumque sanguinis fustum sit, vel ex hoc æstimari potest, quod intra munimenta urbis sex millia armatorum trucidata sunt. Triste deinde spectaculum victoribus ira præbuit Regis: duo millia, in quibus occidendis defecerat rabies, crucibus affixa per ingens littoris spatium pependerunt. Carthaginensium Legatis pepercit, addita denuntiatione belli, quod præsentium rerum necessitas morarentur.

NOTAS.

Occupant. *Se dieron voluntariamente la muerte.*
 Haud inulti. *Vendiendo por lo menos caras sus vidas.*
 Nemo tamen. *Ninguno de los que estaban armados quiso refugiarse en el templo.*
 Qui intra. *Que estaban en el Egercito de los Macedonios.*
 In quibus. *En quienes no se habia ensangrentado su furor, y rabia, harta ya de sangre humana.*
 Commeantes. *Corriendo los mares sin embarazo alguno.*
 Denuntiatione: *Declarandoles desde luego la guerra, que diferia por los negocios ocurrentes.*

CAPITULO XVI.

ELOGIO DE TIRO.

TYrus septimo mense , quàm oppugnari coep-
ta erat , capta est. Urbs & vetustate ori-
ginis , & crebra fortunæ varietate ad memoriam
posteritatis insignis , condita ab Agenore , diu ma-
re non vicinum modò , sed quodcumque classes
ejus adierunt , ditionis suæ fecit : & , si famæ liber
credere , hæc gens literas prima aut docuit , aut
didicit. Colonia certè ejus penè toto orbe diffusæ
sunt. Carthago in Africa , in Bœotia Thebæ , Ga-
des in Oceano. Credo , libero commeantes mari,
sepiùsque adeundo cæteris incognitas terras , ele-
gisse sedes juventuti , qua tunc abundabant : seu
quia crebris motibus terræ (nam hoc quoque tra-
ditur) cultores ejus fatigati , nova & externa do-
micilia armis sibimet quærere cogebantur. Multis er-
go casibus defuncta , & post excidium renata , nunc
tamen longa pace cuncta refovente , sub tutela
Romanæ mansuetudinis acquiescit.

NOTAS.

Quàm. En lugar de Postquàm. Despues que.

Hæc gens. Los Tirios.

Commeantes. Corriendo los mares sin embarazo alguno.

Multis ergo. Despues de muchos altos , y bajos de la
fortuna.

CAPITULO XVII.

CARTA DE DARIO A ALEJANDRO.

Iisdem fermè diebus Darii literæ allatæ sunt, tandem ut Regi scriptæ. Petebat, uti filiam suam (Statyra erat nomen) nuptiis Alexander sibi adjungeret. Dotem fore omnem regionem inter Hellespontum & Halyn amnem sitam; inde Orientem spectantibus terris contentum se fore. Si forè dubitaret, quod offerretur, accipere, nunquam diu eodem vestigio stare fortunam, semperque homines, quantamcumque felicitatem habeant, invidiam tamen sentire majorem. Vereri, ne se avium modò, quas naturalis levitas ageret ad sidera, inani ac puerili mentis affectu efferret. Nihil difficilius esse, quàm in illa ætate tantam capere fortunam: multas se adhuc reliquias habere, nec semper in angustiis posse deprehendi. Transcundum esse Alexandro Euphratem, Tigrimque & Araxem, & Hydaspem, magna munimenta Regni sui. Veniendum in campos, ubi paucitate suorum erubescendum sit. Mediam, Hyrcaniam, Bactra, & Indos Oceani accolat, quando aditurum? Vel Sogdianos, & Arachosios nomine tantùm notos, cæterasque gentes ad Caucasum & Tanaim pertinentes? Senescendum fore tantum terrarum vel sine prælio obeunti. Se verò ad ipsum vocare desineret: namque illius exitio se esse venturum.

NOTAS.

Tandem ut. En que ya venia à tratarle de Rei.

In-

Inde Orientem. *Con las tierras , que de alli miraban al Oriente.*

Eodem vestigio. *En el mismo ser , y estado.*

Multas se. *Que poseia aún gran parte de su dilatado Imperio.*

Rediturum? *Quando habia de tener tiempo , ó podria ir?*

Se ad ipsum. *Y que dejase de llamarle. Sc. Dario.*

Ad ipsum. *Alejandro.*

CAPITULO XVIII.

RESPUESTA DE ALEJANDRO A DARIO.

Alexander his illis, qui literas attulerant, respondit: *Darium sibi aliena premittere, quod totum amiserat, velle partiri. Doti sibi dari Lydiam, Joniam, Æolidem, Hellesponti oram, victoria sue præmia: leges autem à victoribus dici, accipi à victis. In utro statu ambo essent, si solus ignoraret, quàm primum Marte decerneret: se quoque cùm transisset mare, non Ciliciam, aut Lydiam (quippe tanti belli exiguam hanc esse mercedem) sed Persèpolim caput Regni ejus, Bactra deinde, Ebaflana, ultimique Orientis oram Imperio suo destinasse. Quocumque ille fugere potuisset, ipsum sequi posse. Desineret terrere fluminibus, quem sciret maria transisse.*

NOTAS.

Leges autem. Y que las condiciones de la paz las daban los vencedores.

In

In utro. En que estado se ballaban los dos; qual era el estado de cada uno.

Quàm primùm. Lo decidiese cuanto antes en una batalla,

Destinasse. Habia puesto la mira en hacerse dueño, y señor.

CAPITULO XIX.

CERCA A GAZA: CORONA DE LOS Griegos à Alejandro como à vencedor: nobles acciones de sus Capitanes.

REges quidem invicem hæc scripserant. Sed Rhodii urbem suam, portusque dedebant Alexandro. Ille Ciliciam Socrati tradiderat, Philota regioni circa Tyrum jussu præsidere. Syriam, quæ Coele appellatur, Andromacho Parmenio tradiderat, bello, quod supererat, interfuturus. Rex, Hephæstione Phoenicis oram classe prætervehi jussu, ad urbem Gazam cum omnibus copiis venit. Iisdem ferè diebus solemne erat ludicrum Isthmiorum, quod conventu totius Græciæ celebratur. In eo concilio, ut sunt Græcorum temporaria ingenia, decernunt, ut duodecim legarentur ad Regem, qui ob res pro salute Græciæ ac libertate gestas, coronam auream donum victoriæ ferrent. Idem paulò ante incertæ famæ captaverant auram, ut quocumque pendent animos tulisset fortuna, sequerentur. Caterùm non ipse modò Rex obibat urbes Imperii jugum

gum adhuc recusantes ; sed Prætores quoque ipsius egregii duces pleraque invaserant. Calas Paphlagoniam , Antigonus Lycaoniam : Balaclus , Idarne Prætor Darii superato , Miletum cepit : Amphoterus , & Hegilochus centum sexaginta navium classe insulas inter Achajam atque Asiam in ditionem Alexandri redegerunt. Tenedo quoque recepta , incolis ultrò vocantibus statuerant & Chium occupare : sed Pharnabazus Darii Prætor , comprehensus qui res ad Macedonas trahebant ; rursus Apollonidi , & Athenagoræ suarum partium viris , urbem cum modico præsidio militum tradit. Præfecti Alexandri in obsidione urbis perseverabant ; non tam suis viribus , quàm ipsorum qui obsidebantur voluntate. Nec fefellit opinio. Namque inter Apollonidem , & duces militum orta seditio , irrumpendi in urbem occasionem dedit. Cùmque porta effracta cohors Macedonum intrasset ; oppidani , olim consilio prodicionis agitato , aggregant se Amphotero & Hegilocho ; Persarumque præsidio cæso , Pharnabazus cum Apollonide & Athenagora vincti traduntur : duodecim triremes cum suo milite ac remige , præter eas triginta naves & piratici lembi , Græcorumque tria millia à Persis mercede conductæ. His in supplementum copiarum suarum distributis , piratilque supplicio affectis , captivos remiges adjecere classi suæ.

NOTAS.

Ludicrum Isthmiorum. Juegos , que instituiò Glauco en honra del Joven Melicerta.

Tem-

*Temporaria. Inconstantes, que se mudan à cualquier
aire, y se acomodan al tiempo.*

*Captaverant. Habian dado oídos à un vago rumor,
es à saber, à que.*

*Qui res. A los que procuraban hacer à otros del par-
tido de los Macedonios; tambien, à los que se in-
clinaban à la faccion, y partido de los Macedo-
nios.*

Cum suo milite. Con sus soldados, y remeros.

*Lembi. Vasos de Corsarios; navichuelos velocissimos
de Piratas.*

CAPITULO XX.

*ES PRESO ARISTONICO TIRANO
con todos los suyos.*

Fortè Aristonicus Methymnæorum Tyrannus
cum piraticis navibus, ignarus omnium, que
ad Chium acta erant, prima vigilia ad por-
tûs claustra successit: interrogatusque à custodi-
bus quis esset? Aristonicum ad Pharnabazum ve-
nire respondit. Illi Pharnabazum quidem jam quies-
cere, & non posse tam adiri; ceterum patere
socio atque hospiti portum, & postero die Phar-
nabazi copiam fore affirmant. Nec dubitavit Aris-
tonicus primus intrare: secuti sunt Ducem pirati-
ci lembi. Ac dum applicant navigia crepidini por-
tûs, obicitur à vigilibus claustrum; & qui pro-
ximi excubabant, ab iisdem excitantur: nulloque
ex

ex his aulo repugnare, omnibus catenæ injectæ sunt. Amphotero deinde Hegilochoque traduntur. Hinc Macedones transiere Mitylenem, quam Chares Atheniensis nuper occupatam, duorum millium Persarum præsidio tenebat: sed, cum obsidionem tolerare non posset; urbe tradita, pactus ut incolumi abire liceret, Imbrum petit. Deditis Macedones pepercerunt.

NOTAS.

Prima vigilia. *Entre las seis, y las nueve de la noche:*
 Copiam fore. *Que podria estar con Farnabazo.*
 Applicant. *Arriman los navichuelos à tierra, à la orilla.*

CAPITULO XXI.

REPARA DARIO SUS FUERZAS,
 y la guerra; llama à los Bactros, y à Beso,
 hombre sospechoso.

DArius desperata pace, quam per literas Legatosque impetrari posse crediderat; ad reparandas vires, bellumque impigrè renovandum intendit animum. Duces ergo copiarum Babyloniam convenire; Bessum quoque Bactrianorum ducem, perquam maximo posset exercitu coacto, descendere ad se jubet. Sunt autem Bactriani inter illas gentes promptissimi, horridis ingeniis, multumque à Persarum luxu abhorrentibus, siti haud procul Scytharum bellicosissima gen-

gente, & raptò vivere assueta, semperque in armis errant. Sed Bessus suspecta perfidia, haud sanè æquo animo in secundo se continens gradu, Regem terrebat. Nam cùm Regnum affectaret; proditio, qua sola id assequi poterat, timebatur.

NOTAS.

Promptissimi. *Los mas valientes, y osados.*
 Horridis ingeniis. *De genios feroces, barbaros;*
 Rapto vivere. *Hechos à vivir de rapiña.*
 Errant. *Y siempre están en armas de una para otra parte.*
 In secundo. *Daba que temer al Rey, por no estar contento Beso con ser su primer Ministro, ò la primera persona despues del Rey Dario.*

CAPITULO XXII.

SITIO DE GAZA; MAL AGUERO DE
un cuervo; retira Alejandro sus tropas.

CÆterùm Alexander, quam Regionem Darius petiisset omni cura vestigans, tamen explorare non poterat; more quodam Persarum arcana Regum mira celantium fide. Non metus, non spes elicit vocem qua prodantur occulta. Vetus disciplina Regum silentium vitæ periculo sanxerat. Lingua graviùs castigatur quàm ullum probrum: nec magnam rem sustineri posse credunt

ab eo cui tacere grave sit; quod homini facillimum voluerit esse. Ob hanc causam Alexander omnium, quæ apud hostem gererentur, ignarus, urbem Græcam obsidebat. Præerat ei Betis eximie in Regem suum fidei; modicoque præsidio muros ingentis operis tuebatur. Alexander, æstimato locorum situ, agi cuniculos iussit; facili ac levi humo acceptante occultum opus: quippe multam arenam vicinum mare evomit: nec saxa cotesque, quæ interpullent specus, obstabant. Igitur ab ea parte, quam oppidani conspiceri non possent, opus orsus; ut à sensu ejus averteret, turres muris admoventi jubet. Sed eadem humus admovendis inutilis turribus, desidente sabulo agilitatem rotarum morabatur, & tabulata turrium perfringebat; multique vulnerabantur impune, cum idem recipiendis, qui admovendis turribus labor eos fatigaret. Ergo receptui signo dato, postero die muros corona circundari iussit. Ortoque Sole, priusquam admovent exercitum, opem Deum exposcens, sacrum patrio more faciebat. Fortè prætervolans corvus glebam, quam unguibus ferebat, subito amisit; quæ cum Regis capiti incidisset, resoluta defluxit: ipsa autem avis in proxima turre consedit. Illita erat turris bitumine ac sulphure in qua alis hærentibus frustra se allevare conatus, à circumstantibus capitur. Digna res visa, de qua Vates consulerentur. Et erat Rex non intactus ea superstitione mentis. Ergo Aristander, cui maxima fides habebatur, urbis quidem excidium augurio illo portendi, cæterum periculum esse, inquit, ne Rex vulnus acciperet. Itaque

que monuit, ne quid eo die inciperet. Ille quamquam unam urbem sibi, quominus securus Ægyptum intraret, obstare ægrè ferebat; tamen paruis Vati, signumque receptui dedit.

NOTAS.

Vitæ periculo. Con pena de la vida.

Nec magnam. Ni juzgan, que se puede star negocia de importancia del que.

Cuniculos. Hizo minar; abrir camino por debajo de tierra.

Quæ interpellent. Que impidan, y corten el secreto conduçto de la mina.

Ut à sensu. Paraque no diesen en lo que se hacia; paraque no caesen en la cuenta.

Desidente sabulo. Cediendo la arena, y sin resistencia para mantener tanto peso, se encallaban en ella las ruedas, y no podian andar.

Receptui. Tocando à retirarse.

Amisit. Dejo caer.

CAPITULO XXIII.

SALIDA DE LOS SITIADOS: TRAICION DE un Arabe: Alejandro berido, y retirado.

Hinc animus crevit obselsis: egressique porta, recedentibus inferunt signa; cunctationem hostium fore suam occasionem ratum: sed acrius, quam constantius prælium inierunt.

quippe, ut Macedonum signa circumagi videres; repente sistunt gradum. Jamque ad Regem præliantium clamor pervenerat; cum denuntiati periculi haud sanè memor, lorica tamen, quàm raro induebat, amicis orantibus sumpsit; & ad prima signa pervenit. Quo conspecto Arabs quidam Darii miles, majus fortuna sua facinus ausus; clypeo gladium tegens, quasi transfuga genibus Regis advolvitur. Ille assurgere supplicem, recipique inter suos jussit. At gladio Barbarus strenuè in dextram translato cervicem appetit Regis: qui exigua corporis declinatione evitato ictu, in vanum manum Barbari lapsam amputat gladio; denuntiato in illum diem periculo, ut arbitrabatur ipse, defunctus. Sed ut opinor, inevitabile est fatum. Quippe cum inter primores promptius dimicat, sagitta ictus est: quàm per lorica adactam, stantem in humero, medicus ejus Philippus evellit. Plurimus deinde sanguis manare cœpit; omnibus territis, quia nunquam tam altè penetrasse telum, lorica obstante, cognoverant. Ipse ne oris quidem colore murato, suppressi sanguinem, & vulnus obligari jussit. Diu ante ipsa signa vel dissimulato, vel victo dolore perstiterat; cum suppressus paulò ante sanguis medicamento, manare latius cœpit: & vulnus quod recens adhuc dolorem non movebat, frigente sanguine intumuit. Linqui deindè animo, & subniti genu cœpit: quem proximi exceptum in castra receperunt. Et Betis interfectum ratus, urbem ovans victoria repetit.

NOTAS.

Inferunt signa. Acometen en orden, para cargar al enemigo por las espaldas; porque quando iban en orden, solian llevar delante las vanderas.

Circumagi. Que se bolbian à ellos, que les hacian cara.

Fortuna sua. Que lo que llevaba, ò correspondia à su estado, y baja condicion.

In vanum manum. La mano del Barbaro, que dio el golpe al aire.

Denuntiatio. Saliendo libre del peligro, que le habian pronosticado.

CAPITULO XXIV.

CONQUISTA A GAZA: ES HERIDO otra vez: crueldad, de que usó con Betis.

AT Alexander nondum percurato vulnere, aggerem quo moenium altitudinem æquaret, extruxit; & pluribus cuniculis muros subruí iussit. Oppidani ad pristinum fastigium moenium novum extruxere munimentum: sed ne id quidem turres aggeri impositas æquare poterat. Itaque interiora quoque urbis infesta telis erant. Ultima pestis urbis fuit cuniculo subrutus murus, per cuius ruinas hostis intravit. Ducebat ipse Rex antesignanos; & dum incautiùs su-

bit, saxo crus ejus affligitur. Innixus tamen telo, nondum prioris vulneris obducta cicatrice, inter primores dimicat; ira quoque accensus, quod duo in obsidione urbis ejus acceperat vulnera. Betim egregia edita pugna, multisque vulneribus confectum deseruerant sui: nec tamen segnius praelium capeſſebat, lubricis armis ſuo pariter atque hoſtium ſanguine. Sed, cum undique... inſolenti gaudio juvenis elatus, alias virtutis etiam in hoſte mirator, *Non, ut voluiſti, inquit, morieris Beti; ſed quidquid tormentorum in captivum inveniri poteſt, paſſurum eſſe te cogita.* Ille non interrito modo, ſed contumaci quoque vultu incuens Regem, nullam ad minas ejus reddidit vocem. Tum Alexander: *Videtisne obſtinatum ad tacendum?* inquit: *num genu poſuit? num ſupplicem vocem miſit? Vincam tamen ſilentium; & ſi nihil aliud, certe gemitu interpollabo.* Iram deinde vertit in rabiem: jam tum peregrinos ritus nova ſubeunte fortuna. Per talos enim ſpirantis lora trajecta ſunt; religatumque ad currum traxere circa urbem equi: gloriante Rege, Achillem, à quo genus ipſe deduceret, imitatum ſe eſſe poena in hoſtem capienda. Cecidere Perſarum Arabumque circa decem millia: nec Macedonibus incruenta victoria fuit. Obſidio certe non tam claritate urbis nobilitata eſt, quam geminato periculo Regis. Qui Ægyptum adire feſtinans, Amyntam cum decem triremibus in Macedoniam ad inquiſitionem novorum militum miſit. Namque præliis etiam ſecundis atterebantur copię, devictarumque gentium militi minor, quam domeſtico fides habebatur,

NOTAS.

*Interiora. Aun lo mas interior de la Ciudad no es-
ta libre de las flechas enemigas.*

*Sed cum undique ... Las palabras, que faltan aqui de
Curcio, suple asi Freisemio. Cum undique unus omnium
telis peteretur ad postremum exhaustis viribus, vivus in
potestatem hostium venit. Quo ad Regem adducto, &c.*

Ille. Betis.

*Et si nihil. Y ya que no pueda otra cosa, ni de otra
modo, barè à lo menos, que interrumpa su silen-
cio con sus suspiros, y gemidos.*

*Jam tum. Debe regirse asi: Jam tum novâ (Ale-
xandri) fortunâ subeunte peregrinos mores: ô si-
no: jam tum subeunte (Alexandro) peregrinos
mores novâ fortunâ.*

*Achillem. El cual hizo lo mismo en Troia con Hector.
Ad inquisitionem. A reclusa.*

CAPITULO XXV.

ENTRA EN EGIPTO: ENTREGASE LE

Mensis: piensa en ir al templo de Jupiter

Hamon: dificultades del camino.

Agyptii olim Persarum opibus infensi (quip-
pe avarè & superbè imperitatum sibi esse
credebant) ad spem adventus ejus erexe-
rant animos: utpotè qui Amyntam quoque trans-
fugam, & cum precario Imperio venientem lati
recepissent. Igitur ingens multitudo Pelusium, quâ
intraturus Rex videbatur, convenerat. Atque ille
sep-

septimo die, postquam à Gaza copias moverat, in regionem Ægypti, quam nunc *Castra Alexandri* vocant, pervenit. Deinde pedestribus copiis *Pelusium* petere jussis, ipse cum expedita delectorum manu Nilo amne vectus est. Nec sustinere adventum ejus Persæ, defectione quoque perterriti. Jamque haud procul Memphi erat, in cujus præsidio Mazeces Prætor Darii relictus, Oxio amne superato, octingenta talenta Alexandro, omnemque Regiam supellectilem tradidit. A Memphi eodem flumine vectus ad interiora Ægypti penetrat: compositisque rebus, ita ut nihil ex patrio Ægyptiorum more mutaret; adire Jovis Hammonis Oraculum statuit. Iter expeditis quoque & paucis vix tolerabile ingrediendum erat: terra, cœloque aquarum penuria est: steriles arenæ jacent; quas ubi vapor solis accendit, fervido solo exurrente vestigia, intolerabilis æstus existit. Luctandumque est non tantum cum ardore, & siccitate regionis; sed etiam cum tenacissimo sabulo, quod præaltum, & vestigio cedens, ægrè moliuntur pedes.

NOTAS.

Olim Persarum. *Enfadados tiempo habia del poder, y tiranía de los Persas.*

Ejus. *De Alejandro.*

Precario imperio. *Con un poder dependiente.*

Defectione. *Por la rebelion, y levantamiento de los Egipcios.*

Hammonis. *Que Oraculo fuese este, consta bastante de lo que luego dirá Curcio.*

Quod

Quod præaltum. *De la cual, siendo tanta, y metiéndose al andar los pies en ella, con dificultad se sacan.*

CAPITULO XXVI.

EMBAJADA DE LOS CIRENENSES:
descripcion, y trabajos del camino.

HÆC Ægyptii vero majora jactabant. Sed ingens cupido animum stimulabat adeundi Jovem, quem generis sui auctorem, haud contentus mortali fastigio, aut credebat esse, aut credi volebat. Ergo cum iis, quos ducere secum statuerat, secundo amne descendit ad Mareotim paludem. Eò Legati Cyrenensium dona attulere; pacem, & ut adiret urbes suas, petentes. Ille donis acceptis, amicitiaque conjuncta, destinata exequi pergit. Ac primo quidem, & sequenti die tolerabilis labor visus: nondum tam vastis, nudisque solitudinibus aditis; jam tamen sterili, & emoriēte terra. Sed, ut aperuere se campi alto obruti sabulo, haud secus quàm profundum æquor ingressi, terram oculis requirebant. Nulla arbor, nullum culti soli occurrebat vestigium. Aqua etiam defecerat, quam utribus cameli devexerant; & in arido solo, ac fervido sabulo nulla erat. Ad hæc Sol omnia incenderat, siccaque & adusta erant omnia: cùm repentè sive illud Deorum munus, sive casus fuit, obductæ coelo nubes condi-

didere Solem, ingens æstu fatigatis, etiamsi aqua deficeret, auxilium. Enim verò ut largum quoque imbrem excusserunt procellæ; pro se quisque excipere eum, quidam ob sitim impotentes sui, ore quoque hianti captare cœperunt. Quatriduum per vastas solitudines absumptum est. Jamque haud procul Oraculi sede aberant, cùm complures corvi agmini occurrunt, modico volatu prima signa antecedentes: et modò humi residebant, cùm lentius agmen incederet; modò se pennis levabant, antecedentium, iterque monstrantium ritu.

NOTAS.

Vero majora. *Las avultaban, y ponderaban mas de lo que eran en realidad.*

Auctorem. *El tronco de su linage, y Padre suyo.*

Secundo amne. *Rio abajo, siguiendo la corriente.*

Sterili. *Por tierra esteril, y yerma.*

Etiamsi. *Aunque no lloviese: porque las nubes los defendian de los ardientes raios del Sol.*

Ore quoque. *Abierta la boca, recibian en ella el agua, que caía.*

Antecedentium... ritu. *Como quienes iban delante.*

CAPITULO XXVII.

ELEGA ALEJANDRO AL TEMPLO
*descripcion dél , y del lugar , y de una
fuente especial.*

TAndem ad sedem consecratam Deo ventum
est. Incredibile dictu , inter vastas solitu-
dines sita, undique ambientibus ramis , vix
in densam umbram cadente Sole , contexta est:
multique fontes dulcibus aquis passim manantibus
alunt sylvas. Codi quoque mira temperies , ver-
no tempori maximè similis , omnes anni partes
pari salubritate percurrit. Accolæ sedis sunt ab
Oriente proximi Æthiopum : meridiem versùs Ara-
bes spectat ; *Troglodytis* cognomen est , quorum
regio usque ad rubrum mare excurrit. At quæ ver-
git ad Occidentem , alii Æthiopes colunt , quos
Scenitas vocant : à Septentrione Nasamones sunt,
gens Syrtica , navigiorum spoliis quæstuosa. Quip-
pe obsident littora , & altu destituta navigia notis
sibi vadis occupant. Incolæ nemoris quos *Ham-
monios* vocant , dispersis tuguriis habitant : mediana
nemus pro arce habent , triplici muro circunda-
tum. Prima munitio Tyrannorum veterem Regiam
clausit : in proxima conjuges eorum cum liberis &
pellicibus habitant ; hic quoque Dei Oraculum
est : ultima munimenta satellitum , armigerorum-
que sedes erant. Est etiam aliud Hammonis nemus:
in medio habet fontem ; *aquam Solis vocant*. Sub
lucis ortum tepida manat ; medio die , cum vehe-
men-

mentissimus est calor, frigida eadem fluit; inclinato in vesperam, calescit; media nocte fervida exæstuat, quoque propius nox vergit ad lucem, multum ex nocturno calore decrescit; donec sub ipsam diei ortum assueto tempore languescat. Id quod pro Deo colitur, non eandem effigiem habet, quam vulgò Diis artifices accommodaverunt. Umbriculo maximè similis est habitus, smaragdo & gemmis coagmentatus. Hunc cum responsum petitur, navigio aurato gestant Sacerdotes; multis argenteis pateris ab utroque navigii latere pendentibus. Sequuntur matronæ virginisque patrio more inconditum quoddam carmen canentes, quo propitiari Jovem credunt, ut certum edat Oraculum.

NOTAS.

Sita. Suplase: sedes Hammonia;

Vix cadente. Sin que apenas pueda penetrar.

Percurrit. Hace igualmente saludables.

Quæstuosa. Que hace su ganancia de los navios, que apresá.

Destituta æstu. Faltos de agua en la baja marea.

Dei oraculum. Un templo del dios Hamon.

Umbriculo. Especie de carnero de la Libia, ò Africa.

Habitus. La figura.

CAPITULO XXVIII.

*PREGUNTAS DE ALEJANDRO AL
Oraculo, y sus respuestas: consultan tambien los
mas Principales: justo resentimiento de los
Macedonios.*

ATum quidem Regem propius aduentem maximus natus è Sacerdotibus filium appellat; hoc nomen illi parentem Jovem reddere affirmans. Ille verò & accipere se ait, & agnoscere humanæ sortis oblitus. Consuluit deinde, an totius orbis Imperium fatis sibi destinaret Pater. Vates æquè in adulationem compositus, terrarum omnium rectorem fore ostendit. Post hæc institit quærere, an omnes parentis sui interfectores pœnas dedissent? Sacerdos parentem ejus negat ullius sceleris posse violari: Philippi autem omnes interfectores fuisse supplicia: adjecit; invictum fore, donec excederet ad Deos. Sacrificio deinde facto, dona & Sacerdotibus, & Deo data sunt, permiscumque amicis, ut ipsi quoque consulerent Jovem. Nihil amplius quæsierunt, quàm an auctor esset sibi Divinis honoribus colendi suum Regem? Hoc quoque acceptum fore Jovi Vates respondit; ut ipsi victorem Regem Divino honore colerent. Verè & salubritèr æstimanti fidem Oraculi, vana profectò responsa videri potuissent: sed fortuna, quos uni sibi credere coegit, magna ex parte avidos gloriæ magis, quàm capaces facit. Jovis igitur filium se non solum appellari passus est; sed
etiam

etiam iussit: rerumque gestarum famam dum augere vult tali appellatione corrumpit. Et Macedones assueti quidem Regio Imperio, sed maiore libertatis umbra, quam ceterae gentes, immortalitatem affectantem contumacius, quam aut ipsis expediebat, aut Regi, averlati sunt. Sed hæc suo quaque tempore reserventur: nunc cetera exequi pergam.

NOTAS.

Maximus. *El mas anciano de los Sacerdotes le llamã hijo de Jupiter asegurandole, que este nombre le daba Jupiter su Padre.*

Compositus. *Adulandole de industria, y conveniencia Parentem ejus. Que su Padre Jupiter.*

Verè, & salubriter. *Por frivolos, y de ningun credito tendrà estas respuestas, el que sabia, y maduramente piense la fè, y asenso, que debe darse al Oraculo. Pero la felicidad, y fortuna haze comunmente mas deseosos de gloria, que moderados en ella, à los que se fian della sola, y la dñã credito.*

Umbra. *Apariencia.*

CAPITULO XXIX.

EDIFICA A ALEJANDRIA: PREFECTOS DEL Egipto, y de la Africa: muerte de Hector.

Alexander ab Hammone rediens, ut ad Mareotim paludem, hand procul insula Pharo sitam, venit, contemplatus loci naturam, primum

num in ipsa insula statuerat urbem novam condere. Inde ut apparuit magnæ sedis insulam haud capacem; elegit urbi locum ubi nunc est Alexandria, appellationem trahens ex nomine auctoris. Complexus quidquid loci est inter paludem & mare, octoginta stadiorum muris ambitum destinatus, & qui ædificandæ urbi præessent, relictis, Memphim petit. Cupido haud injusta quidem, ceterum intempestiva incesserat, non interiora modò Ægypti, sed etiam Æthiopiam invisere. Memnonis Tithonique celebrata Regia cognoscendæ vetustatis avidum trahebat penè extra terminos Solis. Sed imminens bellum, cujus multò major supererat moles, otiosæ peregrinationi tempora exemerat. Itaque Ægypto præfecit Æschylum Rhodium, & Peucestem, Macedonem, quatuor millibus militum in præsidium regionis ejus datis. Claustra Nilii fluminis Polemonem tueri jubet: triginta ad hoc triremes datæ. Africæ deindè, quæ Ægypto juncta est, præpositus Apollonius; vectigalibus ejusdem Africæ, Ægyptique Cleomenes. Ex finitimis urbibus commigrare Alexandriam jussis, novam urbem magna multitudine implevit. Fama est; *cùm Rex urbis futura muris polentam, ut Macedonum mos est, destinasset, avium greges advolasse, & polenta esse pastas: cùmque id omen pro tristi à plerisque esset acceptum; respondisse Vates, magnam illam urbem advenarum frequentiam culturam, multisque eam terris alimenta præbituram.* Regem cùm secundo amne deflueret assequi cupiens Hector Parmenionis filius, eximio ætatis flore in paucis Alexandro charus, parvum navigium conscendit, pluribus quàm

capere posset, impositis. Itaque merfa navis omnes destituit. Hector diu flumini obluctatus, cum madens vestis, & adstricti crepidis pedes natare prohiberent, in ripam tamen semianimis evasit; & ut primum fatigatus spiritum laxavit, quem metus & periculum intenderant, nullo adjuvante (quippe in diversum evaserant alii) exanimatus est. Rex amissi ejus desiderio vehementer afflictus est; repertumque corpus magnifico extulit funere.

NOTAS.

Auctoris. De su Fundador.

Octoginta. Tenian en circuito casi tres leguas y media. Cada estadio tenia 125. pasos; y asi 80. estadios son diez mil pasos, y tres mil pasos hacen una legua.

Anxium. A Alejandro deseoso de ver monumentos de la antigüedad.

Penè extra. Aun casi mas allá de donde el Sol se pone: aun à aquellas partes, que el Sol no alumbra.

Claustra. Las entradas del Nilo: aquellas bocas, por donde se entra en el Egipto.

Spiritus laxavit. Dio lugar al aliento, y respiracion, que el miedo, y el peligro le habian embargado.

CAPITULO XXX.

*MUERTE DE ANDROMACO : CASTIGO DE LOS
Samaritanos : Embajadores à Alejandro : An-
fitero embiado contra los Persas , y piratas :
marcha de Alejandro al Eufrates.*

ONeravit hunc dolorem nuntius mortis Andromachi, quem præfecerat Syriæ. Vivum Samariæ cremaverant. Ad cujus interitum vindicandum, quanta maxima celeritate potuit, contendit, advenientique sunt traditi tanti sceleris auctores. Andromacho deinde Memnona substituit; affectis supplicio, qui Prætorem interemerant. Tyrannos, inter eos Methymnæorum Ariftonicum, & Chrysolaum popularibus suis tradidit: quos illi è muris ob injurias tortos necaverunt. Atheniensium deinde, Rhodiorumque & Chiorum Legatos audit. Athenienses victoriam gratulabantur, &, ut captivi Græcorum suis restituerentur, orabant: Rhodii & Chii de præsidio querebantur. Omnes æqua desiderare visi, impetraverunt. Mitylenæis quoque ob egregiam in partes suas fidem & pecuniam, quam in bellum impenderant; obsides reddidit; & magnam regionem finibus eorum adjecit. Cypriorum quoque Regibus, qui & à Dario defecerant ad ipsum; & oppugnantem Tyrum miserant classem, pro merito honos habitus est. Amphoterus deinde classis Præfectus, ad liberandam Cretam missus (namque & Persarum, & Spartanorum armis pleraque ejus

insulæ obsidebantur) ante omnia mare à piraticis
classibus vindicare iussus: quippe obnoxium præ-
donibus erat; in bellum utroque Rege converso.
His compositis, Herculi Tyrio ex auro crateram
cum triginta pateris dicavit: imminensque Dario,
iter ad Euphratem pronuntiari iussit.

NOTAS.

Oneravit. *Agravó; aumento.*

Substituit. *Puso, è hizo prefecto á Memnon en lu-
gar de Andromaco.*

In partes suas. *Para con los Macedonios, y sus par-
tidarios.*

Pro merito. *Honrólos segun sus meritos.*

Mare ... vindicare. *Librar el mar.*

Utroque Rege. *Alejandro, y Dario.*

Imminensque Dario. *Y dandose priesa en perseguir
á Dario; en ir en busca de Dario.*

CAPITULO XXXI.

EGERCITO DE DARIO EN MARCHA: TALA, Y
*abasa Maceo el pais, por donde habia de
pasar Alejandro.*

AT Darius, cum ab Ægypto divertisse in Afri-
cam hostem comperisset, dubitaverat, utrùm
ne circa Mesopotamiam subsisteret, an in-
teriora Regni sui peteret, haud dubiè potentior au-

auctor praesens futurus ultimis gentibus impigre bellum capeffendi, quas agre per Praefectos suos moliebatur. Sed ut idoneis auctoribus fama vulgavit, Alexandrum cum omnibus copiis, quamcumque ipse adisset regionem, petiturum, haud ignarus, quam cum strenuo res esset, omnia longinquarum gentium auxilia Babylonem contrahi iussit. Bactriani, Scythaeque, & Indi convenerant. Nam & ceterarum gentium copiae partibus simul adfuerunt. Ceterum, cum dimidio ferme major esset exercitus, quam in Cilicia fuerat, multis arma deerant, quae summa cura comparabantur. Equitibus, equique tegumenta erant ex ferreis laminis, serie inter se connexis. Quois antea praeter jacula nihil dederat, scuta, gladiique adjiciebantur. Equorum domandi greges peditibus distributi sunt, ut major pristino esset equitatus. Ingenisque (ut crediderat) terror hostium, ducentae falcatæ quadrigae, unicum illarum gentium auxilium, sequutæ sunt. Ex summo temone hastæ præfixæ ferro eminebant. Utrique à jugo ternos direxerant gladios; & inter radios rotarum plura spicula eminebant in adversum. Aliæ deinde falces summis rotarum orbibus hærebant, & aliæ in terram demissæ, quidquid obvium concitatis equis fuisset, amputaturæ. Hoc modo instructo exercitu, ac perarmato, Babylone copias movit. A parte dextera erat Tigris, nobilis fluvius, lavam tegebat Euphrates. Agmen Mesopotamiæ campos impleverat. Tigri deinde superato, cum audisset haud procul abesse hostem, Satropacem Equitum Praefectum cum mille delectis præmisit. Mazæo Pratori sex millia

data, quibus hostem transitu amnis arceret: eidem mandatum, ut regionem, quam Alexander esset aditurus, popularetur, atque ureret. Quippe credebatur, inopia debellari posse, nihil habentem, nisi quod rapiendo occupasset, ipsi autem commectus alii terra, alii Tigri amne subvehebantur. Jam pervenerat ad Arbellam vicum, nobilem sua clade facturus. Hic commectuum, sarcinarumque maiore parte deposita, Lycum amnem ponte iunxit, & per dies quinque, sicut antè Euphratem, trajecit exercitum. Inde octoginta ferè stadia progressus, ad alterum amnem (*Bumello* nomen est) castra posuit. Opportuna explicandis copiis regio erat, equitabilis, & vasta planities. Ne stirpes quidem, & brevia virgulta operiunt solum; liberque prospectus oculorum, etiam quæ procul recessere, peremitur. Itaque si quæ campi eminebant, iussit æquari, totumque fastigium extendi.

NOTAS.

Potentior. Porque su presencia seria medio mas oportuno. Idoneis auctoribus. Se supo de hombres fidedignos.

Quàm cum strenuo. Con que hombre tan pronto, y valeroso.

Partibus. Se juntaren à aquellos trozos ò partes de exercito, que salvò en la primera batalla.

Falcatae quadrigæ. Carros armados de boces, y guadañas.

Ex summo. De la punta del timon, ò lanza salian unas lanzas de hierro en punta; y en el yugo, que cruza la lanza, ò timon tres espadas de punta ácia la parte anterior.

Tran-

Transitu. *Les embarazase pasar el Rio.*

Nihil habentem. *A Alejandro, que nada tenia, si-
no lo que podia haber à las manos.*

Liberque. *Y la vista, no habiendo de por medio co-
sa, que lo estorve, se estiende, y alcanza.*

Totumque fastigium. *Igualar, y allanar todas las
cuestas.*

CAPITULO XXXII.

MARCHA DE ALEJANDRO AL EUFRATES:
pasa el Tigris: muerte de Satropaces.

Alexandro, qui numerum copiarum ejus, quan-
tum procul conjectari poterat, æstimabant,
vix fecerunt fidem, tot millibus cæsis mayo-
res copias esse reparatas. Cæterùm omnis pericu-
li, & maximè multitudinis contemptor, undeci-
mis castris pervenit ad Euphratem. Quo pontibus
juncto, equites primos ire, phalangem sequi jubet,
Mazæo, qui ad inhibendum transitum cum sex mil-
libus equitum occurrerat, non auso periculum
sui facere. Paucis deinde non ad quietem, sed ad
reparandos animos, diebus datis militi, strenuè
hostem insequi cœpit, metuens, ne interiora Reg-
ni sui peteret, sequendusque esset per loca omni
solitudine, atque inopiâ vasta. Igitur quarto die
penetrat ad Tigrim. Tota regio ultra amnem recen-
ti fumabat incendio. Quippe Mazæus, quæcum-
que adierat, haud secus, quàm hostis urebat. Ac
primò caligine, quam fumus effuderat, obscuran-

te lucem, insidiarum metu substitit. Deinde, ut speculatores præmissi tuta omnia nuntiaverunt, paucos equitum ad tentandum vadum fluminis præmisit. Cujus altitudo primò summa equorum pectora, mox, ut in medium alveum ventum est, cervices quoque æquabat. Nec sanè alius ad Orientis plagam tam violentus invehitur, multorum torrentium non aquas solùm, sed etiam saxa secum trahens. Itaque à celeritate, qua defluit, *Tigris* nomen est inditum, quia Persica lingua *Tigrim* sagittam appellant. Igitur pedes, velut divisus in coram, circumdato equitatu, levatis super capita armis, haud agè ad ipsum alveum penetrat. Primus inter pedites Rex egressus in ripam, vadum militibus manu, quando vox exaudiri non poterat, ostendit. Sed gradum firmare vix poterant, cum modò saxa lubrica fastigium fallerent, modò rapidior unda subduceret. Præcipuus erat labor eorum, qui humeris onera portabant. Quippe, cum semetipsos regere non possent, in rapidos gurgites incommodo onere auferebantur. Et, dum sua quisque spolia consequi studet, major inter ipsos, quam cum amne orta luctatio est. Cumulique sarcinarum passim fluitantes, plerosque perculerant. Rex monere, ut satis haberent arma retinere, cætera se redditurum. Sed neque consilium, neque imperium accipi poterat. Obsisterebat hinc metus, præter hunc, invicem vocantium mutuus clamor. Tandem, quâ leniore tractu amnis aperit vadum, emersere. Nec quidquam præter paucas sarcinas desideratum est. Deleri potuit exercitus, si quis ausus esset vincere. Sed perpe-

tua

tua fortuna Regis avertit inde hostem. Sic Granicum, tot millibus equitum, peditumque in ulteriore stantibus ripa, superavit: sic angustis in Cilicæ callibus tantam multitudinem hostium. Audaciæ quoque, qua maximè viguit, ratio minui potest, quia nunquam in discrimen venit, an temerè fecisset. Mazæus, si transeuntibus flumen supervenisset, hand dubiè oppressurus fuit incompositos in ripa. Demum etiam per armatos ad equitare cœpit. Mille admodum equites præmiserat, quorum paucitate Alexander explorata, deinde contempta, Præfectum Pœonum equitum Aristonem laxatis habenis invehi jussit. Insignis eo die pugna equitum, & præcipuè Aristonis fuit. Præfectum equitatus Persarum Satropacem, directam in gutture hasta, transfixit, fugientemque per medios hostes consecutus ex equo præcipitavit, & obluctanti caput gladio dēpsit: quod relatum magna cum laude ante Regis pedes posuit.

NOTAS.

Alexandro, qui. *Alejandro apenas pudo dár crédito a los que hacían el computo de las tropas de Darío por lo que podían conjeturar.*

Periculum sui facere. *Probar sus fuerzas.*

Ad tentandum. *Para vér si había vado.*

Ad orientis. *Acia el Oriente; ni en el Oriente.*

Pedes. *La Infanteria.*

Ut satis haberent. *Que se contentasen, que les bastaba.*

In discrimen. *Como todo le salia bien, no dio lugar,*

*à que se pensase, si obraba temerariamente, ò no.
Quod relatum. Llebando la cual cabeza.*

CAPITULO XXXIII.

*ECLIPSE DE LA LUNA: TERROR, Y SEDICION,
que causa en el egercito.*

BIduo ibi Rex stativa habuit; in proximum deinde iter pronuntiari iussit. Sed prima ferè vigilia, Luna deficiens primum nitorem sideris sui condidit, deinde sanguinis colore suffuso lumen omne foedavit. Solicitisque sub ipsum tanti discriminis calum ingens religio, & ex ea formido quædam incusa est. Diis invitis in ultimas terras trahi se querebantur. Jam nec flumina posse adiri, nec sidera pristinum præstare fulgorem. Vastas terras, deserta omnia occurrere. In unius hominis justificationem tot millium sanguinem impendi. Fastidio esse patriam, abdicari Philippum patrem, cælum vanis cogitationibus peti. Jam pro seditione res erat, cum ad omnia interritus, Duces, principesque militum frequentes adesse Prætorio, Ægyptiosque Vates, quos cœli, ac siderum peritissimos esse credebatur, quid sentirent, expromere jubet. At illi, qui satis scirent, temporum orbis implere destinatas vias, Lunamque deficere, cum aut terram subiret, aut Sole premeretur, rationem, quidem ipsi perceptam non edocent vulgus, cæterum affirmant, Solem Græcorum, Lunam esse Persarum,

quo-

quoties illa deficiat , ruinam , stragemque illis gentibus portendi. Veteraque exempla recensent Persidis Regum , quos adversis Diis pugnasse Lunæ ostendisset defectio. Nulla res efficacius multitudinem regit , quàm superstitio. Alioqui impotens , sava , mutabilis , ubi vana religione capta est , meliùs Vatibus , quàm Ducibus luis paret. Igitur edita in vulgus Ægyptiorum responsa , rursus ad spem , & fiduciam erexere torpentes.

NOTAS.

Deficiens. Eclipsandose.

Sanguinis. Como teñida en sangre deslustró con manchas su luz.

Solicitiſque. Se dejaron preocupar ſolicitos ya , y temerosos por la batalla , que preſto habian de dár , de un vivo ſentimiento de religion , que paró en pavor , y miedo.

In unius. Que por ſaciar la ambicion de un hombre , de Alejandro.

Fastidio. Se deſdeñaba de ſer Macedonio , de tener por padre à Filipo , y liſongeandose vanamente queria ſer tenido por Dios.

Temporum orbes. Que la ſerie de los tiempos , y de los aſtros van dando ſu buelta , y curso ordenadamente , y que la Luna ſe eclipsa , cuando entre ella , y el Sol media la tierra , ò cuando eſtá la Luna debajo del Sol.

CAPITULO XXXIV.

MARCHA DE ALEJANDRO : BATIDORES COGIDOS, y muertos: gran copia de viveres.

REX impetu animorum utendum ratus, secunda vigilia castra movit. Dextra Tigrim habebat, à læva montes, quos Gordyæos vocant. Hoc ingresso iter, speculatores, qui præmissi erant, sub lucis ortum, *Darium* adventare nuntiaverunt. Instructo igitur milite, & composito agmine, antecedebat. Sed Persarum exploratores erant mille ferme, qui speciem magni agminis fecerant. Quippe, ubi explorare vera non possunt, falsa per metum augurantur. His cognitis, Rex cum paucis suorum affectus agmen refugientium ad suos, alios cæcidit, alios cepit. Equitesque præmisit simul speculatum, simul ut ignem, quo Barbari cremaverant vicos, extinguerent. Quippe fugientes raptim tectis, acervisque frumenti injecerant flammæ: quæ cum in summo hæsisent, ad inferiora nondum penetraverant. Extincto igitur igne, plurimum frumenti repertum est. Copia aliarum quoque rerum abundare cœperunt. Ea res ipsa militi ad persequendum hostem animum incendit: quippe urente, & populante eo terram festinandum erat, ne incendio cuncta præriperet. In rationem ergo necessitas versa. Quippe Mazæus, qui antea per otium vicos incendebat, jam fugere contentus, pleraque inviolata hosti reliquit. Alexander hæud longius centum quinqua-

quaginta stadiis Darium abesse compererat. Itaque ad satietatem quoque copia commeatum instructus, quatrduo in eodem loco subsistit.

NOTAS.

Augurantur. *Hace el miedo tener por cierto lo falso. Eo. El enemigo.*

In rationem. *El sentido segun unos es: necessitas prohibendi hostem versa est in rationem propius urgendi. Segun otros: necessitas urgens hostium versa est in rationem sibi consulendi.*

CAPITULO XXXV.

CARTAS TRAIADORAS DE DARIO: MUERTE DE su muger: sentimiento de Alejandro.

INterceptæ deindè Darii literæ sunt, quibus Græci milites sollicitabantur, ut Regem interficerent, aut proderent. Dubitavitque an eas pro concione recitaret, satis confisus Græcorum quoque erga se benevolentia, ac fidei. Sed Parmenio deterruit, non esse talibus promissis inbuendas aures militum: patere vel unius insidiis Regem: nihil nefas esse avaritiæ. Secutus consilii auctorem, castra movit. Iter facienti, Spado unus ex captivis, qui Darii uxorem comitabantur, deficere eam nuntiat, & vix spiritum ducere. Itineris continui labore, animique ægritudine fatigata, inter socrus &

& virginum filiarum manus, collapsa erat, deinde & extincta. Id ipsum nuntians alius supervenit. Et Rex haud secus, quam si parentis suæ mors nuntiata esset, crebros edidit gemitus. Lacrymisque obortis, quales Darius profudisset, in tabernaculum, in quo mater erat Darii, defuncto assidens corpori, venit. Hic verò renovatus est moeror, ut prostratam humi vidit. Recenti malo priorum quoque admonita, receperat in gremium adultas virgines magna quidem mutui doloris solatia, sed quibus ipsa deberet esse solatio. In conspectu erat nepos parvulus, ob id ipsum miserabilis, quòd nondum sentiebat calamitatem, maxima ex parte ad ipsum redundantem. Crederes, Alexandrum inter suas necessitudines flere, & solatia non adhibere, sed quærere. Cibo certè abstinuit; omnemque honorem funeri patrio Persarum more servavit, dignus hercè, qui nunc quoque tantum mansuetudinis, & continentiae ferat fructum. Semel omninò eam viderat, quo die capta est, nec ut ipsam, sed ut Darii matrem videret: eximiamque pulchritudinem formæ ejus, non libidinis habuerat incitamentum, sed gloriæ.

NOTAS.

Patere. *Que estaba espuesto, à que cualquiera soldado pudiese asechanzas à su vida.*

Nihil nefas. *Que no hai maldad, à que no se atreva la avaricia.*

Auctorem. *A Parmenion.*

Recenti. *Renovandole el presente el dolor de los males pasados.*

Inter suos. *Entre sus parientes mas cercanos.*
 Sed gloriæ. *Por su continencia.*

CAPITULO XXXVI.

*SABE DARIO POR UN EUNUCO LA MUERTE
 de su muger : sentimiento suio : pide à los
 Dioses por Alejandro.*

E Spadonibus, qui circa Reginam erant, Tyriotes inter trepidationem lugentium elapsus, per eam portam, quæ, quia ab hoste averfa erat, levius custodiebatur, ad Darii castra pervenit: exceptusque à vigilibus, in tabernaculum Regis perducitur gemens, & veste lacerata. Quem ut conspexit Darius, multiplici doloris expectatione commotus, & quid potissimum timeret, incertus, *Vultus tuus*, inquit, *nescio quod ingens malum præfert: sed cave, miseri hominis auribus parcas. Didici enim esse infelix. Et sæpe calamitatis solatium est, nosse sortem suam. Num, quod maxime suspicor, & loqui timeo, ludibria meorum nuntiaturus es mihi, & (ut creda) ipsis quoque omni tristiora supplicio?* Ad hæc Tyriotes, *Istud quidem procul abest*, inquit: *Quantuscumque enim Reginis bonor ab iis, qui parent, haberi potest, tuis à victore servatus est. Sed uxor tua paulò antè excessit è vita.* Tum verò non gemitus modò, sed etiam ejulatus totis castris exaudiebantur. Nec dubitavit Darius, quin interfecta esset, quia nequisset contumeliam

pa-

pati. Exclamatque amens dolore, *Quod ego tantum nefas commisi, Alexander? Quem tuorum propinquorum necavi, ut hanc vicem sevitiæ meæ reddas? Odisti me, non quidem provocatus: sed finge, justum intulisse te bellum: cum fæminis ergo agere debueras? Tyriotes affirmare per Deos patrios, nihil in eam gravius esse consultum: ingenuisse etiam Alexandrum morti, & non parcius flevisse, quam ipse lacrymaretur.* Ob hæc ipse amantis animus in sollicitudinem, suspicionemque revolutus est, desiderium captivæ profectò à consuetudine stupri ortum esse, conjectans. Submotis igitur arbitris, undantaxat Tyriote retento, jam non flens, sed suspirans, *Videsne in te, Tyriote, locum mendacio non esse? Tormenta jam hic erunt. Sed ne expectaveris per Deos, si quid tui tibi Regis reverentiæ est. Num, quod & scire expeto, & quærere pudet, ausus est & dominus, & juvenis? Ille quæstioni corpus offerre, Deos testes invocare, castè, sanctèque habitam esse Reginam. Tandem, ut fides facta est, vera esse, quæ affirmaret Spado, capite velato diu flevit. Manantibusque adhuc lacrymis, veste ab ore rejecta, ad cælum manus tendens, Dii patrii, inquit, primum mihi stabilite Regnum, deinde, si de me jam transactum est, precor, ne quis Asia Rex sit, quam iste tam justus hostis, tam misericors victor.*

NOTAS.

Ab hoste. Estaba por la parte, que no miraba al enemigo: por la parte contraria à la que ocupaba Dario

Sed cave. Pero guardate bien, y mira que no me dis-

simules, y ocultas cosa alguna, por verme en la afliccion, en que me hallo.

Didici enim. Porque ya estoi becho à semejantes golpes. Amantis. De Dario.

Desiderium. Que el sentimiento de Alejandro por la muerte de la cautiva.

Per Deos. Pidote por los Dioses; ò por estos te mando. Et Dominus, & juvenis. Alejandro.

CAPITULO XXXVII.

NUEVA EMBAJADA DE DARIO, PIDIENDOLE la paz à Alejandro.

ITaque, quamquam pace frustrà bis petita, omnia in bellum consilia converterat, victus tamen continentia hostis, ad novas pacis conditiones ferendas, decem Legatos cognatorum principes misit. Quos Alexander, concilio advocato, introduci iussit. E quibus maximus natu, Darium, inquit, ut pacem à te jam tertio peteret, nulla vis subegit, sed iustitia, & continentia tua expressit. Matrem, conjugem, liberosque ejus, nisi quòd sine illo sunt, captos esse non sensit. Pudicitia earum, quæ supersunt, curam, baud secus, quàm parens, agens, Reginas appellas, speciem pristinae fortunæ retinere pateris. Vultum tuum video, qualis Darii fuit, cùm dimitteremur ab eo. Et ille tamen uxorem, tu hostem luges. Jam in acie stares, nisi cura te sepulturae ejus moraretur. Et quid mirum est, si iam ab amico ani-

imo pacem petit? Quid opus est armis, inter quos odia sublata sunt? Antea Imperio tuo finem destinabat Halyn amnem, qui Lydiam terminat: nunc, quidquid inter Hellespontum, & Eufratem est, in dotem filiae offert, quam tibi tradit. Ochum filium, quem habes, pacis, & fidei obsidem retine, matrem, & duas virgines filias redde. Pro tribus corporibus triginta millia talentum auri, precatur, accipias. Nisi moderationem animi tui notam haberem, non dicerem, hoc esse tempus, quo pacem non dare solum, sed etiam occupare deberes. Respice, quantum post te reliqueris; intue, quantum petas. Periculosum est prae grave imperium: difficile est continere, quod capere non possis. Vide, ne, ut navigia, quae modum excedunt, regi nequeant? Nescio, an Darius ideò tam multa amiserit, quia nimiae opes magnae iacturae locum faciunt. Facilius est quaedam vincere, quam tueri. Quàntò herculè expeditius manus nostrae rapiunt, quàm continent! Ipsa mors uxoris Darii te admonere potest, minus jam misericordiae tuae licere, quàm licuit.

NOTAS.

Nulla vis. Ni la fuerza le obliga, ni la necesidad, sino que le mueve tu justificacion, y moderacion. Super sunt. Que viven aún: su madre Sifigambis, y sus dos hijas.

Occupare. Prevenirte, y adelantarte para alcanzarla. Vincere. Ganar por armas.

CAPITULO XXXVIII.

CONSEJO DE GUERRA DE ALEXANDRO:
dictamen de Parmenion: desaprubalo
Alexandro.

Alexander, Legatis excedere tabernaculo iussis, quid placeret, ad consilium refert. Diu nemo, quid sentiret, ausus est dicere, incerta Regis voluntate. Tandem Parmenio, Antè suavissem, ait, ut captivos apud Damascum redimentibus redderes, ingentem pecuniam potuisse redigi ex iis, qui multi victi virorum fortium occupaverant manus. Et nunc magnoperè censerem, ut unam anum, & duas puellas, itinerum, agminumque impedimenta, triginta millibus talentis auri permutes. Opimum Regnum occupari posse conditione, non bello. Nec quemquam alium inter Istrum, & Euphratrem possedisse terras, ingenti spatio, intervalloque discretas. Macedoniam potiùs respiceres, quàm Bactra, & Indos intuereris. Ingrata oratio Regi fuit. Itaque, ut finem dicendi fecit, Et ego, inquit, pecuniam, quàm gloriam malle, si Parmenio essem. Nunc Alexander, de paupertate securus sum, & me non mercatorem meminisse, sed Regem. Nihil quidem habeo venale: sed fortunam meam utique non vendo. Captivos si placet reddi, honestiùs dono dabimus, quàm pretio remitemus.

NOTAS.

Quid placeret. Cual era su parecer.

Qui multi. Los cuales muchos, y prisioneros tenían ocupados en su guarda à muchos soldados valerosos.

Conditione. Por medio de los tratados , y cendiciones , que ponian los Embajadores.

Si Parmenio. Si fuera un Parmenion. Pero como soy Alejandro.

CAPITULO XXXIX.

RESPUESTA DE ALEXANDRO A LOS LEGADOS,
dan estos parte de ella à Dario ; y este toma
sus providencias.

INtroducitis deinde Legatis , ad hunc modum respondit. Nuntiate Dario , gratiarum actionem apud hostem supervacaneam esse, & me, quæ fecerim clementer , & liberaliter , non amicitie ejus tribuisse , sed nature meæ , nec adversus calamitates , sed adversus hostium vires contendere. Bellum cum captivis , & sæminis gerere non soleo ; armatus sit , oportet , quem oderim. Quòd si saltem pacem bona fide peteret , deliberarem forsitan , an darem. Verùm enim verò , cum modò milites meos literis ad proditionem , modò amicos ad perniciem meam pecunia sollicitet ; ad internecionem mihi persequendus est , non ut justus hostis , sed ut percussor veneficus. Conditiones verò pacis , quas fertis , si accepero , victorem eum faciunt. Quæ post Eupbratem sunt , liberalitèr donat. Ubi igitur me affamini ? nempe ultra Eupbratem sum. Summum ergo dotis , quam promittit , terminum castra mea transeunt. Hinc me depellite , ut sciàm vestrum esse , quod ceditis. Eadem liberalitate dat mihi filiam suam ; nempe quam scio alicui servorum ejus nupturam. Multum verò mihi præstat , si me Mazæo generum præ-
po-

ponit. *Ite, nuntiate Regi vestro, & quæ amisit, & quæ adhuc habet, præmia esse belli. Hoc regente utriusque terminos Regni, id quemque habiturum, quod proxime lucis assignatura fortuna est. Et me in Asiam non venisse, ut ab aliis acciperem, sed ut aliis darem. Si secundus, & non par mihi vellet haberi, facerem forsitan, quæ petit. Caterum nec mundus duobus Solibus potest regi, nec duo summa Regna salvo statu terrarum potest habere. Proinde aut deditiōem hodie, aut in crastinum bellum paret. Nec aliam sibi, quàm expertus est, polliceatur fortunam. Legati respondent, cū bellum in animo sit, facere eum simpliciter, quod spe pacis non frustraretur: ipsos petere, quàm primū dimittantur ad Regem, eum quoque bellum parare debere. Dimissi nuntiant, adesse certamen. Ille quidem confestim Mazæum cum tribus millibus equitum, ad itinera, quæ hostis petiturus erat, occupanda præmisit.*

NOTAS.

Armatus esse. De mano armada ha de estar aquo contra quien yo baia.

Veneficus. Significa à veces cosa de ponzoña, la que quiso Dario mezclasen en la bebida de Alejandro sus medicos.

Ubi igitur. Pues què lugar es este, en que hablais conmigo? Què tierra es esta, en que estámos?

Multum verò. Pues es cierto, que me hace mucho favor.

Hoc regente. Señalando esta ultima batalla los terminos de una, y otra corona.

Non ... ut. No para recibir dadivas, y mercedes, sino para hacerlas à otros.

Facere eum. Que obraba sinceramente, y de buena fé, no entreteniendo à Dario, y engañandole con fingidas esperanzas de paz.

CAPITULO XXXX.

MARCHA EN ORDEN EL EGERCITO DE LOS Macedonios ácia los Persas: revista de las tropas de Dario.

Alexander, corpori uxoris ejus justis persolutis, omnique graviore comitatu intra eadem munimenta cum modico præsidio relicto, ad hostem contendit. In duo cornua diviserat peditem, in utrumque latum equite circumdato. Impedimenta sequebantur agmen. Præmissum deinde concitis equitibus Menidam jubet explorare, ubi Darius esset. At ille, cum Mazæus haud procul consedisset, non ausus ultra procedere, nihil aliud, quam fremitum hominum, hinnitumque equorum exaudisse nuntiat. Mazæus quoque, conspectis procul exploratoribus, in castra se recepit, adventus hostium nuntius. Igitur Darius, qui in patentibus campis decernere optabat, armari militem jubet, aciemque disponit. In laevo cornu Bactriani ibant equites, mille admodum. Dacæ totidem, & Arachosii, Susique quatuor millia explebant. Hos centum falcati currus sequebantur. Proximus quadrigis erat Bessus, cum octo millibus equitum,
item

item Bactrianis. Massagetæ duobus millibus agmen ejus claudebant: pedites his plurimum gentium non mistas, sed suæ quisque nationis junxerant copias. Persas deinde cum Mardis, Sogdianisque Ariobarzanes, & Orobrates ducebant. Illis partibus copiarum Orsines præerat, à septem Persis oriundus, ad Cýrum quoque nobilissimum Regem originem sui referens. Hos aliæ gentes, ne sociis quidem satis notæ, sequebantur. Post quas quinquaginta quadrigas Phradates magno Caspianorum agmine antecedeat. Indi, cæterique Rubri maris accolæ, nomina veriùs, quàm auxilia, post currus erant. Claudebatur hoc agmen aliis falcatis curribus quinquaginta: quæ peregrinum militem adjunxerat. Hunc Armenii, quos Minores vocant, Armenios Babylonii, utrosque Belitæ, & qui montes Cossæorum incolebant, sequebantur. Post hos ibant Gortæ, gentes quidem Euboicæ, Medos quondam sequuti, sed jam degeneres, & patrii moris ignari. Applicuerat his Phrygas, & Cataonas. Parthorum deinde gens, incolentium terras, quas nunc Parthi Schytia profecti tenent, claudebant agmen. Hæc sinistri cornu acies fuit. Dextrum tenebat natio majoris Armeniæ, Cadusique, & Capadoces, & Syri, & Medi. His quoque falcati currus erant quinquaginta. Summa totius exercitus, equites centum quadraginta quinque millia, pedestris acies sexcenta millia expleverat. Hoc modo instructi decem stadia procedunt, jussique subsistere, armati hostem expectabant.

NOTAS.

In utrumque. Cubiertos los dos costados ó flancos con la caballería.

Concitis. Espoleados los caballos, picándolos.

Decernere. Dár la batalla.

A septem. Los siete celebres Persas, que conjurándose, y matando à un Mago, que se habia apoderado del Reino, hicieron Rei à Dario Histaspes, que era uno de los siete.

Minores. De la menor Armenia.

CAPITULO XXXXI.

TERROR PANICO DE LOS MACEDONIOS:

buelven à cobrar animo, y toman las Armas.

A Lexandri exercitum pavor, cujus causa non suberat, invasit. Quippe lymphati trepidare cœperunt, omnium pectora occulto metu percurrente. Cœli fulgor tempore æstivo ardenti similis internitens, ignis præbuit speciem. Flammæque ex Darii castris splendere, velut illati temerè præsidii, credebant. Quòd si perculsis Mazæus, qui præsidebat itineri, supervenisset, ingens clades accipi potuit. Ille seguis in eo, quem occupaverat, tumulto sedet, contentus non lacesi. Alexander, cognito pavorè exercitus, signum ut consisterent, dari, ipsos arma deponere, ac lavare

re corpora jubet, admonens, nullam subiti causam esse timoris, hostem procul stare. Tandem compotes sui, pariter arma, & animos recepere. Nec quidquam ex præsentibus tutius visum est, quàm eodem loco castra munire.

NOTAS.

Cujus causa. Sin saber de que, ò porquê.
 Lymphati. Atonitos, como fuera de sí.
 Cœli fulgor. Unos como meteoros, ò exhalaciones.
 Velut illati. Como si temeraria, è incautamente se hubieran metido en el cuerpo de guardia del enemigo.
 Tumulo. Altura.
 Deponere. Dejar las armas, y tomar algun descanso, y refresco.
 Ex præsentibus. Por entonces: segun el estado, en que se ballaban.

CAPITULO XXXXII.

OCUPA ALEXANDRO UNA ALTURA: ENCON-
 trados pensamientos del Rei.

POstero die Mazæus, qui cum delectis equitum in edito colle, ex quo Macedonum prospiciebantur castra, confederat, sive metu, sive quia speculari modò iussus erat, ad Darium rediit. Macedones eum ipsum collem, quem deseruerat, occupaverunt. Nam & tutior planitie erat

erat, & inde acies hostium, quæ in campo explicabatur, conspici poterat. Sed caligo, quam circa humidi effuderant montes, universam quidem rei faciem non abstulit, cæterum agminum discrimina, atque ordinem prohibuit perspicere. Multitudo inundaverat campos; fremitusque tot milium, etiam procul stantium aures impleverat. Fluctuare animo Rex, & modò suum, modò Parmenionis consilium sera æstimatione, perpendere. Quippe eò ventum erat, undè recipi exercitus, nisi victor, aut sine clade non posset. Movebat etiam eum multitudo hostium, respectu paucitatis suæ gentis. Sed interdum reputabat, quantas res cum hac gente gessisset, quantosque populos fudisset. Itaque, cùm spes metum vinccret, periculosius bellum differre ratus, ne desperatio suis cresceret, dissimulato eo, mercenarium equitem ex Pœonia præcedere jubet. Ipse phalangem, sicut antea dictum est, in duo cornua extenderat. Utrumque cornu equites tegebant. Jamque nitidior lux, discussa caligine, aciem hostium ostenderat: & Macedones sive alacritate, sive tædio expectationis, ingentem, pugnantium more, edidere clamorem. Redditus & à Persis, nemora vallisque circumjectas terribili sono impleverat. Nec jam contineri Macedones poterant, quin cursu quoque ad hostem contenderent. Melius adhuc ratus Alexander in eodem tumultu castra manere, vallum jaci jussit, strenuèque opere perfecto, in tabernaculum, ex quo tota acies hostium conspiciebatur, successit.

NOTAS.

Circa. Por el contorno.

Universam. No habian quitado del todo la vista del egercito enemigo ; pero no dejaba distinguir su orden , y disposicion.

Periculosius. Qué era de mas peligro , y mas espuesto.

Cursu. Apresurada , y aceleradamente.

CAPITULO XXXXIII.

*JUNTA ALEJANDRO CONSEJO DE GUERRA:
parecer de sus Capitanes : pone el suyo
en egecucion.*

TUM verò universa futuri discriminis facies in oculis erat. Armis insignibus equi, virique splendebant. Et omnia intentiore cura preparari, sollicitudo Prætorum agmina sua interequitantium ostendebat. Ac pleraque inania, sicut fremitus hominum, equorum hinnitus, armorum internitentium fulgor, sollicitam expectatione mentem turbaverant. Igitur, sive dubius animi, sive ut suos experiretur, consilium adhibet, quid optimum factu esset, exquirens. Parmenio peritissimus inter Duces artium belli, furto, non prælio opus esse, censebat. Intempesta nocte opprimi posse hostes. Discordes moribus, linguis, ad hæc somno, & improvise periculo territos, quando in nocturna tre-

pi.

pidatione coituros? At interdiu primùm terribiles occurruras facies Scytharum, Bactrianorumque. Hirta illis ora, & intonsas comas esse, præterea eximiam vas-
torum magnitudinem corporum. Vanis, & inanibus militem magis, quàm justis formidinis causis move-
ri. Deinde tantam multitudinem circumfundi paucio-
ribus posse. Non in Ciliciæ angustis, & inviis calli-
bus, sed in aperta, & lata planitie dimicandum fore.
Omnes ferme Parmenioni assentiebantur. Polyper-
con haud dubiè in eo consilio positam victoriam
arbitrabatur. Quem intuens Rex (namque Parme-
nionem nuper acrius, quàm vellet, increpitum,
rursus castigare non sustinebat) Latrunculorum, in-
quit, & furum ista solertia est, quam præcipitis mi-
hi. Quippe illorum votum unicum est, fallere. Mea
verò gloriæ semper aut absentiam Darii, aut angustias
locorum, aut furtum noctis obstare non patiar. Pa-
lam luce aggredi certum est. Malo, me fortune pœ-
niteat, quàm victoriæ pudeat. Ad hæc illud quoque
accedit: vigilias agere Barbaros, & in armis stare,
ut ne decipi quidem possint, compertum habeo. Ita-
que ad prælium vos parate. Sic incitatos ad corpora
curanda dimisit.

NOTAS.

Ac pleraque. Y otras muchas cosas de ninguna con-
secuencia, como &c.

Furto. De una irrupcion nocturna, è improvisa, no
à cara descubierta; de un estratagema, no de una
batalla campal.

Multitudinem. Que podia su pequeño exercito verse
rodando por todas partes de la multitud escesiva
de los enemigos.

Latrunculorum. *Asi llamaban à los que sin autoridad publica, y por su capricho tomaban las armas.*
Quam præcipitis. *Que me aconsejais. Que quereis figa yos*
Absentiam. *Como en la batalla junto al rio Granico.*
Angustias. *Como en la batalla Ifica.*
Aut furtum. *Como en la batalla presente.*

CAPITULO XXXXIV.

CUIDADO SOLICITO DE AMBOS REIES LA
noche antes de la batalla.

DArius illud, quod Parmenio suaserat, hostem facturum esse conjectans, frenatos equos stare, magnamque exercitus partem in armis esse, ac vigilias intentiore cura servari iusserat. Ergo ignibus tota ejus castra fulgebant. Ipse cum Ducibus, propinquisque agmina in armis stantium circumibat, Solem Mitbrem, sacrumque, & æternum invocans ignem, ut illis dignam vetere gloria, majorumque monumentis fortitudinem inspirarent. Et profecto si qua Divinae opis auguria humana mente concipi possent, Deos stare secum, illos nuper Macedonum animis subitam incussisse formidinem, adhuc lymphatos ferri, agique, arma jacentes. Expetere præsides Persarum Imperii Deos debitas à vecordibus pœnas. Nec ipsum Ducem saniores esse. Quippe ritu ferarum prædam modò, quam expteret, intuentem, in perniciem, quæ ante prædam posita esset, incurrere. Similis apud Macedones quo-

quoque sollicitudo erat. Noctemque ; velut in cam certamine edicto, metu egerunt. Alexander non aliàs magis territus, ad vota, & preces Aristandrum vocari jubet. Ille in candida veste verbenas manu præferens, capite velato, præibat preces Regis, Jovem, Minervam, Victoriâque propitiantis. Tunc quidem sacrificio ritè perpetrato, reliquum noctis acquieturus in tabernaculum rediit. Sed nec somnum capere, nec quietem pati poterat. Modò è iugo montis aciem in dextrum Persarum cornu demittere agitabat, modò recta fronte concurre hosti, interdum hæsitare, an potius in lævum torqueret agmen. Tandem gravatum animi anxietate corpus altior somnus oppressit.

NOTAS.

Mithrem. Así llamaban los Persas al Sol, à quien adoraban por Dios.

Et profectò. Y ciertamente, que si se puede en lo humano, escudriñar, y llegar à concebir las disposiciones secretas del Cielo.

Ducem. Alejandro.

In perniciem ... incurrere. Venía à caer en el lazo.

Noctemque. Y pasaron la noche no sin temor, y susto, como si en ella hubiera de darse la batalla.

Candida. Esta, y las siguientes eran ceremonias, de que usaban, quando sacrificaban, y consultaban à los Dioses.

Præibat. Decia oraciones, y preces, que iba repitiendo el Rei.

Altior somnus. Un profundo sueño, y mui pesado.

CAPITULO XXXXV.

DESPIERTA PARMENION A ALEXANDRO:
*manda este , ordenen las tropas sus
 Capitanes.*

JAmque luce orta Duces ad accipienda imperia convenerant, insolito circa Prætorium silentio attoniti. Quippe alias accersere ipsos, & interdum morantes castigare assueverat: tunc ne ultimo quidem rerum discrimine excitatum esse mirabantur. Et non somno quiescere, sed pavore marcere credebant. Non tamen quisquam è custodibus corporis intrare tabernaculum audebat. Et jam tempus instabat; nec miles injussu Ducis aut arma capere poterat, aut in ordines ire. Diu Parmenio cunctatus cibum ut caperent, ipse pronuntiat. Jamque exire necesse erat. Tunc deinum intrat tabernaculum, sæpiusque nomine compellatum, cum voce non posset, tactu excitavit. *Multa lux, inquit, est. Instruam aciem hostis admonuit: tuus miles adhuc inermis expectat Imperium. Ubi est vigor ille animi tui? nempe excitare vigiles soles. Ad hæc Alexander, Credisne, me prius somnum capere potuisse, quàm exonerarem animum sollicitudine, quæ quietem morabatur? Signumque pugnae tuba dari jussit. Et, cum in eadem admiratione Parmenio perseveraret, quod securus somnum cepisset: Minime, inquit, mirum est. Ego enim, cum Darius terras ureret, vicos excinderet, alimenta corrumpere, potens mei non eram. Nunc*

verò quid metuam, cum acie decernere paret? Hercule votum meum implevit. Sed hujus quoque consilii ratio postea reddetur. Vos ite ad copias, quibus quisque præest. Ego jam adero, & quid fieri velim, exponam. Rarò admodum admonitu amicorum, cum metus discriminis aderat, uti solebat munimento corporis. Tunc quoque sumpto, processit ad milites.

NOTAS.

Silentio. Pasmados, y atonitos del silencio.

Marcere. Que en fuerza del temor y susto estaba rendido, y sin fuerzas.

Multa lux est. Ya es mui de dia, mui entrado el dia.

Exonerarem. Me soségase, y viese libre.

Rarò. Rara vez, y à muchas instancias de sus mas familiares, è intimos.

CAPITULO XXXXVI.

*DA NUEVO ALIENTO A SU TROPA ALEXANDRO
con su presencia : disposicion de su
Egercito.*

HAud aliàs tam alacrem viderant Regem, & vultu ejus interrito, certam spem victoriæ augurabantur. Atque ille prorupto vallo exire copias jubet, aciemque disponit. In dextro cornu locati sunt equites, quos *agema* appellant.
Præ

Præerat his Clytus, cui junxit Philotæ turmas; ceterosque Præfectos equitum lateri ejus applicuit. Ultima Meleagri ala itabat, quam phalanx sequebatur. Post phalangem Argyralpides erant. His Nicænor Parmenionis filius præerat. In subsidio cum manu sua Cœnos. Post eum Orestes, Lyncestesque. Post illum Polypercon, dux peregrini militis: hujus agminis Amyntas princeps erat. Philagus Balacros regebat, in societatem nuper adscitos. Hæc dextri cornu facies erat. In lævo Craterus Peloponnesium equites habebat, Achæorumque, & Locrensum, & Maleon turmis sibi adjunctis. Hos Thessali equites claudebant, Philippo duce. Peditum acies equitatu tegebatur. Frons lævi cornu hæc erat. Sed, ne circuii posset à multitudine, ultimum agmen valida manu cinxerat. Cornua quoque subsidiis firmavit, non recta fronte, sed à latere positis, ut si hostis circumvenire aciem tentasset, paratæ pugnæ forent. Hic Agriani erant, quibus Attalus præerat, adjunctis sagittariis Cretensibus. Ultimos ordines avertit à fronte, ut totam aciem orbe muniret. Illyrii hinc erant, adjuncto milite mercede conducto. Thracas quoque simul objecerat leviter armatos. Adeoque aciem versatilem posuit, ut, qui ultimi stabant, ne circuirentur, verti tamen, & in frontem circumagere possent. Itaque non principia, quam latera, non latera munitiora fuere, quam terga. His ita ordinatis præcipit, ut si falcatos currus cum fremitu Barbari emitterent, ipsi laxatis ordinibus impetum occurrentium silentio exciperent, haud dubius, sine noxa transcursuros, si nemo se oppone-

ret: sin autem sine fremitu immisissent, eos ipsi clamore terrent, pavidosque equos telis utrinque suffoderent. Qui cornibus præerant, extendere ea iussit, ita ut ne circumvenirentur, si arctius starent, nec tamen mediam aciem exinanirent. Impedimenta cum captivis, inter quos mater, liberique Darii custodiebantur, haud procul ab acie in edito colle constituit, modico præsidio relicto. Lævum cornu, sicut aliàs, Parmenioni tuendum datum: ipse in dextro stabat.

NOTAS.

Agema. *Esquadron formado de lo mas escogido de la tropa de à pie, y à cavallo.*

Argyraspides. *Los que llevaban escudos de plata.*

Peregrini. *De la tropa estrangera de los Regimientos de Naciones.*

Malicon. *Es genitivo griego; y lo mismo, que Malienfium.*

A latere. *De lado, de fianco. Malicon: es este genitivo griego.*

Avertit. *Puso la retaguardia de espaldas à la vanguardia.*

Orbe. *En circulo perfecto.*

Acie[m] versatilem. *Esquadron volante.*

Principia. *La vanguardia.*

Nec tamen. *Ni dejasen por eso flaco, ò sin fuerzas el centro.*

Laxatis ordinibus. *Ensanchandose, y haciendo lugar las filas.*

CAPITULO XXXXVII.

*SABE ALEJANDRO POR UN DESERTOR UNA
trampa de Dario : anima à caballo
à los suios.*

Nondum ad teli jactum pervenerant , cùm Bion quidam transfuga , quanto maximo cursu potuerat , ad Regem pervenit , nuntians , murices ferreos in terram defodisse Darium , qua hostem equites emissurum esse credebat , notatumque certo signo locum , ut fraus evitari à suis posset. Asservari transfuga jussu , Duces convocat ; expositoque , quod nuntiatum erat , monet , ut regionem monstratam declinent , equitemque periculum edoceant. Cæterùm hoc tantus exercitus exaudire non poterat , usum aurium intercipientem fremitu duorum agminum : sed in conspectu omnium , Duces , & proximum quemque interequitans alloquebatur. *Emensis tot terras in spem victoriae , de qua dimicandum foret , hoc unum superesse discrimen. Granicum hic agmen , Ciliciaque montes , & Syriam , Ægyptumque prætereuntibus raptas , ingentia spei , gloriaque incitamenta referebat reprehensos. Ex fuga Persas pugnatueros , quia fugere non possent , tertium diem jam metu exangues , armis suis oneratos , in eodem vestigio hædere. Nullum desperationis illorum majus indicium esse , quàm quod urbes , quòd agros suos urerent ; quidquid non corrupissent , hostium esse confessi. Nomina modò vana gentium ignotarum ne extimescerent. Neque enim ad belli discrimen parti-*

vere, qui ab his Scythæ, quive Cadusi appellentur. Ob id ipsum, quod ignoti essent, ignobiles esse Nunquam ignorari viros fortes: at imbelles ex latebris suis erutos, nihil præter nomina afferre. Macedones virtute affecutos, ne quis toto orbe locus esset, qui tales viros ignoraret. Intuerentur Barbarorum inconditum agmen, alium nihil præter jaculum habere, alium funda saxa librare, paucis iusta arma esse. Itaque illinc plures stare, hinc plures dimicatu- ros. Nec postulare se, ut fortiter capefferent prælium, ni ipse cæteris fortitudinis fuisset exemplum. Se ante primæ signa dimicaturum. Spondere pro se, quot cicatrices, totidem corporis decora. Scire ipsos unum penè se prædæ communis exortem: in illis colendis, ornandisque usurpare victoriæ præmia. Hec se fortibus viris dicere. Si qui dissimiles eorum essent, illa fuisse dicturum, pervenisse eò, unde fugere non possent: tot terrarum spatia emensis, tot annibus, montibusque post tergum objectis, iter in patriam, et Penates manu esse faciendum. Sic duces, sic proximi militum instructi sunt.

NOTAS.

Murices. Abrojos de hierro.

Equitemque. Y que avisasen à la caballeria del peligro.

Prætereuntibus. Que se habian apoderado de ellos como de passo: tan prontamente, y tan sin detencion, que pasaron adelante.

Reprehenso ex fuga. Que los Persas desertores, y traídos por fuerza.

Tertium diem. *Que habia ya tres dias que.*

Qui ab his. *Quienes de estos: quienes son de estos los que.*

Iusta arma. *Armas competentes, y que debe tener un soldado.*

Unum penè. *Que él era el unico, que no tomaba parte en el botin, ó despojo del enemigo.*

Siqui. *Porque en caso de haber otros, que no se les pareciesen en el valor, y animo, solo les diria, que.*

Manu. *Espada en mano: á punta de espada.*

CAPITULO XXXXVIII.

ORACION DE DARIO A LOS SUIOS, EN QUE desprecia el corto numero del enemigo.

Darius in laevo cornu erat, magno suorum agmine, delectis equitum, peditumque stipatus. Contempleratque paucitatem hostis, vanam aciem esse extentis cornibus ratus. Ceterum, sicut curru eminebat, dextera, laevaue ad circumstantium agmina oculos, manufque circumferens: *Terrarum*, inquit, quas Oceanus hinc alluit, hinc claudit Hellespontus, paulò ante dominis, jam non de gloria, sed de salute, & quod saluti præponitis, de libertate pugnandum est. Hic dies Imperium, quo nullum amplius vidit ætas, aut constituet, aut finiet. Apud Granicum minima virium parte cum hoste certavimus. In Cilicia victos Syria poterat excipere. Magna munimenta Regni Tigris, atque Eu-

phraes erant. Ventum est eò , undè pulsus ne fugæ quidem locus est. Omnia tam diutino bello exhausta post tergum sunt. Non incolas suos urbes , non cultores habent terræ. Conjuges quoque , & liberi sequuntur hanc aciem , parata hostibus præda , nisi pro charissimis pignorum et corpora opponimus. Quod mearum fuit partium , exercitum , quem pene immensa planities vix caperet , comparavi , equos , arma distribui , commeatus , ne tanta multitudini deessent , providi , locum , in quo acies explicari posset , elegi. Cetera in vestra potestate sunt. Audete modò vincere , famamque , infirmissimum adversus fortes viros telum , contemnite. Temeritas est , quam adhuc pro virtute timuistis. Quæ ubi primum impetum effudit , velut quædam animalia amisso aculeo , torpet. Hi verò campi deprebendere paucitatem , quam Ciliciæ montes absconderant. Videtis ordines raros , cornua extenta , mediam aciem vanam , & exhaustam. Nam ultimi , quos locavit aversos , terga jam præbent. Obteri meherculè equorum ungulis possunt , etiamsi nihil præter falcatos currus emisero. Et bello vicerimus , si vincimus prælio. Nam ne illis quidem ad fugam locus est. Hinc Euphrates , illinc Tigris prohibet inclusos. Et , quæ antea pro illis erant , in contrarium conversa sunt. Nostrium mobile , & expeditum agmen est , illud præda grave. Implicatos ergo spoliis nostris trucidabimus ; eademque res & causa victoriæ eris , & fructus. Quod si quem è vobis nomen gentis movet , cogitet , Macedonum illic arma esse , non corpora. Multum enim sanguinis invicem hausimus , & semper gravior in paucitate iactura est. Nam Alexander quantuscunque ignavis , & timidus videri potest , unum animal est ,

Et, si quid mihi creditis, temerarium, Et vecors, ad-
 hac nostro pavore, quàm sua virtute felicius. Nihil
 autem potest esse diuturnum, cui non subest ratio. Li-
 cet, felicitas aspirare videatur, tamen ad ultimum
 temeritati non sufficit. Præterea breves, Et mutabi-
 les, vires rerum sunt, Et fortuna nunquam simplici-
 ter, indulget. Forsitan ita Deorum fata ordinaverant,
 ut Persarum Imperium, quod secundo cursu per CCXXX.
 annos ad summum fastigium evexerant, magno motu
 concuterent magis, quàm affligerent, admonerentque
 nos, fragilitatis humanæ, cujus nimia in prosperis re-
 bus, oblivio est. Modò Græcis ultrò bellum infereba-
 mus; nunc in sedibus nostris propulsamus illatum.
 Factamur invicem varietate fortunæ. Videlicet Impe-
 rium, quia mutuo affectamus, una gens non capit.
 Ceterum etiam si spes non subesset, necessitas tamen
 stimulare deberet. Ad extrema perventum est. Matrem
 meam, duas filias, Ocbum in spem hujus Imperii ge-
 nitum, illos Principes, illam sobolem Regiæ stirpis
 duces vestros Regum instar, victos habet: nisi, quod
 in vobis est, ipse ego majore parte captivus sum. Eripi-
 te viscera mea ex vinculis, restituite mihi pignora,
 pro quibus ipse mori non recuso. Parentem, liberos
 (nam conjugem in illo carcere amisi) credite nunc
 omnes tendere ad vos manus, implorare patrios Deos,
 opem vestram, misericordiam, fidem exposcere, ut ser-
 vitute, ut compedibus, ut precario victu ipsos libere-
 tis. An creditis æquo animo iis servire, quorum Re-
 ges esse fastidiunt? Video admoveri hostium aciem:
 sed quò propius discrimen accedo, hoc minùs his, quæ
 dixi, possum esse contentus. Precor vos per Deos patrios,
 æternumque Ignem, qui præfertur altaribus, fulgo-
 rem.

remque Solis intra fines Regni mei orientis, per eternam memoriam Cyri, qui ademptum Medis, Lydisque Imperium primus in Persidem intulit, vindicate ab ultimo dedecore nomen, gentemque Persarum. Ite alacres, & spe pleni, ut, quam gloriam accepistis à majoribus vestris, posteris relinquatis. In dexteris vestris jam libertatem, opem, spem futuri temporis geritis. Effugit mortem, quisquis contempserit, timidissimum quemque consequitur. Ipse non patrio more solum, sed etiam, ut conspici possim, curru vehor: nec recuso, quominus imitemini me, siue fortitudinis exemplum, siue ignavia fuero.

NOTAS.

Famamque. La de los Macedonios.

Velut quadam animalia. Como las abejas, y abispas.

Non corpora. Porque gran parte del egercito de Alejandro era estrangero. Habian muerto muchos Macedonios, cujas armas servian para los regimientos de Naciones.

Multum enim. Porque han muerto muchos de ambas partes: ha costado mucha sangre.

Unum animal est. Es un hombre como los demas.

Licet felicitas. Aunque sea feliz, no es feliz la temeridad basta el fin.

Quam affligerent. Que para destruirlo, y arruinarlo.

Nisi quòd. Y à excepcion de la parte, que en vosotros tengo, yo mismo estoi cautivo en la restante, y maior. El amor de Rei le hacia ser una misma cosa con sus Vasallos; y con su madre, è bijos el amor de hijo, y Padre. Libres sus vasallos, lo estaba

La el Rei en esta parte; y cautivo, por estarlo su Madre, è hijos.

An creditis. Crecis acaso, que sirven con gusto los Griegos à aquellos, que se desdennan de ser sus Reies?
Hoc minus. Tanto menos.

CAPITULO XLIX.

ACERCANSE LOS DOS EGERCITOS : Daño ocasionado de los carros armados de hoces, y guadañas: prudencia de Sisigambis.

INterim Alexander, ut & demonstratum à transfuga infidiarum locum circumiret, & Dario, qui lævum cornu tuebatur, occurreret, agmen obliquum incedere jubet. Darius quoque eodem suum obvertit, Besso admonito, ut Massagetas equites in lævum Alexandri cornu invehi juberet. Ipse ante se falcatos currus habebat, quos signo dato universos in hostem effudit. Ruebant laxatis habenis aurigæ, quò plures, nondum satis proviso impetu, obtererent. Alios ergo hastæ multùm ultra temonem eminentes, alios ab utroque latere demissæ falces laceravere. Nec sensim Macedones cedebant, sed effusa fuga turbaverant ordines. Mazæus quoque percussis metum inculsit, mille equitibus ad diripienda hostis impedimenta circumvehi jussis, ratus, captivos quoque, qui simul asservabantur, rupturos vincula, cùm suos appropinquantés vidissent. Non se.

sefellerat Parmenionem, qui in lævo cornu erat. Propere igitur Polydamanta mittit ad Regem, qui & periculum ostenderet, &, quid fieri juberet, consuleret. Ille, audito Polydamante: *Abi, nuncia,* inquit, *Parmenioni, si acie vicerimus, non nostra solum nos recuperaturos, sed omnia, quæ hostium sunt, occupaturas. Proinde non est, quid quidquam virium subducas ex acie; sed ut me, & Philippo patre dignum est, contempto sarcinarum damno, fortiter dimicet.* Interim Barbari impedimenta turbaverant. Cassique plerisque custodum, captivi, vinculis ruptis, quidquid obvium erat, quo armari possent, rapiunt, & aggregati suorum equitibus, Macedonas ancipiti circumventos malo invadunt. Læti que circa Sisigambim, vicisse Darium, ingenti cæde prostratos hostes, ad ultimum etiam impedimentis exutos nuntiant. Quippe eandem fortunam ubique esse credebant, & victores Persas ad prædam discurrisse. Sisigambis, hortantibus captivis, ut animum à mœrore allevaret, in eodem, quo antea fuit, perseveravit. Non vox ulla excidit ei, non oris color, vultusve mutatus est, sed sedit immobilis, credo præcoce gaudio verita fortunam irritare, adeò ut, quid mallet, intuentibus eam fuerit incertum.

NOTAS.

Obliquum. De lado.

Ancipiti. De ambas partes: por la vanguardia, y retaguardia.

Exutos. Que les habian quitado los bagages, y alojamiento.

Irris.

Irritare. Bolver contra si.
Mallet. Que era lo que mas queria; que venciese Da-
rio, o Alejandro.

CAPITULO L.

CHOQUE DE CONSIDERACION EN LOS ALOJA-
mientos de Alejandro: obligan los Escitas à Me-
nidas, à que se retire: socor-
rele Aretes.

INter hæc Menidas, Præfectus equitum Alexan-
 dri, cum paucis turmis opem impedimentis la-
 turus advenerat, incertum, suo ne consilio,
 an Regis imperio. Sed non sustinuit Cadusiorum,
 Scytharumque impetum. Quippe vix tentato cer-
 tamine, effugit ad Regem, amissorum impedin-
 torum testis magis, quam vindex. Jam consilium
 Alexandri vicerat dolor; & ne cura recuperandi
 sua militem à prælio averteret, non immeritò ve-
 rebatur. Itaque Aretem, ducem hastatorum (*Sa-*
rissophoros vocabant) adversus Scythas mittit. In-
 ter hæc currus, qui circa prima signa turbaverant
 aciem, in phalangem investiti erant. Macedones
 confirmatis animis in medium agmen accipiunt.
 Vallo similis acies erat. Junxerant hastas, & ab
 utroque latere temerè incurrentium ilia suffodie-
 bant. Circuire deinde currus, & propugnatores
 præcipitare cœperunt. Ingens ruina equorum, au-
 rigarumque aciem compleverat. Hi territoresge-
 re

re non poterant. Equi crebra jactatione cervicū; non jugum modò excusserant, sed etiam currus everterant: vulnerati interfectos trahebant. Nec consistere territi, nec progredi debiles poterant. Paucae tamen evasere quadrigæ in ultimam aciem, iis, quibus inciderunt, miserabili morte consumptis. Quippe amputata virorum membra humi jacebant; & quia calidis adhuc vulneribus aberat dolor, trunci quoque, & debiles arma non omittebant, donec multo sanguine effuso exanimati procumberent. Interim Aretes, Scytarum, qui impedimenta diripiebant, Duce occiso, gravius territis instabat. Supervenere deinde missi à Dario Bactriani, pugnaque vertere fortunam. Multi ergo Macedonum primo impetu obtriti sunt: plures ad Alexandrum refugerunt. Tum Persæ clamore sublato, qualem victores solent edere, ferociter in hostem quasi ubique profligatam incurrun.

NOTAS.

Jam consilium. Segun unos es: ya en fuerza del dolor, y sentimiento se ballaba Alejandro falto de consejos segun otros: ya pesoso Alejandro, se arrepentia de su primera resolucion.

Hi territos. Los corberos à los caballos espantados. Vulnerati. Los caballos heridos arrastraban los caballos muertos.

Pugnaque. E hicieron mudase de semblante el combate, y se inclinase ácia ellos la victoria.

CAPITULO. LI.

ANIMA ALEXANDRO A LOS SUTOS, Y REHA:
*ce el combate: pelean unos, y otros
valerosamente.*

Alexander terribitos castigare, adhortari, prælium, quod jam elanguerat, solus accendere; confirmatisque tandem animis ire in hostem jubet. Rarior acies erat in dextro cornu Persarum. Namque inde Bactriani decesserant ad opprimenda impedimenta. Itaque Alexander laxatos ordines invadit, & multa cede hostium invenitur. At qui in lævo cornu erant Persæ, spe posse eum includi, agmen suum à tergo dimicantis opponunt. Ingenisque periculum in medio hærens adisset, ni equites Agriani, calcaribus subditis circumfusos Regi Barbaros adorti essent, aversoque cædendo in se obverti coegissent. Turbata erat utraque acies. Alexander & à fronte, & à tergo hostem habebat: qui averso ei instabant, ab Agrianis militibus premebantur. Bactriani, impedimentis hostium direptis, reversi ordines suos recuperare non poterant. Plura simul abrupta à cæteris agmina, ubicumque alium alii fors miscuerat, dimicabant. Duo Reges junctis propè agminibus prælium accendebant. Plures Persæ cadebant: par ferme utrinque numerus vulnerabatur. Curru Darius, Alexander equo vehebatur. Utrumque delecti tuebantur, sui immemores: quippe amisso Rege nec volebant salvi esse, nec poterant. Nam
an.

ante oculos sui quilibet Regis mortem occumbere ducebat egregium. Maximum tamen periculum adibat, qui maximè tuebatur: quippe sibi quisque cæsi Regis expetebat decus.

NOTAS.

Rarior acies erat. *Habia muy pocos.*

Spe posse. *Con esperanza de cogerle en medio, destacaron sus tropas por la espalda.*

Aversosque. *Y picandoles por la espalda, les hubiesen precisado, à que les biciesen cara.*

Abrupta à cæteris. *Separada de los demas, cortada.*

Averso ei. *A Alejandro por la retaguardia, que estaba de espaldas à ellos.*

Alium alii. *Donde quiera que el acaso juntase los unos à los otros.*

Sui immemores. *No mirando por su vida, sino por la del Rei.*

CAPITULO LII.

AGUILA SOBRE LA CABEZA DE ALEJANDRO:
engaño, y consternacion de los Persas: fuga de Dario, y de la maior parte de su exercito.

CÆterùm, sive ludibrium oculorum, sive vera species fuit, qui circa Alexandrum erant, vidisse se crediderunt paululùm super caput Regis placidè volantem aquilam, non sonitu armorum,

rum, non gemitu morientium territam. Diuque circa equum Alexandri, pendenti magis, quam volanti similis apparuit. Certè vates Aristander alba veste indutus, & dextrâ præferens lauream, militibus in pugnam intentis avem monstravit, haud dubium victoriæ auspiciū. Ingens ergo alacritas, ac fiducia paulò ante territos accendit ad pugnam, utique posteaquàm auriga Darii, qui ante ipsum sedens equos regebat, hasta transfixus est. Nec aut Persæ, aut Macedones dubitavere, quin ipse Rex esset occisus. Lugubri ergo ululatu, & incondito clamore, gemituque totam ferè aciem adhuc æquò Marte pugnantium turbavere. Cognatī Darii, & armigeri, lavumque tuentes cornu, in fugam effusi destituerant currum. Quem a dextra parte stipati in medium agmen receperunt. Dicitur acinace stricto Darius dubitasse, an fugæ dedecus honesta morte vitaret. Sed eminens curru, nondum omnem suorum aciem prælio excedentem destituere erubescibat. Dumque inter spem, & desperationem hæsitat, sensim Persæ cedebant, & laxaverant ordines. Alexander, mutato equo (quippe plures fatigaverat) resistentium ora fodiebat, fugientium terga. Jamque non pugna, sed cædes erat, cū Darius quoque currum suum in fugam vertit. Hærebat in tergis fugientium victor, sed prospectum oculorum nubes pulveris, quæ ad cælum ferebatur, abstulerat. Ergo haud secus, quàm in tenebris errabant, ad sonum notæ vocis ut signum subinde coeuntes. Exaudiebant tamen strepitus habenarum, quibus equi currum vehentes identidem verberabantur. Hæc sola fugientis vestigia excepta sunt.

NOTAS.

Sive ludibrium. Ya fuese engaño de la vista, ya fuese realidad; los que.

Æquo Marte. Sin ventaja de parte alguna: sin inclinarse à parte alguna la victoria.

A dextra parte. Los de la ala derecha de los Persas.

Herēbat. Cargaban los Macedonios vencedores por las espaldas à los fugitivos.

CAPITULO LIII.

ESTRECHA FUERTEMENTE MACEO A PARMENION: pide este socorro à Alejandro: buelve en su defensa.

AT in lævo Macedonum cornu, quòd Parmenio, sicut ante dictum est, tuebatur, longè alià fortunà utriusque partis res gerebatur. Mazæus cum omni suorum equitatu vehementer investus, urgebat Macedonum alas. Jamque abundans multitudine aciem circumvehi ceperat, cum Parmenio equites nuntiare jubet Alexandro, in quo discrimine ipsi essent: nisi maturè subveniretur, non posse sisti fugam. Jam multum via processerat Rex, imminens fugientiom tergis, cum à Parmenione tristis nuntius venit. Refrenare equos jussi, qui vehebantur, agmenque constitit, frendente Alexandro, eripi sibi victoriam è manibus,

& Darium felicius fugere, quam sequi se. Interim ad Mazeum superati Regis fama pervenerat. Itaque quamquam validior erat, fortuna tamen partium territus, percussis languidius instabat. Parmenio ignorabat quidem causam sua sponte pugnae remissae, sed occasione vincendi strenue est ulus. Thessalos equites ad se vocari jubet. *Ecquid, inquit, videtis istos, qui ferociter modo instabant, pedem referre subito pavore perterritos? Nimirum quoque Regis nostri fortuna vicit: omnia Persarum caede strata sunt. Quid cessatis? an non fugientibus quidem pares estis?* Vera dicere videbatur, & ipse languentes quoque erexerat. Subditis calcaribus proruere in hostem. Et illi jam non sensim, sed citato gradu recedebant: nec quidquam tueri, nisi quod terga nondum verterant, deerat. Parmenio tamen ignarus, quemam in dextro cornu fortuna Regis esset, repressit suos. Mazeus, dato fugae spatio, non recto itinere, sed majore, & ob id tutiore circuitu Tigrim superat, & Babylonem cum reliquis devicti exercitus intrat.

NOTAS.

Qui vehebantur. *Los ginetes, y caballeros.*

Regis fama. *La noticia, de que habia sido vencido Dario.*

Fortuna partium. *Por la desgracia de la otra parte Persa: la ala izquierda.*

Nobis quoque. *Para bien y provecho nuestro.*

Dato fugae. *Con el lugar, y tiempo, que le dieron, para retirarse, y huir.*

CAPITULO LIV.

*PASA DARIO EL RIO LICO, Y DE ALLI A
Arbela: confusion, y mortandad en los
fugitivos.*

DArius paucis fugæ comitibus ad Lycum am-
nem contenderat. Quo trajecto dubitabit,
an solveret pontem. Quippe hostem jam
affore nuntiabatur. Sed tot millia suorum, quæ
nondum ad amnem pervenerant, ponte reciso,
prædam hostis fore videbat. Abeuntem, cum in-
tactum lineret pontem, dixisse constat, *Malle in-
sequentibus iter dare, quam auferre fugientibus.* Ipse
ingens spatium fuga emensus, mediâ ferè nocte
Arbellam pervenit. Quis tot ludibria fortunæ, du-
cum, agminumque cædem multiplicem, devicto-
rum fugam, clades nunc singulorum, nunc uni-
versorum, aut animo assequi queat, aut oratione
complecti? Propemodùm sæculi res in unum illum
diem fortuna cumulavit. Alii quæ brevissimum pa-
tebat iter, alii diversos saltus, & ignotos sequen-
tibus calles petebant. Eques, pedesque confusi si-
ne duce, armatis inermes, integris debiles impli-
cabantur. Deinde misericordia in metum versa, qui
sequi non poterant, inter mutuos gemitus dele-
rebantur. Sitis præcipue fatigatos, & saucios exu-
rebat. Passimque omnibus rivis postraverant cor-
pora, præterfluentem aquam hianti ore captantes.
Quam cum diu avidè turbidam hausissent, tende-
bantur extemplo præcordia premente limo. Reso-
lu-

lutisque, & torpentibus membris, cùm supervenisset hostis novis vulneribus excitabantur. Quidam, occupatis proximis rivis, diverterant longius, ut, quicquid occulti humoris usquam manaret, exciperent. Nec ulla adeò avia, & sicca lacuna erat, quæ vestigantium sitim falleret. Eproximis verò itineri vicis senum ululatus, foeminarumque exaudiebantur, barbaro ritu Darium adhuc Regem clamantium.

NOTAS.

Animo assequi. *Comprehender.*

Sæculi res. *Lo que pudiera suceder en un siglo, en cien años.*

Sequentibus. *A los Macedonios, que iban en su alcance.*

Tendebantur. *Hinchábanseles las entrañas.*

Resolutisque. *E impedidos, y embargados.*

Ut exciperent. *Para beber.*

Quæ vestigantium. *Que pudiesen ocultarse à los que en fuerza de la sed con tanta diligencia la buscaban.*

CAPITULO LV.

BUELVE ALEJANDRO EN SOCORRO DE PARMENION: peligro en que se vio à la vuelta.

Alexander, ut suprà dictum est, inhibito suorum cursu, ad Lycum amnem pervenerat. Ubi ingens multitudo fugientium oneraverat

pontem, & plerique, cum hostis urgeret, in flumen se præcipitaverant, gravesque armis, & prælio, ac fuga defatigati, gurgitibus hauriebantur. Jamque non pons modò fugientes, sed ne amnis quidem capiebat, agmina sua improvidè subinde cumulantes. Quippe, ubi intravit animos pavor, id solum metuunt, quod primùm formidare cœperunt. Alexander, instantibus suis, impunè abeuntem hostem sequi permetteret, hebetia tela esse, & manus fatigatas, tantoque cursu corpora exhausta, & præceptus in noctem dici tempus causatus est. Revera de lævo cornu, quod adhuc in acie stare credebat, sollicitus, reverti ad ferendam opem suis statuit. Jamque signa converterat, cum equites à Parmenione missi, illius quoque partis victoriam nuntiant. Sed nullum eo die majus periculum adiit, quàm dum copias reducit in castra. Pauci eum, & incompediti sequebantur ovantes victoria. Quippe omnes hostes, aut in fugam effusos, aut in acie cecidisse credebant; cum repente ex adverso apparuit agmen equitum, qui primò inhibere cursum, deinde, Macedonum paucitate conspecta, turmas in obvios concitaverunt. Ante signa Rex ibat, dissimulato magis periculo, quàm spreto. Nec defuit ei perpetua in dubiis rebus felicitas. Namque Præfectum equitatus, avidum certaminis, & ob id ipsum incautiùs in feruentem, hasta transfixit. Quo ex equo lapsò, proximum, ac deinde plures eodem telo confodit. Invasere turbatos amici quoque. Nec Perle inulti cadebant, quippe non universæ acies, quam hæc tumultuariæ manus, vehementiùs inie-

re

re certamen. Tandem Barbari, cum obscura luce fuga tutior videretur esse, quàm pugna, diversis agminibus abiere. Rex extraordinario periculo defunctus, incolumes suos reduxit in castra.

NOTAS.

Quippe ubi. *Porque en dejandose apoderar del miedo, ninguna cosa se teme mas, que la que fue causa del temor, y susto.*

Ne impune ... causatus est. *Dio por escusa de no permitir seguir el alcance al enemigo, que libremente huía.*

In dubiis rebus. *En los maiores peligros.*

Tumultuarię manus. *Tropas sin orden, y forma militar, y que juntó el acase.*

Extraordinario. *Libre de tan grande peligro.*

CAPITULO LVI.

MUERTOS DE AMBAS PARTES : ELOGIO DE Alejandro, y otros Capitanes suios.

CEcidere Persarum, quorum numerum victores inire potuerunt millia XL. Macedonum minus, quàm CCC. desiderati sunt. Ceterum hanc victoriam Rex maiore ex parte virtuti, quàm fortunę suę debuit. Animo, non (ut antea) loco vicit. Nam & aciem peritissimè instruxit, & promptissimè ipse pugnavit, & magno consilio iacturam sarcinarum, impedimentorumque contempsit, cum in ipsa acie summum rei videret esse

discrimen. Dubioque adhuc pugne eventu, pro victore se gessit. Percussos deinde hostes fudit; fugientes, quod in illo ardore animi vix credi potest, prudentius, quam avidius persecutus est. Nam, si parte exercitus adhuc in acie stante, instare cedentibus perseverasset, aut sua culpa victus esset, aut aliena virtute vicisset. Jam si multitudinem equitum occurrentium extimasset, victori aut sedè fugientium, aut miserabiliter cadendum fuit. Ne Duces quidem copiarum sua laude fraudandi sunt. Quippe vulnera, quæ quisque excepit, indicia virtutis sunt. Hephæstionis brachium hasta ictum est: Perdiccas, ac Cénos, & Menides sagittis propè occisi. Et, si verè estimare Macedonas, qui tunc erant, volumus, fatebimur & Regem talibus ministris, & illos tanto Rege fuisse dignissimos.

NOTAS.

Quorum numerum. *Segun el computo, que pudieron hacer los vencedores.*

Desiderati sunt. *Faltaron, ò murieron.*

Animo. *Dióle la victoria su valor, y animo; no, como en la batalla antecedente, el lugar, y ventajas del terreno.*

Pro victore. *Hizo del que habia alcanzado ya la victoria para animar à los suyos, y desanimar al enemigo.*

Parte exercitus. *La ala izquierda, que mandaba Parmenion, y estaba aun en Batalla con Maceo.*

Aliena virtute. *No por valor suyo, sino por el de Parmenio.*

Et si verè. *Y si hemos de hacer el concepto, que se merecen.*

LIBER QUINTUS.

CAPITULO I.

*ENTRA DARIO EN ARBELA CON PARTE DE
sus Capitanes, y Soldados, à los quales
propone su resolution en este lance
apretado.*

QUÆ interim ductu, imperioque Alexandri
vel in Græcia, vel Illyriis, ac Thracia gesta
sunt, si quæque suis temporibus redde-
re voluero, interrumpendæ sunt res Asiæ, quas
utique ad fugam, mortemque Darii universas in
conspectum dari, & sicut inter se coherent, ita
opere ipso conjungi, haud paulò aptius videri po-
test. Igitur, quæ prælio apud Arbëllam conjuncta
sunt, ordiar dicere. Darius mediæ ferè nocte Ar-
bellam pervenit, eodemque magnæ partis amico-
rum ejus, ac militum fugam fortuna compulerat.
Quibus convocatis, exponit: *Haud dubitare se,
quin Alexander celeberrimas urbes, agroque omni co-
pia rerum abundantes petiturus esset: prædam opi-
mam, paratamque ipsum, & milites ejus spectare.
Id suis rebus tali statu saluti fore; quippe se deserta*

eum expedita manu petiturum. Ultima Regni adhuc intacta esse: inde bello vires haud egrè reparaturum. Occuparet sanè gazam avidissima gens, & ex longa fame satiare se auro, mox futura praeda sibi. Didicisse usu, pretiosam supellestem, pellicesque, & spadenum agmina, nihil aliud fuisse, quàm onera, & impedimenta. Eadem trahentem Alexandrum, quibus antea vicisset, inferiorem fore. Plena omnibus desperationis videbatur oratio: quippè Babylonem urbem opulentissimam dedi cernentibus, jam Susa, jam cetera ornamenta Regni, caulamque belli, victorem occupaturum. At ille docere pergit, non speciosa dictu, sed usu necessaria in rebus adversis sequenda esse. Ferro geri bella, non auro, viris non urbium tedis: omnia sequi armatos. Sic majores suos percussos in principio rerum, celeriter pristinam reparasse fortunam. Igitur siue confirmatis eorum animis, siue imperium magis, quàm consilium sequentibus, Mediæ fines ingressus est.

NOTAS.

Sicut inter se. Por el orden de tiempo, en que sucedieron.

Intacta esse. Aun estaban por conquistar.

Omnia sequi. No hai cosa, que al cabo no venga a ser de los que están en armas.

In principio. Al principio del Reino de los Persas, quando se estableció.

CAPITULO II.

RENDICION DE ARBELA : DESPOJOS DESTA
conquista : descripcion del Tigris , y
el Eufrates.

PAulo post Alexandro Arbella traditur, Regia suppellectili, ditique gaza repleta. Quatuor millia talentum fuere: præterea pretiosæ vestes, totius (ut supra dictum est) exercitus opibus in illam sedem congestis. Ingruentibus deinde morbis, quos odor cadaverum totis jacentium campis vulgaverat, maturius castra movit. Euntibus aperit se à parte læva Arabia odorum fertilitate nobilis regio, campestre iter est. Inter Tigrim, & Euphratem jacentia tam uberi, & pingui solo, ut à pastu repelli pecora dicantur, ne satietas perimat. Causa fertilitatis est humor, qui ex utroque amne manat, toto ferè solo propter venas aquarum resudante. Ipsi amnes ex Armeniæ montibus profluunt, ac magno deinde aquarum divortio iter, quod cœpere, percurrunt. Duo millia, & quingenta stadia emensi sunt, qui amplissimum intervallum circa Armeniæ montes notaverunt. Idem cum Mediæ, & Gordianorum terras secare cœperunt, paulatim in arctius coeunt: &, quò longius manant, hoc angustius inter se spatium terræ relinquunt. Vicini maximè sunt in his campis, quos incolæ Mesopotamiam appellant; mediam namque ab utroque latere concludunt. Idem per Babyloniorum fines in Rubrum mare irrumpunt. Alexander

der quartis castris ad Mennin urbem pervenit. Caverna ibi est, ex qua fons ingentem vim bituminis effundit, adeò, ut satis constet, Babylonios muros ingentis operis hujus fontis bitumine interlitos fuisse.

NOTAS.

Quos odor. Que iban cundiendo por el olor pestilencial de los cadáveres.

Per venas aquarum. Rezumandose por los manantiales.

Magno divortio. Apartandose mucho el uno del otro.

Idem. Estos mismos rios.

Secare. Entrar, è correr. Dicese, que corta, è divide las tierras, porque el rio va por el medio de ellas.

Vicini maximè. Acercanse mucho uno à otro en los campos.

Mediam ab. Dexan en medio, cerrando de ambos lados la Mesopotamia.

Ingentis operis. Una de las maravillas del mundo: obra grande.

CAPITULO III.

ENTREGASELE BABILONIA: ENTRA EN ELLA; y es recibido con aclamaciones.

CÆterum Babylonem procedenti Alexandro, Mazeus, qui ex acie in urbem eam confugerat, cum adultis liberis supplex occurrit, urbem, seque dedens. Gratus adventus ejus Regi fuit:

fuit: quippe magni operis futura erat obsidio tam munitæ urbis. Ad hoc vir illustris, & manu promptus, fama que etiam proximo prælio celebris, & ceteros ad deditionem sui incitaturus exemplo videbatur. Igitur hunc quidem benignè cum liberis excepit. Ceterum quadrato agmine, quod ipse ducebat, velut iu aciem irent, ingredi suos jubet. Magna pars Babyloniorum constiterat in muris, avida cognoscendi novum Regem. Plures obviam egressi sunt. Inter quos Bagophanes, arcis, & Regiæ pecuniæ custos, ne studio à Mazæo vince retur, totum iter floribus, coronisque constreperat, argenteis altaribus utroque latere dispositis, quæ non thure modò, sed omnibus odoribus cumulaverat. Eum dona sequebantur, greges pecorum, equorumque: leones quoque, & pardales caveis præferebantur. Magi deinde suo more patrium carmen canentes, post hos Chaldæi, Babyloniorumque non vates modò, sed etiam artifices, cum fidibus sui generis ibant. Laudes ii Regum canere soliti; Chaldæi siderum motus, & statas temporum vices ostendere. Equites deindè Babylonii, suo, atque equorum cultu, ad luxuriam magis, quàm ad magnificentiam exacto, ultimi ibant. Rex armatis stipatus, oppidanorum turbam post ultimos pedites ire iussit. Ipse cum curru urbem, ac deinde Regiam intravit. Posterò die supellectilem Darii, & omnem pecuniam recognovit.

NOTAS.

Quadrato. *En forma de cuadro.*

Par-

Pardales. *Y Onzas hembras en jaulas. Son animal ferox: el macho en latin es Pardus.*

Magi. *Los Sacerdotes de los Persas.*

Chaldei. *Los Sabios de Babilonia, diestros en explicar, y descifrar sueños, y en la astrologia.*

Cultu ad. *Con trages, y aderezos mas de la ostentacion, y profinidad, que de la magnificencia.*

CAPITULO IV.

DESCRIPCION DE BABILONIA.

CÆterum ipsius Urbis pulchritudo, ac venustas, non Regis modò, sed etiam omnium oculos in semet haud immeritò convertit. Semiramis eam condiderat, vel (ut plerique credidere) Belus, cujus Regia ostenditur. Murus instructus laterculo costili, bitumine interlitus, spatium duorum & triginta pedum laticudinem amplectitur. Quadrigæ inter se occurrentes sine periculo commeare dicuntur. Altitudo muri centum cubitorum eminet spatio. Turres denis pedibus, quam murus, altiores sunt. Totius operis ambitus trecenta & sexaginta stadia complectitur. Singulorum stadiorum structuram singulis diebus perfectam esse, memoriæ proditum est. Ædificia non sunt admota muris, sed ferè spatium unius jugeri absumunt. Ac ne totam quidem urbem tectis occupaverunt: per nonaginta stadia habitatur. Nec omnia continua sunt; credo, quia tutius visum est
plu;

pluribus locis spargi. Cetera serunt, coluntque, ut, si externa vis ingruat, obsessis alimenta ex ipsius urbis solo subministrant. Euphrates interfluit, magnæque molis crepidinibus coercetur. Sed omnium operum magnitudinem circumveniunt caverne ingentes, in altitudinem pressæ ad accipiendum impetum fluminis: quod ubi appositæ crepidinis fastigium excessit, urbis recta corripere, nisi essent specus, lacusque, qui exciperent. Cocili laterculo structi sunt; totum opus bitumine astringitur. Pons lapideus flumini impositus, jungit urbem. Hic quoque inter mirabilia Orientis opera numeratus est. Quippe Euphrates altum limum vehit, quo penitus ad fundamenta jacienda egesto, vix fulciendo operi firmum reperiunt solum. Arenæ autem subinde cumulatae, & saxi, quibus pons sustinetur, annexæ, morantur amnem, qui retentus acrius, quam si libero cursu mearet, illiditur. Arcem quoque ambitu viginti stadia complexam habent: triginta pedes in terram turrium fundamenta demissa sunt: ad octoginta summum munimenti fastigium pervenit. Super arce, vulgatum Græcorum fabulis miraculum, pensiles horti sunt, summam murorum altitudinem æquantes, multarumque arborum umbra, & proceritate amoeni. Saxæ pilæ, quæ totum onus sustinent, instructæ sunt. Super pilas lapide quadrato solum stratum est, patiens terræ, quam altam injiciunt, & humoris, quo rigant. Adeoque validas arborum sustinent moles, ut stipites earum octo cubitorum spatium crassitudine æquent, in quinquaginta pedum altitudinem emineant, & frugiferæ sint, æquæ

æquè , ac si terra sua alerentur. Et cùm ve-
 rustas non opera solùm manu facta , sed etiam
 ipsam naturam paulatim exedendo perimat ; hæc
 moles , quæ tot arborum radicibus premitur , tanti-
 que nemoris pondere onerata est , inviolata durat.
 Quippe viginti lati parietes sustinent ; undecim pe-
 dum intervallo distantes , ut procul visentibus syl-
 vę montibus suis imminere videantur. Syrię Re-
 gem Babylone regnantem hoc opus esse molitum ,
 memorię proditum est , amore conjugis victum , quę
 desiderio nemorum , sylvarumque in campestribus
 locis virum compulit naturę genium amœnitate
 hujus operis imitari.

NOTAS.

Unius jugeri. *De una yugada. Es medida de tierra,*
que constaba de ciento y veinte pies de ancho , y al
doble de largo.

Crepidinibus. *Con diques , y murallones.*

In altitudinem pressę. *Alui ondas.*

Ad excipiendum. *Para cortar la furia del agua, des-*
cargando , ò desaguandose por las boias.

Egesto. *Sacado à fuera.*

Pilę. *Las columnas.*

Paulatim exedendo. *Consumiendo poco a poco.*

CAPITULO V.

*COSTUMBRES VICIOSAS, Y ESTRAGADAS DE
los Moradores de Babilonia.*

Dutius in hac urbe, quàm usquam constitit
Rex. Nec ullus locus disciplinae militari ma-
gis nocuit. Nihil urbis ejus corruptius mo-
ribus, nec ad irritandas, illiciendasque immo-
dicas voluptates instructius. Liberos, conjugesque
cum hospitibus stupro coire, modò pretium flagi-
tii detur, parentes, maritique patiuntur. Convi-
vales ludi tota Perside Regibus, Purpuratisque cordi
sunt: Babylonii maximè in vinum, & quæ ebrie-
tatem sequuntur, effusi sunt. Foeminarum convi-
via ineuntium in principio modestus est habitus,
dein summa quæque amicula exuunt, paulatimque
pudorem profanant. Adultimum (honus auribus
sit) ima corporum velamenta projiciunt. Nec me-
reticum hoc dedecus est, sed matronarum, viro-
rumque, apud quos comitas habetur vulgati cor-
poris vilitas. Inter hæc flagitia exercitus ille do-
mitor Asiæ per xxxiv. dies saginatus, ad ea, quæ
sequebantur discrimina, haud dubiè debilior fu-
turus fuit, si hostem habuisset.

CAPITULO VI.

ENGRUESA ALEJANDRO SU EGERCITO: PONE
Gobernadores en Babilonia, y en las Provincias ad-
iacentes : reforma la disciplina
militar.

CÆterum, quominus damnum sentiret, identidem incremento novabatur. Namque Amyntas Andromenis ab Antipatro Macedonum peditum sex millia adduxit, quingentos præterea ejusdem generis equites, cum his sexcentos Thracas, adjunctis peditibus suæ gentis tribus millibus, & quingentis. Et ex Peloponneso mercenarius miles ad quatuor millia advenerat, cum trecentis & octoginta equitibus. Idem Amyntas adduxerat quinquaginta Principum Macedoniae liberos adultos ad custodiam corporis. Quippe inter epulas hi sunt Regis ministri. Iidemque equos ineunti prælium admovent, venantemque comitantur, & vigiliarum vices ante cubiculi fores servant. Magnorumque Præfectorum, & Ducum hæc incrementa sunt, & rudimenta. Igitur arcis Babylonie Rex Agathone præfidere jussit, cum septingentis Macedonum, trecentisque mercede conductis, Prætores, qui regioni Babylonie, & civitati præsent, Menetam, & Apollodorum reliquit. His duo millia peditum cum mille talentis dat. Utrique præceptum, ut in supplementum milites legerent, Mazæum transfugam Satriapæ Babylonie donat. Bagophanem, qui arcem tradiderat, se sequi jussit. Armenia Mitre-
ni

ni Sardium proditori data est. Ex pecunia deinde
Babyloniæ Macedonibus equitibus sexcenti dena-
rii tributi : peregrinus eques quingenos accepit:
ducenis pedestrium stipendium mensum est. His
ita compositis, in regionem, quæ Satrapene vo-
catur, pervenit. Fertilis terra, copia rerum,
& omni commeatu abundans. Itaque diutius ibi
subsistit; ac, ne desides otio demitterent animos,
judices dedit, præmiaque proposuit de virtute mi-
litari certantibus. Octo, qui fortissimi judicati
essent, singulis militum millibus præfuturi erant:
Cbiliarchas vocabant, tum primùm in hunc nume-
rum copiis distributis. Namque antea quinquage-
nariæ cohortes erant, nec fortitudinis præmio ces-
serant. Ingens militum turba convenerat, egregio
interfutura certamini, testis eadem cujusque fa-
ctorum, & de iudicibus lata sententiam. Quip-
pe verò ne, an falsò honos cuique haberetur, ig-
norari non poterat. Primus omnium virtutis cau-
sa donatus est Adarchias senior, qui omissum apud
Halicarnasson à junioribus prælium, unus maxi-
mè accenderat: proximus ei Antigenes visus est: ter-
tium locum Philotas Angeus obtinuit: quartus
Amyntæ datus: post hos Antigonus: & ab eo Lyn-
cestes Amyntas fuit: septimum locum Theodotus:
ultimum obtinuit Hellanicus. In disciplina quo-
que militaris rei pleraque à majoribus tradita, uti-
liter mutavit. Nam, cum ante equites in suam
quisque gentem describerentur, seorsum à cæteris,
exempto nationum discrimine, Præfectos non uti-
que suarum gentium, sed delectos attribuit. Tu-
ba, cum castra movere vellet, signum dabat;

cujus sonus plerumque, tumultuantium fremitu exoriente, haud satis exaudiebatur. Ergo perticam, quæ undique conspici posset, supra Prætorium statuit, ex qua signum eminebat pariter omnibus conspicuum. Observabatur ignis noctu, fumus interdia.

NOTAS.

Incremento. *Reforzaba sus tropas con reclutas.*

Magnorumque. *Y estos son los principios, y como primeros grados, por donde suben à los mayores cargos.*

Chiliarchas. *El que manda à mil soldados.*

Nec fortitudinis. *Ni se habian dado por meritos: ni à los mas valientes.*

Proximus ei. *El segundo.*

Et ab eo. *Y despues deste.*

Scortum. *Separados de los demas, quitada esta distincion, que habia de naciones.*

Ex qua. *De la cual pertiga, ò vara larga colgaba el estandarte, ò vandera.*

CAPITULO VII.

ENTREGASE A ALEJANDRO LA CIUDAD
de Susa.

JAmque Susa adituro, Abulites regioni ejus Præfectus, sive Darii jussu, ut Alexandrum præda retineret, sive sponte, filium obviam misit, traditurum se urbem promittens. Benignè juvenem excepit Rex, & eo duce ad Choaspem amnem pervenit, delicatam (ut fama est) vehementem aquam. Hic Abulites cum donis regalis opulentiæ occurrit. Dromades cameli inter dona erant,

velocitatis eximie , duodecim elephantis à Dariò ex India acciti, non jam terror , ut speraverant, Macedonum, sed auxilium , opes victi ad victorem transferente fortuna. Ut verò urbem intravit, incredibilem ex thesauris summam pecuniæ gessit , quinquaginta millia talentum argenti , non signati forma, sed rudi pondere. Multi reges tantas opes longa etate cumulaverunt liberis, posterisque , ut arbitrabantur , quas una hora in externi Regis manus intulit. Consedit deinde in Regia sella , multò excelsiore, quàm pro habitu corporis. Itaque pedes cum inum gradum non contingerent, unus ex Regiis pueris mensam subdidit pedibus. Et, cum spadonem, qui Darii fuerat, ingemiscentem conspexisset Rex, causam mœstitiæ requisivit. Ille indicat, Darium velsi in ea solitum, seque sacram ejus mensam ad ludibrium recidentem sine lacrymis conspiciere non posse. Subiit ergo Regem verecundia violandi hospitales Deos. Jamque subduci jubebat, cum Philotas : *Minimè verò hæc feceris, Rex; sed omen quoque accipe, mensam, ex qua libavit hostis epulas, tuis pedibus esse subjectam.*

NOTAS.

Dromades Cameli. Dromedarios: camellos de poco cuerpo; así llamados en griego por su mucha ligereza.
Acciti. Trabidos.

Non signati ... sed rudi. No acuñada, sino en barras.
Excelsiore. Mas alta de lo que pedia su estatura, y así no llegando sus pies al suelo.

Hospitales. Convidaban à los Dioses à sus combites, y en las mesas ponían sus estatuas.

Sed omen. Antes bien ten por feliz pronóstico, el que.

CAPITULO VIII.

*DEJA CON GUARNICION EN SUS A SISIGAMBIS:
bacela un presente, y la consuela.*

REX, Perfidis fines aditurus, Susa urbem Archelao, & præsidium trium millium tradidit. Xenophilo arcis cura mandata est, mille Mecedonum ætate gravibus præsidere arcis custodia jussis. Thesaurorum Callicrati tutela permissa. Satrapia regionis Susianæ restituta Abuliti. Matrem quoque Darii, & liberos in eadem urbe deponit. Ac fortè Macedonicas vestes, multamque purpuram dono ex Macedonia sibi missam, cum iis, qui eam confecerant, tradi Sysigambi jussit. Omni namque honore eam, & filii quoque pietate prosequebatur. Admonerique jussit, ut, si cordi quoque vestis esset, conficere eam nepotes suas assuefaceret, donoque doceret dare. Ad hanc vocem lacrymę abortę prodidere animum aspernantis id munus. Quippe non aliud magis in contumeliam Persarum sceminæ accipiunt, quàm admoveere lanæ manus. Nuntiant, qui donatulerant, tristem esse Sysigambim. Dignaue res excusatione, & solatio visa. Ipse ergo pervenit ad eam: Et, Mater, inquit, hanc vestem, qua indutus sum, sororum non solum donum, sed etiam opus vides. Nostri decipere me mores. Cave, obsecro, in contumeliam accipias ignorationem meam. Quæ tui moris esse cognovi, ut spero, abundè servata sunt. Scio apud vos filium in conspectu matris nefas esse con-

fidere ; nisi cum illa permisit. Quotiescumque uel te ueni , donec , ut considerem , annueres , restiti. Procumbens venerari me sepe uolui , inhibui. Dulcissima matri Olympiadi nomen debitum , tibi reddo.

NOTAS.

Et filii amore. Amabala como hijo à Madre.

Ut si cordi. Para que si tambien gustase de aquel vestido , y gala : si fuera de su gusto.

Decepere. Hanme engañado las costumbres de mi patria. Hizolo Alejandro , porque se usaba en Macedonia , sin advertir , que los Persas lo tenían por cosa vil.

Cave in. Mira que no tengas por desaire , ni te des por ofendida.

Digna. De que debia escusarse , y dár la satisfacion:

CAPITULO IX.

DESCRIPCION DEL PASITIGRIS : SUGETA A los Usos : perdona al Governador à petition de Sisigambis.

Mitigato ejus animo , Rex quartis castris peruenit ad fluvium. Pasitigrim incolę vocant. Oritur in montibus Uxiorum , & per quinquaginta stadia sylvestribus ripis præceps inter saxa devolvitur. Accipiunt deinde eum campi , quos clementiore alveo præterit , jam navium patiens. Sexcenta stadia sunt mollioris soli , per quod leni tractu aquarum Persico mari se insinuat. Alexander , amne su-

perato, cum novem millibus peditum, & Agrianis, atque Græcorum mercenariis millibus terdecim, additis millibus Thracum, in regionem Uxiorum pervenit. Finitima Susis est, & in primam Persidem excurrit, arctum inter se, & Susianos adiutum relinquens. Madathes erat hujus regionis Præfectus, haud sanè temporum homo. Quippe ultima pro fide experiri decreverat. Sed periti locorum Alexandrum docent, occultum iter esse per calles, & aversum ab urbe, si paucos misisset leviter armatos, super capita hostium evasuros. Cùm consilium placuisset, iidem itinerum fuerunt duces. Mille, & quingenti mercede conducti, & Agriani ferè mille Tauroni Præfecto dati, ac post Solis occasum iter ingredi jussi. Ipse tertia vigilia castris motis, circa lucis ortum superaverat angustias. Cæque materia cratibus, & pluteis faciendis, ut, qui turres admoverent, extra teli jactum essent, urbem obsidere cœpit. Prærupta erant omnia saxis, & coribus impedita. Multis ergo vulneribus depulsi, ut quibus non cum hoste solùm, sed etiam cum loco dimicandum esset, subibant tamen; quia Rex inter primos constiterat, interrogans tot urbium victores: *An erubescerent habere in obsidione castelli exigui, & ignobilis simul.* Jam inter hæc eminus petebatur, cum testudine objecta milites, quem ut inde discederet, pellere nequiverant, tuebantur. Tandem Tauron super arcem urbis se cum suo agmine ostendit. Ad cujus conspectum, & animi hostium labare, & Macedones acrius prælium inire cœperunt. Anceps oppidanos malum urgebat. Nec sisti vis hostium poterat. Paucis ad
mo.

meriendum, pluribus ad fugam animus fuit. Magna pars in arcem concessit. Inde triginta Oratoribus missis ad deprecandum, triste responsum Rege redditur, non esse veniæ locum. Itaque suppliciorum metu perculsi, ad Sysigambim Darij matrem, occulto itinere, ignotoque hostibus mittunt, qui peterent, ut ipsa Regem mitigaret, haud ignari, parentis eam loco diligi, colique, Et Madathes sororis filiam secum matrimonio junxerat, Darium propinqua cognatione contingens. Diu Sysigambis supplicum precibus repugnavit, abnuens deprecationem pro illis convenire fortune, in qua esset: adjecitque, metuere sese, ne victoris indulgentiam fatigaret, sæpiusque cogitare, captivam esse se, quàm Reginam fuisse. Adultimum victa, literis Alexandrum ita deprecata est: ut ipsam excusaret, quòd deprecaretur: petere se, ut, illis quoque si minus, sibi ignosceret: pro necessario, ac propinquo suo, jam non hoste, sed supplice, tantùm vitam precari. Moderationem, clementiamque Regis, quæ tunc fuit, vel una hæc res possit ostendere: non Madathi modò ignovit, sed omnes & deditos, & captivos libertate, atque immunitate donavit, urbem reliquit intactam, agros sine tributo colere permisit. A victore Dario plura mater non impetrasset.

NOTAS.

Ejuri. De Sysigambis.

Quos clementiore. Por donde corre mansamente, siendo desde allí navegable.

Haud sanè. Hombre constante, y siempre fiel: que no se acomodaba al tiempo.

Per calles. Por sendas, y atajos.

Cotibus. Lo mismo que cautibus: peñasco, ò peña tajada.

Cratibus. Eran à manera de un enrejado hecho de ramas flexibles, con que se defendian de las armas arrojadas de los enemigos.

Pluteis. Maquina de ramas entretegidas cubierta de cueros, de que usaban para batir seguros las murallas.

Testudine objecta. Puestos los escudos sobre la cabeza, à manera de concha de tortuga.

Quem ut. A Alejandro, al cual no habian podido reducir, à que.

Abnuens. Asegurando, que no era conveniente al estado, en que se hallaba, el interceder por ellos.

Ut illis. Y que, ya que de los otros no, à lo menos se compadeciese de ella.

Atque immunitate. Y los eximio de tributos.

CAPITULO X.

MARCHA DE ALEJANDRO A PERSIA: RETIRASE con pérdida de su gente.

UXiorum deinde gentem subactam, Susianorum Satrapæ contribuit. Divisisque cum Parmenione copiis, illum campestri itinere procedere jubet, ipse cum expedito agmine jugum montium coepit, quorum perpetuum dorsum in Persidem excurrit. Omni hac regione vastata, tertio die Persidem, quinto angustias (qua illi *Suasdas Pylas* vocant) intrat. Ariobarzanes has cum quindecim millibus peditum occupaverat rupes, abicillas,

fas, & undique præruptas. In quarum cacuminibus extra teli jactum Barbari stabant, de industria quieti, & paventibus similes, donec in arctissimas fauces penetraret agmen. Quod ubi contemptu sui pergere vident, tum verò ingentis magnitudinis saxa per montium prona devolvunt: quæ incussa sæpius subjacentibus petris, majore vi incidebant, nec singulos modò, sed agmina proterebant. Fundis quoque excussi lapides, & sagittæ ingerebantur undique. Nec id miserrimum fortibus viris erat, sed quòd inulti, ferarum ritu, velut in fovea deprehensi, cederentur. Ira igitur in rabiem versa, eminentia saxa complexi, ut ad hostem pervenirent, alius alium levantes conabantur ascendere. Ea ipsa multorum simul manibus correpta, & convulsa, in eos, qui commoverant, recidebant. Nec stare ergo, nec niti, nec testudine quidem protegi poterant, cùm tantæ molis onera propellerent Barbari. Regem non dolor modò, sed etiam pudor temerè in illas angustias conjecti exercitus angebat. Inviçtus ante eam diem fuerat, nihil frustrà ausus. Impunè Ciliciæ fauces intraverat: mari quoque novum iter in Pamphiliam aperuerat. Tunc hæsitabat deprehensa felicitas. Nec aliud remedium erat, quàm reverti, quæ venerat. Itaque signo receptui dato, densatis agminibus, scutisque super capita confertis, retrò evadere Rex ex angustis jubet. Triginta fuere stadia, quæ remensi sunt.

NOTAS.

Contribuit. *Agregó, redujo à estar debajo de gobierno de.*
 Per montium prona. *Por el monte abajo.*

Alius

Alius alium. *Aiudandose unos à otros.*

Ea ipsa. *Estas mismas piedras, de las que tantos se asían, desgajandose, caían sobre los mismos, que las movían.*

Deprehensa. *Que parece habia tenido à su mandar.*

CAPITULO XI.

LLAMA ALEJANDRO A LOS PRACTICOS EN aquellos lugares, y oie sus pareceres.

TUM castris undiquè aperto loco positis, non consultare modò quid agendum esset, sed Vates quoque adhibere cœpit à superstitione animi. Sed quid tunc prædicere Aristander, cui tum plurimùm credebatur ex Vatribus, poterat? Itaque damnatis intempestivis sacrificiis, peritos locorum convocari jubet. Per Mediam iter ostendebant tutum, apertumque. Sed Rex dimittere milites insepultos erubescibat, ita tradito more, ut vix ullum militiæ tam solemne esset munus, quàm humandi suos. Captivos ergo, quos nuper exceperat, vocari jubet. Inter quos erat quidam græcæ, persicæque lingue peritus, qui frustra eum in Persidem montium dorso exercitum ducere, affirmat, sylvestres esse calles, vix singulis pervios, omnia contegi frondibus, implexosque arborum ramos sylvas committere. Namque Persis ab altero latere perpetuis montium jugis clauditur, quod in longitudinem MDC. stadia, in latitudinem CLXX. procurrit. Hoc dorium à Cau-

ca-

caso monte ad Rubrum mare pertinet. Quaque deficit mons, aliud munimentum, fretum objectum est. Planities deinde sub radicibus montium spatiosa procumbit, fertilis terra, multisque vicis, atque urbibus frequens. Araxes amnis per hos campos multorum aquas torrentium evolvit in Medum. Medus à mari, & ad meridiem versùs, minor amnis eo, quem recipit, evehitur: gignendæque herbæ non alius est aptior, quicquid alluit, floribus vestiens. Platani quoque, & populi contegant ripas, ita ut procul visentibus continuata videantur montibus nemora riparum. Quippe obumbratus amnis, pressio in solum dilabitur alveo, imminetque colles, ipsi quoque frondibus læti, radices eorum humore subeunte. Regio non alia tota Asia salubrior habetur: temperatum cœlum, hinc perpetuum jugum opacum, & umbrosum, quod æstus levat, illinc mare adjunctum, quod modico tepore terras fovet.

NOTAS.

A superstitione animi. *Por su mucha supersticion.*
 Implicitos. *Y que las ramas enredadas entre si vienen como à juntar los arboles.*
 Pertinet. *Se estiende: llega.*
 Evolvit. *Desemboca en el rio Medo.*
 Quod æstus. *Que mitiga los calores.*

CAPITULO XII.

DEJA LA MAIOR PARTE DE SU EGERCITO
con Cratero , y ba Alejandro con pocos à Persia
por otro camino.

HIS expositis , captivus interrogatus à Rege,
auditu ne , an oculis comperta haberet , quæ
diceret , pastorem se fuisse , & omnes eos calles
percurrisse respondit , his captum , semel à Persis in
Lycia , iterum ab ipso. Subit animum memoria Re-
gis Oraculo editæ sortis. Quippe consulenti res-
ponsum erat , ducem in Persidem ferentis viæ, Ly-
cium civem fore. Igitur promissis , quanta & præ-
sens necessitas exigebat , & ipsius fortuna capie-
bat, oneratum , armari jubet Macedonum more , &
quod bene verteret , monstraret iter , quamvis arduum,
& præceps , evasurum se esse cum paucis: nisi fortè
crederet , quod ipse pecoris causa issset , Alexandrum
pro gloria , & perpetua laude ire non posse. Etiam,
atque etiam docere captivus , quàm difficile iter
esset, maximè armatis. Tum Rex , Prædem me , in-
quit, accipe, neminem eorum, qui sequuntur, recusaturum
ire , quæ duces. Cratero igitur ad custodiam castro-
rum relicto , cum peditibus , quæis assueverat , &
iis copiis, quas Meleager ducebat , & sagittariis
ducentis , & equitibus mille præcepit , ut castro-
rum specie manente , plures de industria ignes
fieri imperaret , quod magis Barbari crederent, ip-
sum Regem in castris esse. Caterum, si fortè
Ariobarzanes cognovisset , per callium anfractus
eum

eum intrare, & ad occupandum iter suum partem copiarum tentasset opponere; Craterus eum illato terrore retineret, ad propius periculum conversarum agmen: sin autem ipse hostem fefellisset, & saltum occupasset, cum trepidantium Barbarorum tumultum exaudisset persequentium Regem, id ipsum iter, quo pridie pulsi fuerant, ne dubitaret ingredi, quippe vacuum fore, hostibus in semet averfis.

NOTAS.

Ab ipso. *Por Alejandro.*

Quod bene verteret. *Así fuera en buen hora, que saliese bien.*

Prædem me accipe. *Yo salgo por fiador: por mi cuenta, cuando.*

Retineret. *Le divirtiese*

Pridie. *Días antes: poco antes.*

In semet. *Contra Alejandro.*

CAPITULO XIII.

ASPEREZA DEL CAMINO, Y DIFICULTADES,
por las que rompió Alejandro.

IPse tertia vigilia, silenti agmine, ac ne tuba quidem dato signo, pergit ad demonstratum iter callitum. Tridui alimenta portare militem iusserat leviter armatum. Sed præter invias rupes, ac præ-

prærupta saxa, vestigium subinde fallentia, nix cum
mulata vento ingredientiæ fatigabat. Quippe velut
in foveas delati hauriebantur; & , cum à comili-
tonibus levarentur, trahebant magis adjuvantes,
quàm assequebantur. Nox quoque, & ignota regio,
ac dux, incertum, an satis fidus, multiplicabant
metum: *Si custodes fefellissent, quasi feras bestias ip-
sos posse deprehendi. Ex unius captivi vel fide, vel
anima, pendere & Regis salutem, & suam.* Tan-
dem venerè in jugum. A dextera iter ad ipsum
Ariobarzanem erat. Hic Philotani, & Coenum cum
Amynta, & Polyperconte, expeditam habentes ma-
num, reliquit; monitos, ut, quia eques pediti erat
mixtus, & quàm pinguisimum esset solum, & pa-
buli fertile, sensim procederent. Duces erant itine-
ris de captivis dati. Ipse cum armigeris, & ala,
quam *Agema* appellant, ardua semita, sed longiùs
à stationibus hostium remota, multa cum vexa-
tione processit. Medius erat dies, & fatigatis ne-
cessaria quies. Quippe tantundem itineris supererat,
quantum emensi erant, sed minùs præcipitis, atque
ardui. Itaque relictis cibo, somnoque militibus,
secunda vigilia surgit. Et cætera quidem haud egrè
præterit: ceterùm, quàm se jugam montium pau-
latim ad planiora demittit, ingens vorago concur-
su cavata torrentium, iter ruperat. Ad hæc arbo-
rum rami alius alio implicati, & coeuntes, ut per-
petuam objecerant sepem. Desperatio igitur ingens,
adeò, ut vix lacrymis abstinere, incesserat. Præ-
cipuè obscuritas terrori erat. Nam etiam si qua si-
dera internitebant, continenti fronde tectæ arbo-
res conspiciere prohibebant. Ne aurium quidem
usus

usus supererat, sylvas quatiente vento, quæ concurrentibus ramis majorem, quàm pro flatu, sonum reddebant.

NOTAS.

Ipsè. Alejandro.

Hauriebantur. Se hundian en la nieve.

Cùm levarentur. Aiudandoles à salir.

Si custodes. Si hubiera engañado, y escapadose el guia de las guardias, y centinelas.

Vel fide, vel anima. O de la fidelidad, ò de la vida.

Ut perpetuam. Un vallado como continuo, y sin interrupcion.

Continenti. Cubiertos de mucha hoja, y que no dejaban claro alguno.

CAPITULO XIV.

VESE CERCADO EL ENEMIGO POR TODAS partes: pelean valerosamente: rompe Ariobarzanes por medio del enemigo, y despues es muerto.

TAndem expectata lux omnia, quæ terribiliora nox fecerat, minuit. Circumiri brevi spatio poterat eluvies; & sibi quisque dux itineris ceperat fieri. Evadunt ergo in editum verticem, ex quo hostium statione conspecta, strenuè armati à tergo se ostendunt nihil tale metuentibus: quo-

quorum pauci, qui congregari ausi erant, cæsi sunt. Itaque hinc morientium gemitus, hinc ad suos recurrentium miserabilis facies, integros quoque, antequam discrimen experirentur, in fugam avertit. Fremitu deinde in castra, quæ Craterus præerat, illato, ad occupandas angustias, in quibus pridie hæsitabat, miles educitur. Simul & Philotas cum Polyperconte, Amyntaque, & Cœno diversum iter ingredi iussus, alium terrorem intulit Barbaris. Ergo undique Macedonum armis fulgentibus, ancipiti malo oppressi, memorabile tamen prælium edunt. Ut opinor, ignaviam quoque necessitas acuit, & sæpè desperatio spei causa est. Nudi complectebantur armatos, & ingenti corporum mole secum ad terram detrahentes, ipsorum telis plerosque fodiebant. Ariobarzanes tamen quadraginta ferme equitibus, & quinque millibus peditum stipatus per mediam aciem Macedonum cum multo suorum, atque hostium sanguine erupit, Persæpolim urbem caput regionis occupare festinans. Sed à custodibus urbis exclusus, consecutis strenuè hostibus, cum omnibus fugæ comitibus, renovatò præliò cecidit. Craterus quoque raptim agmine actò supervenit.

NOTAS.

Pluvies. Lo mismo que vorago: unos como fosos, y pantanos, que abren las aguas.

Et sibi quisque. Y cada qual iba por donde le parecia mejor.

Integros. A los que aún no habian llegado à las manos.

Hæsitabat. No habia podido pasar adelante.

Ancipiti. Apretados por todas partes.

Nadi. *Desarmados.*

Consecutis. *Dando prontamente alcance à los enemigos.*

CAPITULO XV.

PASA PRONTAMENTE ALEJANDRO A
Persopolis.

REX eodem in loco, quo hostium copias fuderat, castra communit. Quamquam enim undique fugati hostes victoriam concesserant; tamen præaltę, præcipitesque fossę, pluribus locis objectę, abruperant iter. Sensimque, & cautę progrediendum erat, jam non hostium, sed locorum fraude suspecta. Procedenti ei luterę redduntur à Tyridate custode Regię pecunię, indicantes, eos, qui in urbe essent, audito ejus adventu, diripere velle thesauros: properaret occupare; expeditum iter esse, quamquam Araxes amnis interfluat. Nullam virtutem Regis istius magis, quàm celeritatem laudaverim. Relictis enim pedestribus copis, tota nocte cum equitibus itineris tanto spatio fatigatis ad Araxem prima luce pervenit. Vicerant in propinquo, quibus direptis, ac dirutis pontem ex materia eorum, subditis saxis, strenuę induxit.

NOTAS.

Pluribus. *Que se ballaban à cada passo.*

Sed locorum. *Sino por lo mucho, que engañaba el camino; y peligro de pisar en vago; ó resbalar.*

Ei. *A Alejandro.*

CAPITULO XVI.

*EXPECTACULO TRISTE DE CASI CUATRO MIL
Griegos inhumanamente tratados por
los Persas.*

JAmque haud procul urbe erant, cum miserabile agmen, inter pauca fortunę exempla memorandum, regi occurrit. Captivi erant Greci ad quatuor millia ferè, quos Persæ vario suppliciorum modo affecerant. Alios pedibus, quosdam manibus, auribusque amputatis, iniustisque barbararum litterarum notis, in longum sui ludibrium reservaverant; & cum se quoque alienæ ditionis esse cernerent, volentes Regi occurrere non prohibuerant. Inusitata simulacra, non homines videbantur; nec quidquam in illis præter vocem poterat agnosci. Plures igitur lacrymas commovere, quam profuderant ipsi. Quippe in tam multiplici, variaque fortuna singulorum, intuentibus similes quidem, sed tamen dispares pœnas, quis maximè miserabilis esset, liquere non poterat: omnes pari supplicio affecti sibi videbantur. Ut verò Jovem illi tandem Graciæ ultorem aperuisse oculos conclamavere; Rex absterfis, quas profuderat, lacrymis, bonum habere animum jubet, visuros urbes suas, conjugesque. Et castra inde duo ab urbe stadia communit.

NOTAS.

Iniustisque. E impresos en sus rostros algunos caracteres barbaros con hierro ardiendo, ò ruñiente.

Se

Se quoque. Los Persas, que estaban sujetos ya al imperio extraño de los Macedonios.

Ut verò. Pero luego que los Griegos dijeron à una, que ya al cabo Jupiter, vengador de la Grecia, habia abierto los ojos, y buuelto por ellos, todos los Macedonios.

CAPITULO XVII.

DELIBERAN ENTRE SI LOS GRIEGOS SOBRE
bolverse à la Grecia, ò quedarse en la Asia: parecer
de Euthymon Cymeos.

GRæci excefferant vallo, deliberaturi, quid potissimum à Rege peterent. Cùmque aliis sedes in Asia rogare, aliis reverti domos placeret, Euthymon Cymeus ita locutus ad eos fertur: Nos qui modò ad opem petendam ex tenebris, & carcere procedere erubuimus, ut nunc est, supplicia nostra (quorum nos pudeat magis, an pœniteat, incertum est) ostentare Græciæ velut latum spectaculum cupimus? At ii optimè miseras ferunt, qui abscondunt. Nec ulla est tam familiaris infelicibus patria, quàm solitudo, & status prioris obliuio. Nam, qui multum in suorum misericordia ponunt, ignorant, quàm celeriter lacrymæ inarescant. Nemo fideliter diligit, quem fastidit. Nam & calamitas querula est, & superba felicitas. Ita suam quisque fortunam in consilio habet, tùm de aliena deliberat. Et nisi mutuò essemus miseri, olim alius alii potuissemus esse fastidio. Quid mirum est, fortunatos semper parem querere? Obsecro

vos, olim vita defuncti, quaramus locum, in quo hæc semesa membra obruamus, ubi horribiles cicatrices celet exiliam. Ingrati prorsus conjugibus, quas juvenes duximus, revertemur. Liberi in flore & ætatis, & rerum, fratres agnoscent ergastuli detrimenta? Et quota pars nostri tot obire terras potest? Procul Europâ, in ultima Orientis relegati senes, debiles, majore membrorum parte mutilati, tolerabimus scilicet, quæ armatos, & viatores fatigaverunt? Conjuges deinde, quas captis fors, & necessitas unicum solatium applicuit, parvosque liberos, trahimus nobiscum, an relinquimus? Cum his venientes nemo agnoscere volet. Relinquemus ergo ex templo præsentia pignora, cum incertum sit, an visuri simus ea, quæ petimus? Inter hos latendum est, qui nos miseros nosse cœperunt. Hæc Euthymon.

NOTAS.

Vallo. De los reales, ò vallado, en que estaba Alejandro. Multum ponunt. Se prometen, y fían mucho.

Suam quisque. Todos tienen presente su feliz, ò infeliz suerte, quando juzgan de la agena: gobernándose por la suia, para hacer concepto de la de los otros.

Alius alii. Unos à otros.

Olim vita defuncti. Tenidos ya há tiempo por muertos. Y muertos en quanto à los miembros, y partes del cuerpo, que les faltaban.

Liberi. Nuestros hijos, y hermanos nuestros, que están en la flor de su edad, y con conveniencias, reconocerán por Padres, y hermanos suyos à nosotros estropeados, y consumidos con tan dura prision, y carcel?

Pignora. Mugeres, è hijos.

CAPITULO XVIII.

PARECER CONTRARIO DE THEETETO: PIDEN,
y alcanzan quedarse en el Asia.

CONTRA Theætetus Atheniensis orsus est dicere:
 Neminem piæ habitû corporis suos æstimaturum,
 utique sævitia hostis non natura calamitosos.
 Dignum esse omni malo, qui erubesceret fortuita.
 Tristem enim de mortalitate ferre sententiam, &
 desperare misericordiam, quia ipse alteri denegaturus
 sit. Deos (quod ipsi nunquam ausi optare forent) offerre
 patriam, conjuges, liberos, & quidquid homines
 vel vita æstimant, vel morte redimunt. Quin illi ex
 hoc carcere erumperent. Alium domi esse cœli haustum,
 aliud lucis aspectum. Mores, sacra, lingua commercium
 etiam à Barbaris expeti, quæ ingenita ipsi omis-
 suri sint sua sponte, non ob aliud tam calamitosi, quàm
 quòd illis carere coacti essent. Se certè rediturum ad
 Penates, & in patriam, tantoque beneficio Regis usurum.
 Si quos contubernii, liberorumque, quos servitus
 cogisset agnoscere, amor detineret, relinquerent,
 quibus nil patria charius est. Pauci hujus sententiæ
 fuere: cæteros consuetudo naturæ potentior, vicit.
 Consenserunt: Petendum esse à Rege, ut aliquam
 ipsis attribueret sedem. Centum ad hoc lecti sunt.
 Quos Alexander ratus, quod ipse præstare cogitabat,
 petituros: fumenta, inquit, assignari, quæ
 vos veherent, & singulis vestrum mille denarium dari
 jussi. Cum redieritis in Græciam, præstabo, ne
 quis statum suum, si hæc calamitas absit, vestra credat
 esse meliorem. Illi, obortis lacrymis, terram

intuebantur, nec aut erigere vultus, aut loqui audebant. Tandem Rege tristitiæ causam exigente, Euthymon similia iis, quæ in consilio dixerat, respondit. Atque ille, non fortunæ solum eorum, sed etiam poenitentiae misertus, terna millia denarium singulis dari iussit. Denæ vestes adjectæ sunt, & armenta cum pecoribus, ac frumento data, ut coli, serique attributus iis ager posset.

NOTAS.

Dignum esse. No hay plaga, que no merezca el que se averguenza de las desgracias de la fortuna.

Tristem enim. Quiere decir: que los que son duros en perdonar á otros, y en compadecerse de ellos, se persuaden á que todos harán lo mismo, y serán inexorables.

Et quid. Y la libertad, la cual estiman los hombres como á su vida, y se esponen á la muerte por conseguirla, y alcanzarla.

Coeli haustum. El clima, aires naturales, vivir en la patria.

Relinquerent. No estorvasen el viage á los que nada amaban mas que su patria.

Si hæc calamitas. Fuera de la calamidad, que padeceis: á escepcion del estado, en que os han puesto los Persas.

CAPITULO XIX.

ES COGIDA PERSEPOLIS: SUS MUCHAS RIQUEZAS: mortandad en los enemigos.

POSTERO die convocatos Duces copiarum docet: Nullam infestiores urbem Græcis esse, quàm Regiam

giam veterum Persidis Regum. Hinc illa immensa agmina infusa: hinc Darium prius, deinde Xerxem, Europe impium intulisse bellum. Excidio illius parentandum esse majoribus. Jamque Barbari, deserto oppido, quâ quemque metus agebat, diffugerant; cùm Rex phalangem, nil cunctatus, inducit. Multas urbes refertas opulentia Regia partim expugnaverat, partim in fidem acceperat: sed urbis hujus divitiarum vicere præterita. In hanc totius Persidis opes congefserant Barbari. Aurum, argentumque cumulatam erat, vestis ingens modus: suppellex non ad usum modò, sed ad ostentationem luxus comparata. Itaque inter ipsos victores ferrodimicabatur. Pro hoste erat, qui pretiosorem occupaverat prædam. Et, cùm omnia, quæ reperiebantur, capere non possent (nam res non occupabantur, sed æstimantur) lacerabant Regias vestes, ad se quisque partem trahentes, dolabris pretiosæ artis vasa cædebant. Nihil neque intactum erat, nec integrum ferebatur. Abrupta simulacrorum membra, ut quisque avellerat, trahebat. Neque avaritia solum, sed etiam crudelitas in capta urbe grassata est. Auro, argentoque onusti viliacaptivorum corpora trucidabant. Passimque obvii cædebantur, quos antea pretium sui miserabiles fecerat. Multi ergo hostium manus voluntaria morte occupaverunt, pretiosissima vestium induti, è muris semetipsos cum conjugibus, ac liberis in præceps jactantes. Quidam ignes, quod paulò post facturus hostis videbatur, subjecerant ædibus, ut cum suis vivi cremarentur. Tandem suis Rex, corporibus, & cultu foeminarum abstinere, jussit.

gens pecunię captive modus traditur , propè ut fidem excedat. Cæterum aut de aliis quoque dubitamus ; aut credimus in hujus urbis gazâ fuisse centum & viginti millia talenta. Ad quæ vehenda (namque ad ulus belli secum portare decreverat) jumenta , & camelos à Sufis , & Babylone contrahi jussit. Accessere ad hanc pecuniæ summam captis Pafargadis sex millia talentorum. Cyrus Pafargadam urbem condiderat , quam Alexandro Præfectus ejus Globares tradidit.

NOTAS.

Excidio illius. *Arruinando , y echando por tierra à Persepolis.*

Res non. *No cogian lo primero , que encontraban , sino lo mejor , y mas selecto.*

Ad se quisque. *Tirando cada cual por su lado.*

Quos pretium. *A los que su rescate , ò el precio , que esperaban de su rescate , habia becho antes dignos , de que con ellos se usase de misericordia.*

Suis. *A sus Soldados con el verbo jubeo es mas frecuente el acusativo , que no el dativo.*

Pecuniæ captivæ. *Del dinero cogido al enemigo.*

CAPITULO XX.

PENETRA CON POC A GENTE HASTA LOS
Mardos : buelve à Persepolis , y junta se con la demas tropa.

R EX arcem Persepolis , tribus millibus Macedonum præsidio relictis , Nicarthiden tueri jubet. Tyridati quoque , qui gazam tradiderat , fer-

servatus est honos, quem apud Darium habuerat. Magnaque exercitus parte, & impedimentis ibi relictis, Parmenionem, Craterumque praefecit. Ipse cum mille equitibus, peditumque expedita manu, interiorum Persidis regionem sub ipsum Vergiliarum fidus petit; multique imbris, & prope intolerabili tempestate vexatus, procedere tamen, quod intenderat, perseveravit. Ventum erat ad iter perpetuis obsitum nivibus, quas frigoris vis gelu astrinxerat. Locorum squalor, & solitudines inviae fatigatum militem terrebant, humanarum rerum terminos se videre credentem. Omnia vasta, atque sine ullo humani cultus vestigio, attoniti intuebantur: &, antequam lux quoque, & coelum ipsos deficerent, reverti jubebant. Rex castigare terribitos superedit. Ceterum ipse equo desiliit, pedesque per nivem, & concretam glaciem ingredi coepit. Erubuerunt non sequi primum amici, deinde copiarum Duces, ad ultimum milites. Primasque Rex dolabra glaciem perfringens, iter sibi fecit. Exemplum Regis ceteri imitati sunt. Tandem prope modum invias sylvas emensi, humani cultus rara vestigia, & passim errantes pecorum greges reperere, & incolae, qui sparsis tuguriis habitabant, cum se callibus inviis septos esse credidissent, ut conspexere hostium agmen, interfectis, qui fugientes sequi non poterant, devios montes, & obsitos nivibus petiverunt. Inde per colloquia captivorum paulatim feritate mitigata, tradidere se Regi. Nec in deditos gravius consultum. Vastatis deinde agris Persidis, vicisque compluribus reductis in potestatem, ventum est in Mardorum gentem bellicosissimam,

nam, & multum à cæteris Persis cultu vitæ abhorrentem. Specus in montibus fodiunt, in quos se, ac conjuges, & liberos condunt: pecorum, aut ferarum carne vescuntur. Ne fœminis quidem pro naturæ habitu molliora ingenia sunt. Comæ prominent hirtæ, vestis super genua est, fundâ vinciant frontem: hoc & ornamentum capitis, & telum est. Sed hanc quoque gentem idem fortunæ impetus domuit. Itaque trigesimo die, posteaquàm à Persèpoli profectus erat, eodem rediit. Dona deinde amicis, cæterisque pro cujusque merito dedit. Propemodum omnia, quæ in ea urbe cœperat, distributa.

NOTAS.

Sub ipsum. *Al ponerse las Pleiades: al entrar el invierno.*

Humani cultus. *De agricultura, y poblaciones.*

Abhorrentem. *Mui diferente de los demas Persas en el modo de vivir.*

Pro naturæ habitu. *Cómo de suio lo lleva el sexo.*

Et telum. *Sirveles de adorno, y tambien de armas para su defensa.*

Pro cujusque. *Segun los meritos de cada uno.*

CAPITULO XXI

PRIVADO EL REI POR EL VINO PONE FUEGO

à Persèpolis: ya tarde se arrepiente
de lo hecho.

CÆterum ingentia animi bona, illam indolem, qua omnes Reges antecessit, illam in subeundis periculis constantiam, in rebus moliendis, effici.

ficiendisq; velocitatem, in deditos fidem, in Cap-
tivos clementiam, in voluptatibus permissis quo-
que, & uſitatis temperantiam, haud tolerabili vi-
ni cupiditate fœdavit. Hoſte, & æmulo Regni re-
parante tum cum maximè bellum, nuper ſubactis,
quos vicerat, novumque Imperium aſpernantibus,
de die inibat convivia. Quibus fœminæ intererant,
non quidem, quas violare nefas eſſet. Quippe pel-
lices licentiùs, quàm decebat, cum armato vive-
re aſſuetæ. Ex his una Thais, & ipſa temulenta:
*Maximam apud omnes Græcos initurum gratiam affir-
mat, ſi Regiam Perſarum juſſiſſet incendi, expectare
hoc eos, quorum urbes Barbari deleſſent.* Ebrio ſcor-
to de tanta re ferente ſententiam unus, & alter, &
ipſi mero onerati, aſſentiuntur. Rex quoque fuit avi-
dior, quàm patientior: *Quin igitur ulciſcimur Græ-
ciam, & urbi faces ſubdimus?* Omnes incaluerant
mero. Itaque ſurgunt temulenti ad incendendam
urbem, cui armati pepercerant. Primus Rex ignem
Regiæ iniecit: tum convivæ, & miniſtri, pellicef-
que. Multâ cedro ædificata erat Regia, quæ cele-
riter igne concepto latè fudit incendium. Quod
ubi exercitus, qui haud procul ab urbe tendebat,
conſpexit, fortuitum ratus, ad opem ferendam
concurrit. Sed ut ad veſtibulum Regiæ ventum eſt,
vident Regem ipſum adhuc aggerentem faces. Omiſ-
ſa igitur, quam portaverant, aqua, aridam ma-
teriam in incendium jacere cœperunt. Hunc exi-
tum habuit Regia totius Orientis, unde tot gentes
antè jura petebant, patria tot Regum, unicus
quondam Græciæ terror, molita mille navium claſ-
ſem, & exercitus, quibus Europa inundata eſt,
con-

contabulato mari molibus, perfossisque montibus, in quorum specus fretum immissum est. Ac ne longa quidem ætate, quæ excidium ejus secuta est, resurrexit. Alias urbes habuere Macedonum Reges, quas nunc habent Parthi: hujus vestigium non inveniretur, nisi Araxes amnis ostenderet. Haud procul mœnibus fluxerat. Inde urbem fuisse XX. stadiis distantem, credunt magis, quam sciunt accollæ. Pudebat Macedones tam præclaram urbem à comessabundo Rege deletam. Itaque res in serium versa est, & imperaverunt sibi, ut crederent, illo potissimum modo fuisse delendam. Ipsum, ut primum gravatam ebrietate mentem quies reddidit, poenituisse constat, & dixisse: *Majores pœnas Persas Græcis daturus fuisse, si ipsum in solio, Regiaque Xerxis conspiciere coacti essent.* Postero die Lycio, itineris, quo Persidem intraverat, duci, triginta talenta dono dedit.

NOTAS.

Tum cum maximè. *Entonces mas que nunca.*

Multa cedro. *Con mucho, ò gran porcion de Cedro.*
 Aggerentem faces. *Que encendia el fuego, y echaba mas, y mas teas.*

Jura petebant. *Recibian leies.*

Mille navium. *Que pudo poner una armada de mil naves: las de ferges contra los Griegos pasaron de 1200. y eran otras tantas las de transporte.*

Contabulato mari. *Hecho en el mar un puente de maderas, y naves,*

Perfossis. *El mismo ferges abrio camino al mar por el monte Atho de la Macedonia basta 1500 pasos.*

Resurrexit. *Se restauro: reparó su ruina.*

Imperaverunt. *Quisieron persuadirse à si mismos, y tener por cierto.*
 Duci. *Guia.*

CAPITULO XXII.

*ENTRA ALEJANDRO EN LA MEDIA : APA-
 rejase Dario à la batalla : diseño de
 sus tropas.*

HInc in Regionem Mediæ transit, ubi supplementum novorum militum è Cilicia occurrat. Peditum erant quinque millia, equites mille. Utrisque Plato Atheniensis præerat. His copiis auctus, Darium persequi statuit. Ille jam Ecbatana pervenerat, caput Mediæ. Urbem hanc nunc tenent Parthi: eaque æstiva Regibus sedes est. Adire deinde Bactra decreverat. Sed veritus, ne celeritate Alexandri occuparetur, consilium, iterque mutavit. Aberat ab eo Alexander stadia MD. Sed jam nullum intervallum adversus celeritatem ejus satis longum videbatur. Itaque prælio magis, quàm fugæ se præparabat. Triginta millia peditum sequebantur, in quibus Græcorum erant quatuor millia, fide erga Regem ad ultimum invicta. Funditorum quoque, & Sagittariorum manus quatuor millia expleverat. Præter hos tria millia, & trecentos equites erant, maximè Bactrianorum. His Bessus præerat, Bactrianæ regionis Præfectus. Cum hoc agmine Darius paulum declinavit via militari, jussis præcedere laxis impedimentorum custodibus.

NOTAS.

Supplementum. Reclutas.

Eaque. Y era el lugar adonde iban los Reies, para pasar el verano.

Via militari. Del camino Real.

CAPITULO XXIII.

ORACION DE DARIO PARA ANIMAR A SUS
Capitanes, y Soldados.

Concilio deinde advocato: Si me cum ignavis, inquit: & pluris qualemcumque vitam honesta morte aestimantibus fortuna junxisset; tacerem potius, quam frustra verba consumerem. Sed majore, quam vellem, documento & virtutem vestram, & fidem expertus, magis etiam conniti debeo, ut dignus talibus amicis sim, quam dubitare, an vestri similes adhuc sitis. Ex tot millibus, quæ sub Imperio fuerunt meo, his me victum, his fugientem persecuti estis. Fides vestra, & constantia, ut Regem me esse credam, facit. Proditores, & transfugæ in urbibus meis regnant, non herculè, quia tanto honore digni habeantur, sed ut præmiis eorum vestri sollicitentur animi. Meam tamen fortunam, quam victoris, maluistis sequi; dignissimi, quibus, si ego non possem, Dii pro me gratiam referant: & me bercule referent. Nulla erit tam surda posteritas, nulla tam ingrata fama, quæ non in Cælum vos debitis laudibus ferat. Itaque, etiamsi consilium fugæ, à qua multum abhorret animus, agitassem; vestra tamen virtute fretus, obviam issem hosti.

Quous-

Quousque enim in Regno exulabo, & per fines Imperii fugiam externum, & advenam Regem, cum liceat experto belli fortunam aut reparare, qua amisi, aut honesta morte defungi? Nisi forte satius est expectare victoris arbitrium, & Mazæi, & Methrenis exemplo, precarium accipere Regnum nationis unius, ut jam mallit ille gloriæ suæ, quam iræ obsequi. Nec Dii siverint, ut hoc decus mei capitis aut demere mihi quisquam, aut condonare possit. Nec hoc Imperium vivus amittam: idemque erit Regni mei, qui & spiritus finis. Si hic animus, si hæc lex, nulli non parva libertas est: nemo è vobis fastidium Macedonum, nemo vultum superbum ferre cogetur. Sua cuique dextra, aut ultionem tot malorum pariet, aut finem. Equidem, quam versabilis fortuna sit, documentum ipse sum. Nec immerito mitiores vices ejus expecto. Sed, si justa, ac pia bella Dii aversantur; fortibus tamen viris licebit honestè mori. Per ego vos decora majorum, qui totius Orientis Regna cum memorabili laude tenuerunt, per illos viros, quibus stipendium Macedonia quondam tulit, per tot navium classes in Græciam missas, per tot trophæa Regum, oro, & obtestor, ut nobilitate vestra, gentisque dignos spiritus capiat, ut eadem constantia animorum qua præterita tolerastis, experiamini, quidquid deinde sors tulerit. Me certè in perpetuum aut victoria egregia nobilitabit, aut pugna.

NOTAS.

Vestri similes. Tan fieles, y constantes como antes.

Persecuri estis. Me acompañasteis.

Advenam Regem. A Alejandro Rei extraño, y advenedizo.

Cùm liceat. Cuando aun puedo, experimentados los sucesos, y acasos de la guerra.

Hoc decus. La corona real.

Aut condonare. O hacerme gracia en darme la.

Si hic animus. Si todos teneis este animo, si todos esta resolucion, daos todos por libres de la tirania de los Macedonios.

Documentum. De mi podeis aprender quan variable es la fortuna.

CAPITULO XXIV.

CAEN DE ANIMO CON LAS PALABRAS DE Dario sus Capitanes: fidelidad de Artabazo: conjuracion de Nabarzanes, y Besso.

HÆC dicente Dario præsentis periculi species omnium simul corda, animosque horrore perstrinxerat. Nec aut consilium suppetebat, aut vox, cùm Artabazus vetustissimus amicorum, quem hospitem fuisse Philippi sæpè diximus, Nos verò, inquit, pretiosissimam vestem induti, armisque, quanto maximo cultu possumus adornati, Regem in aciem sequemur, ea quidem mente, ut victoriam speremus, mortem non recusemus. Assensu excepte ceteri hanc vocem. Sed Nabarzanes, qui in eodem consilio erat cum Besso, inauditi antea facinoris societate inita, Regem suum per milites, quibus ambo præerant, comprehendere, & vincire decreverant, ea mente, ut, si Alexander ipsos insecutus foret, tradito Rege vivo inirent gratiam victoris, magni profectò cœpisse Dariumque

ma-

maturi: sin autem cum effugere potuissent, interfecit Dariò, Regnum sibi occuparent, bellumque renovarent. Hoc parricidium cum diu voluntassent, Nabarzanes aditum nefarie spei præparans: Scio me, inquit, sententiam esse dicturum prima specie baudquaquam auribus tuis gratam. Sed Medici quoque graviore morbos asperis remediis curant, & Gubernator, ubi naufragium timet, jacturâ, quidquid servari potest, redimit. Ego tamen non ut damnum quidem facias, suadeo, sed ut te, ac Regnum tuum salubri ratione conserves. Diis adversis bellum inimus; & pertinax fortuna Persas urgere non desinit. Novis inijs, & ominibus opus est. Auspiciis, & Imperium alii trade interim, qui tandiu Rex appellatur, donec Asia decedat hostis, victor deinde Regnum tibi reddat. Hoc autem brevi futurum, ratio promittit. Bactra intacta sunt. Indi, & Sage in tua potestate. Tot populi, tot exercitus, tot equitum, peditumque millia ad renovandum bellum vires paratas habent, ut major belli molles supersit, quam exhausta sit. Quid ruimus belluarum ritu in perniciem non necessariam? Fortium virorum est, magis mortem contemnere, quam odisse vitam. Sapè tædio laboris ad utilitatem sui compelluntur ignavi: at virtus nihil inexpertum omittit. Itaque ultimum omnium mors est, ad quam non pigre ire satis est. Proinde, si Bactra, quod tutissimum receptaculum est, perimus; Præfectum regionis ejus Bessum, Regem temporis gratiâ statuamus. Compositis rebus, iusto Regi tibi fiduciarium restituet Imperium.

NOTAS.

Ea mente. Con este animo, con esta intencion.

Novis initiis. *Hai por ahora necesidad de un nuevo Rei. Alude à las ceremonias, de que usaban en la consagracion de sus Reies.*

Ad vilitatem sui. *A despreciar su vida.*

Temporis gratia. *Por tiempo determinado, señalado.*

Iusto Regi. *A ti Dario Rei verdadero, y legitimo.*

CAPITULO XXV.

PROCURAN LOS CONJURADOS GANAR PARA
sí à los Persas: providencias de Artabazo, y Pa-
tron: fidelidad de los Persas,
y Griegos.

HAud mirum est, Darium non temperasse animo: quamquam, tam impię voci quantum nefas subesset, latebat. Itaque, *Pessimum*, inquit, *mancipium repristi optatum tibi tempus, quo parricidium aperires?* Strictoque acinace interfecturus videbatur, ni properè Bessus, Bactrianique, tristium specie, ceterum si perseveraret vincituri, circumstetissent. Nabarzanes, interim elapsus, mox & Bessus consecutus, copias, quibus præerant, à cætero exercitu secedere jubent, secretum inituri consilium. Artabazus convenientem præsentifortunæ sententiam orsus, mitigare Darium, temporum identidem admonens, cœpit. *Ferret equo animo qualiumcumque, suorum tamen, vel stultitiam, vel errorem. Instare Alexandrum gravem, etiamsi omnes præstò essent. Quid futurum, si persecuti fugam ipsius, alienentur a Rege?* Ægrè paruit Artabazo. Et quamquam movere castra statuerat, turbatis tamen omnium animis, eodem in loco substitit. Sed atto-

ni-

nitus mœstitia simul, & desperatione, tabernaculo se inclussit. Ergo in castris, quæ nullius regerantur imperio, varii animorum motus erant. Nec in commune, ut antea, consulebatur. Dux Græcorum militum Patron arma capere suos jubet, paratosque esse ad exequendum imperium. Persæ secesserant. Bessus cum Bactrianis erat, tentabatque Persas adducere; Bactra, & intactæ regionis opulentiam, simulque, quæ manentibus instarent, pericula ostentans. Persarum omnium eadem ferè fuit vox: *Nefas esse deserere Regem.* Inter hæc Artabazus omnibus imperatoriisungebatur officiis. Ille Persarum tabernacula circumire, hortari, monere nunc singulos, nunc universos: non ante destitit, quam satis constaret imperata facturos. Idem egrè à Dario impetravit, ut cibum caperet, animumque Regis.

NOTAS.

Quantum nefas. *Quanta malicia tenia.*

Tristium specie. *Tristes en la apariencia.*

Temporum. *Del estado presente.*

Gravem. *Poderoso, temible.*

Persecuti. *Los que le acompañaron en su fuga.*

Nec in commune. *Ni de comun acuerdo, en comun.*

Adducere. *Traher ácia sí: hacer de su partido.* Otros leén abducere: *apartar de Dario.*

CAPITULO XXVI.

DETERMINACION DE LOS CONJURADOS;
fingen arrepentirse: perdonalos Dario:

AT Bessus, & Nabarzanes, olim agitatum scelus exequi statuunt, regni cupiditate accen-

si. Dario autem incolumi tantas opes sperare non poterant. Quippe in illis gentibus Regum eximia majestas est. Ad nomen quoque Barbari conveniunt: & pristinæ veneratio fortunæ sequitur adversam. Inflabat impios animos regio, cui præerant, armis, virisque, & spatio locorum nulli earum gentium secunda. Tertiam partem Asiæ tenet. Multitudo juniorum exercitus, quos amisserat Darius, æquabat. Itaque non illum modò, sed etiam Alexandrum spernebant, inde vires Imperii repetituri, si regionis potiri contigisset. Diu omnibus cogitatis, placuit, per milites Bactrianos ad omne obsequium destinatos, Regem comprehendere, mittique nuntium ad Alexandrum, qui indicaret vivum asseruari eum. Si id, quod timebant, prodicionem aspernatus esset, occisuri Darium, & Bactra cum suarum gentium manu petitori. Cæterum propalam comprehendi Darius non poterat, tot Persarum millibus laturis opem Regi. Græcorum quoque fides timebatur. Itaque, quod non poterant vi, fraude assequi tentant. Pœnitentiam secessionis simulare decreverant, & excusare apud Regem consternationem suam. Interim, qui Persas sollicitarent, mittuntur. Hinc spe, hinc metu militares animos versant: *ruinæ rerum illos subdere capita, in perniciem trahi, cum Bactra pateant, exceptura eos donis, & opulentia, quantam animis concipere non possint.* Hæc agitantibus Artabazus supervenit, sive Regis jussu, sive sua sponte, affirmans, mitigatum esse Darium, & eundem illis amicitix gradum patere apud Regem. Illi lacrymantes, nunc purgate se, nunc Artabazum orare, ut causam ipsorum tueretur, pre-

precesque perferret. Sic peracta nocte, sub lucis exortum Nabarzanes cum Bactrianis militibus in vestibulo Prætorii aderat, titulum solemnisi officii occulto sceleri præferens. Darius, signo ad eundem dato, currum pristino more conscendit. Nabarzanes, ceterique parricidæ procumbentes humi, quem paulò post in vinculis habituri erant, sustinere venerari: lacrymas etiam poenitentia indices profuderunt. Adeo humanis ingeniis parata simulatio est, preces deinde suppliciter admotæ. Darium natura simplicem, & mitem, non credere modo, quæ affirmabant, sed etiam flere coegerunt. Ac ne tum quidem cogitati sceleris poenituit, cum intuerentur, qualem & Regem, & virum fallerent. Ille quidem securus periculi, quod instabat, Alexandri manus, quas solas timebat, effugere properabat.

NOTAS.

Sequitur. Es la misma aun en la adversidad, ò mala fortuna.

Ad omne. Prontos à obedecerles en todo.

Ruine rerum. Que vivian bajo un imperio, que amenazaba ruina.

Titulo. Ocultando su tracion con el pretesto de cumplir con la obligacion de sus empleos.

Sustinuere. Tubieron corazon.

CAPITULO XXVII.

DESCUBRE PATRON A DARIO LAS FICCIONES
de los conjurados, y sus asechanças.

Patron autem Græcorum Dux præcepit suis, ut arma, quæ in sarcinis antea ferebantur, induerent, ad omne imperium suum parati, & intenti. Ipse currum Regis sequebatur, occasione imminens alloquendi eum. Quippe Bessi facinus præsenlerat. Sed Bessus id ipsum metuens, custos verius, quàm comes, à curru non recedebat. Diu ergo Patron cunctatus, ac sæpius sermone revocato, inter fidem, timoremque hæsitans, Regem intuebatur. Qui ut tandem advertit oculos, Bubacem spadonem inter proximos currum sequentem percontari jubet, num quid ipse velit dicere. Patron, se verò, sed remotis arbitris, loqui velle cum eo, respondit. Jussusque proprius accedere sine interprete (nam haud rudis Græcæ linguæ Darius erat) Rex, inquit, ex quinquaginta millibus Græcorum supersumus pauci, omnes fortunæ tuæ comites, & in hoc tuo statu iidem, qui, florente te, fuimus, quascunque sedes elegeris, pro patria, & domesticis rebus perituri. Secundæ, aduersæque res tuæ copulavere nos tecum. Per hanc fidem invictam oro, & obtestor, in nostris castris tibi tabernaculum statue, nos corporis tui custodes esse patiaris. Amisimus Græciam, nulla Bactra sunt nobis. Spes omnis in te. Utinam & in cæteris esset. Plura dici non attinet. Custodiam corporis tui externus, & alienigena non deposcere, si crederem

rem alium posse præstare. Bessus quamquam erat Græci sermonis ignarus, tamen stimulante conscientia, indicium profectò Patronem detulisse credebat. Et interpretis Græci relato sermone, exempta dubitatio est. Darius autem, quantum ex vultu conspici poterat, haud sanè territus, percontari Patrona causam consilii, quod afferret, cœpit. Ille non ultrà differendum ratus: *Bessus, inquit, & Nabarzanes insidiantur tibi, in ultimo discrimine & fortune tue, & vitæ. Hic dies aut parricidis, aut tibi futurus ultimus.* Et Patron quidem egregiam conseruari Regis gloriam tulerat. Eludant licèt, quibus fortè, ac temerè humana negotia volvi, agique persuasum est: equidem æternâ constitutione crediderim, nexuque causarum latentium, & multò ante destinatarum suum quemque ordinem immutabili lege percurrere. Darius certè respondit: *Quamquam sibi Græcorum militum fides nota sit; nunquam tamen à popularibus suis recessurum. Difficilius sibi esse damnare, quàm decepti. Quidquid sorti tulisset, inter suos perpeti malle, quàm transfugam fieri. Serò se perire, si saluum esse sui milites nollent.* Patron, desperata salute Regis, ad eos, quibus præerat, rediit, omnia pro fide experiri paratus.

NOTAS.

Occasioni imminens. Buscando ocasion, esperando tiempo.

Sermone revocato. Conteniendo, y reprimiendose en lo que ya iba à decir.

Pro Patria. Como si fuera à su casa, y patria.

Eludant. Aunque se rian desto los que juzgan.

Equidem. Porque tengo yo por cierto, que por una eterna disposicion y serie de ocultas causas, que vienen de muy otras, ha sucediendose en todos el orden de la Providencia por inalterable lei, y disposicion de los hados.

CAPITULO XXVIII.

GRACIAS DE BESO A DARIO, POR NO HABERSE gobernado por Patron: purgase de las sospechas, que contra el habia.

AT Bessus occidendi protinus Regis impetum conceperat. Sed veritus, ne gratiam Alexandri, ni vivum eum tradidisset, inire non posset, dilato in proximam noctem sceleris consilio, agere gratias incipit, quod perfidi hominis insidias jam Alexandri opes spectantis, prudenter, cautèque vitasset. Donum eum hosti laturum fuisse Regis caput. Nec mirari, hominem mercede conductum omnia habere venalia. Sine pignore, sine lare, terrarum orbis exulem, ancipitem hostem, ad nutum licentium circumferri. Purganti deinde se, Deosque patrios testes fidei suæ invocanti, Darius vultu assentiebatur, haud dubius, quin vera deferrentur à Græcis. Sed eò rerum ventum erat, ut tam periculosum esset non credere suis, quàm decipi. Triginta millia erant, quorum inclinata in scelus levitas timebatur. Quatuor millia Patron habebat, quibus si credidisset salutem suam, damnata popularium fide, parricidio excusationem videbat offerri. Itaque præ-
op-

optabat immeritò , quàm jure violari. Besso tamē insidiarum consilium purganti respondit : *Alexandri sibi non minùs justitiam , quàm virtutem esse perspectam. Falli eos , qui proditionis ab eo præmium expectent. Violatæ fidei neminem acriorem fore vindictam , ultoremque.*

NOTAS.

Perfidi hominis. *De Patron.*

Hosti. *A Alejandro.*

Regis. *De Dario.*

Sine pignore. *Sin prenda alguna de bijos , muger , padres , y hacienda , sin casa , enemigo ya de unos , ya de otros , sigue al que le ofrece mas dinero.*

Deosque patrios. *Entre otros á Jupiter , y al Sol , al que llamaban Mythren.*

Præoptabat. *Quería mas se hiciese la traicion sin culpa suia , y sin merecerlo , que con justa causa , d dando algun motivo para ello.*

CAPITULO XXIX.

DESPIDESE ARTABAZO DE DARIO , A QUIEN pone en prisiones Besso , y en un Carro cubierto de pieles.

JAmque nox appetebat , cùm Persæ more solito armis positis , ad necessaria ex proximo vi-
co ferenda discurrunt. At Bactriani (ut imperatum erat à Besso) armati stabant. Inter hæc Darius Artabazum acciri jubet. Expositisque , quæ Patron detulerat , haud dubitare Artabazus , quin transeundum esset in castra Græcorum , Persas quo-
que

que, periculò vulgatò, secuturos. Destinatus sorti suæ, & jam nullius salubris consilii patiens, unicam in illa fortuna opem, Artabazum, ultimùm illum visurus, amplectitur; perfulusque mutuis lacrymis, inhaerentem sibi avelli jubet. Capite deinde velatò, ne inter gemitus digredientem velut à tergo intueretur, in humum pronum corpus abjecit. Tum verò custodiæ ejus assueti, quos Regis salutem vel periculò vitæ tueri oportebat, dilapsi sunt, armatis, quos jam adventare credebant, haud rati se futuros pares. Ingens ergo in tabernaculo solitudo erat, paucis spadonibus (quia quò descenderent, non habebant) circumstantibus Regem. At ille, remotis arbitris, diu aliud, atque aliud consilium animo volutabat. Jamque solitudinem, quam paulò ante pro solatio petiverat, perosus, Bubacem vocari jubet. Quem intuens: *Itæ, inquit, consulite vobis, ad ultimum Regi vestro (ut decebat) fide exhibita. Ego hic legem fati mei expecto. Forsitan mireris, quòd vitam non finiam: alieno scelere, quàm meo, mori malo.* Post hanc vocem spado gemitu non modò tabernaculum, sed etiam castra complevit. Irruere deinde alii, laceratisque vestibus, lugubri, & barbaro ululatu Regem deplorare cœperunt. Persæ, ad illos clamore perlato, attoniti metu, nec arma capere, ne in Bactrianos inciderent; nec quiescere audebant, ne impiè deferere Regem viderentur. Varius, ac dissonus clamor, sine duce, ac sine imperio, totis castris referebatur. Besso, & Nabarzani nuntiaverant sui, Regem à semetipso interemptum esse. Planctus eos deceperat. Itaque citatis equis advolant, sequenti-

tibus , quos ad ministerium sceleris delegerant. Et, cum tabernaculum intrassent , quia Regem vivere spadones indicabant, comprehendi , vinciri que jufferunt. Rex curru paulò ante vectus , & Deorum à suis honoribus cultus , nulla externa ope admota , captivus fervorum suorum , in sordidum vehiculum pellibus undique contextum imponitur. Pecunia Regis , & supellex , quasi jure belli , diripitur. Onustique præda per scelus ultimum parta, fugam intendunt. Artabazus cum iis , qui imperio parebant , Græcisque militibus Parthienem petebant , omnia tutiora parricidarum contuitu ratus. Persa promissis Bessi onerati , maxime , quia nemo alius erat , quem sequerentur , conjungere se Bactrianis , agmen eorum tertio assecuti die. Ne tamen honos Regi non haberetur , aureis compedibus Darium vinciunt , nova ludibria subinde excogitante fortunâ. Et, ne fortè cultu Regio posset agnosci , sordis pellibus vehiculum intexerant. Ignoti jumenta agebant , ne percontantibus in agmine monstrari posset , custodes procul sequebantur.

NOTAS.

Haud dubitare. *Respondio Artabazo , que no dudaba , debia asegurar Dario su persona entre los Griegos.*

Destinatus sorti suæ. *Abandonado à su destino , sugeto à su bado.*

Inherentem. *A Artabazo , que estaba estrechamente abrazado con Dario.*

Ne inter. *Para no mirar al que se despedia gimiendo , y como si viese ya muerto à Dario.*

Ad ultimum. *Hasta aqui , hasta lo ultimo de mi vida.*

Nulla externa. *No por fuerza , ò violencia de algun enemigo extraño.*

Ultimum. *La maior, y mas execrable.*

Deorum à suis. *Honrado, y ventrado de los suios, como si fuera Dios.*

Parricidarum contuitu. *Que estar à la vista de aquellos traidores al Rei, y parridas suios.*

CAPITULO XXX.

BA ALEJANDRO A LOS ALCANCES DE DARIO.

Alexander, auditò, Darium movisse ab Ecba-
tanis, omisò itinere, quod patebat in Me-
diam, fugientem insequi pergit strenuè. Ta-
bas oppidum est in Paretacene ultimâ. Ibi transfu-
gæ nuntiant, præcipitem fugâ Baçtra petere Da-
rium. Certiora deinde cognoscit ex Bagysthene
Babylonio, non equidem victum Regem, sed
in periculo esse aut mortis, aut vinculorum. Rex
Ducibus convocatis: *Maximum, inquit, opus, sed
labor brevissimus superest, Darius haud procul desti-
tutus à suis, aut victus, aut oppressus est. In illo
corpore posita est victoria nostra. Et tanta res celeri-
tatis est præmium.* Omnes pariter conclamant, pa-
ratos ipsum sequi, nec labori, nec periculo par-
ceret. Igitur raptim agmen cursus magis, quàm
itineris modò ducit, ne nocturnâ quidem quiete
diurnum laborem relaxante. Itaque quingenta sta-
dia processit. Perventumque erat in vicum, in quo
Darium Bessus comprehenderat: ibi Melon Darii
interpretis excipitur. Corpore æger non potuerat
agmen sequi: & deprehensus celeritate Regis, trans-
fugam se esse simulabat. Ex hoc acta cognoscit. Sed
fa-

fatigatis necessaria quies erat. Itaque delectis equitum sex millibus, trecentos, quos *Dimachas* appellabant, adjungit. Dorso hi graviora arma portabant. Ceterum equis vehebantur: cum res, locustque posceret, pedestris acies erat. Hæc agentem Alexandrum adeunt Orsillos, & Mythraces, qui Bessi parricidium exosi transfugerant. Nuntiabantque, stadia quingenta abesse Persas: ipsos brevius iter monstraturos. Gratus Regi adventus transfugarum fuit. Itaque primâ vespërâ, ducibus iisdem cum expedita equitum manu monstratam viam ingreditur, phalange, quantum festinare posset, sequi jussâ. Ipse quadrato agmine incedens, ita cursum regebat, ut primi conjungi ultimis possent. Trecenta stadia processerant, cum occurrit Brocubelus, Mazæi filius, Syriæ quondam Prætor. Is quoque transfuga nuntiabat, Bessum haud ampliùs, quàm ducenta stadia abesse. Exercitum, utpotè qui nihil præcaveret, incompositum, inordinatumque procedere. Hyrcaniam videri petitorios. Si festinaret sequi, palantibus superventurum. Darium adhuc vivere. Strenuo alioquin cupiditatem consequendi transfuga injecerat. Itaque, calcaribus subditis, effuso cursu eunt. Jamque fremitus hostium iter ingredientium exaudiebatur: sed prospectum ademerat pulveris nubes. Paulisper ergo inhibuit cursum, donec consideret pulvis.

NOTAS.

In illo corpore. *En sola su persona, en solo coger à Dario.*
Dimachas. Soldados, que hacian à todo, peleando ya à pie, ya à caballo, como lo hacen ahora los Dragones.
Viene de la palabra griega διαμαχι.

Stre-

Strenuo alioquin. *A Alejandro, que estaba ya por sí mismo pronto, y resuelto.*

Parricidium Bessi. *Que detestaban, y abominaban de la traicion de Besso à su Rei.*

CAPITULO. XXXI.

FUGA DE BESSO, Y DE LOS BARBAROS: DARIO herido de los suios.

JAmque conspecti à Barbaris erant, & abeuntium agmen conspexerant, nequaquam futuri pares, si Besso tantum animi fuisset ad prælium, quantum ad parricidium fuerat. Namque & numero Barbari præstabant, & robore. Ad hoc resecti cum fatigatis certamen inituri erant. Sed nomen Alexandri, & fama, maximum in bello utique momentum, pavidos in fugam convertit. Bessus, & cœteri facinoris ejus participes, vehiculum Darii assecuti, cœperunt hortari eum, ut conscenderet equum, & se hosti fugâ eriperet. Ille Deos ultores adesse testatur, & Alexandri fidem implorans, negat se parricidas velle comitari. Tum verò ira quoque accensi, tela injiciunt in Regem, multisque confossum vulneribus relinquunt. Jumenta quoque, ne longius prosequi possent, convulnerant, duobus servis, qui Regem comitabantur, occisis. Hoc edito facinore, ut vestigia fugæ spargerent, Nabarzanes Hyrcaniam, Bessus Bactra, paucis equitum comitantibus, petebant. Barbari du-

ducibus destituti, quàm quemque aut spes ducebat, aut pavor, dissipabantur. Quingenti tantum equites congregaverant se, incerti adhuc, resisterenè melius esset, an fugere. Alexander hostium trepidatione comperta, Nicanorem cum equitum parte ad inhibendam fugam præmittit: cum cæteris sequitur. Tria fermè millia resistentium occisa sunt: reliquum agmen more pecudum intactum agebatur, jubente Rege, ut cædibus abstineretur. Nemo captivorum erat, qui monstrare Darii vehiculum posset. Singuli, ut quæque prehenderant, scrutabantur: nec tamen ullum vestigium fugæ Regis stabat. Festinantem Alexandrum vix tria millia equitum persecuta sunt. At in eos, qui lentiùs sequebantur, incidebant universa fugientium agmina. Vix credibile dictu; plures captivi, quàm qui caperent, erant. Adeò omnem sensum territis fortuna penitus excusserat, ut nec hostium paucitatem, nec multitudinem suam satis cernerent. Interim jumenta, quæ Darium vehebant, nullo regente decesserant militari via: & errore delata per quatuor stadia, in quadam valle constiterant, æstu, simulque vulneribus fatigata.

NOTAS.

Ad hoc. *Ademàs desto.*

Ut vestigia. *Para que se esparciese por muchas partes, que por allí habian huido.*

Ut quæque. *Segun, y luego, que cogian los carros.*

Adeo omnem. *Tan enagenados, y fuera sí.*

CAPITULO XXXII.

HALLA UN MACEDONIO A DARIO, EL QUAL
muere de las heridas.

HAud procul erat fons, ad quem monstratum à peritis Polystratus Macedo siti maceratus accessit. Ac, dum galea haustam aquam sorbet, tela jumentorum deficientium corporibus infixæ conspexit. Miratusque confossa potius, quàm abacta esse, semivivi hominis **** gemitum percipit. Itaque more ingenii humani cupidus visendi, quid rei vehiculo isto conderetur; dimotis pellibus, quibus obtectum erat, Darium multis vulneribus confossum reperit: regius enim cultus, & aureæ catenæ queis à parricidis vinctus fuerat, dubitationem eximebant. Non erat expers græci sermonis Darius, gratiasque agebat diis, qui post tanta mala, tamque gravia, hoc tamen indulgissent solatii, ne omnino in solitudine extremum spiritum effunderet. Itaque: *Te, inquit, quisquis es mortalium, per communem hominum sortem, à qua nec maximos regum exemptos esse presenti spectaculò moneris; rogo quæsoque, ut hæc ad Alexandram enadata mea perferas: nihil eorum quæ longe tristissimæ perpessus sum, ne hunc quidem incomparabilis calamitatis exitum, ita gravem mihi accidisse, ut hoc unum, quod post tanta in me meosque merita adversus clementissimum victorem, inimico vivendum fuit, & nunc ingrato moriendum est. Sed si qua postremis miserorum votis apud Deos vis est, & cum ipso spiritu profusas preces mirius aliquod numen exaudit; ille quidem sospes & incolumis, longèque supra contagium meæ sortis & invidiam fortune positus, in solio Cyri gloriosam ætatem exigat:*
sua-

sueque virtutis memor, cum matri liberisque meis locum apud se esse patiatur, quem illi fide, & obsequio meruerint: at parricidas promptum exitum consequatur, quod Alexander irrogavit, si non misericordia infelicis hostis, saltem odio facinorum; & ne impunita in aliorum etiam regum, suumque ipsius, exitium erumpant. Post hæc cum siti angeretur, allatâ per Polystratum aquâ recreatus: Ergo, ait, hanc etiam tantis calamitatibus extremam accedere oportuit, ut bene merito gratiam referre non possim! At referat Alexander; Alexandro verò dii. Dextram deinde protendit, eamque Alexandro, fidei regiæ pignus, ferri iubens, apprehensâ Polystrati manu animam efflavit. Alexander an spiranti adhuc supervenerit, incertum est: illud constat, miserabili regis opulentissimi exitu comperito, copiosas lacrymas profudisse; statimque chlamyde sibi detractâ, corpus operuisse, & magno cum honore ad suos deferri iussisse, ut regio Persarum more curatum monumentis majorum inferretur. Ingratitudinem hominum, à quæis pro summis beneficiis crudele exitum Darius pertulit, quamquam suopte ingenio horrendam & execrabilem, insigniore ad posteritatem infamiâ damnavit canis cujusdam mira fides; qui ab omnibus familiaribus derelicto solus adfuit, & quam in vivum præ se tulit benevolentiam, morienti quoque constanter præstitit. Hunc vitæ finem sortitus est ille, quem modo contumeliâ affici putabant, nisi regem regum, & deorum consanguineum salutarent: magnoque iterum experimento approbatum est, NEMINEM magis patere fortunæ, quàm qui pluribus ejusdem blanditiis irrecitus, jugum illius tota cervice receperit.

LIBER SEXTUS.

CAPITULO I.

TOMAN LAS ARMAS LOS GRIEGOS , Y LACEDEMONIOS contra Antipatro Prefecto de la Macedonia: presentales Antipatro la batalla , y los vence : muere en ella Agis Rei de los Lacedemonios , los cuales embian sus embajadores à Alejandro : prudente moderacion de Antipatro.

SUPLEMENTO.

Just. lib. 12. cap. 1.

DUM ea per Asiam geruntur , ne in Græcia quidam , Macedoniaque tranquillæ res fuere. Græcia ferme omnis in occasionem recuperandæ libertatis ad arma concurrerat , auctoritatem Lacedæmoniorum secuta , qui Philippi , Alexandrique pacem solispreverant , & leges respuerant. Dux hujus belli Agis Rex Lacedæmoniorum fuit , quem motum Antipater contractis militibus in ipso ortu oppressit. Magna tamen utrinque cædes fuit. Agis Rex cum suos terga reddentes videret , dimissis satellitibus , ut Alexandro felicitate non virtute inferior videretur , se in medium. **** Pugnae discrimen immisit ; obtruncatisque , qui promptius resistebant , magnam partem hostium propulit. Cœperant fugere victores : & , donec

Nec avidius sequentes in planum deduxere, multi cadebant. Sed, ut primum locus, in quo stare possent, fuit, æquis viribus dimicatum est. Inter omnes tamen Lacedæmonios Rex eminebat, non armorum modò, & corporis specie; sed etiam magnitudine animi, quo uno vinci non potuit. Undique nunc cominus, nunc eminùs petebatur: diuque arma circumferens, alia tela clypeo excipiebat, corpore alia vitabat; donec hasta femora perfossa, plurimo sanguine effuso, destituere pugnantem. Ergo clypeo suo exceptum armigeri raptim in castra referebant; jactationem vulnerum haud facillè tolerantem. Nec tamen omisere Lacedæmonii pugnam; &, ut primum sibi, quàm hosti equiorem locum capere potuerunt, densatis ordinibus, effusè fluentem in se aciem excepere. Non aliud discrimen vehementius fuisse, memoriæ proditum est. Duarum nobilissimarum bello gentium exercitus pari Marte pugnant. Lacedæmonii vetera, Macedones præsentia decora intuebantur. Illi pro libertate, hi pro dominatione pugnant. Lacedæmonii Dux. Macedonibus locus deerat. Diei quoque unius tam multiplex casus modò spem, modò metum utriusque partis augebat, velut de industria inter fortissimos viros certamen equante fortuna. Ceterùm angustiae loci, in quo hæserat pugna, non patiebantur totis congregi viribus. Spectabant ergo plures, quàm inierant prælium. Et qui extra teli jactum erant, claniore invicem suos accendebant. Tandem Laconum acies languescere, lubrica arma sudore vix sustinens; pedem deinde referre cœpit, urgente hoste, ac aperte fugere. Inse-

iquebatur dissipatos victor, & emensus cursu omne spatium, quod acies Laconum obtinuerat, ipsum Agim persequabatur. Ille, ut fugam suorum & proximos hostium conspexit, deponi se iussit. Expertusque, membra an impetum animi sequi possent, postquam deficere sensit, poplitibus semet excepit, galeaque strenuè sumpta, clypeo protegens corpus, hastam dextra vibrabat, ultro vocans hostem, si quis jacenti spolia demerere auderet. Nec quisquam fuit, qui sustineret cominus congredi. Procul missilibus appetebatur, ea ipsa in hostem retorquens, donec lancea nudo pectori infixâ est. Qua ex vulnere evulsâ, inclinatum, ac deficiens caput clypeo paulisper excepit: deinde, linquente spiritu pariter, ac sanguine, moribundus in arma procubuit. Cecidere Lacedæmoniorum quinque millia, & CCCLX. ex Macedonibus haud amplius M. Ceterum vix quisquam, nisi saucius revertit in castra. Hæc victoria non Spartam modò, sociosque ejus, sed etiam omnes, qui fortunam belli spectaverant, fregit. Nec fallebat Antipatrum, dissentire ab animis gratulantium vultus, sed bellum finire cupienti opus erat decipi. Et quamquam fortuna rerum placebat, invidiam tamen, quia majores res erant, quàm quas Præfæcti modus caperet, metuebat. Quippe Alexander hostes vinci voluerat, Antipatrum vicisse, ne tacitus quidem, indignabatur, suæ demptum gloriæ existimans, quidquid celsisset alienæ. Itaque Antipater, qui probe nosset spiritum ejus, non est ausus ipse agere arbitria victoriæ, sed consilium Græcorum, quid fieri placeret, consuluit. A quo Lacedæmonio-

monii nihil aliud, quàm ut Oratores mittere ad Regem liceret, precati, non gravatè veniam defectionis, præter auctores, impetraverunt. Megalopolitani, quorum urbs obsessa erat, ad defectionis ejus multam Achæis, & Ætolis cxx. talenta dare jussi sunt. Hic fuit exitus belli, quod repentè ortum, prius tamen finitum est, quàm Darium Alexander apud Arbëllam superaret.

NOTAS.

Immisit. *Agis.*

Victores. *Los Macedonios.*

Languescere. *A aflojar.*

Deponi se. *Que le pusiesen en tierra.*

Vocans. *Provocando, desafiando.*

Gratulantium. *De los Espartanos, y de los otros, que esperaban el fin desta guerra para rendirse, à su Rey.*

Decipi. *Dejarse engañar.*

Præfetti modus. *El que no era mas, que Prefecto, ó General.*

Probè nosset. *Conocia bien el genio de Alejandro.*

CAPITULO II.

VICIOS, DE QUE SE DEJA LLEBAR ALEJANDRO.

admite à su amistad à un Hermano de Dario:

da à Osidates el gobierno de la Media.

SED, utprimùm instantibus curis laxatus est animus, militarium rerum, quàm quietis, otii-
que patientior, excepere eum voluptates. Et quem

arma Persarum non fregerant, vicia vicerunt. Intempestiva convivium, & perpotandi, pervigilandique insana dulcedo, ludique, & greges pellicum, omnia in externum lapsa sunt morem. Quem emulatus quasi potiorum suo, ita popularium animos, oculosque pariter offendit, ut à plerisque amicorum pro hoste haberetur. Tenaces quippe disciplinae suae, solitosque parco, ac parabili victu ad implenda naturae desideria defungi, in peregrina, & victarum gentium mala impulerat: hinc saepius comparatae in caput ejus insidiae, secessio militum, & liberior inter mutuas querelas dolor; ipsius deinde nunc ira, nunc suspiciones, quas excitabat inconsultus pavor, ceteraque his similia, quae deinde dicuntur. Igitur, cum intempestivis conviviis dies pariter, noctesque consumeret, satietatem epularum ludis interpolabat, non contentus artificum, quos à Graecia exciverat, turba. Quippe captivae foeminarum jubebantur suo ritu canere inconditum, & abhorrens peregrinis auribus carmen. Inter quas unam Rex ipse conspexit moestiorum, quam ceteras, & producentibus eam verecundè reluctantem. Excellens erat forma, & formam pudor honestabat. Dejectis in terram oculis, & quantum licebat, ore velatò, suspensionem praebebat Regi, nobiliorem esse, quam ut inter convivales ludos deberet ostendi. Ergo interrogata, quænam esset: *Neptem se Ochi, qui nuper regnasset in Persis, filio ejus genitam esse*, respondit, *uxorem Histaspis fuisse*. Propinquus hic Darii fuerat, magni & ipse exercitus Praetor. Adhuc in animo Regis tenues reliquiae pristini moris hærebant. Itaque fortunam regiâ stirpe

ge-

genitę , & tam celebre nomen reveritus , non dimitti modò captivam , sed etiam restitui ei suas opes iussit ; virum quoque requiri , ut reperto conjugem redderet. Postero autem die præcepit Hephæstioni ut omnes captivos in Regiam juberet adduci. Ubi singulorum nobilitate spectatâ , secrevit à vulgo, quorum , eminebat genus. Mille hi fuerunt, inter quos repertus est Oxatres Darii frater , non illius fortuna, quàm indole animi sui clarior. Oxydates erat nobilis Perses , qui à Dario capitali supplicio destinatus , cohibebatur in vinculis. Huic liberato Satrapęam Medię attribuit. Fratremque Darii recepit in cohortem amicorum , omni vetustæ claritatis honore servato. xxvi. millia talentum proxima præda redacta erant : è quęis xii. millia in congiarium militum absumpta sunt. Par huic pecunię summa custodum fraude subtracta est.

NOTAS.

Patientior. Mas à proposito , gobernandose mejor Alejandro.

Externum. De los Persas.

Quasi potiozem suo. Como si fueran mejores , que las costumbres , y estilos de su Patria la Macedonia.

Inconsultus. Imprudente : mal fundado.

Artificum. Musicos , representantes, &c.

Secrevit. Apartó , è hizo distincion entre los cautivos mas vulgares , y bajos , y los que eran de maior distincion , y nobleza.

In cohortem amicorum. Entre los guardias de Corps.

CAPITULO III.

*ENTRA ALEXANDRO EN PARTIENE: ALBOROTO
de sus Soldados: convoca à sus Capitanes.*

HInc in Parthienem perventum est, tunc ignobilem gentem, nunc caput omnium, qui post Euphratem, & Tigrim amnes siti, Rubro mari terminantur. Scythæ regionem campestre, ac fertilem occupaverunt, graves adhuc accolæ. Sedes habent & in Europa, & in Asia. Qui super Bosphorum colunt, ascribuntur Asiæ: at qui in Europa sunt, à lèvo Thraciæ latere ad Borysthenem, atque inde ad Thanaim alium amnem recta plaga pertinent. Tanais Europam, & Asiam medius interfluit. Nec dubitatur, quin Scythæ, qui Parthos condidere, non à Bosphoro, sed ex regione Europæ penetraverint. Urbs erat ea tempestate clara Hecatompylos, condita à Græcis. Ibi stativa Rex habuit, commeatibus undique advectis. Itaque rumor otiosi militis, viritum sine auctore percrebuit, Regem contentum rebus, quas gessisset, in Macedoniam protinùs redire statuisse. Discurrunt lymphatis similes in tabernacula, & itineri sarcinas aptant. Signum datum crederes, ut vasa colligerent. Totis castris tumultus hinc contubernales suos requirantium, hinc onerantium plaustra, perfertur ad Regem. Fecerant fidem rumori temerè vulgato Græci milites, redire jussî domos, quorum equitibus singulis denariorum sexcenta millia dono dederat. Ipsi quoque finem militiæ ad-

adefse credebant. Haud secus, quàm par erat, ter-
ritus Alexander, qui Indos, atque ultima Orien-
tis peragraré statuíset, Præfectos copiarum in Præ-
torium contrahit. Obortisque lacrymis: *Ex medio*
gloriæ spatío revocari se, victi magis, quàm victo-
ris fortunam in patriam relaturum, conquestus est;
nec sibi ignaviam militum obstaré, sed Deorum invi-
diam, qui fortissimis viris subitum patriæ desiderium
admovissent, paulò post in eandem cum majorem lau-
de, famaque reedituris. Tum verò pro se quisque ope-
ram suam offerre, difficillima quæque poscere, pol-
liceri militum quoque obsequium, si animos eorum le-
ni, & apta oratione permulcere voluisset. Nunquam
infractos, & abjectos recessisse, quoties ipsius alacri-
tatem, & tanti animi spiritus haurire potuissent. Ita
se facturum esse respondit: Illi vulgi aures præpa-
rent sibi. Satilque omnibus, quæ in rem videban-
tur, compositis, vocari ad concionem exercitum
jussit, apud quem talem orationem habuit.

NOTAS.

Hecatompylos. Palabra griega, de ἑκατον ciento, &
πύλη puerta. De cien puertas.

Sine auctore. Sin saber de donde habia salido.

Ut vasa colligerent. Paraque se dispusessen à la mar-
cha. Frase comun de la cual trata Varron de R. R. l. 1.

Temerè. Sin fundamento.

Infractos. Lo misma que valde fractos: muy caídos
de animo.

Vulgi. De los Soldados rasos.

CAPITULO IV.

ORACION DE ALEJANDRO A SUS SOLDADOS.

Magnitudinem rerum , quas gessimus , milites ,
 intuentibus vobis , minimè mirum est , & de-
 siderium quietis , & satietatem gloriæ occurre-
 re. Ut omittam Illyrios , Triballos , Bœotiam , Thraciam ,
 Spartam , Aethæos , Peloponnesum , quorum alia du-
 ctu meo , alia imperio , auspicioque perdomui : ecce orsi
 bellum ad Hellespontum , Jonas , Æolidem servitio Bar-
 baricæ impotentis , exemimus ; Cariam , Lydiam , Cap-
 padociam , Phrygiam , Paphlagoniam , Pamphyliam ,
 Pisidiam , Ciliciam , Syriam , Phœnicem , Armeniam ,
 Persidem , Medos , Parthienem habemus in potestate.
 Plures Provincias complexus sum , quàm alii urbes
 ceperunt. Et nescio , an enumeranti mihi quedam ip-
 sarum rerum multitudo subduxerit. Itaque , si crede-
 rem satis certam esse possessionem terrarum , quas tan-
 ta velocitate domuimus , ego verò , milites , ad Pena-
 tes meos , ad parentem , sororesque , & ceteros cives ,
 vel renitentibus vobis , erumperem , ut ibi potissimum
 parta vobiscum laude , & gloria fruerer , ubi nos uber-
 rima victoriæ præmia expectant , liberorum , conjugum ,
 parentumque lætitiæ , pax , quies , rerum per virtu-
 tem partarum secunda possessio. Sed in novo , & (si ve-
 rum fateri volumus) precario Imperio , adhuc jugum
 ejus rigida cervice subeuntibus Barbaris , tempore , mi-
 lites , opus est , dum mitioribus ingeniis imbuuntur ,
 & effratos mollior consuetudo permulcet. Fruges quo-
 que maturitatem statuto tempore expectant. Ad eò etiam
 illa

Ille sensus omnis expertia, tamen sua lege mitescunt. Quid? creditis, tot gentes alterius Imperio, ac nobis assuetas, non sacris, non moribus, non commercio linguae nobiscum coherentes, eodem praelio domitas esse, quo victae sunt? Vestris armis continentur, non suis moribus. Et qui praesentes metuunt, in absentia hostes erunt. Cum feris bestiis res est, quas captas, & inclusas, quia ipsarum natura non potest, longior dies mitigat. Et adhuc sic ago, tamquam omnia subacta sint armis, quae fuerunt in ditione Darii. Hircaniam Nabarzanes occupavit, Bactra non solum possidet parricida Bessus, sed etiam minatur. Sogdiani, Dahae, Massagetae, Sgae, Indi sui juris sunt. Omnes hi simul, si terga nostra viderint, sequentur. Ille enim ejusdem nationis sunt; nos alienigenae, & externi. Suis autem quique parent placidius, etiam cum is praest, qui magis timeri potest. Proinde aut quae cepimus, omittenda sunt, aut quae non habemus, occupanda. Sicut in corporibus aegris, milites, nihil, quod nociturum est, medici relinquunt: sic nos quidquid obstat Imperio, recidamus. Parva saepe scintilla contempta magnum excitavit incendium. Nihil tutò in hoste despicitur. Quem spreveris, valentiorum negligentia facies. Ne Darius quidem hereditarium Persarum accepit Imperium, sed in sedem Cyri beneficio Bagoae castrati hominis admissus. Ne vos magno labare credatis Bessum vacuum Regnum occupaturum. Nos verò peccavimus, milites, si Darium ob hoc vicimus, ut servo ejus traderemus Imperium, qui ultimum ausus scelus, Regem suum etiam externae opis egentem, certè cui nos victores pepercissimus, quasi captivum in vinculis habuit, ad ultimum, ne à nobis conservari posset, occidit.

dit. Hunc vos regnare patiemini? quem equidem cruci affixum videre festino; omnibus Regibus, gentibusque fidei, quam violavit, meritis poenas solventem. At hercule, si mox eandem Græcorum urbes, aut Hellespontum vastare nuntiatum erit vobis, quo dolore afficiemini, Bessum præmia vestra occupasse victoriæ? Tunc ad repetendas res festinabitis, tunc arma capietis. Quantò autem præstat, territum adhuc, & vix mentis sue compotem opprimere? Quatridui nobis iter superest, qui tot proculcavimus nives, tot amnes superavimus, tot montium juga transcurrimus. Non mare illud, quod exæstans iter fluctibus occupat, euntes nos moratur, non Ciliciæ fauces, & angustia includunt: plana omnia, & prona sunt. In ipso limine victoriæ stamus. Pauci nobis fugitivi, & domini sui interfectores supersunt. Egregium mehercule opus, & inter præmia gloriæ vestra numerandum, posteritati famæque tradetis, Darii quoque hostis, finito post mortem ejus odio, parricidas esse vos ultos, neminem impium effugisse manus vestras. Hoc perpetrato, quanto creditis Persas obsequentiores fore, cum intellexerint, vos pia bella suscipere, & Bessi sceleri, non nominis suo irasci?

NOTAS.

Alia ductu. Unas por mi mismo, otras por mis Capitanes.

Multitudo subduxerit. Si por ser tantas me he olvidado de algunas.

Satis certam esse. Que estaba ya bastantemente asegurada.

Rigida cervice. De mala gana, y con deseo de sacudirlo. Sua

Sua lege mitescunt. *Maduran con el tiempo, y buen temporal.*

Hæreditarium. *Por derecho sucesivo, por herencia.*

Mare illud. *El Helesponto.*

Suo. *De la nacion de los Persas.*

CAPITULO V.

MUEVE ALEJANDRO SUS TROPAS ACIA
Hircania: descripcion del rio Zioberis.

SUMMA militum alacritate, jubentium, quocumque vellet, duceret, oratio excepta est. Nec Rex moratus impetum. Tertioque per Parthienem diem ad fines Hyrcanię penetrat, Cratero relicto cum iis copiis, quibus præerat, & ex manu, quam Amyntas ducebat, additis sexcentis equitibus, & totidem sagittariis, ut ab incursione Barbarorum Parthienem tueretur. Erigyum impedimenta, modico præsidio dato, campestri itinere ducere jubet. Ipse cum phalange; & equitatu CL. stadia emensus, castra in valle, quã Hyrcaniam adeunt, communit. Nemus præaltus, densisque arboribus umbrosum est, pingue vallis solum rigantibus aquis, quę ex petris imminentibus manant. Ex ipsis radicibus montium Zioberis amnis effunditur, qui ferè tria stadia in longitudinem universus fluit: deinde saxo, quod alveolum interpolat, percussus, duo itinera velut dispensatis aquis aperit: inde torrens, & saxorum, per quę incurrit, asperitate violentior, terram præceps subiit: per
CCC,

ccc. stadia conditus labitur: rursusque velut ex alio fronte conceptus editur, & novum albeum intendit, priore sui parte spatiosior, quippe in latitudine xiii. stadiorum diffunditur: rursusque angustioribus coercitus ripis iter cogit: tandem in alterum amnem cadit, cui Rhidago nomen est. Incolę affirmabant, quęcumque dimissa essent in cavernam, quę proprio est fonti, rursus, ubi aliud os amnis aperit, existere. Itaque Alexander duos tauros, quę subeunt aquę terram, præcipitari iubet: quorum corpora, ubi rursus erumpit, expulsa videre, qui missi erant, ut exciperent.

NOTAS.

*Nec Rex. Ni dió lugar el Rei, à que se pasase aque-
primer ardor, y prontitud de sus soldados.*

Universus. Todo junto, sin division de sus aguas.

*Duo itinera. Se divide, y corre repartiendo sus aguas
en dos brazos iguales.*

Saxo ... repercussus. Estrellándose en una peña.

*Rursusque velut. Y Despues buelve à brotar como
de nuevo.*

Iter cogit. Tiene menor madre, ó mas estrecha.

Existere. Salen, aparecen.

CAPITULO VI.

*DA ALEJANDRO SALVO CONDUCTO A NABAR-
zanes complice con Besso en el parricidio
de Dario.*

Quartum jam diem eodem loco quietem mili-
ti dederat, cū literas Nabarzanis, qui Da-
rium

rium cum Besso interceperat, accipit, quarum sententia hæc erat: Se Dario non fuisse inimicum: imò etiam, quæ credidisset utilia esse, suasisse: & quia fidele consilium Regi dedisset, propè occisum ab eo. Agitasse Darium, custodiam corporis sui contra jus, fasque peregrino militi tradere, damnata popularium fide, quam per ducentos, & triginta annos inviolatam Regibus suis præstitissent Persæ. Se in præcipiti, & lubrico stantem, consilium à præsentī necessitate reperisse. Darium quoque, cum occidisset Bagoam, hac excusatione satisfacisse popularibus, quò insidiantem interemisset. Nihil esse miseris mortalibus spiritu charius. Amore ejus ad ultima esse propulsum: sed ea magis esse secutum, quæ cogisset necessitas, quàm quæ optasset. In communi calamitate suam quemque habere fortunam. Si venire se jubet, sine metu esse venturum. Non timere, ne fidem datam tantus Rex violaret, Deos à Deo falli non solere. Caterùm si, cui fidem daret, videretur indignus, multa exilia patere fugienti. Patriam esse, ubicunque vir fortis sedem elegerit. Nec dubitabit Alexander fidem, quo Persæ modo accipiebant, dare, inviolatum, si venisset, fore.

NOTAS.

Interceperat. Habia aprisionado, y muerto.

Agitasse. Habia pensado: premeditado.

Damnata. Teniendo poca satisfacción en los suyos, y en su fidelidad.

Charius spiritu. Que amasen mas, que à la vida.

Amore ejus. Que por amor à su vida se habia arrojado al maior atentado.

Deos. Los Dioses, por quienes juraba Alejandro no le baria mal.

A Deo. Alejandro, à quien llamaba Dios Nabàrza-
nes por adulacion.

Quo modo. Segun uso, y effilo de los Persas. Este
era dárse las manos.

CAPITULO VII.

ENTRA ALEJANDRO EN HIRCANIA: SU
descripcion, y la del Mar Caspio.

Q Uadrato tamen agmine, & composito ibat; speculatores subinde præmittens, qui explorarent loca. Levis armatura ducebat agmen: phalanx eam sequebatur. Post pedites erant impedimenta. Et gens bellicosa, & natura situs difficilis aditu, curam Regis intenderat. Namque perpetua vallis jacet, usque ad mare Caspium patens. Duo terrę ejus velut brachia excurrunt; media fluxu modico sinum faciunt, Lunę maximè similem, cùm eminent cornua, nondum totum orbem fidere implente. Cercetę, Mossyni, & Chalybes à leva sunt: ab altera parte Leucosyri, & Amazonum campi: & illos, quã vergit ad Septentrionem, hos ad occasum conversa prospectat. Mare Caspium dulcius cęteris, ingentis magnitudinis serpentes alit, & pisces longè diversi ab aliis coloris. Quidam Caspium, quidam Hyrcanum appellant. Alii sunt, qui Maotim paludem in id cadere putent; & argu-
men-

mentum afferunt , aquam , quo dulcior fit , quàm cetera maria , infusò paludis humore mitescere A Septentrione ingens in lictus mare incumbit , longèque agit fluctus , & magnâ parte exëfluans stagnat. Idem alio celi statu recipit in se fretum , eodemque impetu , quo effusum est , relabens , terram naturę suę reddit. Et quidam credidere , non Caspium mare esse , sed ex India in Hyrcaniam cadere : cujus fastigium (ut supra dictum est) perpetuâ valle submittitur. Hinc Rex viginti stadia processit , semitâ propemodùm inviâ , cui sylva imminebat ; torrentesque , & eluvies iter morabantur. Nullo tamen hoste obvio penetravit , tandemque ad ulteriora perventum est. Pręter alios comæatus , quorum tum copiâ regio abundabat , pomorum quoque ingens modus nascitur ; & uberimum gignendis ubis solum est. Frequens arbor faciem quercûs habet , cujus folia multo melle tinguntur. Sed , nisi Solis ortum incolę occupaverint , vel modico tepore succus extinguitur.

NOTAS.

Media. Las partes , que estân en el medio, ò el medio.

Longèque. Y estiende sus olas mui tierra adentro.

Relabens. Retrocediendo, como quando baxa la marea.

Naturę suę. Deja la tierra en su antiguo ser.

Submittitur. Ba en declive , se estanca , y forma un gran lago.

Frequens. Habia mucha abundancia de un arbol parecido à la encina.

CAPITULO VIII.

*ADMITE EN SU GRACIA A LOS GOBERNADORES
de los Persas, y à Artabazo: Perdona à
los Griegos.*

TRiginta hinc stadia processerat, cum Phrathernes ei occurrit, seque, & eos, qui post Darii mortem profugerant, dedens. Quibus benignè exceptis, ad oppidum Arvas pervenit. Hic ei Craterus, & Erigyus occurrunt. Præfectum Tapyrorum gentis Phradatem adduxerant. Hic quoque in fidem receptus, multis exemplo fuit experiendi clementiam Regis. Satrapem deinde Hyrcanię dedit Menapim. Exul hic, regnante Ocho, ad Philippum pervenerat. Tapyrorum quoque gentem Phradati reddit. Jamque Rex ultima Hyrcanię intraverat, cum Artabazus, quem Dario fidissimum fuisse supra diximus, cum propinquis Darii, ac suis liberis, modicaque Græcorum militum manu, occurrit. Dextram venienti obtulit Rex: quippe & hospes Philippi fuerat, cum, Ocho regnante, exularet, & hospitii pignora in Regem suum ad ultimum fides conservata vincebat. Comiter igitur exceptus: *Tu quidem, inquit, Rex, perpetua felicitate floreas. Ego ceteris lætus hoc uno torqueor, quòd præcipiti senectute diu frui tua bonitate non possum.* Nonagesimum & quintum annum agebat. Novem juvenes eadem matre geniti patrem comitabantur. Hos Artabazus dextræ Regis admovit, precatus, ut tandiu viverent, donec utiles Alexandro essent. Rex pedibus iter

iter plerumque faciebat. Tunc *admoventi sibi*, & *Artabazo equos iussit*, ne, ipso ingrediente pedibus, senex equo vehi erubesceret. Deinde, ut castra sunt posita, Græcos, quos Artabazus adduxerat, convocari jubet. At illi, nisi Lacedæmoniis quoque fides daretur, respondent, se, quid agendum ipsis foret, deliberaturos. Legati erant Lacedæmoniorum missi ad Darium: quo victo, applicaverant se Græcis mercede apud Persas militantibus. Rex, omisis sponsonum, fideique pignoribus, venire eos iussit, fortunam, quam ipse dedisset, habituros. Diu cunctantes, plerisque consilia variantibus, tandem venturos se pollicentur. At Democrates Atheniensis, qui maximè Macedonum opibus semper obstiterat, veniâ desperatâ, gladiô se transfigit. Ceteri, sicut constituerant, ditioni Alexandri seipsum permittunt. Quingenti & mille milites erant; præter hos Legati ad Darium missi xc. In supplementum distributus miles. Ceteri remissi domum, præter Lacedæmonios, quos tradi in custodiam iussit.

NOTAS.

Et hospitii. Y la fidelidad, que guardò à su Rei Dario hasta la muerte preponderaba en la estimacion de Alejandro al hospedage, con que le recibio Filipo.
In supplementum. Sirvio para completar las Tropas.

* * * * *

Q²

CA²

CAPITULO IX.

SUGETA ALEJANDRO A LOS MARDOS, GENTE
ferox.

Mardorum erat gens confinis Hyrcanię, cultu vitę alpera, & latrociniis assueta. Hęc sola nec Legatos miserat, nec videbatur imperata factura. Itaque Rex indignatus, si una gens posset efficere, ne invictus esset, impedimentis cum præsidio relictis, invictâ manu comitante, procedit. Noctu iter fecerat: & primâ luce hostis in conspectu erat. Tumultus magis quàm prælium fuit. Deturbati ex collibus, quos occupaverant Barbari, profugiunt: proximique vici ab incolis deserti capiuntur. Interiora Regionis ejus haud sanè adire sine magnâ vexatione exercitus poterat. Juga montium, præaltę sylvę, rupesque invię sepiunt: ea, quę plana sunt, novo munimenti genere impedierant Barbari. Arbores densa sunt ex industria constitę, quarum teneros adhuc ramos manu flectunt, quos intortos rursus inserunt terrę: inde velut ex alia radice latiores virent trunci: hos, quâ natura fert, adolescere non sinunt, quippe alium alii quasi nexu conferunt: qui, ubi multa fronde vestiti sunt, operiunt terram. Itaque occulti nexus ramorum, velut laquei, perpetuâ sepe iter claudunt. Una ratio erat, cędendo aperire saltum. Sed hoc quoque magni operis. Crebri namque nodi duraverant stipites; & in se implicati arborum rami, suspensis circulis similes, lento vimine frustrabantur ictus. Incolę autem ritu ferarum virgulta subi-

re soliti, tum quoque intraverant saltum, occultisque telis hostem laceffabant. Ille venantium modo latibula scrutatus, plerosque confodit. Adulterum circumire saltum milites jubet, ut, si qua pateret iter, erumperent. Sed ignotis locis plerique oberrabant. Excepti sunt quidam, inter quos equus Regis (Bucephalum vocabant) quem Alexander non eodem, quo ceteras pecudes, animo aestimabat. Namque ille nec in dorso insidere suo patiebatur alium: & Regem, cum vellet ascendere, sponte sua genua submittens, excipiebat; credebaturque sentire, quem veheret. Majore ergo, quam decebat, ira simul, ac dolore stimulatus, equum vestigari jubet, & per interpretem pronuntiari, ni reddidissent, neminem esse victurum. Hac denuntiatione territi, cum ceteris donis, equum adducunt. Sed ne sic quidem mitigatus, caedi sylvas jubet, aggestaque humo è montibus, planitiem ramis impeditam exaggerari. Jam aliquantum altitudinis opus creverat, cum Barbari, desperato, regionem, quam occupaverant, posse retineri, gentem suam dedidere. Rex, obsidibus acceptis, Phradata tradere eos jussit. Inde quinto die in stativa revertitur. Artabazum deinde, geminato honore, quem Darius habuerat ei, remittit domum.

NOTAS.

Quà natura fert. Segun su naturaleza: por donde habian de subir naturalmente.

Suspensis. Encorvados, y à manera de arcos, doblegando, hacian que los golpes diesen en vago.

Excepti sunt. *Faltaron* : fueron cogidos de los Bar-
baros.

Planitiem ... exaggerari. *Allanar el camino.*

Desperato. *Desesperando. Ablativo absoluto* : lo mismo
que cùm desperasset.

CAPITULO X.

ADMITE EN SU GRACIA A NABARZANES:

*visita à la Reina de las Amazonas ; buelve
à los suyos.*

JAm ad urbem Hyrcaniæ, in qua Regia Darii fuit, ventum erat. Ibi Nabarzanes, acceptâ fide, occurrit, dona ingentia ferens. Inter quæ Bagoas erat specie singulari spado, atque in ipso flore pueritiæ, cui & Darius fuerat assuetus, & mox Alexander assuevit. Ejusdem maxime precibus motus, Nabarzani ignovit. Erat, ut supra dictum est, Hyrcaniæ finitima gens Amazonum, circa Thermodoonta amnem, Themiscyræ incolentium campos. Reginam habebant Thalestrim, omnibus inter Caucasum montem, & Phasim amnem imperitantem. Hæc cupidine visendi Regis accensâ, finibus Regni sui excessit. Et cùm haud procul abesset, præmisit indicantes, venisse Reginam, adeundi ejus, cognoscendique avidam. Protinùs, factâ potestate veniendi, ceteris jussis subsistere, CCC. foeminarum comitatu processit. Atque, ut primùm Rex in conspectu fuit, equo ipsa defiliit, duas lanceas dextrâ præferens. Vestis non toto Amazonum corpore obducitur. Nam læ-
va

va pars ad pectus est nuda ; cætera inde velantur. Nec tamen sinus vestis , quem nodô colligunt , infra genua descendit. Altera papilla intacta servatur , quâ muliebris sexus liberos alant : adurit dextera , ut arcus facilius intendant , & tela vibrent. Interritò vultu Regem Thalestris intuebatur , habitum ejus haudquaquam rerum famę parem oculis perlustrans. Quippe omnibus Barbaris in corporum majestate veneratio est : magnorumque operum non alios capaces putant , quàm quos eximiâ specie donare natura dignata est. Cæterùm interrogata , num aliquid petere vellet , haud dubitavit fateri : *Ad communicandos cum Rege liberos se venisse , dignam ex qua ipse Regni generaret hæredes , fœminei sexus se retenturam , marem reddituram patri.* Alexander , an cum ipso militare vellet , interrogat. Et illa , causata sine custode Regnum reliquisse , petere perseverabat , ne se irritam spei pateretur abire. Acrior ad Venerem fœminæ cupido quàm Regis , ut paucos dies subsisteret , perpulit. Tredecim dies in obsequium desiderii ejus absumpti sunt. Tum illa Regnum suum , Rex Parthienem petiverunt

NOTAS.

Sinus habitus. *Los pliegos del vestido.*

Habitus ejus. *Que no correspondia la disposicion de su cuerpo à lo que de sus hechos decia la fama.*

CAPITULO XI.

*DEGENER ALEJANDRO DEL QUE HABIA SIDO
hasta aqui : dejase llevar de sus pasiones,
y vicios.*

HIC verò palam cupiditates suas solvit; continentiamque, & moderationem, in altissimâ quâque fortunâ eminentia bona in superbiam, ac lasciviam vertit. Patrios mores, disciplinamque Macedonum Regum salubriter temperatam, & civilem habitum, velut leviora magnitudine sua ducens, Persicæ Regiæ par Deorum potentia fastigium æmulabatur. Jacere humi venerabundos pati cœpit; paulatimque servilibus ministeriis tot victores gentium imbuere, & captivis pares facere expetebat. Itaque purpureum diadema distinctum albo, quale Darius habuerat, capiti circumdedit; vestemque Persicam sumpsit, ne omen quidem veritus, quòd à victoris insignibus in devicti transiret habitum. Et ille se quidem Persarum spolia gestare dicebat. Sed cum illis quoque mores induerat, superbiamque habitus animi insolentiâ sequebatur. Literas quoque, quas in Europam mitteret, veteris anuli gemma obsignabat: iis, quas in Asiam scriberet, Darii anulus imprimebatur, ut appareret, unum animum duorum non capere fortunam. Amicos verò, & equites, unâque principes militum, adspernantes quidem, sed recusare non ausos, Persicis ornaverat vestibus. Pellices ccc. & lx. totidem, quot Darii fuerant, Regiam im-

implebant, quas spadonum greges, & ipsi muliebria pati assueti, sequebantur. Hęc luxu, & peregrinis infecta moribus, veteres Philippi milites, rudis natio ad voluptates, palam averfabantur. Totisque castris unus omnium sensus, ac sermo erat: *Plus amissum victoriâ, quàm bellò quæsitum esse. Tum maxime vinci ipsos, dedique alienis moribus, & externis: tantæ moræ pretium, domos quasi in captivo habitu reversuros: pudere jam sui Regem, victis, quàm victoribus similiorum, ex Macedonia Imperatore Darii Satrapem factum.* Ille non ignarus & principes amicorum, & exercitum graviter offendi, gratiam liberalitate, donisque recuperare tentabat. Sed ut opinor, liberis pretium servitutis ingratum est. Igitur, ne in seditionem res verteretur, otium interpellandum erat bello, cujus materia opportunè dabatur.

NOTAS.

Et civilem. *Y el vestido vulgar, que apenas se diferenciaba del de un particular.*

Ne omen. *Sin tener à lo menos por mal agüero el trocar el traje, de que usaba, quando vencedor por el de los Persas, que eran los vencidos.*

Gemma. *Antiguamente tenían los Reies en el mismo anillo, ó Sortija el sello real.*

Unum animumque. *No bastaba uno solo para dos imperios tan dilatados: no bastaba una cabeza para dos coronas tan poderosas, y estendidas.*

Tantæ moræ. *Y que el pago ò fiuto de tanta detencion en Persia seria bolver en traje de cautivos à su Patria.*

Satrapem. *Servo: Esclavo de Dario.*

Ille. *Alejandro.*

CAPITULO XII.

*BA ALEJANDRO EN BUSCA DE BESO, PERDONA
à Satibarzanes: rebelase esse, y le persigue.*

NAmque Bessus, veste regiâ sumptâ, Artaxerxem appellari se jusserat; Scythasque, & cæteros Tanais accolæ contrahebat. Hęc Satibarzanes nuntiabat. Quem receptum in fidem regioni, quam antea obtinuerat, præfecit. Et cùm grave spoliis, apparatuque luxuriæ agmen vix moveretur, suas primùm, deinde totius exercitus sarcinas, exceptis admodùm necessariis, conferri jussit in medium. Planities spatiosa erat, in quam vehicula onusta perduxerant. Expectantibus cunctis, quid deinde esset imperaturus, jumenta jussit abduci, suisque primùm sarcinis face subditâ, ceteras incendi præcipit. Flagrabant exurentibus dominis, quæ ut intacta ex urbibus hostium raperent, sæpè flammæ restinxerant, nullo sanguinis pretium adeunte deslere, cùm regiæ opes idem ignis exureret. Brevis deinde oratio mitigavit dolorem. Habilesque militiæ, & ad omnia parati, lætabantur sarcinarum potius, quàm disciplinæ fecisse jacturam. Igitur Bactrianam regionem petebant. Sed Nicanor Parmenionis filius, subita morte correptus, magno desiderio sui affecerat cunctos. Rex ante omnes mæstus cupiebat quidem subsistere funeri affuturus; sed penuria commeatuum festinare cogebat. Itaque Philotas cum duobus millibus, & DC. relictus, ut jussu fratri persolveret, ipse contendit
ad

ad Bessum. Iter facienti literæ ei afferuntur à finitimis Satraparum. E quibus cognoscit, Bessum quidem hostili animo occurrere cum exercitu, ceterum Satibarzanem, quem Satrapem Ariorum ipse præfecisset, defecisse ab eo. Itaque quamquam Bessio immincebat, tamen ad Satibarzanem opprimendum præverti optimum ratus, levem armaturam, & equestres copias educit: totaque nocte strenuè facto itinere, improvisus hosti supervenit. Cujus cognito adventu, Satibarzanes cum duobus millibus equitum (nec enim plures subito contrahi poterant) Bactra perfugit: ceteri proximos montes occupaverunt.

NOTAS.

Conferri in medium. *Amontonarlas.*

Sanguinis pretium. *Las que habian costado tanta sangre.*

Improvisus. *Sorprendió al enemigo, quando este menos lo pensaba.*

CAPITULO XIII.

PEÑA ALTA, Y DISFORME, Y QUE PARECIA inaccessibile: disposiciones de Alejandro, pone fuego à un bosque: rindense los cercados.

PRærupta rupes erat, quæ spectat Occidentem. Eadem, quæ vergit ad Orientem, legniori submissa fastigio, multis arboribus obsita, perennem habet fontem, ex quo largæ aquæ manant. Circuitus ejus duo & triginta stadia comprehendit. In vertice herbidus campus. In hoc multitudinem
Im-

imbellem considerare iubent. Ipsi, quâ rupes erat, arborum truncos, & saxa obmoliuntur. XIII. millia armata erant. In horum obsidionem Cratero relicto, ipse Satibarzanem sequi festinat: &, quia longius eum abesse cognoverat, ad expugnandos eos, qui edita montium occupaverant, redit. Ac primò repurgari iubet, quidquid ingredi posset. Deinde, ut occurrebant invicem cautes, præruptæque rupes, irritus labor videbatur, obstante naturâ. Ille, ut erat animi semper obluſtantis difficultatibus, cum & progredi arduum, & reverti periculosum esset, vertebat se ad omnes cogitationes, aliud, atque aliud (ut solet, ubi prima quæque damnamus) subjiciente animo. Hæſitanti, quòd ratio non potuit, fortuna consilium subministravit. Vehemens Favonius erat, & multam materiam ceciderat miles, aditum per saxa molitus. Hæc vapore torrida inaruerat. Ergo aggerari alias arbores iubet, & igni dari alimenta. Celeriterque stipitibus cumulatis, fastigium montis æquatum est. Tunc undique ignis injectus cuncta comprehendit. Flammam in ora hostium ventus ferebat: fumus ingens velut quadam nube absconderat cælum. Sonabant incendio sylvæ, atque ea quoque, quæ non incenderat miles, concepto igne, proxima quæque adurebant, Barbari suppliciorum ultimum, si quâ intermoreretur ignis, effugere tentabant. Sed, quâ flamma dederat locum, hostis obstabat. Variâ igitur cæde consumpti sunt. Alii in medios ignes, alii in petras præcipitavere se, quidam manibus hostium se obtulerunt, pauci semiustulati venere in potestatem.

NOTAS.

Quidquid. Hasta donde pudiesen penetrar.

Aditum. Abriendo camino.

Si quâ. Si por alguna parte ò no habia prendido con fuerza el fuego, ò estaba ya para acabarse.

CAPITULO XIV.

BUELVE A JUNTARSE CON CRATERO: APODERASE de Artacana: consiguen perdon los Ciudadanos: nuevas reclutas: llega á los Drangas.

HInc ad Craterum, qui Artacacnam obsidebat, redit. Ille, omnibus preparatis, Regis expectabat adventum, captæ urbis titulo (sicut par erat) cedens. Igitur Alexander turres admoventi jubet. Ipsoque aspectu territi Barbari, è muris supinas manus tendentes, orare cœperunt: *Iram in Satibarzanem defectionis auctorem reservaret, supplicibus semet dedentibus parceret.* Rex, datâ veniâ, non obsidionem modò solvit, sed omnia sua incolis reddidit. Ab hac urbe digressò, supplementum novorum militum occurrit. Zoilus quingentos equites ex Grecia adduxerat, tria millia ex Illyrico Antipater miserat, Thessali equites triginta & centum cum Philippo erant. Ex Lydia sexcenti & duo millia, peregrinus miles advenerat: tercenti equites gentis ejusdem sequebantur.

Hac

Hac manu adjectâ, Drangas pervenit. Bellicosa natio est. Satrapes erat Barzaentes, sceleris in Regem suum particeps Besso. Is suppliciorum, quæ meruerat, metu, profugit in Indiam.

NOTAS.

Capitæ urbis. *Cediendo, y reservando para Alejandro la gloria de haber conquistado la Ciudad.*

Supinas manus. *Levantando las manos al Cielo.*

CAPITULO XV.

DESCUBRESE LA CONJURACION CONTRA ALEJANDRO por Nicomaco, y Cebalino. Dymno se mató à sí mismo con una espada.

JAM nonum diem stativa erant, cum externa vi non tutus modò Rex, sed invictus intestino facinore petebatur. Dymnus modicè apud Regem auctoritatis, & gratiæ, exoleti, cui *Nicomaco* erat nomen, amore flagrabat, obsequio uni sibi dediti corporis victus. Is, quòd ex vultu quoque perspici poterat, similis attonito, remotis arbitris, cum juvene secessit in templum, arcana se, & silenda afferre præfatus. Suspensumque expectatione, per mutuam charitatem, & pignora utriusque animi rogat, ut affirmet jurejurando, quæ commilsisset, silentiò esse tecturum. Et ille ratus, nihil, quod etiam cum perjurio detegendum foret, indicaturum, per præsentes Deos jurat. Tum Dymnus aperit, in tertium diem insidias Regi comparatas, seque ejus

con-

consilii fortibus viris, & illustribus esse participem. Quibus juvenis auditis, se verò fidem in parricidio dedisse constanter annuit, nec ulla religione, ut scelus tegat, posse constringi. Dymnus, & amore, & metu amens, dextram exoleti complexus, & lacrymans orare primum: *Ut particeps consilii, operisque fieret. Si id sustinere non possit, attamen ne proderet se, cujus erga ipsum benevolentiae præter alia hoc quoque haberet fortissimum pignus, quòd caput suum permisisset fidei adhuc inexpertæ.* Adultimum averfari scelus perseverantem, metu mortis terret, ab illo capite conjuratos pulcherrimum facinus inchoaturos. Aliàs deinde effœminatum, & muliebriter timidum, aliàs proditorem amatoris appellans, nunc ingentia promittens, interdumque Regnum quoque, versabat animum tantò facinore procul abhorrentem. Strictum deinde gladium modò illius, modo suo admoventis jugulo, supplex idem, & infestus expressit, ut tandem non solum silentium, sed etiam operam polliceretur. Namque abundè constantis animi, & dignus, qui pudicus esset, nihil ex pristina voluntate mutaverat, sed se, captum Dymni amore, simulabat nihil recusare. Sciscitari deinde pergit: *Cum quibus tantæ rei societatem inisset? Plurimum referre, quales viri tam memorabili operi admoturi manus essent.* Ille & amore, & scelere malè sanus, simul gratias agit, simul gratulatur, quòd fortissimis juvenum non dubitasset se jungere, Demetrio corporis custodi, Peucolao, Nicanori. Adjeit his Aphœbetum, Loceum, Dioxenum, Archepolim, & Amyntam.

Intestino facinore. Con asechanzas domesticas : de los juos.

Arcana. Diciendole antes , que tenia, que comunicarle cosas secretas , y de secreto.

Et pignora. Y por las prendas , que reciprocamente habian rebido de su estrecha correspondencia.

Commisisset. Le fiasse , le comunicase.

Etiam cum perjurio. Aun despues de haberlo jurado.

Cujus erga. A quien entre otras habia dado la prueba mas segura de su amor en haber fido su vida (descubriendole la conjuracion) de un hombre , cuya fidelidad no habia experimentado , y probado aún.

Versabat animum. Procuraba por todos modos reducir su animo mui ageno de maldad tan enorme.

Expressit. Le sacò palabra.

Namque abundè. Porque mui firme en su primera resolucion.

CAPITULO XVI.

DA PARTE NICOMACO A SU HERMANO DE LA conjuracion , y este à Filotas , para que se la comunique al Rei , quien la sabe por Metron , y hace prender à Dmno.

AB hoc sermone dimissus Nicomachus , ad fratrem (Ceballino erat nomen) quæ acceperat , defert. Placet ipsum subsistere in tabernaculo , ne si Regiam intrasset , non assuetus adire Regem , conjurati proditos se esse reticissent. Ipse Ceballinus ante vestibulum Regiæ (neque enim proprius aditus ei patebat) consistit, op-

periens aliquem ex primâ cohorte amicorum , ut
introduceretur ad Regem. Fortè , cæteris dimissis,
unus Philotas Parmenionis filius , incertum quam
ob causam , substiterat in Regia. Huic Ceballinus
ore confuso magnæ perturbationis notas præ se fe-
rens , aperit , quæ ex fratre compererat ; & sine
cunctatione nuntiari Regi jubet. Philotas , lauda-
to eo , protinùs intrat ad Alexandrum : multoque
invicem de aliis rebus consumpto sermone , nihil
eorum , quæ ex Ceballino cognoverat , nuntiat.
Sub vesperam eum prodeuntem in vestibulo Regiæ
excipit juvenis , an mandatum executus foret , re-
quirens. Ille non vacasse sermoni suo Regem cau-
satus ; discessit. Postero die Ceballinus venienti in
Regiam præstò est. Intrantemque admonet pridie
communicatæ cum ipso rei. Ille curæ sibi esse res-
pondit : ac ne tum quidem Regi , quæ audierat ,
aperit. Cæperat Ceballino esse suspectus. Itaque
non ultrà interpellandum ratus , nobili juveni
(*Metron* erat ei nomen) super armamentarium po-
sita , quod scelus pararetur , indicat. Ille , Ceballi-
no in armamentario abscondito , protinùs Regi
corpus fortè curanti , quid ei index detulisset , osten-
dit. Rex , ad comprehendendum Dymnum missis
satellitibus , armamentarium intrat. Ibi Ceballinus
gaudio elatus : *Habeo te* , inquit , *incolumem ex im-*
piorum manibus ereptum. Percontatus deinde Ale-
xander , quæ noscenda erant , ordine cuncta cog-
noscit. Rursusque institit quærere , quotus dies es-
set , ex quo Nicomachus ad eum detulisset indi-
cium. Atque illo fatente , jam tertium esse ; existi-
mans haud incorruptâ fide tantò post deferre , quæ

audierat , vinciri eum iussit. Ille clamitare coepit , eodem temporis momento , quo audisset , ad Philotam decurrisse: ab eo percontaretur. Rex item quærens , an Philotam adisset , an institisset ei , ut perveniret ad se , perseverante eo affirmare , quæ dixerat , manus ad coelum tendens , manantibus lacrymis , hanc sibi à charissimo quondam amicorum relatam gratiam querebatur.

NOTAS.

Placet ipsum. *Cebalino tuvo por conveniente , que Nicomacho.*

Excipit. *Le sale al encuentro.*

Corpus curanti. *Que se estaba bañando.*

Haud incorrupta: *Que habia habido algun dolo: que no habia sido sincera su fidelidad en diferir por tanto tiempo.*

Ab eo percontaretur. *Preguntaranselo à Filotas.*

Institisset ei. *Si habia persistido , y buuelto à decirle à Filotas.*

Tendens. *Levantando Alejandro.*

CAPITULO XVII.

HIERESE DE MUERTE DIMNO , Y ESPIRA
delante de Alejandro: descargos de Filotas à lo
que le acusaban: dase por satisfecho , ò di-
simula Alejandro.

INter hæc Dymnus , haud ignarus , quam ob causam accerleretur à Rege , gladio , quo fortè erat cinctus , graviter se vulnerat : occursumque satellitum inhibitus , perfertur in Regiam. Quem intuens Rex : *Quod , inquit , in te , Dymne , tantum*

cogitavi nefas, ut tibi Macedonum Regno dignior Philotas me quoque ipso videretur? Illum jam defecerat vox. Itaque edito gemitu, vultuque à conspectu Regis averso, subinde collapsus extinguitur. Rex, Philota venire in Regiam iulso: Ceballinus, inquit, ultimum supplicium meritus esset, si in caput meum preparatas insidias biduo texisset, hujus criminis rerum Philotam substituit, ad quem protinus indicium detulisse se affirmat. Quo proprio gradu amicitie me contingis, hoc majus est dissimulationis tue facinus. Et ego Ceballino magis, quam Philotæ id convenire fateor. Faventem habes judicem, si, quod admitti non oportuit, saltem negari potest. Ad hæc Philotas, haud sanè trepidus, si animus vultu æstimaretur, Ceballinum quidem scorti sermonem ad se detulisse, sed ipsum tam levi auctori nihil credidisse, respondit; veritum, ne jurgium inter amatorem, & exolatum non sine risu aliorum detulisset: cum Dymnus interemerit seipsum, qualiacumque erant, non fuisse recitanda. Complexusque Regem, orare cœpit, ut præteritam vitam potius, quam culpam, silentii tamen, non facti ullius, intueretur. Haud facile dixerim, crediderit ne ei Rex, an altius iram suppresserit. Dexteram reconciliatæ gratiæ pignus obtulit, & contemptum magis, quam celatum indicium esse, videri sibi dixit.

NOTAS

Hujus criminis. Echa la culpa à Filotas, à quien, afirma, dio parte inmediatamente.

Quò proprio. Tanto maior es tu culpa, en haberme llamado la traicion, quãto mas amigo, y confidente mio eres.

Si animus. Si se ha de colegir lo que pasaba por su in-

terior, por su semblante nada mudado.

Cum Dymnus. Pero que habiendose quitado la vida Dymno, no eran para calladas aquellas cosas, fuesen las que fuesen.

CAPITULO. XVIII.

LLAMA ALEJANDRO A CONSEJO A SUS MAS
confidentes: condenan estos de comun acuerdo
á Filotas.

ADvocato tamen consilio amicorum, cui tum Philotas adhibitus non est, Nicomachum introduci iubet. Is eadem, quæ detulerat ad Regem, ordine exposuit. Erat Craterus Regi charus in paucis, & eò Philotæ ob æmulationem dignitatis adversus. Neque ignorabat, sæpe Alexandri auribus nimîa jactatione virtutis, atque operæ gravem fuisse, & ob ea non quidem sceleris, sed contumaciæ tamen suspectum. Non aliam premendi inimici occasionem aptiorem futuram ratus, odio suo pietatis præferens speciem: Utinam, inquit, in principio quoque hujus rei nobiscum deliberasses. Suavissimum, si Philotæ velles ignoscere, paterere potius ignorare eum, quantum deberet tibi, quàm usque ad mortis metum adductum cogeres potius de periculo suo, quàm de tuo cogitare beneficio. Ille enim semper insidiari tibi poterit: tu non semper Philotæ poteris ignoscere. Nec est, quòd existimes, eum, qui tantum facinus ausus est, veniâ posse mutari. Scit eos, qui misericordiam consumpserunt, amplius sperare non posse. At ego, etiam si ipse vel pœnitentiâ, vel beneficio tuo victus quiescere

volet, patrem ejus Parmenionem, tanti Ducem exercitus, & inveteratâ apud milites tuos auctoritate, haud multum infra magnitudinis tue fastigium positum, scio non equo animo salutem filii sui debiturum tibi. Quaedam beneficia odimus. Meruisse mortem, confiteri pudet. Superest, ut malit videri injuriam accepisse, quam vitam. Proinde scio, tibi cum illis de salute esse pugnandum. Satis hostium superest, ad quos persequendos ituri sumus. Latus à domesticis hostibus muni. Hos si sub novos, nihil metus ab externo. Hæc Craterus, Nec cæteri dubitabant, Quin conjurationis indicium suppressurus non fuisset, nisi auctor, aut particeps. Quem enim pium, & bonæ mentis, non amicum modo, sed ex ultimâ plebe, auditis, quæ ad eum delata erant, non protinus ad Regem fuisse cursurum? Nec Ceballini quidem exemplo, qui ex fratre comperita ipsi nuntiasset. Parmenionis filium, Præfectum equitatus, omnium arcanorum Regis arbitrum? Simulasse etiam non vacasse sermoni suo Regem, ne index alium internuntium quæreretur. Nicomachum religione quoque Deum adstrictum, conscientiam suam exonerare properasse. Philotam, consumpto per ludum, jocumque pene toto die, gravatum esse, pauca verba ad caput Regis pertinentia, tam longo, & forsitan supervacuo inferere sermoni. At enim non credidisset talia deferentibus pueris. Cur igitur extraxisset biduum, tamquam indicio haberet fidem? Dimittendum fuisse Ceballinum, si dilationem ejus damnabat. In suo quemque periculo magnam animum habere: cum de salute Regis timeretur, credulos esse debere: vana quoque deferentes admittere. Omnes igitur quæstionem de eo, ut participes sceleris indicare cogereetur, habendam esse

decernunt. Rex admonitos, ut consilium silentio premerent, dimittit. NOTAS.

Et eo. Y por tanto, è por lo mismo contrario, emulo, y enemigo.

Non aliam. Pensando Cratero, que no habria ocasion mejor, para perder à su enemigo Filotas.

Qui misericordiam. Los que por la enormidad de sus delitos han agotado la fuente de la compasion: se hicieron indignos del perdon.

Paterere potiùs. Quisieses mas, que no supiese Filotas lo mucho, que te debia (callando el Rei lo que contra Filotas se sospechaba); que despues de haberle puesto en peligro de muerte, hicieses con esto mismo, pensase mas Filotas en el riesgo, en que se vio de perder la vida, que en el favor, que le hiciste en perdonarsela.

Etiam si ipse. Y aunque Filotas, è arrepentido, è agradecido no quiera hacerle alguna traicion.

Haud multum. De casi igual grandeza à la tuia.

Non æquo. Por el delito, que se acumulaba à su hijo.

Arbitrum. Suple accurrisse. Ni fue para dar parte à imitacion de Cebalino, un hijo de Parmenion, Prefecto de la caballeria.

At enim. Pero dirá que.

Questionem de eo. Que fuese puesto Filotas à question de tormento.

CAPITULO XIX.

DISIMULA ALEJANDRO, LO QUE HABIA premeditado: disposiciones para la prision de Filotas: prendenle, y llevanle cubierto à palacio.

PRonuntiari deinde iter in posterum diem jubet, ne quâ novi initi consilii daretur nota. Invitatus

tus est etiam Philotas ad ultimas ipsius epulas. Et non cœnare modò, sed etiam familiariter colloqui cum eo, quem damnaverat, sustinuit. Secunda deinde vigilia, luminibus extinctis, cum paucis in Regiam coeunt Hephæstion, & Craterus, & Cœnus, & Erigyus. Hi ex amicis. Ex armigeris autem, Perdiccas, & Leonatus. Per hos imperatum, ut, qui ad Prætorium excubabant, armati vigilarent. Jam ad omnes aditus dispositi equites, itinera quoque obsidere jussi, ne quis ad Parmenionem, qui tum Mediæ, magnisque copiis præerat, occultus evaderet. Attarras autem cum trecentis armatis intraverat Regiam. Huic decem satellites traduntur: quorum singulos deni armigeri sequebantur. Ii ad alios conjuratos comprehendendos distributi sunt. Attarras cum trecentis ad Philotam missus, clausum aditum domus moliebatur, quinquaginta juvenum promptissimis stipatus. Nam cæteros cingere undique domum jusserat, ne occulto aditu Philotas posset elabi. Illum sive securitate animi, sive fatigatione resolutum, somnus oppresserat. Quem Attarras torpentem adhuc occupat. Tandem ei, sopore discusso, cum injicerentur catenæ: *Vincit, inquit, bonitatem tuam, Rex, inimicorum meorum acerbitas.* Nec plura locutum, capite velato, in Regiam abducunt.

NOTAS.

Sustinuit. *Tubo valor, y aliento.*

Moliebatur. *Derribaba: echaba por tierra: rompía.*

Resolutum. *Rendido.*

R 4

CA.

CAPITULO XX.

*JUNTANSE ARMADOS DE ORDEN DE ALEJAN-
dro todos sus soldados : varios razonamientos
del Rei.*

Postero die Rex edixit , ut omnes armati con-
venirent. Sex millia ferè militum venerant:
præterea turba lixarum , colonumque imple-
verant Regiam. Philotam armigeri agmine suo te-
gebant , ne ante conspici posset à vulgo , quàm
Rex allocutus milites esset. De capitalibus rebus,
vetusto Macedonum modo. inquirebat exercitus , in
pa e erat vulgi : nihil potestas Regum valebat, ni-
si prius valuisset auctoritas. Igitur primùm Dym-
ni cadaver infertur. plerisque, quid patrasset , quo
ve casu extinctus esset , ignaris. Rex deinde in
concionem procedit , vultu præferens dolorem ani-
mi. Amicorum quoque mœstitia expectationem
haud parvam fecerat. Diu demisso in terram vul-
tu , attonito , stupentique similis stetit. Tandem
recepto animo : *Penè , inquit , milites , paucorum
hominum scelere vobis ereptus sum. Deum providentiâ,
& misericordiâ vivo. Conspectusque vester venerabilis
coegit , ut vehementiùs parricidis irascerer : quoniam
supremus , imò unus vitæ meæ fructus est , tot fortissi-
mis viris de me optimè meritis referre adhuc gratiam
posse. Interrupit orationem militum gemitus ; ob-
ortæque sunt omnibus lacrymæ. Tum Rex. Quan-
to , inquit , majorem in animis vestris motum excita-
bo , cùm tanti sceleris auctores ostendero , quorum men-
tionem adhuc reformido, & tamquam salvi esse possint,*
no-

nominibus abstineo? Sed vincenda est memoria pristinae charitatis, & conjuratio impiorum civium delenda. Quomodo autem tantum nefas fileam? Parmenio illa etate, tot meis, tot parentis mei meritis devinctus, omnium nobis amicorum vetustissimus, ducem tanto sceleri se præbuit. Minister ejus Philotas Peucolaum, & Demetrium, & hunc Dymnum, cujus corpus aspicitis, ceterosque ejusdem amentiae in caput meum subornavit. Fremitus undique iudignantium, querentiumque totâ concione obstrepebat, qualis solet esse multitudinis, & maximè militaris, ubi aut studio agitur, aut irâ. Nicomachus deinde, Metron, & Ceballinus producti, quæ quisque detulerat, exponunt. Nullius eorum indicio Philotas particeps sceleris destinabatur. Itaque indignatione pressâ, vox indicum silentio excepta est.

NOTAS.

Inquirebat. Entendia, y conocia de los delitos.

Auctoritas. La aprobacion, y voto ya del pueblo, ya de los Soldados.

Nominibus. Callo sus nombres.

Ducem. Cabeza, y autor.

CAPITULO XXI.

NUEVO RAZONAMIENTO DE ALEXANDRO CONTRA Filotas, y Parmenion su Padre.

TUM Rex: Qualis, inquit, ergo animi vobis videtur, qui bujus rei delatum indicium idipsum suppressit? quod non fuisse vanum, Dymni exitus declar-

clarat. Incertam rem deferens, tormenta non timuit Ceballinus. Metron ne momentum quidem temporis distulit exonerare se, quin eò, ubi lavabar, irrumperet. Philotas solus nihil timuit, nihil credidit. O magni animi virum! Iste Regis periculo cum moneretur, vultum non mutaret? indicem tantæ rei sollicitus non audiret? Subest nimirum silentio facinus, & avida spes Regni præcipitem animum ad ultimum nefas impulit. Pater Mediæ præest, ipse apud multos copiarum Duces meis præpotens viribus, majora, quàm capit, sperat. Orbitas quoque mea, quòd sine liberis sum, spernitur. Sed errat Philotas. In vobis liberos, parentes, consanguineos habeo: vobis salvus, orbus esse non possum. Epistolam deinde Parmenionis interceptam, quam ad filios Nicanorem, & Philotam scripserat, recitat, haud sanè indicium gravioris consilii præferentem. Namque summa ejus hæc erat. Primum vestri curam agite, deinde vestrorum. Sic enim, quæ destinavimus, efficiemus. Adjecitque Rex: Sic esse scriptam, ut, sive ad filios pervenisset, à consciis posset intelligi; sive intercepta esset, falleret ignaros. At enim Dymnus, cum cæteros participes sceleris indicaret, Philotam non nominavit. Hoc quidem illius non innocentie, sed potentie indicium est, quòd sic ab iis timetur etiam, à quibus prodi potest, ut cum de se fatsantur, illum tamen celent. Ceterum Philotam ipsius indicat vita. Hic Amyntæ, qui mihi consobrinus fuit, & in Macedonia capiti meo impias comparavit insidias, socium se, & conscium adjunxit. Hic Attalo, quo graviozem inimicum non habui, sororem suam in matrimonium dedit. Hic, cum scripisssem ei pro jure tam familiaris usus, atque amicitie, qualis fors edita esset Jovis Ammonis ora-

oraculo ; sustinuit rescribere mihi , se quidem gratulari , quòd in numerum Deorum receptus essem , cateràm misereri eorum , quibus vivendum esset sub eo , qui modum hominis excedebat. Hac sunt etiam animi pridem alienati à me , & invidentis gloria meae indicia. Quæ equidem , milites , quandiu licuit , in animo meo pressi. Videbar enim mihi partem viscerum meorum abrumpere , si in quos tam magna contuleram , viliores mihi facerem. Sed jam non verba puniendæ sunt. Linguae temeritas pervenit ad gladios : hos (si mihi creditis) Philotas in me acuit. Si ipsum dimisero , quo me conferam , milites ? cui caput meum credam ? Equitatu , optimæ exercitus parti , principibus nobilissimæ juventutis , unum præfeci : salutem , spem , victoriam meam fidei ejus , tutelaque commisi. Patrem in idem fastigium , in quo me ipsi posuistis , admovei. Mediam , quâ nulla opulentior regio , est tot civium , sociorumque millia , imperio ejus , ditionique subjeci. Unde præsidium petieram , periculum existit. Quàm feliciter in acie occidissem , potiùs hostis præda , quàm civis victima ? Nunc servatus ex periculis , quæ sola timui , in hæc incidi , quæ timere non debui. Soletis identidem à me , milites , petere , ut saluti meæ parcam. Ipsi mihi præstare potestis , quòd suadetis , ut faciam. Ad vestras manus , ad vestra arma confugio. Invitis vobis , salvus esse nolo : volentibus , non possum , nisi vindicor.

NOTAS.

Tormenta. A los que se expuso , y como falso Acusador hubiera padecido , à no haverse descubierto la conjuracion.

Subest. Ay ciertamente culpa en haber callado.

Gra.

Gravioris consilii. Desta conjuration.

Quòd sic. El que le temen tanto los que pudieran descubrirlo, que aun manifestandose à sí mismos no osan hacerlo así con Filotas. Pero bien dá à conocerle su vida, y proceder el ...

Pro jure. Con la confianza de amigo: à lei de amigo. Videbar enim. Era cosa, que me partia el alma, à vér de abatir, y ofender à aquellos, à quienes habia favorecido tanto.

Unum. A solo Filotas.

CAPITULO XXII.

MUEVESE A COMPASION EL EXERCITO A vista de Filotas: indignanse contra este Aminias, y Genq: salto de espiritu, apenas habla Filotas: retirase el Rei de la junta.

TUM Philotam, relegatis post tergum manibus, obsoleto amiculo velatum, jussit induci. Facile apparebat, motos esse tam miserabili habitu, non sine invidia paulò ante conspecti. Ducem equitatus pridie viderant, sciebant Regis interfuisse convivio: repente non reum modò, sed etiam damnatum, imò vinctum intuebantur. Subibat animos Parmenionis quoque tanti Ducis, tam clari civis fortuna, qui modò duobus filiis Hectore, & Nicanore orbatus, cum eo, quem reliquam calamitas fecerat, absens diceret causam. Itaque Amyntas Regis Prætor, inclinatum ad misericordiam concionem, rursus asperâ in Philotam
ora-

oratione commovit: *Proditos eos esse Barbaris, neminem ad conjugem suam, neminem in patriam, & ad parentes fuisse rediturum, velut truncum corpus, dempto capite, sine spiritu, sine nomine, in alienâ terrâ ludibrium hostis futuros.* Haudquaquam pro spe ipsius Amyntæ oratio grata Regi fuit, quòd conjugum, quòd patriæ admonitos, pigriores ad cætera munia exequenda fecisset. Tunc Cœnus, quamquam Philotæ sororem matrimonio secum conjunxerat, tamen acrius, quàm quisquam, in Philotam invecus est, parricidam esse Regis, patriæ, exercitus clamitans. Saxumque, quod fortè ante pedes jacebat, arripuit, emissurus in eum; ut plerique credidere, tormentis subtrahere cupiens. Sed Rex manum ejus inhibuit, dicendæ prius causæ debere fieri potestatem, nec aliter judicari passurum se affirmans. Tum dicere rursus permissus Philotas, sive conscientiam sceleris, sive periculi magnitudine amens, & attonitus, non attollere oculos, non hiscere audebat. Lacrymis deinde manantibus, linquente animo, in eum, à quo tenebatur, incubuit. Absterfisque amiculo ejus oculis, paulatim recipiens spiritum, ac vocem, dicturus videbatur. Jamque Rex intuens eum: *Macedones, inquit, de te judicaturi sunt: quero, an patrio sermone sis apud eos usus?* Tum Philotas: *Præter Macedonas, inquit, plerique absunt, quos facilius, quæ dicam, percepturos arbitror, si eadem linguâ fuero usus, quâ tu egisti, non ob aliud, credo, quàm ut oratio tua intelligi posset à pluribus.* Tunc Rex: *Ecquid? videtis odio etiam sermonis patrii Philotam teneri? solus quippe fastidit eo dicere.* Sed di-

cat sane, utcumque cordi est, dum memineritis, æquè illum à nostro more, atque sermone abhorrere. Atque ita concione excessit.

NOTAS.

Imò vinctum. Aun era mas poner prisiones à un hombre, como Filotas, que absolutamente condenarle. Fuera de que suelto el reo defendia su causa, y se le ponian prisiones despues de condenado.

Reliquum. Sobrevivia à tanta calamidad.

Pro ipe. Como lo esperaba, y pensaba Amintàs.

Solus quippe. Porque el solo es el que se desdena de hablar en nuestra lengua.

CAPITULO XXIII.

RESPUESTA DE FILOTAS, EN LA QUAL NIEGA las acusaciones, que se le hacen, y buelve por sí eficazissimamente.

TUM Philotas: Verba, inquit, innocenti reperire facile est, modum verborum misero tenere difficile. Itaque inter optimam conscientiam, & iniquissimam fortunam destitutus, ignoro, quomodò & animo meo, & tempori paream. Absèst quidem optimus causæ meæ iudex: qui cur me ipse audire noluerit, non meherculè excogito, cum illi utrimque, cognitâ causâ, tam damnare me liceat, quâ absolvere. Non cognitâ verò, liberari ab absente non possum, qui à præsentè damnatus sum. Sed quamquam vincti homines non supervacua solùm, sed etiam inuisa defensio est, quæ iudicem non docere, videtur, sed arguere; tamen,

utcumque licet dicere, memet ipse non deferam, nec committam, ut damnatus etiam meâ sententiâ videar. Equidem, cuius criminis reus sim, non video. Inter conjuratos nemo ne nominat. De me Nicomachus nihil dixit. Ceballinus plus, quàm audierat, scire non potuit. Atqui conjurationis caput me fuisse credit Rex. Potuit ergo Dymnus eum præterire, quem sequebatur? præsertim cum quærenti socios vel falsò fuerim nominandus; quò facilius, qui tentabatur, posset impelli. Non enim detecto facinore nomen meum præterit, ut posset videri socio pepercisse, sed Nichomacho, quem taciturnum arcana de semetipso credebat, confessus, aliis nominatis, me unum subtrahēbat. Quaeso, comilitones, si Ceballinus me non adisset, nihil me de conjuratis scire voluisset; num hodie dicerem causam nullo me nominante? Dymnus sanè & vivat adhuc, & velit mihi parcere: quid cæteri, qui de se confitebuntur? me videlicet subtrahent? Maligna calamitas, & verè noxia, cum quis suo supplicio acquiescit, pro alio cruciatus. Tot conscii ne in equuleum quidem impositi verum fatebuntur? Atqui nemo parcat morituro, nec cuiquam moriturus, ut opinor. Ad verum crimen, & ad unum revertendum mihi est. Cur rem delatam ad te tacuisti? cur tam securus audisti? Hoc quaecumque est, confesso mihi, ubicumque es, Alexander, remisisti. Dexteram tuam amplexus, reconciliati pignus animi, convivio quoque interfui. Si credidisti mihi, absolutus sum; si pepercisti, dimissus. Vel iudicium tuum serva. Quid hâc proximâ nocte, quâ digressus sum à mensa tua, feci? quod novum facinus delatum ad te mutavit animum tuum? Gravi sopore acquiescebam, cum me malis indormientem meis, inimici vinciendo exci-

tarunt. Unde & parricidæ, & proditori tam alti quies somni? Scelerati conscientia obstrepente condormire non possunt: agitant eos furia, non consummato modo, sed & cogitato parricidio. At mihi securitatem primum innocentia mea, deinde dextera tua obtulerat. Non timui, ne plus alienæ crudelitati apud te liceret, quam clementiæ tuæ. Sed, ne te mihi credidisse poeniteat, res ad me deferrebatur à puero, qui non testem, non pignus indicii exhibere poterat, impleturus omnes metu, si coepisset audiri. Amatoris, & scorti jurgio interponi aures meas credidi infelix; & fidem ejus suspectam habui, quod non ipse defferret, sed fratrem potius subornaret. Timui, ne negaret mandasse se Ceballino, & ego viderer multis amicorum Regis fuisse periculi causa. Sic quoque cum læserim neminem, inveni, qui mallet perire me, quam incolumem esse. Quid inimicitarum creditis excepturum me fuisse, si insontes laceissem? At enim Dymnus se occidit. Num igitur facturum hoc divinare potui? Minime. Ita quod solum indicio fidem fecit, id me, cum à Cebellino interpellatus sum; movere non potuit. At herculè, si conscius Dymno tanti sceleris fuisssem, biduo illo proditos esse nos, dissimulare non debui. Cebellinus ipse tolli de medio nullo negotio potuit. Denique post delatum indicium, quid opperiturus eram? cubiculum Regis solus intravi, ferro quidem cinctus. Cur distuli facinus? An sine Dymno non sum ausus? Ille igitur princeps conjurationis fuit. Sub illius umbrâ Philotas latebam, qui Regnum Macedonum affecto. Ecquis è vobis corruptus est donis? Quem ducem, quem præfectum impensius colui? Mihi quidem objicitur, quod societatem patrii sermonis asperner, quod Macedonum mores fastidiam. Sic ego Imperio, quod

de-

dedignor, immineo? Jam pridem natus ille sermo commercio aliarum gentium exolevit: tam victoribus, quam victis peregrina lingua discenda est. Non mehercule ista me magis ledunt, quam quod Amyntas Perdicce filius insidiatus est Regi. Cum quo quod amicitia fuerit mihi, non recuso defendere, si fratrem Regis non oportuit diligi à nobis. Sin autem in illo fortune gradu positum etiam venerari necesse erat, utrum quaeso, quod non divinavi, reus sum? An impiorum amicis insontibus quoque moriendum est? Quod si aequum est, cur tandiu vivo? si injustum, cur nunc demum occidor? At enim scripsi: Misereri me eorum, quibus vivendum esset sub eo, qui se Jovis filium crederet. Fides amicitiae, veri consilii periculosa libertas, vos me decepistis: vos, quae sentiebam, ne reticerem, impulsistis. Scripsisse me hoc fateor Regi. Non de Rege. Non enim faciebam invidiam, sed pro eo timebam. Dignior mihi Alexander videbatur, qui Jovis stirpem tacitus agnosceret, quam qui praedicatione jactaret. Sed quoniam Oraculi fides certa est, sit Deus causae meae testis. Retinete me in vinculis, dum consulitur Hammon in arcanum, & occultum scelus. Interim qui Regem nostrum dignatus est filium, neminem eorum, qui stirpi suae insidiati sunt, latere patietur. Si certiora Oraculis creditis esse tormenta, ne hanc quidem exhibenda veritatis fidem deprecor. Solent rei capitis adhibere vobis parentes. Duos fratres ego nuper amisi; patrem nec ostendere possum, nec invocare audeo, cum & in se tanti criminis reus sit. Parum est enim tot modo liberorum parentem, in unico filio acquiescentem, eo quodque orbari, ni ipse in rogum meum imponitur. Ergo, charissime pater, & propter me morieris, & mecum?

Ego tibi vitam adimo, ego senectutem tuam extingo. Quid enim me procreabas infelicem adversantibus Diis? An, ut hos ex me fructus perciperes, qui te manent? Nescio, adolescentia mea miserior sit, an senectus tua. Ego in ipso robore ætatis eripior: tibi carnifex spiritum adimet, quem, si fortuna expectare voluisset, natura repositabat. Admonuit me patris mei mentio, quam timide, & cunctanter, quæ Ceballinus detulerat ad me indicare debuerim. Parmenio enim, cum audisset venenum à Philippo medico Regi parari, detertere eum voluit epistola scripta, quò minus medicamentum biberes, quod medicus dare constituerat. Nam creditum est patri meo? num ullam auctoritatem ejus litteræ habuerunt? Ego ipse, quoties, quæ audieram, detuli, cum ludibrio credulitatis repulsus sum. Si, & cum indicamus, inuisi, & cum tacemus, suspecti sumus; quid facere nos oportet? Cumque unus è circumstantium turba exclamasset: Benemeritis non insidiari: Philotas: Rectè, inquit, quisquis es; dicis. Itaque, si insidiatus sum, pœnam non deprecor. Et finem facio dicendi, quoniam ultima verba gravia sunt auribus vestris. Abducitur deinde ab iis, qui custodiebant eum.

NOTAS.

Vincti. De uno que ya está atado como reo, que llevan à ajusticiar.

Mea sententia. Por el testimonio de mi conciencia.

Atqui. Y con todo esso.

Quò faciliùs. Para poder Dinno reducir con menos dificultad à Nicomaco, al que procuraba por todos los modos hacer de su parte.

Dym-

Dymnus sanè. Demos caso , que aun ahora viva
Dimno.

Acquiescit. Se consuela, con que otros padexcan tambien.
Et ad unum. Y al unico.

Vel judicium. A lo menos mantente sin revocar tu
sentencia.

Malis indormientem. Dormido entre tanto peligro , y
para mi mal.

Furię. Los remordimientos de su conciencia , temores,
y sustos.

Amatoris. Creia , que era una disenson , y riña entre
Dimno , y Nicomaco.

Sed Fratrem. Sino que le pareció mejor ganar à su
bermano , para valerse dél en esto.

Quod solum. Lo que solo verificó los indicios. Es à sa-
ber, la muerte de Dimno.

Si. No reuso la pena , que merezco , si es delito el amara
Non de Rege. No à otros ácerca de Alejandro.

Non enim. Porque no era mi intencion hacerle odioso.

Ne hanc. Ni reuso este medio : y modo de averiguar la
verdad.

Adhibere vobis. Poner por intercesores à sus Padres,
y parientes.

Si fortuna. Con poca espera , que diera tu triste for-
tuna , la misma naturaleza vendria mui presto à
cobrar de ti esta deuda. Parmenion era de edad mui
abanzada.

CAPITULO XXIV.

*HABLA BELON CONTRA FILOTAS, RENOVANDO
especies odiosas, que encienden la Junta
contra Filotas.*

ERat inter Duces manu strenuus Belon quidam, pacis artium, & civilis habitus rudis, vetus miles, ab humili ordine ad eum gradum in quo tunc erat, promotus; qui, tacentibus cæteris, stolidi audacia ferox, admonere eos cœpit: Quoties suis quisque diversoriis, quæ occupassent, disturbatus esset, ut purgamenta servorum Philota reciperentur eo, unde commilitones expulisset. Auro, argentoque vehicula ejus onusta totis vicis stetisse. Ac ne in vicinia quidem diversorii quemquam commilitonum receptum esse, sed per dispositos, quos ad somnum habebat, omnes procul relegatos, ne fremitu ullo murmurantium inter se silentio veriùs, quàm somno excitaretur. Ludibrio ei fuisse rusticos homines, Phrygasque, & Paphlagonas appellatos, qui non erubesceret Macedo natus, homines lingue sue per interpretem audire. Cur Hammonem consuli vellet? Eundem Jovis arguisse mendacium Alexandrum filium agnoscens, scilicet veritum, ne invidiosum esset, quod Dii offerrent. Cùm insidiaretur capiti Regis, & amici, non consuluisse eum Jovem. Nunc ad Oraculum mittere, dum pater ejus sollicitetur, qui præsit in Media, & pecunia, cujus custodia commissa sit, perditos homines ad societatem sceleris impellat. Isos missuros ad Oraculum, non qui Jovem interrogent, quod ex
Re-

Rege convenerint, sed qui gratias agant, qui vota pro incolumitate Regis optime persolvant. Tum verò universa concio accensa est, & à corporis custodibus initium factum, clamantibus, discerpendum esse parricidam manibus eorum. Id quidem Philotas, qui graviora supplicia metueret, haud sanè iniquo animo audiebat.

NOTAS.

Ab humili ordine. De soldado raso.

Ut purgamenta. Los siervos mas viles, y despreciados.

Ad somnum. Para que no le despierten con el ruido, y bulla.

Ne foemina. Para que aquel hombre afeminado no &c.

Phrygasque. Eran de poco ingenio, y de genio tosco, y servil, como los Pastagones, tardos de lengua, balbucientes, y de pronunciacion aspera.

CAPITULO XXV.

FILOTAS A QUESTION DE TORMENTO: CONFESSA ser reo, y à otros: muere apedreado.

REX in concionem reversus, sive ut in custodia quoque torqueretur, sive ut diligentius cuncta cognosceret, concilium in posterum diem distulit. Quamquam in vesperam inclinabat dies, tamen amicos convocari jubet. Et ceteris quidem placebat, Macedonum more obrui saxi! Hephæstion autem, & Craterus, & Coenus tormentis ve-

ritatem exprimendam esse dixerunt. Et illi quoque, qui aliud ssaaserant, in horum sententiam transeunt. Concilio ergo dimisso, Hephæstion cum Cratero, & Coeno ad quæstionem de Philota habendam conflurgunt. Rex Cratero accersito, & sermone habito, cujus summa non edita est, in intimam diversorii partem secessit, & remotis arbitris, in multam noctem quæstionis expectavit eventum. Tortores in conspectu Philotæ omnia crudelitatis tormenta proponunt. Et ille ultrò: *Quid cessatis*, inquit, *Regis inimicum, interfectorem, consistentem occidere? Quid quæstione opus est? Cogitavi, volui.* Craterus exigere, ut quæ confiteretur, in tormentis quoque diceret. Dum corripitur, dum obligantur oculi, dum vestis exuitur gentium jura, Deos patrios nequicquam apud surdas aures invocabat. Per ultimos deinde cruciatus, utpote damnatus, & inimicis in gratiam Regis torquentibus, laceratur. Ac primò quamquam hinc ignis, illinc verbera jam non ad quæstionem, sed ad pœnam ingerebantur, non vocem modò, sed etiam gemitus habuit in potestate. Sed postquàm intumescens corpus ulceribus, flagellorum ictus nudis ossibus incussos ferre non poterat; si tormentis adhibitori modum essent, dicturum se, quæ scire expeterent, pollicetur. Sed finem quæstioni fore, jurare eos per Alexandri salutem volebat, removerique tortores. Et utroque impetrato, Cratero inquit: *Dic, quid me velis dicere.* Illo indignante, ludificari eum, rursusque revocante tortores, tempus petere cœpit, dum reciperet spiritum, cuncta, quæ sciret, indicaturus. Interim equites, nobilissimus quisque, & ii maximè, qui

Par-

Parmenionem propinqua cognatione contingebat, posteaquàm Philotam torqueri fama vulgaverat, legem Macedonum veriti, qua cautum erat, ut propinqui eorum, qui Regi insidiati erant, cum ipsis necarentur, alii se interficiunt, alii in devios montes, vastasque solitudines fugiunt, ingenti per tota castra terrore diffuso, donec Rex tumultu cognito, legem se supplicii conjunctis fontium remittere edixit. Philotas verò ne, an mendacio liberare se à cruciatu voluerit, anceps conjectura est; quoniam & vera confessis, & falsa dicentibus, idem doloris finis ostenditur. Ceterum, *Pater*, inquit, *meus Hegelochus quàm familiariter usus sit, non ignoratis. Illum dico Hegelochum, qui in acie cecidit. Ille omnium malorum nobis causa fuit. Nam, cum primùm Jovis filium se salutare jussit Rex, id indignè ferens ille: Hunc igitur Regem agnoscimus, inquit, qui Philippum dedignatur patrem? Actum est de nobis, si ista perpeti possimus. Non homines solùm, sed etiam Deos despicit, qui postulat Deus credi. Amisimus Alexandrum, amisimus Regem, incidimus in superbiam, nec Diis, quibus se exaequat, nec hominibus, quibus se eximit, tolerabilem. Nostrone sanguine Deum fecimus, qui nos fastidiat? Qui gravetur mortalium adire concilium? Credite mihi, & nos, si viri sumus, à Diis adoptabimur. Quis proavum ejus Alexandrum, quis deinde Archelaum, quis Perdiccam occisos ultus est? Hic quidem intersectoribus patris ignovit. Hac Hegelochus dixit super coenam. Et postero die prima luce à patre arcesor. Tristis erat, & me incertum videbat. Audieramus enim, quae solitudinem incuterent. Itaque, ut experiremur, utrùmne vino gra-*

varus effudisset illa, an altiore concepta consilio, ac-
cersiri eum placuit, ac venire, eodemque sermone ul-
tro repetito, adjecit, se, siue auderemus duces esse,
proximas a nobis partes vindicaturum, siue deesset
animus, consilium silentio esse tecturum. Parmenioni,
vivo adhuc Dario, intempestiva res videbatur. Non
enim sibi, sed hosti esse occisuros Alexandrum. Dario
vero sublato, premium Regis occisi Asiam, & totum
Orientem interfectioribus esse cessurum. Approbatoque
consilio, in hac fides data est, & accepta. Quod ad
Dynnum pertinet, nihil scio. Et hæc confessus, intelligo,
non prodesse mihi, quod prorsus sceleris expers sum.
Illi rursus tormentis admotis, cum ipsi quoque haf-
tis os, oculosque ejus everberarent, ut hoc quo-
que crimen confiteretur, expressere. Exigentibus
deinde, ut ordinem cogitati sceleris exponeret,
cum diu Bactra retentura Regem viderentur, ti-
muisse respondit, ne pater LXX. natus annos tanti
exercitus dux, tantæ pecuniæ custos, interim extin-
gueretur, ipsique spoliato tantis viribus, occidendi Re-
gis causa non esset. Festinasse ergo se, dum premium
haberet in manibus. Representasse consilium: cujus
patrem fuisse auctorem si crederent, tormenta, quam-
quam tolerare non posset, tamen non recusare. Illi collo-
cui, satis quesitum videri; ad Regem revertuntur,
qui postero die, &, quæ confessus erat Philotas,
recitari, & jussum, quia ingredi non poterat, jussit
afferri. Omnia agnoscente eo, Demetrius, qui
proximi sceleris particeps esse arguebatur, produ-
citur, multa affirmatione, animique pariter con-
stantia, & vultu abnuens, quidquam sibi in Regem
cogitatum esse. Tormenta etiam deposcebat in se-
met-

metipsum. Cùm Philotas circumlatis oculis incidere-
ret in Calin quemdam haud procul stantem, pro-
piùs eum iussit accedere. Illo perturbato, & re-
cusante transire ad eum: *Patieris, inquit, Deme-
trium mentiri, rursusque me excruciar?* Calin vox,
sanguisque defecerant. Et Macedones Philotam in-
quinare innoxios velle suspicabantur, quia nec à
Nicomacho, nec ab ipso Philota, cùm torquere-
tur, nominatus esset adolescens. Qui ut Prefectos
Regis circumstantes se vidit, Demetrium, & se-
metipsum id facinus cogitasse confessus est. Omnes
ergo à Nicomacho nominatos, more patrio, da-
to signo, saxis obruerunt. Magno non modò salu-
tis, sed etiam vitæ periculo liberatus erat Alexan-
der: quippe Parmenio, & Philotas principes
amicorum, nisi palam fontes, sine indignatione to-
tius exercitus non potuissent damnari. Itaque an-
teceps quæstio fuit. Dum inficiatus est facinus, cru-
deliter torqueri videbatur, post confessionem Phi-
lotas ne amicorum quidem misericordiam meruit.

NOTAS.

Eventum. *En que paraba, y que se sacaba en limpio de los tormentos.*

Dum obligantur. *Al venderle los ojos.*

Nudis. *Que descargaban sobre sus huesos descarnados ya.*

Remittere. *Que dispensaba, remitía la pena, que por la lei era.*

Idem doloris. *No menos se libra de los tormentos, el que confiesa lo que hai, que el que finge lo que no hai.*

Actum

Actum est. Perdidos somos.

Quis proavum. Pone varios Reies, y Principes, de cuyos asesinatos no se tomó venganza, para animarse, y quitar la vida à Alejandro.

Hic. Alejandro.

Non enim. No seria en su provecho, sino en el de Dario la muerte de Alejandro.

Sceleris. De la conjuracion de Dimno, no de la que confesaba el.

Expressere ... ut confiteretur. Le hicieron confesar por fuerza.

Tantis viribus. Sin las fuerzas, que en su Padre tenía, le seria inutil el matar al Rei: no tendria ocasion de matarle.

Agnoscente. Ratificandose.

Sed etiam invidiæ. De todo su exercito, por ser personas tan principales Parmenion, y Filotas.

LIBER SEPTIMUS.

CAPITULO I.

ARREPIENTENSE LOS MACEDONIOS DE LA
muerte de Filotas : nuevos reos juzgados : muerte
de Lyncestes.

Hilotam, sicut recentibus sceleris ejus
vestigiiis, jure affectum supplicio cen-
suerant milites : ita posteaquam de-
sierat esse, quem odissent, invidia
in misericordiam vertitur. Move-
rat & claritas juvenis, & patris ejus
senectus, atque orbitas. Primus Asiam apperuerat
Regi. Omnium periculorum ejus particeps, sem-
per alterum in acie cornu defenderat: Philippo quo-
que ante omnes amicus, & ipsi Alexandro tam fidus:
ut occidendi Attalum non alio ministro uti mallet.
Horum cogitatio subibat exercitum. Seditiosa que
voces referebantur ad Regem : queis ille haud sanè
motus, satisque prudens, otii vitia negotio discu-
ti, edicit, ut omnes in vestibulo Regiæ præstò af-
forent. Quos ubi frequentes adesse cognovit, in
concionem processit. Haud dubiè ex composito
Apharias postulare coepit, ut Lyncestes Alexander,
qui multò ante, quàm Philotas, Regem voluisset
occidere, exhiberetur. A duobus indicibus (sicut
su-

suprà diximus) delatus, tertium jam annum custodiebatur in vinculis. Eundem in Philippi quoque eadem conjurasse cum Pausania, pro comperto fuit, sed quia primus Alexandrum Regem salutaverat, supplicio magis, quam crimini fuerat exemptus. Tum quoque Antipatri loceri ejus preces justam Regis iram morabantur. Caterùm recruduit soporatus dolor. Quippe veteris periculi memoriam, præsentis cura renovabat. Igitur Alexander ex custodia educitur. Jussusque dicere, quamquam toto triennio meditatus erat defensionem, tamen hæsitan, & trepidus, pauca ex iis, quæ composuerat, protulit, ad ultimùm non memoria solùm, sed etiam mens eum destituit. Nulli erat dubium, quin trepidatio conscientie indicium esset, non memorie vitium. Itaque ex iis, qui proximè astiterant, obliquantem adhuc oblivioni, lanceis confoderunt. Cujus corpore sublato, Rex introduci jussit Amyntam, & Symam. Polemon verò minimus ex fratribus, cùm Philotam torqueri comperisset, profugerat. Omnium Philotæ amicorum hi charissimi fuerant, ad magna, & honorata ministeria illius maximè suffragatione producti. Memineratque Rex summo studio ab eo conciliatos sibi. Nec dubitabat hujus quoque ultimi consilii fuisse participes. Igitur olim esse sibi suspectos matris suæ literis, quibus esset admonitus, ut ab his salutem suam tueretur. Ceterùm se invitum deteriora credentem, nunc manifestis indiciis victum jussisse vinciri. Nam pridie, quàm detegeretur Philotæ scelus, quin in secreto cum ipso fuissent, non posse dubitari. Fratrem verò, qui profugerit, cum Philotas torqueretur, apperuisse fu-

fugæ causam. Nuper præter consuetudinem, officii specie, amotis longius cæteris, adinovisse semetipsum lateri suo, nullâ probabili causâ. Seque mirantem, quod non vice sua tali fungerentur officio, & ipsa trepidatione eorum perterritum, strenuè ad armigeros, qui proximè sequebantur, recessisse. Ad hoc accedere, quod cum Antiphanes scriba equitum Amyntæ denuntiasset, pridie, quàm Philotæ scelus deprehensum esset, ut ex suis equis, more solito, daret iis, qui amiserant suos, superbe respondisse: Nisi incepto desisteret, bene sciturum, quis ipse esset. Jam linguæ violentiam, temeritatemque verborum, quæ in semetipsum jacularentur, nihil aliud esse, quàm scelesti animi indicem, ac testem: quæ si vera essent, idem meruisse eos, quod Philotam: si falsa, exigere ipsum, ut resellant. Productus deinde Antiphanes de equis non traditis, & adiectis etiam superbè minis indicat.

NOTAS.

Defierat esse. Habia muerto.

Primus. Parmenion.

Negocio. Con nuevas ocupaciones, y trabajos.

Supplicio. Mas se le disfrío el castigo, que perdonó la culpa.

Obliuiscantem. A Lincestes, que aun estaba empeñado en traer à la memoria, lo que della se le habia borrado ya.

Producti. Promovidos, y sublimados por empeño, y recomendacion suia.

Se. Alejandro.

Aperuisse. Dio bien à conocer por que buia.

Ad-

Admovisse. *Se habian arrimado ácia él, sin haber motivo para ello,*

In semetipsum. *En que solian prorrumpir, y con que ofendian su real persona.*

CAPITULO II.

DISCURSO DE AMINTAS EN DEFENSA SUIA.

ACtum Amyntas, factâ dicendi potestate: Si nihil, inquit, interest Regis, peto, ut dum dico, vinculis liberer. Rex solvi utrumque jubet. Desiderantique Amyntæ, ut habitus quoque redderetur, armigeri lanceam dare jussit. Quam ut læva comprehendit, evitato eo loco, in quo Alexandri corpus paulò ante jacuerat: Qualiscumque, inquit, exitus nos manet, Rex, confitemur, prosperum tibi debituros, tristiores fortunæ imputaturos. Sine præjudicio dicimus causam, liberis corporibus, animisque. Habitum etiam, in quo te comitari solemus, reddidisti. Causam non postulamus, fortunam timere desinemus. Et, queso, permittas mihi id primùm defendere, quod à te ultimum objectum est. Nos, Rex, sermonis adversus majestatem tuam habiti nullius consocii sumus nobis. Dicerem jam pridem vicisse te invidiam, nisi periculum esset, ne alia malignè dicta crederes blanda oratione purgari. Cæterum etiam si militis tui vel in agminæ deficientis, & fatigati, vel in acie periclitantis, vel in tabernaculo ægri, & vulnera curantis aliqua vox asperior esset accepta, merue-

ramus fortibus factis, ut malles ea temporì nostro imputare, quàm animo. Cùm quid accidit tristius, omnes rei sunt. Corporibus nostris, quæ utique non odimus, infestas admovemus manus: parentes, liberis si occurrant, & ingrati, & invidi sunt. Contra, cum donis honoramur, cum præmiis enusti revertimur, quis ferre nos potest? Quis illam animorum alacritatem continere? Militantium nec indignatio, nec lætitia moderata est, ad omnes affectus impetu rapimur, vituperamus, laudamus, miseremur, irascimur, utcumque præsens movet affectio. Modò Indiam adire, & Oceanum libet; modò conjugum, & liberorum, patriæque memoria occurrit. Sed hæc cogitationes, hæc inter se colloquentium voces, signum tuba datum finit. In suos ordines quisque currimus; &, quidquid irarum in tabernaculo conceptum est, in hostium effunditur capita. Utinam Philotas quoque intra verba peccasset. Proinde ut ad id revertar, propter quod rei sumus, amicitiam, quæ nobis cum Philota fuit, adeò non inficior, ut expetisse quoque nos, magnosque ex ea fructus percepisse confitear. An verò Parmenionis, quem tibi proximum esse voluisti, filium, omnes penè amicos tuos dignatione vincentem, cultum à nobis esse miraris? Tu herculè (si verum audire vis) Rex, hujus nobis periculi causa es. Quis enim alius efficit, ut ad Philotam decurrerent, qui placere vellent tibi? Ab illo traditi, ad hunc gradum amicitie tuæ ascendimus. Is apud te fuit, cujus gratiam expetere, & iram timere possemus. An non propemodùm in tua verba, tui omnes, te præcunte, juravimus, eosdem nos inimicos, amicosque habituros esse, quos tu haberes? Hoc sacramento pietatis obstricti adversaremur scilicet, quem tu omnibus præferebas?

Igi-

Igitur, si hoc crimen est, tu paucos innocentes habes, imò berculè neminem. Omnes enim Philotæ amici esse voluerunt: sed totidem, quot volebant, esse non poterant. Ita si à consociis amicos non dividis, nec ab amicis quidem separabis illos, qui idem esse voluerunt. Quid igitur conscientie affertur indicium? ut opinor, quia pridie familiariter, & sine arbitris locutus est nobiscum. At ego purgare non possem, si pridie quidquam ex veteri vita, ac more mutassem. Nunc verò, si ut omnibus diebus, illo quoque, qui suspectus est, facimus; consuetudo diluet crimen. Sed equos Antiphani non dedimus. Et pridie, quàm Philotas detectus est, hæc mihi cum Antiphane res erat. Qui si nos suspectos facere vult, quòd illo die equos non dedimus, semetipsum, quòd eos desideravit, purgare non poterit. Anteeps enim crimen est inter retinentem, & exigentem, nisi quòd melior est causa suum non tradentis, quàm poscentis alienum. Caterùm, Rex, equos decem habui, è quibus Antiphanes octo jam distribuerat iis, qui amiserant suos. Omnino duos ipse habebam: quos cum vellet abducere homo superbissimus, certè iniquissimus, nisi pedes militare vellem, retinere cogebat. Nec inficias eo, liberi hominis animo locutum esse me cum ignavissimo, & hoc unum militiæ suæ usurpante, ut alienos equos pugnaturis distribuat. Huc enim malorum ventum est, ut verba mea eodem tempore & Alexandro excusem, & Antiphani. At berculè mater de nobis inimicis tibi scripsit. Utinam prudentius esset sollicita pro filio, & non inanes quoque species anxio animo figuraret. Quare enim non adscribit metus sui causam? Denique non ostendit auctorem, quo facto, dictore nostro mota, tam trepidas tibi literas scripsit. O miseram

conditionem meam , cui forsitan non periculosius est tacere , quàm dicere ! Sed , utcumque cessura res est , malo tibi defensionem meam displicere , quàm causam. Agnosces autem , quæ dicturus sum. Quippe meministi , cum me ad perducendos ex Macedonia milites mitteres , dixisse te , multos integros juvenes in domo tue matris abscondi. Præcepisti igitur mihi , ne quem præter te intuerer , sed detrectantes militiam perducerem ad te. Quod equidem feci , & liberius , quàm expediebat mihi , executus sum imperium tuum. Gorgiam , & Hecateum , & Gorgatam , quarum bonâ operâ uteris , inde perduxi. Quid igitur iniquius est , quàm me , qui , si tibi non paruissem , jure daturus fui pœnas , nunc perire , quia parui ? Neque enim ulla alia matri tuæ persequendi nos causa est , quàm quòd utilitatem tuam muliebri præposuimus gratiæ. Sex millia Macedonum peditum , & DC. equitum adduxi : quorum pars secutura me non erat , si militiam detrectantibus indulgere voluissem. Sequitur ergo , ut , quia illa propter hanc causam trascitur nobis , tu mitiges matrem , qui iræ ejus nos obtulisti.

NOTAS.

Alexandri. El cadaver de Alejandro Lincestes.

Sine præjudicio. Sin que esteis preocupados ya , y corrompidos.

Tempori nostro. Al estado en que nos hallabamos , que à mala voluntad nuestra.

Omnes rei. Echamos la culpa à todos.

Intra verba. Solo de palabra ; sin animo de llegar Filotas à la obra.

Dignatione. Superior en dignidad , y en gracia para contigo.

Ab illo traditi. Por su recomendacion.

Si à consciis. Si no distingues los amigos de los complices.

Conscientiæ. De que eramos sabidores, y complices.

Pedes militare. Hacerme infante, soldado de à pie.

Et hoc unum. Sin mas empleo en la milicia.

Huc enim. He llegado à tal extremo, y miseria, que no solo doi satisfaccion à Alejandro de lo que he dicho, sino tambien à Antifanes.

Inimicis tuis. Como de enemigos tuyos.

Malo tibi. Quiera mas te desagrades de mi respuesta, que el que me tengas por culpado.

Integros. Robustos, fuertes, y no hechos à trabajos.

Ne quem. Que à ninguno atendiesse, sino à tu persona.

CAPITULO III.

TRAEN PRESO A POLEMON: PERDONA LA tropa à este, y à los demas acusados; y tambien el Rei.

DUM hæc Amyntas agit, fortè supervenerunt, qui fratrem ejus Polemonem, de quo ante dictum est, fugientem consecuti, victum reducebant. Infesta concio vix inhiberi potuit, quin protinùs suo more saxa in eum jaceret. Atque ille sanè interritus: Nihil, inquit, pro me deprecor, madone fratrum innocentia fuga imputetur mea. Hæc si defendi non potest, meum crimen sit. Horum ob id ipsum melior est causa, quòd ego, qui profugi, suspectus

Hui sum. Hęc elocuto univerſa concio aſſenſa eſt. Lacrymæ deinde omnibus manare cœperunt, adeò in contrarium repentè mutatis, ut ſolùm pro eo eſſet, quod maximè læſerat. Juvenis erat primo ætatis flore pubeſcens, quem inter equites tormentis Philotæ conturbatos alienus terror abſtulerat. Deſertum eum à comitibus, & hæſitantem inter revertendi, fugiendique conſilium, qui ſecuti erant, occupaverunt. Is tum flere cœpit, & os ſuum con-
verberare, mœſtus non ſuam vicem, ſed propter ipſam periclitantium fratrum. Moveratque jam Regem, non concionem modò. Sed unus erat implacabilis frater, qui terribili vultu intuens eum: *Tum,* ait, *Demens lacrymare debueras, cum equo calcariæ ſubderes, fratrum deſertor, & deſertorum comes. Miſer, quò, & unde fugiebas? Effeciſſi, ut reus capitis, accuſatores uterer verbis.* Ille peccaſſe ſe, ſed graviùs in fratres, quàm in ſemetipſum, fatebatur. Tum verò neque lacrymis, neque aclamationibus, quibus ſtudia ſua multitudo proſitetur, temperaverunt. Una vox erat pari emiſſa conſenſu, ut inſontibus, & fortibus viris parceret. Amici quoque, data miſericordiæ occasione, conſurgunt, flentesque Regem deprecantur. Ille, ſilentio factò: *Et ipſe,* inquit, *Amyntam mea ſententia, fratresque ejus abſolvo. Vos autem juvenes malo beneficii mei obli-
viſci, quàm periculi veſtri meminiſſe. Eadem fide redite in gratiam mecum, qua ipſe vobiſcum revertor. Niſi, quæ delata eſſent, excuſiſſem, valde diſſimulatio mea ſuſpecta eſſe potuiſſet. Sed ſatius eſt purgatos eſſe, quàm ſuſpectos. Cogitate, neminem abſolvi poſſe, niſi qui dixerit cauſam. Tu, Amynta, ignoſce fratri*

120: erit hoc simpliciter etiam mihi reconciliati animi tui pignus.

NOTAS.

Pro eo effecit. El delito, que habia cometido: la deferencia era ya solo en favor de Polemon.

Alicuius. Le habian enagenado el temor, y susto de los otros.

Effecisti... ut. Tu me precisas, à que sea tu fiscal, y acusador, aun quando soi reo, y acusado.

Quibus studia. Con que daban bien à conocer su inclinacion, y afecto.

Vos autem. Como si digera: àtrueque de que olvideis el peligro, en que os habeis visto, mas que no tengais presente el favor, que os hago.

CAPITULO IV.

VALESE ALEJANDRO DE POLIDAMAS PARA matar a Parmenion: parte vestido de Arabe: entrega dos cartas à Parmenion, y este es muerto.

Concione deinde dimissa, Polydamanta vocari jubet. Longè acceptissimus Parmenioni erat, proximus lateri in acie stare solitus. Et quamquam conscientia fretus in Regiam venerat: tamen, ut iussus est fratres suos exhibere admodum juvenes, & Regi ignotos ob ætatem, fiducia in solitudinem versa, trepidare cœpit; sæpiùs, quæ nocere possent, quàm, quibus eluderetur, reputans. Jam armigeri, quibus imperatum erat, produ-

duxerant eos, cùm ex sanguine metu Polydamanta propiùs accedere jubet. Submotisque omnibus: *Scelere*, inquit, *Parmenionis omnes pariter apertiri sumus; maxime ego, ac tu, quos amicitie specie fefellit. Ad quem persequendum, puniendumque (vide, quantum fidei tuæ credam) te ministro uti statui. Obsides, dum hoc peragis, erunt fratres tui. Proficiscere in Mediam, & ad Præf. Hos meos literas scriptas manu mea perfer. Velocitate opus est, quæ celeritatem famæ antecedit. Noctū pervenire illuc te volo: postero die, quæ scripta erunt, exequi. Ad Parmenionem quoque epistolas feres, unam à me, alteram Philotæ nomine scriptam. Signum analictius in mea potestate est. Sic Pater credens à filio impressum, cùm te viderit, nihil meruet. Polydamas tanto liberatus metu, impensius etiam, quàm exigebatur, promittit operam. Collaudatusque, & præmiis oneratus, depositâ veste, quam habebat, Arabicâ induitur. Duo Arabes, quorum interim conjuges, ac liberi, vinculum fidei, obsides apud Regem erant, dati comites. Per desertâ etiam ob siccitatem loca camelis, undecimâ die, quò destinaverat, pervenit. Et priusquam ipsius nuntiaretur adventus, rursus Polydamas vestem Macedonicam sumit, & in tabernaculum Cleandri (Prætor hic Regius erat) quartâ vigiliâ pervenit. Redditis deinde literis, constituerunt primâ luce ad Parmenionem coire. Namque ceteri quoque, quibus literas Regis attulerat, ad eum venturi erant. Jam Parmenioni Polydamanta venisse nuntiatum erat: qui dum lætatur adventu amici, simulque nocendi, quæ Rex ageret, avidus (quippe longo intervallo nullam ab eo epistolam acceperat) Poly-*

damanta requiri jubet. Diversoria regionis illius magnos recessus habent, amœnosque nemoribus manu consistis. Ea præcipuè Regum, Satraparumque voluptas erat. Spatiabatur in nemore Parmenion, medius inter duces, quibus erat imperatum literis Regis, ut eum occiderent. Agendæ autem rei constituerant tempus, cùm Parmenion a Polydamante literas traditas legere cœpisset. Polydamas procul veniens, ut à Parmenione conspectus est, vultu lætitię speciem præferente, ad completendum eum cucurrit. Mutuâque gratulatione functi, Polydamas epistolam a Rege scriptam ei tradidit. Parmenion vinculum epistolę solvens, quidnam Rex ageret, requirebat. Ille ex ipsis literis cogniturum esse respondit. Quibus Parmenion lectis: *Rex, inquit, expeditionem parat in Arachosios. Strenuum hominem, & nunquam cessantem! Sed tempus salutis sue, tantâ jam partâ gloriâ, parcere.* Alteram deinde epistolam Philotæ nomine scriptam, lætus, quod ex vultu notari poterat, legebat. Tum ejus latus gladio haurit Cleander, deinde jugulum ferit: cæteri exanimera quoque confodiunt. Et armigeri, qui ad aditum nemoris astiterant, cognitâ cede, cujus causa ignorabatur, in castra perveniunt, & tumultuoso nuntio milites concitant. Illi armati ad nemus, in quo perpetrata cedes erat, coeunt; & ni Polydamas, ceterique ejusdem noxæ participes dedantur, murum circumdatum nemori eversuros denuntiant, omniumque sanguine Duci parentaturos. Cleander primores eorum intromitti jubet, literasque Regis scriptas ad milites recitat, quibus insidiæ Parmenionis in Regem, precesque, ut ipsum

sam vindicarent, continebantur. Igitur, cognita Regis voluntate, non quidem indignatio, sed tamen seditio compressa est. Dilapsis pluribus pauci remanserunt, qui saltem ut corpus ipsius sepelire permetterent, precabantur. Diu id negatum est Cleandri metu, ne offenderet Regem. Pertinacius deinde precantibus, materiam consternationis subtrahendam ratus, capite deciso, truncum humare permisit. Ad Regem caput missum est.

NOTAS.

(iniedo.

Exanguem. *A Polidamante palido, y perdido el color de*
Quantum fidei. *Quanta confianza hago de ti.*

Fame. *Estés allá antes, que llegue la noticia, y fama,*
de lo que ha pasado aquí.

A filio. *Que selló la carta su hijo Filotas.*

Vinculum fidei. *Para seguridad de su fidelidad.*

Camelis. *En Dromedarios, camellos de suma veloci-*
dad. Anduvo en onze dias el camino de quarenta
jornadas.

Recessus. *Jardines, y bosques.*

Eum. *A Parmenion.*

Mutuaque. *Y despues de las primeras salutationes.*

Cleandri metu. *Temiendo Cleandro.* (boroto.

Materiam consternationis. *La ocasion de algun al-*

CAPITULO V.

ELOGIO DE PARMENION: NUEVAS DISPOSICIONES de Alejandro.

HIC exitus Parmenionis fuit, militiæ, domi-
que clari viri. Multa sine Rege prosperè, Rex
sine illo nihil magnæ rei gesserat. Felicissi-

mo Regi, & omnia ad fortunæ suæ exigenti modum satisfecit, LXX. natus annos. Juvenis du-
cis, & sæpè etiam gregarii militis munia explevit,
acer consilio, manu strenuus, charus principibus,
vulgo militum acceptior. Hæc impulerint illum ad
Regni cupiditatem, an tantum suspectum fecerint,
ambigi potest: quia Philotas ultimis cruciatibus
victus, vera ne dixerit, quæ facta probari non po-
terant, an falsis tormentorum petierit finem, re
quoque recenti, cum magis posset liquere, dubi-
tatum est. Alexander, quos mortem Parmenionis
conquestos esse compererat, separandos à cætero
exercitu ratus, in unam cohortem secrevit, ducem-
que his Leonidam dedit, & ipsum Parmenioni
quondam intimâ familiaritate conjunctum. Ferè ii-
dem erant, quos alioqui Rex habuerat invisos.
Nam, cum experiri vellet militum animos, admo-
nuit, qui literas in Macedoniam ad suos scripsisset,
iis, quos ipse mittebat, perlaturis cum fide, tra-
deret. Simpliciter ad necessarios suos quisque scrip-
serat, quæ sentiebat. Aliis gravis erat, plerisque
non ingrata militia. Ita & agentium gratias, &
querentium literæ exceptæ sunt. Et qui fortè tæ-
dium laboris per literas erant questi, hanc seor-
sum cohortem à cæteris tendere ignominiae causa
juberet, fortitudine ulurus in bello, libertatem lin-
guæ ab auribus credulis remoturus. Et consilium
temerarium forsitam (quippe fortissimi juvenes con-
tumeliis irritati erant) sicut omnia alia, felicitas Re-
gis excipit. Nihil illis ad bella promptius fuit. Inci-
tabat virtutem & ignominiae demendæ cupido, &
quia fortiora facta in paucis latere non poterant.

NOTAS.

Juvenis ducis: *Hacia lo que pudiera un capitan en la flor de su edad, y aun lo que baria cualquiera soldado raso.*

Hæc impulerint. *Si esto le movio.*

Re quoque recenti. *Aun quando corria sangre, y estaban las noticias frescas.*

Tendere. *Separarla, y que tubiese à parte sus tiendas de campaña.*

Excepit. *Le salio con felicidad, como todo lo demas.*

CAPITULO VI.

PERSIGUE A SATIBARZANES TRAIIDOR: *SUGETA à los Aracosios: junta al suio el egercito, que estaba bajo los ordenes de Parmenion.*

HIS ita compositis, Alexander Ariorum Satrape constituto, iter pronuntiari jubet in Agcialspas, quos jam tunc mutato nomine *Evergetas* appellabant, ex quo frigore, victusque penuriâ Cyri exercitum affectum, tectis, & com meatibus juverant. Quintus dies erat, ut in eam regionem pervenerat. Cognoscit Satibarzanem, qui ad Bessum defecerat, cum equitum manu irrupisse rursus in Arios. Itaque Caranum, & Erigyum cum Actabazo, & Andronico, & sex millibus Græcorum peditum misit DC. equites sequebantur. Ipse sexaginta diebus gentem Evergetarum ordinavit, magnâ pecuniâ ob egregiam in Cyrum fidem donatam. Relicto deinde, qui iis præesset, Amenide (scriba

is Darii fuerat) Arachosios, quorum regio ad Ponticum mare pertinet, subegit. Ibi exercitum, qui sub Parmenione fuerat, occupavit. Sex millia Macedonum erant, & CC. nobiles, & V. millia Grecorum, cum equitibus ducentis, haud dubie robur omnium virium Regis. Arachosii datus Memnon Prætor, quatuor millibus peditum, & DC. equitibus in præsidium relictis.

NOTAS.

Evergetas. Palabra griega *ἐυεργέτης*, esto es, benemeros bienhechores: llamados así desde que socorrieron á Giro, y su exercito, como refiere Curcio. (veres. Testis... juverant. Habian dado alojamiento, y vi- Scriba. Secretario, amanuense. Esta era una dignidad de las mas autorizadas, y de maior suposicion entre los Persas.

Pertinet. Confina.

Occupavit. Tomó á su mando, y unió á sus tropas.

CAPITULO VII.

DESCRIPCION DE LOS PARAPAMISADAS, Y de su pais: trabajos del egercito de Alejandro: consternacion, y entrega de los Barbaros.

Ipse Rex nationem, ne finitimis quidem satis notam quippe nullo commercio colentem mutuos usus, cum exercitu intravit. Parapamisade appellantur, agreste hominum genus, & inter Barbaros maxime inconditum. Locorum asperitas hominum quoque ingenia duraverat. Gelidissimum Septentrionis axem ex magna parte spectant. Bactrianis ad Occidentem conjuncti sunt: meridiana re-

regio ad mare Indicum vergit. Tuguria latere primo struunt, &, quia sterilis est terra materiae, nudo etiam montis dorso, usque ad summum ædificiorum fastigium eodem laterculo utuntur. Cæterum structura latior ab imo, paulatim incremento operis in arctius cogitur, ad ultimum in carinae maximè modum coit. Ibi foramine relicto, superne lumen accipiunt. Ad medium vites, & arbores si quæ in tanto terræ rigore durare potuerunt, obruunt, penitus hyeme defossæ latent: cum, nive discussâ, aperiri humus coepit, cœlo, Solique redduntur. Cæterum adeo altæ nives premunt terram, gelu, & perpetuo pene rigore constrictæ, ut ne avium quidem, feræve ullius vestigium existeret. Obscura cœli veriùs umbra, quàm lux, nocti similis premit terram, vix ut, quæ propè sunt, conspici possint. In hac tamen omnis humani cultus solitudine destitutus exercitus, quidquid malorum tolerari potest, pertulit, inopiam, frigus, lassitudinem, desperationem. Multos exanimavit rigor insolitus nivis, multorum adussit pedes, plurimorum oculis præcipuè perniciosus fuit. Fatigati quippe in ipso gelu deficientia corpora sternebant: quæ cum moveri desissent, vis frigoris ita astringebat, ut rursus ad surgendum conniti non possent. A commilitonibus torpentes excitabantur. Neque aliud remedium erat, quàm ut ingredi cogerentur. Tum demum vitali calore moto, membris aliquis redibat vigor. Siqui tuguria Barbarorum adire potuerunt, celeriter refecti sunt. Sed tanta caligo erat, ut ædificia nulla alias res, quàm fumus, ostenderet. Illi, nunquam ante in terris suis

suis advenā viso , cū armatos repente conspicerent exanimati metu , quidquid in tuguriis erat, afferebant, ut corporibus ipsorum parceretur, orantes. Rex agmen circuibat pedes , jacentes quosdam erigens , & alios , cū ægrè sequerentur, adminiculo corporis sui excipiens. Nunc ad prima signa , nunc in medium, nunc in ultimo agmine itineris multiplicato labore aderat.

NOTAS.

Quippe nullo. Como quien no tiene trato , ni comunicacion con las naciones vecinas.

Gelidissimum. La maior parte vive debajo del Polo Artico, y Zona frigida.

Latere primò. Son de ladrillo los cimientos de sus chozas. El primò es adverbio, y es lo mismo que ab imo.

Nudo etiam. No llebando arboles aun la cordillera del monte.

Latior ab imo. Con bastante anchura desde sus cimientos , la que va estrechandose , conforme baltando la obra , la cual remata à manera de quilla , ò nave al revers.

Ad medium. Cubren en el verano hasta la mitad las cepas , y arboles , si ay cepas, y arboles , que puedan conservarse en tierra tan inclemente , y fria ; en el invierno las entierran ; y quando derretida la nieve , se deja ver la tierra , buelven à descubrirlas , y exponerlas al Sol , y al aire.

Quam ... ut. Que el hacerlos andar. (mo.

Adminiculo. Ayudandolos, y manteniendolos por sí mismos. CA-

CAPITULO VIII.

DESCRIPCION DE LOS MONTES CAUCASO, Y

Tauro : funda en sus faldas una Ciudad , dicha de su nombre Alejandria.

TAndem ad cultiora loca perventum est , com-
meatuque largo recreatus exercitus ; simul &
qui consequi non poterant , in illa castra venerunt.
Inde agmen processit , ad Caucasum montem , cu-
jus dorsum Asiam perpetuo jugo dividit. Hinc si-
mul mare , quod Ciliciam subit : illinc Caspium
fretum , & amnem Araxem , aliaque regionis Scy-
thiæ deserta spectat. Taurus secundæ magnitudinis
mons committitur Caucaso : à Cappadocia se at-
tollens Ciliciam præterit , Armeniæque montibus
jungitur : sic inter se tot juga velut serie cohæren-
tia , perpetuum habent dorsum ; ex quo Asiæ om-
nia ferè flumina , alia in Rubrum , alia in Cas-
pium mare , alia in Hyrcanum , & Ponticum decidunt ,
XVII. dierum spatio Caucasum superavit exercitus.
Rupes in eo X. in circuitu stadia complectitur , qua-
tuor in altitudinem excedit , in qua vinctum Prome-
thea fuisse antiquitas tradit. Condendæ in radicibus
montis urbi sedes electa est. VII. millibus senio-
rum Macedonum , & præterea militibus , quorum
opera uti desisset , permissum in novam urbem con-
sidere. Hanc quoque Alexandriam incolæ appella-
verunt.

NOTAS.

*Hinc. Por una de sus dos cordilleras , ò faldas mira
al mar Cilicio , y por la otra.*

*Secundæ. El segundo en la altura. El primero lo es el
Caucaso, monte el mas alto , y que està unido al Tau-*

ro, si bien tiene en partes distintas nombres diferentes.
 Ex quo. De la cual cordillera nacen.
 Promethea. A quien ató Jupiter à un peñasco del Cau-
 caso, y un cuervo, ò buitre comia las entrañas en cas-
 tigo de haber hurtado, y bajado à la tierra el fuego
 de Jupiter.
 Uti desisset. Inhábiles, è inútiles ya para las armas.

CAPITULO IX.

COMBITE, Y DETERMINACION DE BESO:
 dictamen de Cobares. Indignacion de Beso: deser-
 cion de los Bactrianos.

AT Bessus Alexandri celeritate perterritus, Diis patriis sacrificio ritè factò, sicut illis gentibus mos est, cum amicis, ducibusque copiarum inter epulas de bello consultabat. Graves mero suas vires extollere, hostium nunc temeritatem, nunc paucitatem spernere. Præcipuè Bessus ferox verbis, & parto per scelus Regno superbus, ac vix potens mentis, dicere: Socordià Darii crevisse hostium famam. Occurissè enim in Ciliciæ angustissimis faucibus, cum retrocedendo posset perducere incautos in loca naturâ, & situ invia, tot fluminibus objectis, tot montium latebris, inter quas deprebensus hostis, ne fugæ quidem, nedùm resistendi occasionem fuerit habiturus. Sibi placere in Sogdianos recedere. Oxum amnem velut murum objecturum hosti, dum ex finitimis gentibus valida auxilia concurrerent. Venturos autem Chorasmos, & Dabas, Sagasque, & Indos, & ultra Tanaim amnem colentes Scythas, quorum neminem adeo humilem esse, ut humeri ejus non possent Macedonis militis verticem æquare. Conclama-

mant temulenti, unam hanc sententiam salubrem esse. Et Bessus circumferri merum largiùs jubet, debellaturus super mensam Alexandrum. Erat in eo convivio Cobares natione Medus, sed Magicæ artis (si modò ars est, non vanissimi cujusque ludibrium) magis professione, quàm scientia celebrer, alioquin moderatus, & probus. Is cum præfatus esset: scire, servo esse utilius parere dicto, quàm afferre consilium, cum illos, qui pareant, idem, quod cæteros maneat; qui verò suadeant, proprium periculum: poculum ei, quod habebat in manu, tradidit. Quo accepto Cobares: *Natura*, inquit, *mortalium hoc quoque nomine prava, & sinistra dici potest, quòd in suo quisque negotio hebetior est, quàm in alieno. Turbida factu sunt consilia eorum, qui sibi suadent. Obstat aliis metus, aliis cupiditas, nonnunquam naturalis eorum, quæ cogitaveris, amor; nam in te superbia non cadit. Expertus es, unumquodque quod ipse repererit, aut solum, aut optimum ducere. Magnum onus sustines capite, regium insigne. Hoc aut moderatè perferendum est, aut (quod abominor) in te ruet. Consilium, non impetu opus est.* Adjicit deinde, quod apud Bactrianos vulgò usurpabant: *Canem timidum vehementiùs latrare, quàm mordere. Altissima quæque flumina minimo sono labi. Quæ inferui, ut qualiscumque inter Barbaros potuit esse prudentia, traderetur.* His audientes suspenderat expectatione sui. Tum consilium aperit, utilius Bessio, quàm gravius. *In vestibulo, inquit, Regiæ tuæ velocissimus consistit Rex. Ante ille agmen, quàm tu mensam istam movebis. Nunc ab Tanai exercitum accerses, armis flumina oppones. Scilicet, quæ tu fugi-*

turus es, hostis sequi non potest? Iter utrique commune est, victori tutius. Licet strenuum metum putes esse, velocior tamen spes est. Quin validioris occupas gratiam, dedisque te? utcumque cesserit, meliorem fortunam deditus, quam hostis, habiturus. Alienum habes Regnum, quò facilius eo careas. Incipies forsitan justus esse Rex, cum ipse fecerit, qui tibi & dare potest Regnum, & eripere. Consilium habes fidele, quod diutius exequi supervaneum est. Nobilis equus umbra quoque virgæ regitur, ignavus ne calcari quidem concitari potest: Bessus & ingenio, & multo mero ferox adeò exarsit, ut vix ab amicis, quò minùs occideret eum (nam strinxerat quoque acinacem) contineretur. Certè è convivio profiliuit, haudquaquam potens mentis. Cobares inter tumultum elapsus, ad Alexandrum transfugit. Octo millia Bactrianorum habebat armata Bessus, quæ, quandiu propter Coeli intemperiem Indiam potius Macedonas petitueros crediderant, obedienter imperata fecerunt: postquam adventare Alexandrum compertum est, in suos quisque vicos dilapsi Bessum reliquerunt. Ille cum clientum manu, qui non mutaverant fidem, Oxo amne superato, exustisque navigiis, quibus transferat, ne iisdem hostis uteretur, novas copias in Sogdianis contrahebat.

NOTAS.

Adeo humilem. De tan poca estatura, que en esta no excediese à los Macedonios de los bombros arriba.

Is cum. Este, habiendo dicho antes, y presupuesto, que sabia mui bien, le tenia mas cuenta à un criado, y siervo.

Hoc quoque. Aun solo por este.

Non

Nonnumquam. Y á veces tambien un afecto natural, y amor proprio á lo que tu mismo piensas, y discurre; porque en ti no cabe presuncion, y demasiada satisfaccion.

Quæ inferui. Lo cual he puestto aqui, para que se sepa. In his. Con este discurso habia dejado suspensos, y en espectacion á los combidados.

Licet strenuum. Aunque el miedo te de alas para huir, mas ligeras las da la esperanza para alcanzarte.

Quin. Porque no te adelantas á ganar la voluntad de Alejandro, mas poderoso, que tu?

Diutius exequi. En cuius prueba detenerme mas, es inutil.

CAPITULO X.

ALEXANDRO FALTO DE VIVERES MATA LAS bestias del vagage: descripcion de la Bactria.

Alexander Caucasum quidem (ut supra dictum est) transferat: sed inopiâ frumenti propè ad famem ventum erat. Succo ex sesemâ expresso, haud secus, quàm oleo artus perungebant. Sed hujus succi ducenis quadragenis denariis amphoræ singulæ, mellis denariis trecentis nonagenis, trecentis vini æstimabantur. Triticum nihil, aut admodum exiguum reperiebatur. Syros vocabant Barbari; quos ita solerter abscondunt, ut, nisi qui defoderunt, invenire non possint. In iis conditæ fruges erant. In quarum penuriâ milites fluviali pisce, & herbis sustinebantur. Jamque hæc ipsa alimenta defecerant, cùm jumenta, quibus onera portabant, cædere jussi sunt. Horum carne, dum

in Bactrianos perventum , traxere vitam. Bactrianæ terræ multiplex , & varia natura est. Alibi multa arbor , & vitis largos , mitesque fructus alit. Solum pingue crebri fontes rigant. Quæ mitiora sunt , frumento conferuntur : cætera armentorum pabulo cedunt. Magnam deinde partem ejusdem terræ steriles arenæ tenent. Squalida siccitate regio non hominem , non frugem alit. Cum verò venti à Pontico mari spirant , quidquid sabuli in campis jacet , convertunt. Quod ubi cumulatum est , magnorum collium procul species est , omniaque pristini itineris vestigia intereunt. Itaque qui transeunt campos , navigantium modo noctu sidera observant , ad quorum cursum inter dirigunt. Et prope modum clarior est noctis umbra , quàm lux. Ergo interdum invia est regio , quia nec vestigium , quod sequantur , inveniunt , & nitor siderum caligine absconditur. Cæterum si quos ille ventus , qui à mari exoritur , deprehendit , arena obruit. Sed , quàm mitior terra est , ingens hominum , equorumque multitudo gignitur. Ipsa Bactra , regionis ejus caput , sita sunt sub monte Paropamisso. Bactrus amnis præterit mœnia. Is urbi , & regioni dedit nomen.

NOTAS.

Sesama. *Especie de trigo , de que se saca un aceite medicinal.*

Syros. *Silos : graneros hechos en forma de pozo.*

Mitiora. *Mas fertiles. Segun otros : menos fuertes , y pingues.*

Intereunt. *No queda señal alguna del camino , que habia antes.*

Clas.

Clarior. Como de dia lebanaba el viento montes de arena, y los esparcia por el aire, venia à estar mas obscuro de dia, que de noche. Segun otros es, porque era mas util à los caminantes; pues de noche les servian de norte las estrellas para caminar, quando de dia no atinaban con el camino cubierto de arena.

CAPITULO XI.

REBELION DE LOS LACEDEMONIOS: VICTORIA, que consigue Erigio de Satibarzanes, y con esta de los suios.

HIC Regi stativa habenti nuntiatur ex Græcia Peloponnensium, Laconumque defectio. Nondum enim victi erant, cum proficiscentur, tumultus ejus principia nuntiari. Et alius præsens terror affertur, Scythas, qui ultra Tanaim amnem colunt, adventare, Besso ferentes opem. Eodem tempore, quæ in gente Ariorum Caranus, & Erigyus gesserant, perferuntur. Commissum erat prælium inter Macedonas, Ariosque. Transfuga Satibarzanes Barbaris præerat: qui cum pugnam segnem utrinque æquis viribus stare vidisset, in primos ordines adequitavit, demptaque galea, inhibitis, qui tela jaciebant, si quis viritum dimicare vellet, provocavit ad pugnam, nudum se caput in certamine habiturum. Non tulit ferociam Barbari Dux exercitus Erigyus, gravis quidem ætate, sed & animi, & corporis robore nulli juvenum postferenda.

das. Is galeâ demptâ canitiem ostentans , *Venit*, inquit , *dies quo aut victoriâ , aut morte honestissima, quales amicos , & milites Alexander habeat, ostendam.* Nec plura eloquutus , equum in hostem egit. Crederes imperatum , ut acies utrâque tela cohiberent. Protinus certè recesserunt , dato libero spatio , intenti in eventum non duorum modò , sed etiam suæ sortis , quippe alienum discrimen secuturi. Prior Barbarus emisit hastam , quam Erigyus modicâ capitis declinatione vitavit. At ipse infestam sarissam , equo calcaribus concito , in medio Barbari gutture ita fixit , ut per cervicem emineret. Præcipitatus ex equo Barbarus , adhuc tamen repugnabat. Sed ille extractam ex vulnere hastam rursùs in os dirigit. Satibarzanes hastam manu complexus , quò maturiùs interiret , ictum hostis adjuvit. Et Barbari , Duce amisso , quem magis necessitate , quàm sponte secuti erant , tunc haud immemores meritorum Alexandri , arma Erigyo tradunt. Rex his quidem lætus , de Spartanis haudquaquam securus , magno tamen animo defectionem eorum tulit , dicens , *non ante ausos consilia nudare , quam ipsum ad fines Indię pervenisse cognovissent.* Ipse Bessum persequens copias movit ; cui Erigyus spolia Barbari , ceu opimum belli decus , præferens occurrit.

NOTAS.

Nondum enim : *porque aun no estaban vencidos, quando partieron los que habian de darle la noticia.*

Tela : *se contuvieron , sin dispararse flechas , y dardos.*

Intenti : *esperando el suceso no solo de los dos , sino tam-*

tambien el suio, el cual dependia de el de sus Capitanes.

Sarissa: un genero de lanza larga de que usaban caballos, e infantes; aunque estos usaban tambien de otras mas largas.

Ut per: que se descubria por la cerviz.

Nudare: à descubrir su intencion: à declararse.

CAPITULO XII.

CONTINUA ALEJANDRO SU MARCHA: TRABAJOS que padecio en ella su exercito por falta de agua.

IGitur Bactrianorum regione Artabazo eraditâ, sarcinas, & impedimenta ibi cum præsidio relinquit: ipse cum expedito agmine loca desertæ Susitanorum intrat, nocturno itinere exercitum ducens. Aquarum (ut ante dictum est) penuria, prius desperatione, quam desiderio bibendi sitim accendit. Per CCCC stadia ne modicus quidem humor existit. Arenas vapor æstivi Solis accendit, quæ ubi flagrare cœperunt, haud secus, quam continenti incendio, cuncta torrentur. Caligo deinde immodico terræ fervore excitata, lucem tegit. Camporumque non alia, quam vasti, & profundi æquoris, species est. Nocturnum iter tolerabile videbatur, quia rore, & matutino frigore corpora levabantur. Cæterum, cum ipsâ luce æstus oritur, omnemque naturalem absorbet humorem siccitas, ora visceraque penitus uruntur. Itaque primum animi, deinde corpora deficere cœperunt. Pigebat & consistere, & pro-

gredi. Pauci à peritis regionis admoniti præparant aquam. Hæc Paulisper repressit sitim. Deinde, crescente æstu, rursùm desiderium humoris accensum est. Ergo, quidquid vini, oleique erat, hominibus ingerebatur. Tantaque dulcedo bibendi fuit, ut in posterum sitis non timeretur. Graves deinde avidè hausto humore, non sustinere arma, non ingredi poterant, & feliciores videbantur, quos aqua defecerat, cùm ipsi sine modo infusam vomitu cogerentur regerere. Anxium Regem tantis malis, circumfusi amici, ut meminisset sui, orabant, animi sui magnitudinem unicum remedium deficientis exercitus esse; cum ex iis qui præcesserant ad capiendum locum castris, duo occurrunt, utribus aquam gestantes, ut filiis suis, quos in eodem agmine esse, & ægrè pati sitim non ignorabant, occurrerent. Qui cùm in Regem incidissent, alter ex iis, utre resolutò, vas, quod simul ferebat, implet, porrigens Regi. Ille percontatus, quibus portarent, filiis ferre cognoscit. Tunc poculo pleno (sicut oblatum est) reddito, *Nec solus, inquit, bibere sustineo, nec tam exiguum dividere omnibus possum. Vos currite, & liberis vestris, quod propter illos attulistis, date.*

NOTAS.

Prius: y la impossibilidad de ballarla causaba antes la sed, que la necesidad y deseo de beberla.

Continenti: continuado.

Caligo: Los vapores y nieblas, que se leban tan de la tierra con el mucho caler cubren el sol, y obscurecen el dia.

Non ingredi: ni passar adelante, ò caminar.

Sine modo: sin moderacion, tassa, y medida.

CAPITULO XIII.

*DANO QUE HIZO A LOS MACEDONIOS LA MU-
cha agua: cuidado de Alejandro por los suios:
rara invencion, con que paso
el Rio Oxo.*

TAndem ad flumen Oxum ipse pervenit primâ
fere vesperâ. Sed exercitus magna pars non
potuerat consequi. In edito monte ignes
jubet fieri, ut ji, qui ægrè sequebantur, haud pro-
cul castris se abesse cognoscerent. Eos autem, qui
primi agminis erant, maturè cibo, ac portione fir-
matis, implere alios utres, alios vasa, quibuscun-
que aqua posset portari, jussit, ac suis opem fer-
re. Sed qui intemperantiùs hauserant, intercluso
spiritu extincti sunt. Multòque major horum nu-
merus fuit, quàm ullo amiserat prælio. At ille tho-
racem adhuc indutus, nec aut cibo refectus, aut
potu, quâ veniebat exercitus, constitit. Nec an-
te ad curandum corpus recessit, quàm præterierant,
qui agmen sequebantur. Totamque eam noctem
cum magno animi motu perpetuis vigiliis egit. Nec
postero die lætior erat, quia nulla navigia habebat,
nec pons erigi poterat, circum amnem nu-
do solo, & materiæ maximè sterili. Consilium
igitur, quod unum necessitas subjecerat, init.
Utres quam plurimos stramentis refertos dividit.
His incubantes transnare amnem. Quique pri-
mi transferant, in statione erant, dum trajice-
rent cæteri. Hoc modo sexto demùm die in ul-
teriore ripâ totum exercitum exposuit.

NOTAS.

Implere alios utres : *que unos llenasen los pellejos.*
 Intercluso spiritu : *faltos de espíritu , y calor natural*
con la repentina frialdad del agua.

Cum magno : *mui inquieto , turbado , y desasossegado.*

Circum : *falta la tierra de arboles por todas las partes vecinas al río , ò en todo el contorno del río.*

Subjecerat : *le habia sugerido : le habia hecho discurrir el aprieto , en que se veia.*

CAPITULO XIV.

CONJURACION DE ESPITAMENES CONTRA BESO : *ardid , con que le engaña , y prende :*
llevalo à Alejandro.

JAmque ad persequendum Bessum statuerat progredi , cum ea quæ in Sodianis acta erant , cognoscit. Spitamenes erat inter omnes amicos præcipuo honore cultus à Bessio. Sed nullis meritis perfidia metigari potest. Quæ tamen jam minùs in eo invisæ esse poterat , quia nihil ulli nefas tum in Bessum interfectorem Regis sui videbatur. Titulus facinoris speciosus præferebatur , *Vindicta Darii*. Sed fortunam , non scelus oderant Bessi. Nam , ut Alexandrum flumen Oxum superasse cognovit , Dataphernem , & Catenem , quibus à Bessio maxima fides habebatur , in societatem cogitatæ rei asciscit. Illi promptius adeunt quam

quàm rogabantur: assumptisque octo fortissimis juvenibus, talem dolum intendunt. Spitamenes pergit ad Bessum, & remotis arbitris, *comperisse ait se insidiari ei Dataphernem, & Catenem ut vivum Alexandro traderent agitates, à semet occupatos esse, & victos teneri.* Bessus tanto merito (ut credebat) obligatus, partim gratias agit, partim avidus explendi supplicii, adduci eos jubet. Illi, manibus suâ sponte religatis, à participibus consilii trahebantur. Quos Bessus truci vultu intuens, confurgit, manibus non temperaturus. At illi simulatione omisâ circumstant eum, & frustra repugnantem vinciunt; direpto ex capite Regni insigni, laceratâque veste, quam spoliū occisi Regis induerat. Ille Deos sui sceleris ultores adesse confessus, adjecit, *non Dario iniquos fuisse, quem sic ulciscerentur, sed Alexandro propitios cujus victoriam semper etiam hostis adjuvisset.* Multitudo an vindicatura Bessum fuerit, incertum est, nisi illi, qui vixerant, jussu Alexandri fecisse ipsos ementiri, dubios adhuc animi terruissent. In equum impositum Alexandro tradituri ducunt.

NOTAS.

Quæ tamen: la cual vendria à hacer menos odioso à Espitamenes, porque ninguna cosa hecha contra Besso parecia injusta por haber sido a se fino de su Rei Dario.
Titulus: el vengar la muerte de Dario era el pretesto especioso de que se valian:

Oderant: Espitamenes, y los de mas, que se conjuraron despues.

Adeunt. Suplase: Societatem: confederanse

Talem : *tramaron así la traicion.*

Direpto : *Quitandole de la cabeza la diadema, ò tiara real.*

Sui sceleris : *en prender, y matar à Dario.*

Iniquos : *los Dioses.*

CAPITULO XV.

EMBLA ALEJANDRO REMUNERADOS A SUS
casas à los veteranos : *pasa à eucbillo à los*
Brancidas, y destruye
su Ciudad.

Inter hæc Rex, quibus matura erat missio electis nongentis ferè, equiti bina talenta dedit, pediti terna denarium millia: monitosque, ut liberos generarent, remisit domum. Cæteris gratiæ actæ, quòd ad reliqua belli navaturos operam pollicebantur. Tum Bessus perducitur. Perventum erat in parvulum oppidum. Brancidæ ejus incolæ erant. Mileto quondam, jussu Xerxis, cum è Græcia rediret, transierant, & in ea sede constiterant; quia templum, quod Didymeon appellatur, in gratiam Xerxis violaverant. Mores Patrii nondum exoleverant; sed jam bilingues erant, paulatim à domestico, externoque sermone degeneres. Magno igitur gaudio Regem excipiunt, urbem, seque dedentes. Ille Milesios, qui apud ipsum militarent, convocari jubet. Vetus odium miles gerebat in Brancidarum gentem, proditionis ergo. His, sive injuriæ, sive originis meminisse mallent, liberum de Brancidis permittit ar-

arbitrium. Variantibus deinde sententiis, se ipsum consideraturum, quid optimum factu esset, ostendit. Postero die occurrentibus, Brancidas secum procedere jubet. Cumque ad urbem ventum esset, ipse cum expedita manu portam intrat. Phalanx moenia oppidi circumire iussa, & dato signo diripere urbem proditorum receptaculum, ipsosque ad unum cadere. Illi inermes passim trucidantur. Nec aut commercio linguæ, aut supplicum velamentis, precibusque inhiberi crudelitas potest. Tandem ut dejicerent, fundamenta murorum ab imo moluntur; ne quod urbis vestigium exstaret. Nec mora, lucos quoque sacros non cadunt modò, sed etiam extirpant, ut vasta solitudo, & sterilis humus, exculsis etiam radicibus, linqueretur. Quæ si in ipsos prodicionis auctores excogitata essent, iusta ultio esse, non crudelitas videretur. Nunc culpam majorum posterì inêre, qui ne viderant quidem Miletum: adeò Xerxi non potuerant prodere.

NOTAS.

Quibus matura: *que habian cumplido el tiempo de su servicio, y por el cual habian asentado plaza, ò no estaban ya para otra cosa.*

Brancidæ. Brancho (de quien tomo su familia el nombre de Branchides) fue el Sacerdote principal de el templo Didymeon dedicado à Apolo. Era natural de Mileto Brancho, el cual violó el templo dando sus thesoros à Gerges. Por esta traicion los aborrecian los Milesios, los cuales habian fiado de el, y los suios la guarda de los tesoros.

Bilingues: no porque hablasen dos lenguas, sino porque de la Griega, y Sogdiana mezcladas formaban otra tercera.

Injurix de la traicion: esta les movia à vengarse.

Originis: de que descendian de un mismo lugar, y Padre, esto les podia mover à usar con ellos de misericordia.

Velamentis. Velos, de que usaban, quando pedian humildemente la paz.

CAPITULO XVI.

BESO DESNUDO, Y ENCADENADO ES ENTREGADO à Alejandro, y despues à Oxartre hermano de Dario, para que le crucifique despues de otros castigos.

INde processit ad Tanaim amnem: quò perductus est Bessus, non vinctus modò, sed etiam omni velamento corporis spoliatus. Spitamenes eum tenebat, collo insertâ catenâ, tam Barbaris, quàm Macedonibus gratum spectaculum, Tum Spitamenes, Et, te, inquit, & Darium Reges meos ultas, interfectorem domini sui adduxi, eo modo captum, cujus ipse fecit exemplum. Aperiat ad hoc spectaculum oculos Darius: existat ab Inferis, qui illo supplicio indignus fuit, & hoc solatio dignus est. Alexander, multùm collaudato Spitamene conversus ad Bessum. Cujus, inquit, feræ rabies occupavit animum tuum, cùm Regem da te optimè me-

ritum, prius vincere, deinde occidere sustinisti? Sed hujus parricidii mercedem falso Regis nomine persolvisti. Ibi ille facinus purgare non aulus, Regis titulum se usurpasse dixit ut gentem suam tradere ipsi posset: qui si cessasset, alium fuisse Regnum occupaturum. At Alexander Oxatrem fratrem Darii, quem inter corporis custodes habebat, propius jussit accedere, tradique Bessum ei, ut cruci affixum, mutilatis auribus, naribusque, sagittis configerent Barbari, asservarentque corpus, ut ne aves quidem contingerent. Oxatres cætera sibi curæ fore pollicetur, aves non ab alio, quàm à Catene posse prohiberi, adjicit; eximiam ejus artem cupiens ostendere. Namque adeò certo ictu destinata feriebat, ut aves quoque exciperet. Nam etsi forsitan sagittandi tam celebri usu minùs admirabilis videri hæc ars possit; tamen ingens visentibus miraculum, magnoque honori Cateni fuit. Dona deinde omnibus, qui Bessum adduxerant, data sunt. Cæterum supplicium ejus distulit, ut eo loco, in quo Darium ipse occiderat necaretur.

NOTAS.

Ipsè. Bessò, que bixo traicion, y puso prisiones à Dario. Sed hujus. Pero tu misino compraste al precio de un Parricidio el falso titulo de Rei.

Qui si. El cual (Bessò) à no haberlo becho así.

Destinata. Daba en el blanco, à adonde hacia la punteria.

Ut aves quoque. Que acertaba aun las aves al buelo.

CAPITULO XVII.

MACEDONIOS HERIDOS: ALEJANDRO EN BATALLA, y tambien herido: entreganse los Barbaros.

INtereà Macedones ad petendum pabulum incompósito agmine egressi, à Barbaris, qui de proximis montibus decurrerunt, opprimuntur. Pluresque capti sunt, quàm occisi. Barbari autem, captivos præ se agentes, rursus in montem recesserunt. Viginti millia latronum erant. Fundis, sagittisque pugnam invadunt. Quos dum obsidet Rex, inter promptissimos dimicans, sagitta ictus est, quæ in medio crure fixa reliquerat spiculum. Illum quidem mœsti; & attoniti Macedones in castra referebant. Sed nec Barbaros fefellit subductus ex acie Rex: quippe ex edito monte cuncta prospexerant. Itaque postero die misere Legatos ad Regem. Quos ille protinù jussit admitti; solutisque fasciis magnitudinem vulneris dissimulans, crus Barbaris ostendit. Illi jussi confidere, affirmant, non Macedonas, quàm ipsos fuisse tristiores, cognito vulnere ipsius: cujus si auctorem reperissent, dedituros fuisse. Cum Diis enim pugnare sacrilegos tantum. Ceterum se gentem in fidem dedere, superatos virtute illius. Rex, fide data, & captivis receptus, gentem in deditionem accepit.

NOTAS.

Sed nec. Ni dexaron de advertir los Barbaros, que habian sacado al Rei del combate los Macedonios. Cujus si: Y ha haber sabido quien era el quo le hirio.

CAPITULO XVIII.

ENTRA EL REI EN MARACANDA: EMBAXA-
dores de los Abios: su elogio, sitio para
una nueva Ciudad.

CAstris inde motis, lecticâ militari ferebatur, quam pro se quisque eques, pedesque subire certabant. Equites, cum quibus Rex prælia inire solitus erat, sui muneris id esse censebant. Pedites contrâ, cum saucios commilitones ipsi gestare assuevissent, eripi sibi proprium officium tum potissimum, cùm Rex gestandus esset, querebantur. Rex in tanto utriusque partis certamine (& sibi difficilem, & præteritis gravem electionem futuram ratus) *invicem subire eos* iussit. Hinc quarto die ad urbem Maracanda perventum est. LXX. stadia murus urbis amplectitur. Arx nullo cingitur muro. Præsidio urbi relicto, proximos vicos depopulatur, atque urit. Legati deinde Abiorum Scytharum superveniunt; liberi, ex quo decesserat Cyrus, tum imperata facturi. Justissimus Barbarorum constabat. Armis abstinebant, nisi lacesciti. Libertatis modico, & æquali usu, principibus humiliores pares fecerant. Hos benigne allocutus, ad eos Scythas, qui Europam incolunt, Penidam quondam misit ex amicis, qui denuntiaret eis, ne Tanaim amnem regionis, injussu Regis, transirent. Eidem mandatum, ut contemplaretur locorum situm, & illos quoque Scythas, qui super Bosphorum incolunt, videret.

CON-

Condendę urbis sedem super ripam Tanais elegerat, claustrum & jam perdomitorum, & quos deinde adire decreverat.

NOTAS.

Præteritis. Para los escluidos, y contra quienes determinase.

Subire invicem. Que le llevasen alternando caballos, & infantes.

Liberi: Libres, no sujetos, ò vasallos de algun Rei. En el Imperio se llaman Ciudades Anstáticas.

Libertatis. Usando igual, y moderadamente de el derecho de su libertad.

CAPITULO XIX.

REBELION DE LOS SOGDIANOS, Y BACTRIANOS: Ciudades arrasadas por Alejandro, peligro en que se vió: echa Espitamenes de Maracanda la guarnicion enemiga.

SEd consilium distulit Sogdianorum nuntiata defectio, quæ Bactrianos quoque traxit. Septem millia equitum erant, quorum auctoritatem cæteri sequebantur. Alexander Spitamenem, & Catenem, à quibus ei traditus erat Bessus, haud dubius, quin eorum operam redigi possent in potestatem, coercendo eos, qui novaverant res, jussit accersiri. At illi defectionis, ad quam coercendam evocabantur, auctores, vulgaverant famam, Bactrianos equites à Rege, omnes, ut occiderentur, accersiri, idque imperatum ipsis non sustinuisse tamen exequi, ne inexplabile in populares facinus admitterent: non magis Alexandri sevitiam, quàm Bessi parricidium fer-

ferre potuisse. Itaque suâ sponte jam motos, metu poenæ haud difficulter concitaverunt ad arma. Alexander, transfugarum defectione comperit, Craterum obsidere Cyropolim jubet. Ipse aliam urbem regionis ejusdem coronâ capit. Signoque, ut puberes interficerentur, dato, reliqui in prædam cessere victoris. Urbs diruta est, ut ceteri cladis exemplo continerentur. Memaceni, valida gens, obsidionem, non ut honestiorem modò, sed etiam ut tutiorem ferre decreverant. Ad quorum pertinaciam mitigandam Rex L. equites præmisit, qui clementiam ipsius in deditos, simulque inexorabilem animum in devictos ostenderent. Illi nec de fide, nec de potentiâ Regis ipsos dubitare respondent, equitesque tendere extra munimenta urbis jubent. Hospitaliter deinde exceptos, gravesque epulis, & somno, intempestâ nocte adorti interfecerunt. Alexander haud secus, quàm par erat, motus, urbem coronâ circumdedit, munitiorem, quàm ut primo impetu capi posset. Itaque Meleagrum, & Perdiccam in obsidionem jungit, Cyropolim (ut antè dictum est) obsidentes. Statuerat autem parcere urbi conditæ à Cyro. Quippe non alium gentium illarum magis admiratus est, quàm hunc Regem, & Semiramim in queis & magnitudinem animi, & claritatem rerum longè emicuisse credebat. Cæterùm pertinacia oppidanorum ejus iram accendit. Itaque captam urbem diripi jussit. Deletâ, Memacenis haud injuriâ infestus, ad Meleagrum, & Perdiccam redit. Sed non alia urbs fortius obsidionem tulit. Quippe & militum promptissimi cecidere, & ipse rex ad ultimum periculum venit.

Namque cervix ejus saxo ita icta est, ut oculis caligine offusis collaberetur, ne mentis quidem compos. Exercitus certè velut crepto eo ingemuit. Sed invictus adversus ea, quæ ceteros terrent, nondum percurato vulnere, acrius obsidioni institit, naturalem celeritatem irâ concitante. Cuniculo ergo suffossa mœnia, ingens nudavere spatium; per quod irrupit, victorque urbem dirui jussit. Hinc Menedemum cum tribus millibus peditum, & occingentis equitibus, ad urbem Maracanda misit. Spitamenes transfuga, præsidio Macedonum inde dejecto, muris urbis ejus incluferat se, haud oppidanis consilium defectionis approbantibus. Sequi tamen videbantur, quia prohibere non poterant.

NOTAS.

Coercendo. Para contener, y refrenar.

Ipsis. A Catenes, y Espitamenes.

Reliqui. Fueron los demas despojo de los vencedores.

Haud. Justamente enojado contra los Memacenos.

Velut. Le lloró por muerto.

Ingens. Abrieron una grande brecha.

CAPITULO XX.

EDIFICA ALEXANDRO UNA NUEVA CIUDAD:
*embia el Rei de los Escitas à Cartasis,
 para destruirla.*

Interim Alexander ad Tanaim amnem redit; & quantum soli occupaverant castris, muro circumdedit. Sexaginta stadiorum urbis murus fuit. Hanc quoque urbem *Alexandriam* appellari jussit.

jussit. Opus tanta celeritate perfectum est, ut decimo septimo die, quàm munimenta excitata erant, tecta quòque urbis absolverentur. Ingens militum certamen inter ipsos fuerat, ut suum quisque munus (nam divisum erat) primus ostenderet. Incolę novæ urbi dati captivi, quos reddito pretio dominis, liberavit. Quorum posterius nunc quoque nondum apud eos tam longâ ætate propter memoriam Alexandri exoleverunt. Rex Scytharum, cujus tum ultra Tanaim Imperium erat, ratus eam urbem, quam in ripa amnis Macedones condiderant, suis impositam esse cerbicibus, fratrem Carthasim nomine, cum magnâ equitum manu misit ad diruendam eam, proculque amne submovendas Macedonum copias.

NOTAS.

Quantum. *Cuanto sitio, y tierra.*

Excitata. *Lebantado.*

Suis impositam. *Les habia de servir de freno, y amenazaba ruinas, y estragos.*

CAPITULO XXI.

DESCRIPCION DE LOS ESCITAS : CONSEJO
de guerra de Alejandro: indisposicion,
y supersticiones suas.

BACTRIANOS Tanais ab Scythis, quos Europæos vocant, dividit. Idem Asiam, & Europam finis interfuit. Cæterum Scytharum gens haud procul Thraciâ sita, ab Oriente ad Sep-

tentrionem se vertit, Sarmatarumque, ut quidam
 credidere, non finitima, sed pars est. Recta dein-
 de regionem aliam ultra Istrum jacentem colit:
 ultima Asiæ, quæ Bactra sunt, stringit, quæ Sep-
 tentrioni proxima sunt: profundæ inde sylvæ, vastæ-
 que solitudines excipiunt: rursus, quæ Tanaim,
 & Bactra spectant humano cultu haud disparia sunt.
 Primum cum hac gente non provisum bellum Ale-
 xander gesturus, cum in conspectu ejus obequita-
 ret hostis, adhuc æger ex vulnere, præcipue voce
 deficiens, quam & modicus cibus, & cervicis
 extenuabat dolor, amicos in consilium advocari
 jubet. Terrebat eum non hostis, sed iniquitas
 temporis. Bactriani defecerant: Scythæ etiam la-
 cessabant. Ipse non insistere in terra, non equo
 vehi, non docere, non hortari suos poterat.
 Ancipiti periculo implicitus, Deos quoque in-
 cusans, querebatur, se jacere segnem, cujus ve-
 locitatem nemo antea valuisset effugere. Vix suos
 credere, non simulari valetudinem. Itaque qui
 post Darium victum Ariolos, & Vates consulere
 deserat, rursus ad superstitionem humanarum
 mentium ludibria revolutus, Aristandrum, cui
 credulitatem suam addixerat, explorare eventum
 rerum sacrificiis jubet. Mos erat Aruspibus exta
 sine Rege spectare, &, quæ portenderentur, re-
 ferre: inter hæc Rex, dum fibris pecudum ex-
 ploratur eventus latentium rerum, propius ipsum
 confidere amicos jubet, ne contentione vocis
 cicatricem infirmam adhuc rumperet. Hephæstion,
 Craterus, & Erigyus erant cum custodibus in
 tabernaculum admissi.

NOTAS.

Rectâ regione. Yendo de allí en derechura llega à juntarse con otra tierra que está mas alla del istro.

Stringit. Habita.

Iniquitas temporis. El contratiempo, y mala season, en que se ballaba.

Cui. A quien daba mucho credito.

Ne. Paraque no se bolviese à abrir, con la fuerza, que biciese para hablar, la cicatriz reciente aun.

CAPITULO XXII.

RAZONAMIENTO DE ALEJANDRO: OPONESSE

Erigio: Aristandro reprehendido: presagios deste favorables al Rei.

Discrimen, inquit, me occupavit, meliore hostium, quam meo tempore. Sed necessitas ante rationem est, maximè in bello, quo raro permittitur tempora eligere. Defecere Bactriani, in quorum cervicibus stamus, & quantum in nobis animi sit, alieno Marte experiuntur. Haud dubie si omiserimus Scythas ultrò arma inferentes, contempti ad illos, qui defecerunt, revertemur. Si verò Tanaim transferimus, & ubique invictos esse nos Scytharum perniciè, ac sanguine ostenderimus, quis dubitabit patere etiam Europam victoribus? Fallitur, qui terminos gloriæ nostræ metitur spatio, quod transgredi sumus. Unus annis interfuit: quem si

trajicimus, in Europam arma proferimus. Et quanti
 æstimandum est, dum Asiam subigimus, in alio quo-
 dammodo orbe trophæa statuere, & quæ tam longo
 intervallo natura videtur diremissee, unâ victoriâ
 subito committere? At bercule, si paululum cessave-
 rimus, in tergis nostris Scythæ hærebunt. An soli su-
 mus, qui flumina transare possumus? Multa in
 nosmetipsos recident, quibus ad hoc vicinus. Fortuna
 belli artem victos quoque docet. Utribus amnem traji-
 ciendi exemplum fecimus nuper. Hoc ut Scythæ imi-
 tari nesciant, Bactriani docebunt. Præterea unus gen-
 tis hujus adhuc exercitus venit, cæteri spectantur. Itæ
 bellum vitando alemus, & quod inferre possumus,
 accipere cogemur. Manifesta est consilii mei ratio. Sed
 an permissuri sint Macedones animo uti meo, dubito,
 quia, ex quo hoc vulnus accepi, non equo vectus
 sum, non pedibus ingressus. Sed, si me sequi vultis;
 valeo amici. Satis virtutum est ad toleranda ista. Aut
 si jam adest vite meæ finis, in quo tandem opere
 melius extinguar? Hæc quassa adhuc voce deficiens,
 vix proximis exaudientibus, dixerat; cum omnes
 à tam præcipiti consilio Regem deterrere cœpe-
 runt. Erigyus maximè, qui haud sanè auctori-
 tate proficiens apud obstinatum animum su-
 perstitionem, cujus potens non erat Rex, incutere
 tentavit, dicendo, Deos quoque obstare consilio,
 magnumque periculum, si flumen transisset, ostendi.
 Intranti Erigyo tabernaculum Regis, Aristander oc-
 currerat, tristitia exta fuisse significans. Hæc ex
 Vate comperta Erigyus nuntiabat. Quo inhibito,
 Alexander non irâ solum, sed etiam pudore con-
 fusus, quod superstitio, quam celaverat, detege-
 ba-

batur, Aristandrum vocari jubet, qui ut venit, intuituens eum: *Non Rex, inquit, sed privatus sum. Sacrificium ut faceres, mandavi. Quid eo portenderetur, cur apud alium, quàm apud me professus es? Brigyus arcana mea, & secreta, te prodente, cognovit. Quem certum meherculè habeo extorum interprete uti metu suo. Tibi autem certiùs, quàm potest, denuntio, ipse mihi indices quid ex extis cognoveris, ne possis inficiari dixisse, quæ dixeris. Ille exanguis, attonitoque similis stabat, per metum etiam voce suppressâ. Tandemque eodem metu stimulante, ne Regis expectationem moraretur, Magni, inquit, laboris, non irriti, discrimen instare prædixi. Nec me ars mea, quàm benevolentia, magis perturbat. Infirmitatem valetudinis tuæ video, & quantum in te uno sit, scio; Vereor, ne præsentis fortunæ tue sufficere non possis. Rex jussu confidere felicitati suæ remisit. Sibi enim ad alia gloriam concedere Deos. Consulante deinde cum iisdem, quonam modo flumen transirent, supervenit Aristander, non aliàs letiora exta vidisse se affirmans, utique prioribus longè diversa, tum solitudinis causâ apparuisse, nunc prorsus egregiè litatum esse.*

NOTAS.

Discrimen. Hallome sorprendido de una guerra en mejor tiempo para el enemigo, que para mí.

In quorum. Que hemos sujetado ya, y están observando en la guerra, que nos hacen los Escitas, hasta donde llega nuestro valor, y ánimo.

Contempti. Despreciados de unos, y otros bolveremos las armas contra los Bactrianos rebeldes.

Qui. *El que juzgue que allá solo llega nuestra gloria, à donde lleguen nuestras armas.*

Subito. *Y unir de un golpe; y con sola una victoria.*

Ut Scythæ: *Aunque los Escitas lo ignoren.*

Vitando: *Encenderemos mas la guerra queriendola evitar, y nos la harán ellos, pudiendola hacer ahora nosotros*

Cajus. *Que era la unica, que le contenia, y temia.*

Cur apud. *Porque se lo has dicho à otro, que à mi.*

Quem Certum. *Tengo por cierto, que à Erigio le hace el miedo interpretar à mala parte lo que pronosticaban las víctimas.*

Quam potest. *Con toda la autoridad que puedo.*

Remisit. *Le despidio, para que nuevamente sacrificase, porque los Dioses &c.*

CAPITULO XXIII.

VICTORIA DE ESPITAMENES CON MUERTE
de dos mil y treientos Macedonios: disimula
Alejandro esta perdida.

CÆterùm quæ lubinde nuntiata sunt Regi, continuæ felicitati rerum ejus imposuerant labem. Menedemum, ut supra dictum est, miserat ad obsidendum Spitamenem Bactrianæ defectionis auctorem. Qui comperto hostis adventu, ne muris urbis includeretur, simul fretus excipi posse, quâ venturum sciebat, consedit occultus. Sylvestre iter aptum insidiis tegendis erat. Ibi Dahas condidit. Equi bonos armatos vehunt, quorum invicem singuli repente defiliunt, equestris

cris pugnae ordinem turbant. Equorum velocitati par est hominum pernicitas. His Spitamenes saltum circuire iussis, pariter & à lateribus, &, à fronte, & à tergo hosti se ostendit. Menedemus undique incloſſus, ne numero quidem par, diu tamen restitit, clamirans, nihil aliud superesse locorum fraude deceptis, quàm honestæ mortis solatium ex hostium cade. Ipsum prævalens equus vehebat, quo sæpiùs in cuneos Barbarorum effusis habenis euectus. magna strage eos fuderat. Sed, cum unum omnes peterent, multis vulneribus exanguis, Hipsidem quemdam ex amicis, hortatus est, ut in equum suum ascenderet, & se fugâ eriperet. Hæc agentem anima defecit; corpusque ex equo defluxit in terram. Hipsides poterat quidem effugere, sed amisso amico mori statuit. Una erat cura, ne inultus occideret. Itaque subditis calcaribus equo, in medios hostes se immisit, & memorabili editâ pugna, obrutus telis est. Quod ubi videre, qui cædi supererant, tumulum paulò quàm cætera editiorem capiunt. Quos Spitamenes fame in deditionem subacturus obsedit. Cecidere eo prælio peditum duo millia, trecenti equites. Quam cladem Alexander solerti consilio texit, morte denuntiata iis, qui ex prælio venerant, si acta vulgassent.

NOTAS.

Excipi. *Esperarle en una emboscada..*

Prævalens. *Brioso.*

Morte denuntiata. *poniendo pena de la vida.*

Acta. *Lo que habia sucedido.*

CAPITULO XXIV.

*CUIDADOS , Y PERVIGILIOS DE ALEJANDRO:
declara la guerra à los Escitas : embajada
de los Escitas.*

CÆterùm cùm animo disparem vultum diutiùs ferre non posset, in tabernaculum supra ripam fluminis de industria locatum secessit. Ibi sine arbitriis singula animi consulta pensando, noctem vigiliis extraxit, sæpè pellibus tabernaculi allevatis, ut conspiceret hostium ignes, è quibus conjectare poterat, quanta hominum multitudo esset. Jamque lux appetebat, cùm thoracem indutus, procedit ad milites, tum primum post vulnus proximè acceptum. Tanta erat apud eos veneratio Regis, ut facile periculi, quod horrebant, cogitationem præsentia ejus excuteret. Latì ergo, & manantibus præ gaudio lacrymis, consalutant eum, & quod recusaverant bellum, feroces deposcunt, Ille se ratibus equitem, phalangemque transportaturum esse pronuntiat: super utres jubet nare leviùs armatos. Plura nec dici res desideravit, nec Rex dicere per valetudinem potuit. Cæterum tantâ alacritate militum rates junctæ sunt, ut in triduum ad duodecim millia effectæ sint. Jamque ad transeundum omnia aptaverant, cùm Legati Scytharum viginti, more gentis, per castra equis vecti, nuntiare jubent Regi, velle ipsos ad eum mandata perferre. Admissi in tabernaculum, jussique confidere, in vultu Re-

Regis defixerant oculos, credo, quia magnitudine corporis animum æstimantibus modicus habitus haudquaquam famæ par videbatur. Scythiis autem, non ut cæteris Barbaris, rudis, & inconditus sensus est. Quidam eorum sapientiam capere dicuntur, quantamcumque gens capit semper armata. Sicque locutos esse apud Regem memoriæ proditum est. Abhorrent forsitan moribus nostris, & tempora, & ingenia cultiora sortitis. Sed ut possit oratio eorum sperni, tamen fides nostra non debet, qui utcumque tradita sunt, in corrupta perferemus.

NOTAS.

Pellibus. *Las pieles de que se componia su tienda de campaña.*

Proxime. *Pocos dias antes.*

Plura. *Ni era necessario decir mas: ni pedia mas el asunto.*

Quidam. *Dicese de algunos dellos, que son sabios, en cuanto cabe en una gente, que siempre está en armas.*

Sed ut. *Pero aun dado que.*

Qui. *Que lo referimos sin mudar palabra, y conforme lo hallamos.*

CAPITULO XXV.

DISCURSO, QUE HIZO A ALEJANDRO EL MAS anciano de los Embajadores.

IGitur unum ex his maximum natu ita locutum accepimus. Si Dii habitum corporis tui aviditati animi parem esse voluissent, orbis te non caperet:
al-

alterâ manu Orientem, alterâ Occidentem contingeres, & hoc affectus scire velles, ubi tanti Numinis fulgor conderetur. Sic quoque concupiscis, quæ non capis. Ab Europâ petis Asiam, ex Asiâ transis in Europam. Deinde, si humanum genus omne superaveris, cum sylvis & nivibus, & fluminibus ferisque bestiis gesturus es bellum. Quid? tu ignoras, arbores magnas diu crescere, unâ horâ extirpari? Stultus est, qui fructus earum spectat, altitudinem non metitur. Vide, ne, dum ad cacumen pervenire contendis, cum ipsis ramis, quos comprehenderis, decidas. Leo quoque aliquandò minimarum avium pabulum fit & ferrum rubigo consumit. Nil tam firmum est, cui periculum non sit, etiam ab invalido. Quid nobis tecum est? nunquam terram tuam attigimus. Qui sis, unde venias, licet ne ignorare in vastis sylvis viventibus? Nec servire ulli possumus, nec imperare desideramus. Bona nobis data sunt (ne Scytharum gentem ignores) jugum boum, aratrum, & hasta, & sagitta, & patera. His utimur & cum amicis, & adversus inimicos. Fruges amicis damus, boum labore quæstas: paterâ cum jisdem vinum Diis libamus: inimicos sagittâ eminus, hastâ cominus petimus. Sic Syriæ Regem, & postea Persarum, Medorumque superavimus, patuitque nobis iter usque in Ægyptum. At tu, qui te gloriaris ad latrones persequendos venire, omnium gentium, quas adisti, latro es. Lydiam cepisti, Syriam occupasti, Persidem tenes, Bactrianos habes in potestate, Indos petisti. Jam etiam ad pecora nostra avaras, & insatiabiles manus porrigis. Quid tibi divitiis opus est, quæ te esurire cogunt? Primus omnium satietate parasti famem, ut quò plura haberes, acrius, quæ non habes, cuperes. Non succurrit tibi, quandiu
cir.

circum Baſtra hæreas? Dum illos ſubigis, Sogdiani bellare cœperunt. Bellum tibi ex victoria naſcitur. Nam ut major, fortiorque ſis, quàm quiſquam, tamen alienigenam dominum pati nemo vult. Tranſi modò Tanaïm; ſcies, quàm latè pateant, nunquam tamen conſequeris Scythas. Paupertas noſtra velocior erit, quàm exercitus tuus, qui prædam tot nationum vebit. Rurſus, cum procul abeſſe nos credes, videbis in tuis caſtris. Eâdem enim velocitate & ſequimur, & fugimus. Scytharum ſolitudines Græcis etiam proverbiiſ audio eludi. At nos deſerta, & humano cultu vacua, magis, quàm urbes, & opulentos agros ſequimur. Proinde fortunam tuam preſſis manibus tene. Lubrica eſt, nec invita teneri poteſt. Salubre conſilium ſequens, quàm præſens, tempus oſtendet melius. Impone felicitati tue frænus; faciilius illam reges. Noſtri ſine pedibus dicunt eſſe fortunam, quæ manus, & pinnas tantum habet. Cum manus porrigit, pinnas quoque comprehendere non ſinit. Denique, ſi Deus es, tribuere mortalibus beneficia debes, non ſua eripere: ſi autem homo es, id, quod es, ſemper eſſe te cogita. Stultum eſt eorum meminiffe, propter quæ tui obliviſceris. Quibus bellum non intuleris, bonis amicis poteris uti. Nam & firmiſſima eſt inter pares amicitia, & videntur pares, qui non fecerunt inter ſe periculum virium. Quos viceris, amicos tibi eſſe, cave, credas. Inter dominum, & ſervum nulla amicitia eſt. Etiam in pace, belli tamen jura ſervantur. Furando gratiam Scythas ſancire ne credideris. Colendo fidem jurant. Græcorum iſta cautio eſt, qui acta conſignant, & Deos invocant. Nos religionem in ipſa fide novimus. Qui non reverentur homines, fallunt Deos. Nec tibi amico
opus

opus est, de cujus benevolentia dubites. Caterum nos & Asia, & Europæ custodes habebis. Bactra nisi dividat Tanais, contingimus. Ultra Tanaim, usque ad Thraciam colimus. Thracie Macedoniam conjunctam esse fama est. Utrique Imperio tuo finitimos, hostes, amicos velis esse, considera. Hæc Barbarus.

NOTAS.

Ubi. En donde se pone el Sol.

Qui fructus. El que solo mira à su fruto sin considerar la altura de donde puede caer.

Licet ne. Es acaso culpa nuestra, ò estamos obligados à saber.

Cum iisdem. Con los amigos.

Sacietate. Asi como los hidropicos, que cuanto mas beben mas sed tienen.

Nam ut. Porque aunque demos que seas.

Græcis. Era proverbio entre los Griegos La soledad de los Escitas, para ponderar las maiores calamidades.

Sequens. El tiempo, que vendrá te hara ver mucho mejor, que el presente, y en que aora estamos.

Qui non. Los que no han probado, ò medido sus fuerzas.

Etiam in. Aunque esten en tiempo de paz los rendidos, y avasallados ya, sin embargo conservan un animo enemigo, y derecho de guerra para rebelarse.

Colendo fidem. A lei de hombres de bien, guardando su palabra.

Græcorum. Esas precauciones son buenas para los Griegos.

CAPITULO XXVI.

RESPUESTA DEL REI: PASA EL TANAIS:

*da la batalla, y vence: embajada
de los Sacas.*

CONTRÀ Rex, fortunâ suâ, & consiliis eorum se usurum esse respondet. Nam & fortunam, cui confidat, & consilium suadentium, ne quid temerè, & audacter faciat, secuturum. Dimissisque Legatis, in præparatas rates exercitum imposuit. In proris clypeatos locaverat, jussos in genua subsidere, quò tutiores essent adversùs ictus sagittarum. Post hos, qui tormenta intenderent, stabant, & ab utroque latere, & à fronte circumdati armatis. Reliqui, qui post tormenta constiterant remigem loricâ indutum scutorum testudine armati protegebant. Idem ordo in illis quoque ratibus, quæ equitem vehebant, servatus est. Major pars à puppe nantes equos loris trahebat. At illos, quos utres stramento repleti vehebant, objectæ rates tuebantur. Ipse Rex cum delectis primus ratem solvit, & in ripam dirigi jussit. Cui Scythæ admotos ordines equitum in primo ripæ margine opponunt, ut ne applicari quidem terræ rates possent. Cæterùm præter hanc speciem ripis præsidentis exercitus, ingens navigantes terror invaserat. Namque cursum gubernatores, cùm obliquo flumine impellerentur, regere non poterant: vacillantesque milites, & ne excuterentur, solliciti, nautarum ministeria turbaverant. Nec tela quidem conati nisu vibrare poterant.

terant, cū prior standi sine periculo, quā hostem laceſſendi, cura eſſet. Tormenta ſaluti ſuerunt, quibus in confertos, ac temerē ſe offerentes haud fruſtrā excuſſa ſunt tela. Barbari quoque ingentem vim ſagittarum infudēre ratibus. Vixque ullum fuit ſcutum, quod non pluribus ſimul ſpiculis perforaretur. Jamque terræ rates applicabantur, cū acies clypeata conſurgit, & haſtas certo ictu, utpote libero niſu, mittit ē ratibus. Et, ut terri-
tos, recipienteſque equos videre, alacres mutuā adhortatione in terram deſiliere. Turbatiſ acriter pedem inferre cōperunt. Equitum deinde tur-
mæ, quæ frænatos habebant equos perſegere Barbarorum aciem. Interim cæteri agmine dimi-
cantium teſti, aptavere ſe pugnæ. Ipſe Rex, quod vigoris ægro adhuc corpori deerat, animi firmitate ſupplebat. Vox adhortantiſ non poterat audi-
ri, nondum bene obductā cicatrice cervicis: ſed dimicantem cuncti videbant: Itaque ipſi quidem Ducum fungebantur officio: aliuſque alium adhor-
tari, in hoſtem ſalutiſ immemores ruere cōpe-
runt. Tum verò non ora, non arma, non clamorem hoſtium Barbari tolerare potuerunt: omneſ-
que effuſis habenis (namque equeſtriſ acieſ erat) capeſſunt fugam. Quos Rex, quamquam vexationem invalidi corporiſ pati non poterat, per LXXX. tamen ſtadia inſequi perſeveravit. Jamque linquen-
te animo, ſuiſ præcepit, ut, donec lucis aliquid ſuper-eſſet, fugientium tergis inhærerent: Ipſe, ex-
hauſtiſ etiam animi viribuſ, in caſtra ſe recepit, reliquum ſubſtitit. Tranſierant jam Liberi Patriſ terminos, quorum monumenta lapideſ erant crebris

intervallis dispositi, arboreſque proceræ, quarum ſtipites hedera contexerat. Sed Macedonas ira longius provexit. Quippe media fere nocte in caſtra redierunt, multis interfectis, pluribus captis: equoſque MDCCC. abegere. Ceciderunt autem Macedonum equites LX., pedites C. ferè, M. ſaucii fuerunt. Hęc expeditio deficientem magna ex parte Aſiam famâ tam opportunę victorię domuit. Inviſtos Scythas eſſe crediderant: quibus fractis nullam gentem Macedonum armis parem fore conſitebantur. Itaque Sagæ miſere Legatos, qui pollicerentur gentem imperata facturam. Moverat eos Regis non virtus magis, quàm clementia in devictos Scythas. Quippe captivos omnes ſine precio remiſerat, ut fidem faceret, ſibi cum ferociſſimis gentium de fortitudine, non de irâ fuiſſe certamen. Benignè igitur exceptis Sagarum Legatis, comitem Eſcipinum dedit, admodum juvenem, gratis flore conciliatum ſibi: qui cùm ſpecie corporis equaret Hephæſtionem, lepore haud ſanè illi par erat.

NOTAS.

(odres.

At illos. *Pero aquellos infantes, que iban ſobre las Nixu. Aſianzarse, aſegurarse bien, mantenerse firmes. Turbatis. A los Eſcitas aterrados ya, y deſordenados. Reliquum. Lo reſtante del dia.*

Liberi Patris. *Del Dios Baco.*

Abegere. *Trageron conſigo.*

Deficientem. *Que por la maior parte amenazaba levantamientos, y alborotos, y eſtaban para ſulevarſe.*

Ut fidem. *Para que conſtaſe à todos.*

De fortitudine. *No por odio, y para vengarſe de ellos, ſino para moſtrar ſu valor, y quien podia mas.*

Y

Co.

Comitem. Para que acompañase à los embajadores de los Sagas?

CAPITULO XXVII.

VALOR DE UNOS SOGDIANOS , A QUIENES
perdona Alejandro : sentencia contra Beso.

Ipsè Cratèro cum majorè partè exercitus modicis itineribus sequi jussò , ad Maracanda urbem pervenit. Ex quà Spitamenes , cognito ejus adventu , Bactra perfugerat. Itaque quadriduo Rex longum itineris spatium emensus pervenit in eum locum , in quo , Menedemo duce , duo millia perditum , & trecentos equites amiserat. Horum ossa tumulo contegi jussit , & inferias more patrio dedit. Jam Craterus , cum phalange subsequi jussus , ad Regem pervenerat. Itaque , ut omnes , qui defecerant , pariter belli clade premerentur , copias dividit ; urique agros , & interfici puberes jussit. Sogdiana regio majori ex parte deserta est : octingenta ferè stadia in latitudinem vastè solitudines tenent. Ingens spatium rectæ regionis est , per quam amnis (*Polyimetus* vocant incolæ) fertur. Torrentem eum ripæ in tenuem alveum cogunt , deinde caverna accipit , & sub terram rapit cursu. Absconditi indicium est aquæ meantis sonus , cum ipsum solum , sub quo tantus amnis fluit , ne modico quidem refudet humore. Ex captivis Sogdianorum ad Regem triginta nobilissimi , corporum robore eximio , perducti erant. Qui ut per interpretem cognoverunt , jussu Regis ipsos ad supplicium trahi , carmen lætantium more canere , tripudiisque,

& lasciviori corporis motu gaudium quoddam animi ostentare cœperunt. Admiratos Rex, tantâ magnitudine animi oppetere mortem, revocari eos jussit, causam tam effulgentis lætitiæ, cum supplicium ante oculos haberent, requirens. Illi, *Si ab alio occiderentur, tristes morituros fuisse respondent, nunc à tanto Rege victore omnium gentium majoribus suis redditos, honestam mortem, quam fortes viri voto quoque expeterent, carminibus sui moris, lætitiæque celebrare.* Tum Rex. *Quæro itaque, inquit, an vivere velitis non inimici mihi, cujus beneficio victuri estis.* Illi, *numquam se inimicos ei, sed bello lacesitos, hostes fuisse respondent: si quis ipsos beneficio, quam injuria experiri maluisset, certaturos fuisse, ne vincerentur officio.* Interrogantique, quo pignore fidem obligaturi essent, *Vitam, quam acciperent pignori futuram esse, dixerunt, reddituros, quando ipse repetisset.* Nec promissum fefellerunt. Nam qui remissi domos ierant, in fide continuere populares: quatuor inter custodes corporis retenti, nulli Macedonum in Regem charitate cesserunt. In Sogdianis Peucolao cum tribus millibus peditum (neque enim majori præsidio indigebat) relicto, Bactra pervenit. Inde Bessum Ecbatana duci jussit, interfecto Dario poenas capite perfoluturum.

NOTAS.

Inferias. Sacrificios, que se hacian à las almas de los Difuntos. Tomaron el nombre de la palabra inferi, orum, lugar à donde iban las almas; y segun otras de los Dioses del Infierno, a quienes se hacian tambien estas sacrificios.

Polytimetum. Palabra griega Πολυτιμετος, esto es, precioso.

*In tenuem. A un canal , ò madre mui estrecha.
Ne modico. No teniendo humedad alguna la tierra,
debajo de la cual.*

*Majoribus. Muertos ; pues este solo era el modo de ir
a sus antepasados , y maiores, que habian muerto ya.
Beneficio &c. Mas por bien , que por mal.*

CAPITULO XXVIII.

*NUEVAS RECLUTAS , Y CIUDADES LEBANTADAS
pasa los rios Ocho , y Oxo.*

Iisdem ferè diebus Ptolemæus , & Menidas peditum tria millia , & equites mille adduxerunt : mercede militaturos. Alexander quoque ex Lyciâ cum pari numero peditum , & quingentis equitibus venit. Totidem è Syriâ Asclepiodorum sequebantur. Antipater Græcorum octo millia , in quibus quingenti equites erant , miserat. Itaque exercitu aucto , ad ea , quæ defectione turbata erant , componenda processit. Interfectisque consternationis auctoribus , quarto die ad flumen Oxum peruentum est. Hic , quia limum vehit , turbidus semper , & insalubris est potui. Itaque puteos miles coeperat fodere , nec tamen humo altè egestâ existerat humor , cum in ipso tabernaculo Regis conspectus est fons , quem , quia tardè notaverant , subito extitisse finxerunt. Rexque ipse credi voluit , donum Dei id fuisse. Superatis deinde annibus Ocho , & Oxo , ad urbem Maginiam peruenit. Circa eam sex oppidis condendis electa sedes est. Duo ad meridiem versa , quatuor spectantia Orientem modicis inter se spatiis distabant , ne procul repe-

tena

tendum esset mutuū auxilium. Hęc omnia sica sunt in editis collibus. Tum velut frāni domitarum gentium, nunc originis suę oblita, serviunt, quibus imperaverant.

NOTAS.

Consternationis auctoribus. Los autores, ò cabezas de la rebellion.

Nectamen. Ni hallaban agua aun bechos pozos muy bondos.

Ne procul. Para que no estubiesen lejos, para socorrerse, y ayudarse mutuamente.

Velut frēni. Para que sirviesen de freno: para contener.

CAPITULO. XXIX.

DESCRIPCION DE LA PETRA: INDUSTRIA, Y temeridad de Alejandro para conquistarla.

ET cętera quidem pacaverat. Una erat Petra, quam Arimazes Sogdianus cum triginta millibus armatorum obtinebat, alimentis antę congestis, quę tantę multitudini vel per biennium suppeterent. Petra in altitudinem triginta eminēt stadia: circuitu centum, & quinquaginta completur. Undique abscissa, & abrupta, semitā perangustā aditur. In medio altitudinis spatium habet specum, cujus os arctum, & obscurum est, paulatim deinde ulteriora panduntur, ultima etiam altos recessus habent. Fontes per totum ferē specum manant, è quibus collatę aquę per

prona montis flumen emittunt. Rex, loci difficultate spectatâ, statuerat inde abire: cupido deinde incelsit animo naturam quoque fatigandi. Prius tamen, quàm fortunam obsidionis experiretur, Cophem (Artabazi hic filius erat) misit ad Barbaros, qui suaderet, ut dederent rupem. Arimazes loco fretus, superbè multa respondit: ad ultimum, an Alexander etiam volare possit, interrogat. Quæ nuntiata Regi sic accendere animum, ut adhibitis, cum quibus consultare erat solitus, indicaret insolentiam Barbari illudentis ipsos, quia pinnas non haberent, se autem proximâ nocte effecturum, ut crederet, Macedonas etiam volare. Trecentos, inquit, perniciosissimos juvenes ex suis quisque copiis perducite, ad me, qui per calles, & pene invias rupes domi pecora agere consueverint. Illi præstantes & levitate corporum, & ardore animorum strenuè adducunt. Quos intuens Rex: *Vobiscum*, inquit, *o juvenes*, & *mei æquales*, urbium invictarum ante munimenta superavi, montium juga perenni nive obruta emensus sum, angustias Ciliciæ intravi, India sine lassitudine vim frigoris sum perpeffus. Et mei documenta vobis dedi, & vestri habeo. Petra, quam videris, unum aditum habet, quem Barbari obsident; cætera negligunt. Nullæ vigiliæ sunt, nisi quæ castra nostra spectant. Invenietis viam, si solerter rimati fueritis aditus ferentes ad cacumen. Nihil tam altè natura constituit, quod virtus non possit eniti. Experiendo, quæ cæteri desperaverunt, Asiam habemus in potestate. Evadite in cacumen: quod cum coeperitis, candidis velis signum mihi dabit. Ego, copiis admotis, hostem in nos à vobis convertam. Præmium erit ei, qui pri-

primus occupaverit verticem, talenta decem: uno minus accipiet, qui proximus ei venerit: eademque ad decem homines servabitur portio. Certum habet, vos non tam liberalitatem intueri meam, quam voluntatem.

NOTAS.

Cujus os. Cui entrada.

Ultima. Lo ultimo de la cueva tiene grandes escondrijos, y concavidades.

Fatigandi. De vencer las dificultades, que puso naturaleza.

Mei documenta. Tenemos muchas pruebas reciprocas de nuestro valor, y esfuerzo.

Eademque servabitur portio. Y asi à proporcion.

CAPITULO XXX.

MANIFIESTO PELIGRO DE LA VIDA, A QUE se esponen trecientos Soldados de Alejandro.

HIS animis Regem audierunt, ut jam coepisse verticem viderentur. Dimissique ferreos cuneos, quos inter saxa defigerent, validoque funes parabant. Rex circumvectus Petram, quam minimè asper, ac præruptus aditus videbatur, secunda vigilia (quòd bene verteret) ingredi jubet. Illi alimentis in biduum sumptis, gladiis modò, atque hastis armati subire coeperunt. Ac primò pedibus ingressi sunt: deinde, ut in prærupta per-ventum est, alii manibus eminentia saxa comple-

xi levavere semet, alii adjectis funium laqueis evasere, cum cuneos inter saxa defigerent, queis gradus subinde infisterent. Diem inter metum, laboremque consumpserunt. Per aspera enixis duriora restabant; & crescere altitudo Petre videbatur. Illa verò miserabilis erat facies, cum ii, quos instabilis gradus fefellerat, ex præcipiti devolverentur: mox eadem in se patienda alieni casus ostendebat exemplum. Per has tamen difficultates enituntur in verticem montis, omnes fatigatione continuati laboris affecti, quidam mulctati parte membrorum. Pariterque eos & nox, & somnus oppressit. Stratis passim corporibus in inviis, & in asperis saxorum, periculi instantis obliti, in lucem quieverunt. Tandemque velut ex alto sopore excitati, occultas, subjectasque ipsis valles rimantes, ignari, in qua parte Petre tanta vis hostium condita esset, fumum infra se evolutum, & eos specus notaverunt. Ex quo intellectum est, illam hostium latebram esse. Itaque hastis imposuere, quod convenerat signum. Totoque è numero duos, & triginta in ascensu interiisse cognoscunt.

NOTAS.

His animis. *Con tanto animo, y confianza.*

Levavere. *Subieron por sí mismos. Tambien: ayudabanse unos à otros.*

Queis. *Por los cuales iban subiendo como por escaleras.*

Fefellerat. *Que no habian asentado bien el pie, y resbalaban.*

Periculi. *Y sin atender al peligro, en que se hallaban, y se habian de ver el dia siguiente, durmieron hasta entrado ya el dia.*

CAPITULO XXXI.

DESCUBRE EL REI SUS BANDERAS EN LO
*alto, consternacion de los Barbaros: entreganse:
suplicio de Arimazes, y otros.*

REX non cupidine magis potiundi loci, quàm vicem eorum, quos ad tam manifestum periculum miserat, sollicitus, toto die cacumina montis intuens restitit. Noctu demùm, cùm obscuritas conspectum oculorum ademisset, ad curandum corpus recessit. Postero die nondum satis clarâ luce, primus vela, signum capti verticis conspexit. Sed, ne falleretur acies, dubitare cogebar varietas cœli, nunc internitente lucis fulgore, nunc condito. Verùm ut liquidior lux apparuit cœlo, dubitatio exempta est; vocatumque Cophen, per quem Barbarorum animos tentaverat, mittit ad eos, qui moneret, nunc saltem salubrius consilium inirent. Sin autem fiduciâ loci perseverarent, ostendi à tergo iussit, qui ceperant verticem. Cophes ad eos missus, suadere cœpit Arimazi Petram tradere, gratiam Regis inituro, si tantas res molientem in unius rupis obsidione hæere non coegisset. Ille ferociùs, superbiùsque, quàm antea locutus, abire Cophen jubet. At is perpensum manu Barbarum rogat, ut secum extra specum prodeat. Quo impetrato, iuvenes in cacumine ostendit, ejusque superbiæ haud immeritò illudens, pinnas ait habere millites Alexandri. Jamque è Macedonum castris signorum concentus, & totius exercitus clamor

audiebatur. Ea res, sicut pleraque belli vana, & inania, Barbaros ad deditiōem traxit. Quippe occupati metu, paucitatem, eorum, qui à tergo erant, æstimare non poterant. Itaque Cophen (nam trepidantes reliquerat) strenuè revocant, & cum eo triginta principes mittunt, qui Petram tradant, & ut incolumibus abire liceat, paciscantur. Ille quamquam verebatur, ne conspecta iubenū paucitate deturbarent eos Barbari; tamen & fortunæ suæ confusus, & Arimazis superbiæ infensus, nullam se conditionem deditiōis accipere respondit. Arimazes, desperatis magis, quam perditis rebus, cum propinquis, nobilissimisque gentis suæ descendit in castra. Quos omnes verberibus affectos sub ipsis radicibus Petræ crucibus iussit affigi. Multitudo deditiorum incolis novarum urbium cum pecunia capta dono data est. Artabazus in Petræ, regionisque, quæ appositā est ei, tutela relictus est.

NOTAS.

Ne falleretur. No fuese, que le engañase la vista. Por falta de luz se confunde la vista, y así esta variedad se representa entre dos luces, ya al anochecer, ya al querer raíar el día.

Ea res. Fuego en realidad, pues no había sobre la peña mas que trecientos hombres, cuando juzgaban ellos, que tenían sobre sí un ejército entero.

Ille quamquam. Alejandro si bien temia.

Desperatis. Mas por la ninguna esperanza que tenía, que por estar en realidad perdido.

LIBER OCTAVUS.

CAPITULO I.

SUGETANSE LOS BARBAROS , UNOS ESPONTANEAMENTE, otros por fuerza : rebellion de algunos Bactrianos : muerte de Atinas : acude prontamente Cratero con toda la Caballeria , y sujeta los rebeldes.

Alexander majore famâ , quàm gloriâ in ditionem redactâ , cùm propter vagum hostem (pargendæ manus essent, in tres partes divisit exercitum. Hephæstionem uni , Cœnon alteri Duces dederat : ipse ceteris præerat.

Sed non eadem mens omnibus Barbaris fuit. Armis quidam subacti : plures ante certamen imperata fecerunt, quibus eorum , qui in defectione perseveraverant , urbes agrosque jussit attribui. At exules Bactriani cum octingentis Massagetarum equitibus proximos vicos vastaverunt. Ad quos coercendos Attinas regionis ejus Præfectus trecentos equites , insidiarum , quæ parabantur , ignarus, eduxit. Namque hostis in sylvis , quæ erant sorte campo junctæ , armatum militem condidit , paucis propellentibus pecora , ut improvidum ad insidias præ-

præda perduceret. Itaque incompósito agmine, solutisque ordinibus, Attinas prædabundus sequebatur. Quem prætergressum sylvam, qui in ea confederant, ex improvviso adorti, cum omnibus interemerunt. Celeriter ad Craterum hujus cladis fama perlata est, qui cum omni equitatu supervenit. Et Massagetæ quidem jam refugerant. Dahæ mille oppressi sunt. Quorum clade, totius regionis finitæ defectio.

NOTAS.

Spargendæ. Como *hubiese de dividir sus tropas.*

Ut improvidum. *Para que el deseo de la presa le hiciese ir incautamente al lugar, donde se habia puesto la emboscada.*

CAPITULO II.

EMBAJADORES ENVIADOS POR LOS ESCITAS
à Alejandro: sale à caza de fieras, y mata un
leon de grandexa extraordinaria.

Alexander quoque Sogdianis rursus subactis, Maracanda repetit. Ibi Berdes, quem ad Scythas super Bosporum colentes miserat, cum Legatis gentis occurrit. Phrataphernes quoque, qui Chorasmis præerat, Massagetis, & Dahis regionum confinio adjunctis, miserat, qui facturum imperata pollicerentur. Scythæ petebant: Ut Regis sui filiam matrimonio sibi jungeret: si dedignaretur affinitatem, Principes Macedonum cum primoribus sue gentis connubio coire pateretur. Ipsum quoque

Reg

*Regem venturum ad eum pollicebantur. Utrâque legatione benignè auditâ, Hephæstionem, & Artabazum opperiens; stativa habuit: quibus adjunctis, in regionem, quæ appellatur Bazaria, pervenit. Barbaræ opulentiæ in illis locis haud ulla sunt majora indicia, quàm magnis nemoribus, saltibusque nobilium ferarum greges clausi. Spatiosas ad hoc eligunt sylvas, crebris perenium aquarum fontibus amœnas. Muris nemora cinguntur, turreſque habent venantium receptacula. Quatuor continuis ætatibus intactum saltum fuiſſe conſtabat. Quem Alexander cum toto exercitu ingreſſus, agitari undique feras juſſit. Inter quas cum leo magnitudinis raræ ipſum Regem invaſurus incurreret, fortè Lyſimachus, qui poſtea regnavit proximus Alexandro, venabulum objicere feræ cœperat. Quo Rex repulſo, & abire juſſo, adjecit: *Tam à ſemet uno, quàm à Lyſimacho leonem interfici poſſe.* Lyſimachus enim quondam, cum venaretur in Syria, occiderat eximie magnitudinis feram ſolus, ſed lævo humero uſque ad oſſa laceratus, ad ultimum periculi pervenerat. Id ipſum exprobrans ei Rex, fortiùs, quàm locutus eſt, fecit. Nam feram non excepit modò, ſed etiam uno vulnere occidit. Fabulam, quæ objectum leoni à Rege Lyſimachum temerè vulgavit, ab eo caſu, quem ſupra diximus, ortam eſſe crediderim. Ceterùm Macedones, quamquam proſpero eventu deſunctus erat Alexander, tamen ſcivere, gentis ſuæ more, ne pedes venarentur ſine delectis principum, amicorumque. Ille, quatuor millibus ferarum dejectis, in eodem ſaltu cum toto exercitu epulatus eſt.*

NOTAS.

Turreſque. Tienen à trechos torres; refugio, y acogida de los Cazadores.

Ætatibus. Los antiguos entendian comunmente por edad el eſpacio de treinta años: aqui puede ſignificar la vida de quatro Reies.

Caterùm. Pero los Macedonios, aunque habia muerto Alejandro con felicidad la ſiera, reſolvieron, ſegun ſu eſtilo, y coſtumbre, no permitirle ir a caza à pie, y ſin buena eſcolta.

CAPITULO III.

BUELVE ALEJANDRO A MARACANDA: HACE un combite: desprecia las acciones de ſu Padre Filipo, por enſalzar las ſuias.

INde Maracanda reditum eſt. Acceptaque ætatis excuſatione ab Artabazo, provinciam ejus deſtinat Clyto. Hic erat, qui apud Granicum amnem nudo capite Regem dimicantem clypeo ſuo texit, & Rhofacis manum capiti Regis imminentem gladio amputavit, vetus Philippi miles multique bellicis operibus clarus. Hellanice, quæ Alexandrum educaverat, ſoror ejus, haud ſecus, quàm mater à Rege diligebatur. Ob has cauſas valdiſſimam Imperii partem fidei ejus, tutelaque commiſſit. Jamque iter parare in poſterum juſſus, ſolemnem, & tempeſtivo adhibetur convivio. In quo Rex, cùm multo incaluiſſet mero, immodicus æſtimator ſui,

fui, celebrare, quæ gesserat, coepit, gravis etiam eorum auribus, qui sentiebant vera memorari. Silentium tamen habuere seniores, donec Philippi res orsus obterere: Nobilem apud Cheroneam victoriam sui operis fuisse jactavit, ademptamque sibi malignitate, & invidiâ patris tantæ rei gloriam. Illum quidem, seditione inter Macedonas milites, & Græcos mercenarios oriâ, debilitatum vulnere, quod in ea conseruatione acceperat, jacuisse, non aliâ, quàm simulatione mortis tutiorem, se corpus ejus protexisse clypeo suo, ruentesque in illum suâ manu occisos. Quæ patrem nunquam equo animo esse confessum, invitum filio debentem salutem suam. Itaque post expeditionem, quam sine eo fecisset ipse in Illyrios; victorem scripsisse se patri, fusos, fugatosque hostes, nec affuisse usquam Philippum. Laude dignos esse, non qui Samothracum initia viserent, cum Asiam uri, vastarique oporteret; sed eos, qui magnitudine rerum fidem antecessissent.

NOTAS.

Acceptâ. Y admitiendo la escusa de su mucha edad, que le dió Artabazo. (antiguo.

Tempestivo. Que empezó muy temprano: contra el uso

Gravis. Oianle con poco gusto aun aquellos, que jurgaban ser verdad, lo que decia.

Simulatione. Haciendo del muerto: fingiéndose muerto.

Ruentesque. Y maté (Alejandro) con mi espada à los que iban à echarse ya sobre Filipo.

Sine eo ... ipse. Sin Filipo Alejandro.

Se patri. Alejandro à Filipo.

Initia. Los misté-rios, y ceremonias secretas, que usaban en los sacrificios de Júpiter, en cuyo templo quiso iniciarse dellos Filipo.

Qui

Qui magnitudine. *Que biciefen baxañas tan heroicas,
que pareciefen increíbles.*

CAPITULO IV.

DISCURSO DE CLITO OFENSIVO A ALEJANDRO:
*indignacion, y enojo de Alejandro: manda à
Clito se vaia de su presencia.*

HÆC, & his similia læti audiere juvenes, ingrata senioribus erant, maximè propter Philippum, sub quo diutiùs vixerant. Tum Clytus, ne ipse quidem satis sobrius, ad eos, qui infra ipsum cubabant, conversus, Euripidis retulit carmen, ita ut sonus magis, quàm sermo exaudiri posset à Rege, quo significabatur: *Malè instituisse Græcos, quòd trophæis Regum duntaxat nomina inscriberentur. Alieno enim sanguine partam gloriam intercipi.* Itaque, Rex, cùm suspicaretur maligniùs habitum esse sermonem, percontari proximos cœpit, quid ex Clyto audissent. Et illis ad silentium obstinatis, Clytus paulatim majore voce Philippi acta, bellaque in Græciâ gesta commemorat, omnia præsentibus præferens. Hinc inter juniores, senesque orta contentio est. Et Rex, velut patienter audiret, quæ Clytus obtinebat laudes ejus, ingentem iram conceperat. Cæterùm cùm animo videretur imperaturus, si finem procaciter orto sermoni Clytus imponeret, nihil eo remittente, magis exasperabatur. Jamque Clytus etiam Parmenionem defendendere audebat, & Philippi de Atheniensibus

vi-

viſtoriam Thebarum præferbat excidio., non vino
 modò ſed etiam animi pravâ contentione provectus.
 Ad ultimum : Si moriendum, inquit, eſt pro te, Clytus
 eſt primus : at, cum victoriæ arbitrium agis, præci-
 puum ferunt præmium, qui procaciſſimè patris tui me-
 moriæ illudunt. Sogdianam regionem mihi attribuis, to-
 ties rebellem, & non modò indomitam, ſed quæ ne
 ſubigi quidem poſſit. Mittor ad feras beſtias præcipitia
 ingenia ſortitar: ſed, quæ ad me pertinent, tranſeo. Phi-
 lippi milites ſpernis, oblitus, niſi hic Arbarias ſenex
 juniores pugnam detrectantes revocaſſet, adhuc nos cir-
 ca Halicarnaffum hæſuros fuiſſe. Quomodo ergo Aſiam
 etiam cum iſtis junioribus ſubjeciſti? Verùm eſt, ut opi-
 nor, quòd avunculum tuum in Italia dixiſſe conſtat,
 ipſum in viros incidiſſe, te in fœminas.

NOTAS.

Cubabant. Antiguamente uſaban de una eſpecie de ca-
 mas, en que ſe recoſtaban, para comer, como aora
 de Sillas, en que ſentarſe.

Trophæis. El que en las inſcripciones, ò columnas &c,
 que ſe lebantaban en ſeñal de alguna victoria, y
 triunfo ſe puſieſen ſolo los nombres de los Reies; pues
 era eſto apropiarſe, y lebantarſe con la gloria adqui-
 rida à coſta de ſangre agena, y de ſus ſoldados.

Imperaturus animo. Que ſe venceria, y contendria à
 ſi miſmo.

Revocaſſet. Hubiera becho bolver à la batalla.

Ipfum. Que Filipo peleò con ſoldados valientes, tu con
 afeminados.

CAPITULO V.

PROSIGUE CLITO HABLANDO CON LIBERTAD
*monta en ira Alejandro, lebantase de la mesa,
 y le mata por sí mismo.*

Nihil ex omnibus inconsultè, ac temerè actis
 Regem magis moverat, quàm Parmenionis
 cum honore mentio illata. Dolorem tamen
 Rex prelsit, contentus jussisse, ut convivio exce-
 deret. Nec quidquam aliud adjecit, quàm *forsitan*
eum, si diutius locutus foret, exprobatum sibi fuisse
vitam à semetipso datam: hoc enim superbe sæpè ja-
ctasse. Atque illum cunstantem adhuc surgere, qui
 proximi ei cubuerant, injectis manibus, jurgantes,
 morientesque conabantur abducere. Clytus, cùm
 abstraheretur, ad pristinam violentiam ira quoque
 adjecta: *Suo pectore tergum illius esse defensum, nunc*
posteaquàm tanti meriti præterit tempus, etiam memò-
riam invisam esse proclamat. Attali quoque eadem ob-
jectiebat. Et ad ultimum Jovis, quem patrem sibi Ale-
xander assereret, Oraculum eludens, veriora se Regi,
quàm patrem ejus respondisse dicebat. Jam tantum iræ
 conceperat Rex, quantum vix sobrius ferre potuisset.
 Enimverò mero sensibus victis, ex lecto repen-
 te prosiluit. Attoniti amici, ne positis quidem, sed
 abjectis poculis, consurgunt, in eventum rei, quam
 tanto impetu acturus esset, intenti. Alexander, rap-
 tã lanceã ex manibûs armigeri, Clytum adhuc eã-
 dem linguæ intemperantiã furemtem percutere co-
 natus à Ptolemæo, & Perdiccã inhibetur. Medium
 complexi, & obluſtari perseverantem morabantur.

Ly-

Lyfimachus, & Leonatus etiam lanceam abstulerant. Ille militum fidem implorans: *comprehendi se a proximis amicorum, quod Dario nuper accidisset*, exclamat: *figamque tubâ dari, ut ad Regiam armati coirent*, jubet. Tum verò Ptolomæus, & Perdiccas genibus advoluti orant, *ne tam in præcipiti irâ perforet, spatiumque potius animo det, omnia postero die justius executurum*. Sed clausæ erant aures, obstrepente irâ. Itaque impotens animi percurrit in Regiæ vestibulum, & vigili excubanti hastâ ablatâ, constitit in adicu, quò necesse erat iis, qui simul cénaverant, egredi. Abierant cæteri: Clytus ultimus sine lumine exhibat. Quem Rex, quisnam esset, interrogat. Eminebat etiam in voce, sceleris, quod parabat, atrocitas. Et ille jam non suæ, sed Regis iræ memor, Clytum se esse, & de convivio exire respondit. Hæc dicentis latus hastâ transfixit, morientisque sanguine aspersus: *I nunc*, inquit, *ad Philippum, & Parmenionem, & Attalum*.

NOTAS.

Actis. Que habia dicho.

Quem. El cual aseguraba Alejandro, que era su Padre.
Mero. Fuera de sí por el vino; entorpecidos, y embar-
gados los sentidos.

A proximis. De sus maiores amigos, y mas intimos.

Spatium. Y dé tiempo à que se sosiegue, y pase la ira.

Eminebat. Dejabase conocer en el desentono de la voz
la atroz maldad, que iba à executar.

CAPITULO VI.

ARREPIENTESE ALEJANDRO DE SU HECHO;
*quiere matarse, y se lo estorban
 los suyos.*

MAlè humanis ingeniis natura consuluit, quòd plerumque non futura, sed transacta perpendimus. Quippe Rex, posteaquàm ira mente decesserat, etiam ebrietate discussa, magnitudinem facinoris fera æstimatione perspexit. Videbat tunc immodica libertate abusum, sed alioqui egregium bello virum, & nisi erubesceret fateri, servatorem sui occisum. Detestabile carnificis ministerium occupaverat Rex, verborum licentiam, quæ vino poterat imputari, nefanda cæde ultus. Manabat toto vestibulo cruor paulò antè convivæ. Vigiles attoniti, & stupentibus similes procul stabant; liberioresque pœnitentiam solitudo exciebat. Ergo hastam ex corpore jacentis evulsam retorfit in semet. Jamque admovent pectori, cùm advolant vigiles, & repugnanti è manibus extorquent, allevatumque in tabernaculum deferunt. Ille humi postraverat corpus, gemitu, ejulationeque miserabili tota personante Regia. Laniare deinde os unguibus, & circumstantes rogare, ne se tanto dedecori superstitem esse paterentur. Inter has preces tota nox exacta est. Scrutantemque, num ira Deorum ad tantum nefas actus esset, subit, anniversarium sacrificium Libero Patri non esse redditum statò tempore: itaque inter vinum, & epulas cæde commissa, iram Dei fuisse

fuisse manifestam. Ceterum magis eò movebatur, quòd omnium amicorum animo videbat attonitos: neminem cum ipso sociare sermonem postea ausurum: vivendum esse in solitudine, velut fera bestię terrenti alias, alias timentī. Primā deinde luce tabernaculo corpus, sicut adhuc cruentum erat, jussit inferri. Quo posito, ante ipsum lacrymis obortis, *Hanc*, inquit, *nutrici meae gratiam retuli, cujus duo filii apud Miletum pro mea gloriā occubuerunt mortem?* Hic frater, *unicum orbitatis solatium, à me inter epulas occisus est.* Quò nunc se conferet misera? Omnibus ejus unus supersum, quem solum aquis oculis videre non poterit. Et ego servatorum meorum latro revertar in patriam, ut ne dexteram quidem nutrici sine memoriā calamitatis ejus offerre possim? Et, cùm finis lacrymis, querelisque non fieret, jussu amicorum corpus ablatum est. Rex triduum jacuit inclusus. Quem ut armigeri, corporisque custodes ad moriendum obstinatum esse cognoverunt, universi in tabernaculum irrupunt, diuque precibus ipsorum reluctatum ægrè vicerunt, ut cibum caperet. Quòque minùs cædis punderet, jure interfectum Clytū Macedones decernunt, sepultura quoque prohibitori, ni Rex humani jussisset.

NOTAS.

Non futura. *No lo que hemos de hacer, sino lo que hemos hecho ya.*

Abusum. *A Clito, que habia hablado si con mucha libertad, pero que por lo demas era gran soldado.*

Liberiorem. *Y el verse tan solo en palacio le daba luz*

ger, y combidaba a bacer algunas demostraciones de su mucho sentimiento.

Subit. Y vinole à la memoria à Alejandro, que andaba pensando, si el justo enojo, y castigo de los Dioses le habia impelido à tan enorme maldad, el que &c.

Velut. Semejante à una fiera, que espanta à unas, y buie de otras.

Latro. Asefino de los que han guardado mi vida.

CAPITULO VII.

DESCRIPCION DE LOS GENIPAS : BATALLA, que dà Amintas, y gana à los rebeldes : buelve à admitirlos Alejandro en su gracia.

Igitur decem diebus, maximè ad confirmandum pudorem, apud Maracanda conlumptis, cum parte exercitus Hephæstionem in regionem Bactrianam misit, commeatus in hyemem paraturum. Quam Clyto autem destinaverat provinciam Amyntæ dedit. Iple Xenippa pervenit. Scythiæ confinis est regio, habitaturque pluribus, ac frequentibus vicis, quia ubertas terræ non indigenas modò detinet, sed etiam advenas invitat. Bactrianorum exulum, qui ab Alexandro defecerant, receptaculum fuerat. Sed, posteaquam Regem adventare comperit, est, pulsi ab incolis, ducenti & duo millia fere congregantur. Omnes equites erant, etiam in pace latrociniis assueti. Tum ferocia ingenia non bellum modò, sed etiam veniæ desperatio effervescerat. Itaque ex improviso adorti Amyntam Præto-

torem Alexandri, diu anceps prælium fecerant. Ad ultimum DCC. suorum amissis, quorum CCC. hostis cepit, dedere terga victoribus, haud sanè inulti. Quippe LXXX. Macedonum interfecerunt, præterque eos quinquaginta & trecenti laucii facti sunt. Veniam tamen etiam post alteram defectionem impetraverunt.

NOTAS.

Ad confirmandum. *Para dár mas pruebas de su empacho: para que se confirmasen mas en el rubor, y verguenza, que le causaba aquella accion suia.*
 Post alteram. *A la segunda: aun siendo ya la segunda vez, que &c.*

CAPITULO VIII.

LLEGA ALEJANDRO A NAURA: DESCRIBESE la region: entregase el Gobernador: bueluele Alejandro el gobierno, y pasa adelante.

HIS in fidem acceptis, in regionem, quam *Naura* appellant, Rex cum toto exercitu venit. Satrapes erat Syssimithres, duobus ex sua matre filiis genitis. Quippe apud eos parentibus strupo coire cum liberis fas est. Duobus millibus armatis popularibus, fauces regionis, quæ in arctissimum cogitur, valido munimento seclerat. Præterfluebat torrens amnis, qui terga Petræ claudibat. Hanc manu perviam incolæ fecerant. Sed aditu specus accipit lucem; interiora, nisi illato lumi-

ne, obscura sunt. Perpetuus cuniculusiter præbet in campos ignotum, nisi indigenis. At Alexander, quamquam angustias naturali situ munitas, validâ manu Barbari tuebantur, tamen arietibus admotis, munimenta, quæ manu adjuncta erant, concussit, fundisque, & sagittis propugnantium plerisque deiecit. Quos ubi dispersos fugavit, ruinas munimentorum supergressus, ad Petram admovit exercitum. Cæterum interveniebat fluvius coeuntibus aquis ex superiore fastigio in vallem. Magnique operis videbatur tam vastam voraginem explere. Cædi tamen arbores, & saxa congeri iussit. Ingensque Barbaros pavor rudes ad talia opera concusserat, excitatam molem subito cernentes. Itaque Rex ad deditionem metu posse compelli ratus, Oxarten misit rationis ejusdem, sed ditionis suæ, qui suaderet Duci, ut traderet Petram. Interim ad augendam formidinem & turres admovebantur, & excussa tormentis tela emicabant. Itaque verticem Petræ omni alio præsidio damnato, petiverunt. At Oxartes trepidum, diffidentemque rebus suis Sysmithrem cœpit hortari: *Ut fidem, quàm vim Macedonum mallet experiri, neu moraretur festinationem victoris exercitus in Indiam tendentis: cui quisquis semet offerret, in suum caput alienam cladem esse versurum.* Et ipse quidem Sysmithres deditionem annuebat. Cæterum mater, eademque conjux morituram se ante denun-
tians, quàm in ullius veniret potestatem, Barbari animum ad honestiora, quàm tutiora converterat. Pudebatque, libertatis majus esse apud foeminas, quàm apud viros pretium. Itaque dimissio internuncio pacis, obsidionem ferre decreverat. Sed, cum hos-

hostis vires, suasque pensaret, rursus muliebris consilii, quòd præceptis magis, quàm necessarium esse credebat, poenitere eum cœpit. Revocatoque freno Oxarte, futurum se in Regis potestate respondit, unum precatus, ne voluntatem, & consilium matris suæ proderet, quo facilius venia illi quoque impetraretur. Præmissum igitur Oxartem cum matre liberisque, & totius cognationis grege, sequebatur, ne expectato quidem fidei pignore, quòd Oxtres promiserat. Rex, equite præmissis, qui reverti eos juberet, opperiri præsentiam ipsius, supervenit, & victimis Minervæ, ac victoriæ cæsis, Imperium Syfmithri restituit, spe majoris etiam provinciæ factâ, si cum fide amicitiam ipsius coluisset. Duos illi juvenes patre tradente, secum militaturos sequi jussit.

NOTAS.

Manu. *Con trabajo, è industria.*

Cuniculus. *Camino por debajo de tierra.*

Ditionis suæ. *Vasallo suio.*

Damnato. *Sin fiarse, ni tenerse por seguros.*

Cui. *Al cual exercito quien quisiese oponerse, traería sobre su cabeza los males, y daños, que habian de llover sobre otros.*

Opperiri. *Y que le esperasen en la plaza, adonde iria él en persona.*

CAPITULO. IX.

PONE EN HUIDA A LOS DESERTORES ALEJANDRO : nobles acciones de Filipo : muerte deste, y de Erigio.

RELICTÂ deinde phalange , ad subigendos , qui defecerant , cum equite processit. Arduum, & impeditum saxis iter primò utcumque tolerabant. Mox equorum non ungulis modò attritis, sed corporibus etiam fatigatis , sequi plerique non poterant , & rariùs subinde agmen fiebat , pudorem (ut fere fit) immodico labore vincente. Rex tamen subinde equos mutans , sine intermissione fugientes insequēbatur. Nobiles juvenes commitari eum soliti defecerant , præter Philippum. Lyfimachi erat frater , tùm primùm adultus , & quod facile appareret , indolis raræ. Is pedes , incredibile dictu , per D. stadia vectum Regem comitatus est , sæpè equum suum offerente Lysimacho : nec tamen , ut digrederetur à Rege , effici potuit , cùm loricâ indutus arma gestaret. Idem , cùm perventum esset in saltum, in quo se Barbari abdiderant, nobilem edidit pugnam , Regemque cominùs cum hoste dimicantem protexit. Sed , posteaquam Barbari in fugam effusi deseruere sylvas , animus , qui in ardore pugne corpus sustentaverat , liquit. Subitòque ex omnibus membris profuso sudore , arboris proximæ stipiti se applicuit. Deinde, ne illo quidem adminiculo sustinente, manibus Regis exceptus est, inter quas colapsus extinguitur. Mœstum Regem alius haud levis dolor excepit. Erigyus inter claros

ros duces fuerat , quam extinctum esse paulò , antequàm reverteretur in castra , cognovit. Utriusque funus omni apparatu , atque honore celebratum est.

NOTAS.

Et rariùs. A cada paso se iban desminuiendo , y minorando mas las tropas , pudiendo mas en ellas el excesivo trabajo , que el empacho , y verguenza de quedarse a ras.

Defecerant. No habian podido seguirle saltos de fuerzas por el cansancio.

Is pedes. Este á pie acompañó al Rei , que iba á caballo.

Animus. Aquellos espíritus.

Ne illo. Ni bastando aquel arrimo , para que no caiese.

CAPITULO X.

CORTA A ESPITAMENES LA CABEZA SU MUGER, y la presenta á Alejandro : entreganse los Dabas: depone unos ministros , y eleva á otros.

DAhas deinde statuerat petere. Ibi namque Spitamenem esse cognoverat. Sed hanc quoque expeditionem , ut pleraque alia , fortuna indulgendo ei nunquam fatigata , pro absente transegit. Spitamenes uxoris immodico amore flagrabat: quam ægrè fugam , & nova subinde exilia tolerantem , in omne discrimen comitem trahebat. Illa magis fatigata , identidem muliebres adhibere blandi-

lias,

tias, ut tandem fugam sisteret, victorisque Alexandri clementiam expertus, placaret, quem effugere non posset. Tres adulti erant liberi ex eo geniti: quos cum pectori patris admovisset, ut saltem eorum misereri vellet, orabat. Et, quò efficaciores essent preces, haud procul erat Alexander. Ille se prodi, non moneri ratus, & formæ profectò fiducia cupere eam quàm primùm dedi Alexandro, acinacem strinxit, percussurus uxorem, nisi prohibitus esset fratrum ejus occursum. Cæterùm abire è conspectu jubet, addito metu mortis, si se oculis ejus obtulisset. Et ad desiderium levandum noctes inter pellices agere cæpit. Sed penitus hærens amor, fastidio præsentium accensus est. Itaque rursus, uni ei deditus, orare non destitit, ut tali consilio abstineret, patereturque sortem, quamcumque ipsis fortuna fecisset: sibi mortem deditiōe esse leviolem. At illa purgare se, quòd, quæ utilia esse censebat, muliebriter forsitan, sed fida tamen mente, suasset: de cætero futuram in viri potestate. Spitamenes simulato captus obsequio, de die convivium apparari jubet. Vinoque, & epulis gravis semisomnus in cubiculum fertur. Quem ut alto, & gravi somno sopitum esse sensit uxor, gladium, quem veste occultaverat, stringit, caputque ejus abscissum cruore respersa servo suo conscio facinoris tradit. Eodem comitante (sicut erat cruenta veste) in Macedonum castra pervenit, nuntiarique Alexandro jubet, esse, quæ ex ipsa deberet agnoscere. Ille protinùs Barbaram jussit admitti. Quam ut aspersam cruore conspexit, ratus ad deplorandam contumeliam venisse, dicere, quæ vellet, jubet. At illa fer-

yum,

rum, quem stare in vestibulo jusserat, introduci desideravit. Qui, quia caput Spitamenis veste tectum habebat, suspectus, scrutantibus, quid occuleret, ostendit. Confuderat oris exanguis notas pallor; nec, quis esset, nosci satis poterat. Ergo Rex certior factus, humanum caput afferre eum, tabernaculo excelsit, percontatusque, quid rei sit, illo proficiente cognoscit. Variæ hinc cogitationes invicem animum diversa agitantem commoverant. Meritum ingens in semet esse credebatur, quod trasfuga, & proditor, tantis rebus, si vixisset, injecturus moram, interfectus esset. Contra facinus ingens averfabatur, cum optimè meritum de ipsa, communium parentem liberorum, per insidias interemisset. Vicit tamen gratiam meriti sceleris atrocitas. Denuntiarique jussit, ut excederet castris, neu licentiæ Barbaræ exemplar in Græcorum mores, & mitia ingenia transferret. Dahæ, Spitamenis cæde compertâ, Dataphernem defectionis ejus participem vinctum Alexandro, seque dedunt. Ille maxima præsentium curarum parte liberatus, convertit animum ad vindicandas injurias eorum, quibus à Prætoribus suis avarè, ac superbè imperabatur. Ergo Phratapherni Hyrcaniam, & Mardos cum Tapyris tradidit, mandavitque, ut Phradatem, cui succedebat, ad se in custodiam mitteret. Arsamî Cariæ Præfecto substitutus est Stasanor. Arsaces in Mediam missus, ut Oxidates inde discederet. Babylonia, mortuo Mazæo, Deditameni subiecta est.

NOTAS.

Fortuna. *La fortune, sin cansarse jamas en favorecerle,*
lo

lo acabo , y concluyó por Alejandro , que estaba ausente.

Patereturque. Y se conformase con : y se acomodase al tiempo.

Esse , que Quetenia qu e decirle.

Ad deplorandum. A quejarse del desprecio , que habia hecho de ella Espitamenes.

In semet. Tenia Alejandro por gran merced : creía deberla mucho.

Contra. Por el contrario : por otra parte.

Communium. De un mismo Padre , y Madre.

CAPITULO XI.

MARCHA DE ALEJANDRO A GABAZA : PADECE una tempestad terrible en el camino : cuidado de Alejandro por los suios.

HIS compositis , tertio mense ex hybernis movit exercitum , regionem , que Gabaza appellatur , aditurus. Primus dies quietum iter præbuit : proximus ei non dum quidem procellosus , & tristis , obscurior tamen pristino non sine minis crescentis mali , præterit : tertio ab omni parte coeli emicare fulgura , & uunc internitente luce , nunc condita non oculos modò meantis exercitus sed etiam animos terrere cœperunt. Erat propè continuus coeli fragor , & pæssim cadentium fulminum species visibatur , attoniti que auribus stupens agmen , nec progredi , nec consistere audebat , cùm repentè imber grandinem incutiens , torrentis modo effunditur. Ac primò quidem armis suis tecti ex-

ceperant. Sed jam nec retinere arma lubrica rigentes manus poterant, nec ipsi destinare, in quam regionem obverterent corpora, cum undique tempestatis violentia major, quam vitabatur, occurreret. Ergo ordinibus solutis, per totum saltum errabundum agmen ferebatur. Multique prius metu, quam labore defatigati, poltraverant humi corpora, quamquam imbrem vis frigoris concreto gelu astrinxerat. Alii se stipitibus arborum admovebant: id plurimis & adminiculum, & suffugium erat. Nec fallebat ipsos, morti locum eligere, cum immobiles vitalis calor linqueret. Sed grata erat pigritia corporum fatigatis, nec recusabant exringui quiescendo. Quippe non vehemens modò, sed etiam pertinax vix mali insistebat: lucemque, naturale solatium, præter tempestatem haud disparem nocti, sylvarum quoque umbræ suppresserant. Rex unus tanti mali patiens, circuire milites, contrahere dispersos, allevare prostratos, ostendere procul evoluturum ex tuguriis fumum, hortarique, ut proxima quaque suffugia occuparent. Nec ulla res magis salutis fuit, quam quòd multiplicato labore sufficientem malis, quibus ipsi cesserant, Regem deserere erubescerent. Cæterum efficacior in adversis necessitas, quam ratio, frigoris remedium invenit. Dolabris enim sylvas sternere aggressi, passim acervos, struesque accenderunt. Continenti incendio ardere crederes saltum, & vix inter flammæ agminibus relictum locum. Hic calor stupentia membra commovit, paulatimque spiritus, quem continuerat rigor, necare liberè cœpit. Excepere alios tecta Barbarorum, quæ in ultimo saltu abdita neces-

si-

sitas investigaverat: alios castra, quæ in humido quidem, sed jam cœli mitescente sævitia locaverunt. Mille millitum, atque lixarum, calorumque pestis illa conspexit. Memoriam proditum est, quosdam applicatos arborum truncis, non solum viventibus, sed & inter se colloquentibus similes esse conspectos, durante adhuc habitu, in quo mors quemque deprehenderat. Fortè Macedo gregarius miles, seque, & arma sustentans, tandem in castra pervenerat. Quo viso, Rex, quamquam ipse tunc maximè admoto igne refovebat artus, sella sua exsiliit, torpentemque militem, & vix compotem mentis, demptis armis, in sua sede iussit considerare. Ille diu, nec ubi quiesceret, nec à quo esset exceptus, agnovit. Tandem recepto calore vitali, ut Regiam sedem, Regiemque vidit, territus surgit. Quem intuens Alexander: *Ecquid intelligis, miles, inquit, quanto meliore sorte, quàm Persæ sub Rege vivatis? Illis enim in sella Regis consedissee capitale foret, tibi saluti fuit.*

NOTAS.

Proximus ei. *El dia inmediato, el dia siguiente.*

Tertio. *Al tercero dia.*

Rigentes manus. *Las manos hiertas, hechas un carambano.*

Destinare. *Determinarse, à que parte habian de ir.*

Quamquam. *Aun en medio que el mucho frio habia elando, ò congelado el agua.*

Suffugium. *Lo mismo que perfugium ad tempus.*

Nec fallebat. : *Y bien conocian, que ellos mismos venian à dárse la muerte.*

Sufficientem. *Superior à tantos contratiempos, y calamita-*

midades, aun quando se multiplicaban, y aumentaban mas y mas.

Necessitas. Les hizo buscar, y ballar la necesidad.

Pestis. Aquel frio intensísimo.

Capitale. Tenian pena de la vida, por delito de lesa Magestad.

CAPITULO XII.

PREMIA ALEJANDRO A SUS SOLDADOS: REcompensa à Sisimethres: casase con Rosanes: disimulan sus amigos este casamiento indigno de Alejandro.

Postero die convocatis amicis, copiarumque Ducibus, pronuntiari iussit, ipsum omnia, quæ amissa essent, redditurum. Et promisso fides extitit. Nam Syfmithres multa jumenta, & camelorum duo millia adduxit, pecoraque, & armenta, quæ distributa pariter militem & damno, & fame liberaverunt. Rex gratiam sibi relatum à Syfmithre præfatus, sex dierum costâ cibaria ferre milites iussit. Sagas petens, totam hanc regionem depopulatus, triginta millia pecorum ex præda Syfmithri dono dat. Inde pervenit in regionem, cui Cohortanus Satrapes nobilis præerat, qui se Regis potestati, fideique permisit. Ille Imperio ei reddito, haud ampliùs, quàm ut duo ex tribus filiis secum militarent, exegit. Satrapes etiam eum, qui penes ipsum relinquebatur, tradit.

NOTAS.

Et promisso. Y cumplió su palabra.

Damno. De la pérdida ocasionada de la tempestad.

A a

CA,

CAPITULO XIII.

*DISPOSICIONES DE ALEXANDRO PARA LA
conquista de la India: nuevas reclutas: quiere
ser tenido por hijo de Jupiter: discurso de
Cleon à este intento.*

CÆterùm Indiam, & inde Oceanum petiturus, ne quid à tergo, quòd destinata impedire posset, moveretur, ex omnibus provinciis triginta millia juniorum legi iussit, & ad se armata produci, obsides simul habiturus, & milites. Craterum autem ad persequendos Haustanem, & Catenem, qui ab ipso defecerant, misit. Quorum Haustanes captus est, Catenes in prælio occisus. Polypercon quoque regionem, quæ *Babacene* appellatur, in deditionem redegit. Itaque omnibus compositis, cogitationes in bellum Indicum vertit. Dives regio habebatur, non auro modò, sed gemmis quoque, margaritisque ad luxum magis, quàm ad magnificentiam exulta. Clypei militares auro, & ebore fulgere dicebantur. Itaque, necubi vinceretur, cum ceteris præstaret, scutis argenteas laminas, equis franos aureos addidit, loricas quoque alias auro, alias argento adornavit. CXX millia armatorum erant, quæ Regem ad id bellum sequebantur. Jamque omnibus præparati, quod olim prava mente conceperat, tunc esse maturum ratus, quonam modo cœlestes honores usurparet, coëpit agitare. Jovis filiam non dici tantum se, sed etiam credi volebat, tanquam perinde animis imperare po-

posset, ac linguis. Itaque more Persarum, Macedonas venerabundos ipsum salutare iussit, proster-
nentes humi corpora. Non deerat talia concupiscen-
ti pernicioſa adulatio, perpetuum malum Regum,
quorum opes sæpius assentatio, quam hostis evertit.
Nec Macedonum hæc erat culpa (nemo enim illo-
rum quidquam ex patrio more labare sustinuit) sed
Græcorum, qui professionem honestarum artium
malis corruperant moribus. Hages quidam Argi-
vus, pessimorum carminum post Chærilum con-
ditor, & ex Sicilia Cleo, hic quidem non ingenii
solum, sed etiam nationis vitio adulator, & cætera
urbium suarum purgamenta, quæ propinquis etiam,
maximorumque exercituum Ducibus à Rege præfe-
rebantur, hi tum cælum illi aperiebant, Herculem-
que, & Patrem Liberum, & cum Polluce Casto-
rem novo Numini cessuros esse jactabant. Igitur
festo die omni opulentia convivium exornari jubet,
cui non Macedones modò, & Græci principes ami-
corum, sed etiam nobiles adhiberentur. Cum qui-
bus cum discubisset Rex, paulisper epulatus, con-
vivio egreditur. Cleo, sicut præparaverat, sermo-
nem cum admiratione laudum ejus instituit. Me-
rita deinde percensuit, quibus uno modo referri
gratiam posse, si quem intelligerent Deum esse,
confiterentur, exiguâ thuris impensâ tanta benefi-
cia pensaturi. *Persas quidem non piè solum, sed etiam
prudenter, Reges suos inter Deos colere. Majestatem
enim Imperii, salutis esse tutelam. Ne Herculem qui-
dem, & Patrem Liberum prius dicatos Deos, quam
vicissent secum viventium invidiam. Tantundem quo-
que posteros credere, quantum præsens ætas spondendi-*

disset. Quòd si cæteri dubitent, semetipsum, cum, Rex inisset convivium, prostraturum humi corpus, debere idem facere cæteros, & in primis sapientia præditos. Ab illis enim cultus in Regem esse prodendum exemplum.

NOTAS.

Cum cæteris. En lo demas: en las demas cosas.

Tunc esse. Persuadido, que era ya tiempo, y sazón: era buena ocasión.

Agitare. A discurrir.

Tamquam. Como si pudiera obligarlos à que lo sintieran así en su animo, y corazón, como podía mandarles, que lo digeran así: Perpetuum: inseparable.

Purgamenta. Hombres viles: la bez, y sentina de las republicas.

Cessuros. Harian lugar en el Cielo estos cuatro hijos de Jupiter à Alejandro, que era quinto.

Quibus. A los cuales podian corresponder bien de un solo modo, y era, reconociendo por Dios al que conocian serlo.

Majestatem. La autoridad soberana, y divina.

CAPITULO XIV.

RESPUESTA DE CALISTENES A CLEON; DE que el Rei se da por ofendido: manda prender à Polipercon.

HAud perplexè in Callisthenem dirigebatur oratio. Gravitas viri, & prompta libertas invisa erat Regi, quasi solus Macedonas para-

ratos ad tale obsequium moraretur. Is tum, silentio facto, unum illum iocuentibus cæteris: Si Rex, inquit, sermoni tuo affuisset, nullius profectò vox responsuri tibi desideraretur. Ipse enim peteret, ne in peregrinos ritus degenerare se cogeres, neu rebus felicissimè gestis invidiam tali adulatione contraberet. Sed, quoniam abest, ego tibi pro illo respondeo, nullum esse eundem & diuturnum, & præcoccem, fructum, cælestesque honores non dare te Regi, sed auferre. Intervallo enim opus est, ut credatur Deus. Semperque hanc gratiam magnis viris posterì reddunt. Ego autem seram immortalitatem precor Regi, ut & vita diuturna sit, & aeterna majestas. Hominem consequitur aliquando, nunquam comitatur divinitas. Herculem modò & Patrem Liberum, consecratæ immortalitatis exempla referebas. Credisne illos unius convivii decreto Deos factos? Prius ab oculis mortalium amolita natura est, quàm in cælum fama perveheret. Scilicet ego, & tu, Cleo, Deos facimus? à nobis divinitatis suæ auctoritatem accepturus est Rex? Potentiam tuam experiri libet. Fac aliquem Regem, si Deum potes facere. Facilius est Imperium dare, quàm Cælum. Dii propiti sine invidia, quæ Cleo dixit, audierint, eodemque cursu, quo fluxere adhuc res, ire patiantur. Nostri moribus velint nos esse contentos. Non pudet patriæ, nec desidero, ad quem modum Rex mihi colendus sit, à Persis discere. Quos equidem victores esse confiteor, si ab illis leges, quæ vivamus, accipimus. Æquis auribus Callisthenes, veluti vindex publicæ libertatis, audiebatur. Expresserat non assensionem modò, sed etiam vocem, seniorum præcipuè, quibus gravis erat inveterati moris ex-

terna mutatio. Nec quidquam eorum, quæ invicem jactata erant, Rex ignorabat, cum post aulae, quæ lectis obduxerat, staret. Igitur ad Agim, & Cleonem misit, ut, sermone finito, Barbaros tantum, cum intrasset, procumbere suo more paterentur. Et paulò post, quasi potiora quædam egisset, convivium repetit. Quem venerantibus Persis, Polypercon, qui cubabat super Regem, unum ex his mento contingentem humum, per ludibrium cœpit hortari, ut vehementius id quateret ad terram, elicuitque iram Alexandri, quam olim animo capere non poterat. Itaque Rex, *Tu autem*, inquit, *non veneraberis me? an tibi uni digni videmur esse ludibrio?* Ille nec Regem ludibrio, nec se contempni dignum esse respondit. Tum detractum eum lecto Rex præcipitat in terram. Et cum is pronus corruisset, *Videsne*, inquit, *idem te fecisse, quod in alio paulò antè videbas?* Et tradi eo in custodiam jussu, convivium solvit. Polyperconti quidem postea, prius castigato ignovit. In Callisthenem olim contumacia suspectum, pervicacioris iræ fuit, cujus explendæ matura obvenit occasio.

NOTAS.

Haud perplexè. Ciertamente; no havia razao de dudar.

Quasi. Como si el fuera solo, el que.

Nullius. No hubiera sido necesario, el que alguno te respondiese.

Pro illo. En nombre del Rei: por Alejandro.

Nullam. Fruto temprano no es para durar.

Prius. La muerte los apartò de entre los mortales antes, que.

Dii. Ojala que propicios los Dioses baian oido sin indignacion.

Expresſerat. no ſolo ſe merecio la aprobacion, ſino tambien el aplauſo de todos.

Quæ invicem. Que unos, y otros habian dicho.

Potiora. Como ſi bubiera eſtado ocupado en negocios de importancia.

Olim. Mucho tiempo habia.

CAPITULO XV.

*MANDA ALEJANDRO CASTIGAR A HERMOLAO:
conjuraſe eſte contra el Rei: peligro de Alejandro,
de el qual ſe libra por un raro
caſo.*

MOS erat (ut ſuprà dictum eſt) principibus Macedonum, adultos liberos Regibus tradere ad munia haud multum ſervilibus miniſteriis abhorrentia. Excubabant ſervatis noctium vicibus proximi foribus ejus ædis, in qua Rex acquieſcebat. Per hos pellices introducebantur alio aditu, quàm quem armati obſidebant. Iidem acceptos ab agalonibus equos, cum Rex aſcenſurus eſſet, admovebant: comitabanturque & venantem, & in præliis, omnibus artibus ſtudiorum liberalium exculti. Præcipuus honor habebatur, quòd licebat ſedentibus veſci cum Rege: Caſtigandi verberibus eos nulli juſ, niſi poteſtas per ipſum erat. Hæc cohors velut ſeminarium Ducum, Præſectorumque

apud Macedonas fuit. Hinc habuere posterius Regis, quorum stirpi per multas ætates Romani opes ademerunt. Igitur Hermolaus puer nobilis ex Regia cohorte, cum aprum telo occupasset, quem Rex ferire destinaverat, jussu ejus verberibus affectus est. Quam ignominiam ægrè ferens, deslere apud Sostratum coepit. Ex eadem cohorte erat Sostratus amore ejus ardens: qui cum laceratum corpus, in quo deperibat, intueretur, forsitan olim ob aliam quoque causam Regi infestus, juvenem sua sponte jam motum, data fide, acceptaque perpulit, ut occidendi Regem consilium secum iniret. Nec puerili impetum exequuti sunt. Quippe solerter legerunt, quos in societatem sceleris asciscerent. Nicostratum, Antipatrum, Asclepiodorumque, & Philotam placuit assumi. Per hos adjecti sunt Elaptonius, & Epimenes. Ceterum agendæ rei haud sanè facilis patebat via. Opus erat eadem omnes conjuratos nocte excubare, ne ab expertibus consilii impedirentur. Fortè autem alius alia nocte excubabat. Itaque in permutandis stationum vicibus, ceteroque apparatu exequendæ rei, triginta, & duo dies assumpti sunt. Aderat nox, qua conjurati excubare debebant, mutua fide læti, cujus documentum tot dies fuerant. Neminem metus, spesve mutaverat. Tanta omnibus vel in Regem ira, vel fides inter ipsos fuit. Stabant igitur ad fores ædis ejus, in qua Rex vescebatur, ut convivio egressum in cubiculum deducerent. Sed fortuna ipsius, simulque epulantium comitas, provexit omnes ad largius vinum. Ludi etiam convivales extraxere tempus, nunc lætis conjuratis, quòd sopitum aggressuri essent, nunc so-

solicitis, ne in lucem convivium extraheretur. Quippe alios in stationem oportebat prima luce succedere, ipsorum post septem dies reditura vice: nec sperare poterant, in illud tempus omnibus duraturam fidem. Cæterum, cum jam lux appeteret, & convivium solvitur, & conjurati exceperunt Regem, læti occasionem exequendi sceleris admotam, cum mulier attonitæ, ut creditum est, mentis conversari in Regia solita, quia instinctu videbatur futura prædicere, non occurrit modò abeunti, sed etiam semet objecit, vultuque, & oculis motum præferens animi, ut rediret in convivium, monuit. Et ille per ludum, *bene Deos suadere*, respondit. Revocatisque amicis, in horam diei fermè secundam convivii tempus extraxit. Jam alii ex cohorte in stationem successerant, ante cubiculi fores excubaturi. Adhuc tamen conjurati stabant, vice officii sui expleta. Adeò pertinax spes est, quam humanæ mentes, quam ingentes concupiscentiæ devoraverunt. Rex benignius, quam alias alloquutus, discedere eos ad curanda corpora, quoniam tota nocte perstitissent, jubet. Data sunt singulis quinquaginta sestertia, collaudatique, quòd etiam aliis tradita vice, tamen excubare perseverassent. Illi tanta spe destituti domos abeunt. Et cæteri quidem expectabant stationis suæ noctem.

NOTAS.

Agasônibus. *Mozos de caballos.*

Cum occupasset. *Habiendo muerto.*

Solerter. *Escogieron con todo cuidado.*

Per hos. *Estos mismos persuadieron à que conspirasen Anticles &c.*

Cujus. *De la cual habia sido prueba su constancia, y resolución, que durò por tantos dias.*

Ad largius vinum. *A beber mas : à echar mas brindis.*

Per ludum. *Como por gracia ; jocosa , y festivamente.*

Adeo pertinax. *Tan tenazmente constante : tan obstinada.*

Et cæteris. *Todos los conjurados à escepcion de Epimenes esperaban la noche en que les tocaba estar de guardia.*

CAPITULO XVI.

SABE EL REI LA TRAICION POR UNO DE LOS
conjurados : prision de estos : consejo de guerra,
donde mandó comparecer los reos.

EPimenes, sive comitate Regis, quâ ipsum inter conjuratos exceperat, repente mutatus, sive quia cœptis Deos obstatere credebatur, fratri suo Eurylocho, quem antea expectem esse consilii voluerat, quid pararetur, aperit. Omnibus Philotæ supplicium in oculis erat. Itaque protinus injicit fratri manum, & in Regiam pervenit: excitatisque custodibus corporis, ad salutem Regis pertinere, quæ afferret, affirmat. Et tempus, quo venerant, & vultus haud sanè securi animi index, & mœstitia è duobus alterius, Ptolemæum, ac Leoniatum excubantes ad cubiculi limen excitaverunt. Itaque apertis foribus, & lumine illato, sopitum mero, ac somno excitant Regem. Ille, paulatim mente collectâ, quid afferrent, interrogat. Nec cunctatus Eurylochus, non ex toto domum suam aversari Deos dixit, quia frater ipsius, quanquam inpium facinus ausus foret, tamen

men & poenitentiam ejus ageret, & per se potissimum profiteretur indicium, in eam ipsam noctem, quæ decederet, insidias comparatas fuisse. Auctores scelesti consilii esse, quos minime crederet Rex. Tum Epimenes cuncta ordine, consciorumque nomina exponit. Callisthenem, non ut participem facinoris nominatum esse constabat, sed solitum puerorum sermonibus vituperantium, criminantiumque Regem faciles aures præbere. Quidam adjiciunt, cum Hermolaus apud eum quoque verberatum se à Rege quereretur, dixisse Callisthenem; meminisse debere, eos jam viros esse: idque, an ad consolandam patientiam verberum, an ad incitandum juvenum dolorem dictum esset in ambiguo fuisse. Rex, animi, corporisque sopore discusso, cum tanti periculi imago oculis oberraret, Eurylochum quinquaginta talentis, & cujusdam Tyridatis opulentis bonis protinus donat; fratremque, antequam pro salute ejus precaretur, restituit. Sceleris autem auctores, interque eos Callisthenem, vinctos asservari jubet. Quibus in Regiam adductis, toto die, & nocte proximâ, mero, ac vigilijs gravis acquievit. Postero autem die frequens concilium adhibuit, cui patres, propinqui que eorum, de quibus agebatur, intererant, ne de suâ quidem salute securi. Quippe Macedonum more perire debent, omnium devotis capitibus, qui sanguine contigissent reos. Rex introduci conjuratos, præter Callisthenem jussit. Atque, quæ agitaverant, sine cunctatione confessi sunt. Increpantibus deinde universis eos, ipse Rex, quo suo merito tantum

tum in semet cogitassent facinus, interrogat. Stupentibus cæteris, Hermolaus, *Nos verò*, inquit, *quoniam, quasi nescias, queris, occidendi te consilium inivimus, quia non ut ingenuis imperare cœpisti, sed quasi in mancipia dominaris.* Primus ex omnibus pater ipsius, Sopolis, parricidam etiam parentis sui clamitans esse, consurgit, & ad os manu objecta, scelere, & malis insanientem ultra negat audiendum. Rex, inhibito patre, dicere Hermolaum jubet, quæ ex magistro didicisset Callisthene.

NOTAS.

Ipsū inter. Habia hecho distincion con el entre los conjurados.

Expertem. Que no se le comunicase la conjuracion.

E duobus alterius. De uno de los dos: de Epimenes.

Excitaverunt. Pusieron en cuidado: commovieron.

Et per se. Y voluntariamente venia à delatar à los conjurados.

Ad consolandum. Para consolarle de los azotes que habia llevado.

Devotis. Siendo reos de muerte todos los parientes de estos.

Quo suo merito. Porque culpa sua: que motivo les habia dado, para &c.

Ingenuis. No como à hombres libres, y honrados.

Malis insanientem. Desatinado: fuera de sí de ira, y de despecho.

CAPITULO XVII.

RAZONAMIENTO DE HERMOLAO : DECLARA
inocente à Calisthenes.

ET Hermolaus , Utor , inquit , beneficio tuo , & dico , quæ nostris malis didici. Quota pars Macedonum sevitia tuae superest ? quotusquisque non è vilissimo sanguine ? Attalus , & Philotas , & Parmenio , & Lyncestes Alexander , & Glytus , quantum ad hostem pertinent , vivunt , stant in acie , te clypeis suis protegunt , & pro gloria tua , pro victoria vulnera accipiunt : quibus tu egregiam gratiam retulisti. Alius mensam tuam sanguine suo aspersit : alius ne simplici quidem morte defunctus est. Duces exercituum tuorum in equuleum impositi , Persis , quos vicerant , fuere spectaculo. Parmenio , indicta causa , trucidatus est , per quem Attalum occideras. Invicem enim miserorum uteris manibus ad expetenda supplicia. Et quos paulò antè ministros cædis habuisti , subito ab aliis jubes trucidari. Obstreperunt subinde cuncti Hermolao. Pater supremum strinxerat ferrum , percussurus haud dubiè , ni inhibitus esset à Rege. Quippe Hermolaum dicere iussit , petitque , ut causas supplicii augentem , patienter audirent. Ægrè ergo coercitis , rursus Hermolaus , Quàm liberaliter , inquit , pueris rudibus ad dicendam agere permittis. At Calisthenis vox carcere inclusa est , quia solus potest dicere. Cur enim non producitur , cum etiam confessi audiuntur ? Nempe quia liberam vocem innocentis audire metuis , ac ne vultum quidem pateris. Atqui nihil eum fecisse contendo.

do. Sunt hic, qui mecum rem pulcherrimam cogitaverunt. Nemo est, qui conscius fuisse nobis Callisthenem dicat, cum morti olim destinatus sit à justissimo, & patientissimo Rege. Hæc ergo sunt Macedonum præmia, quorum ut supervacuo, & sordido abuteris sanguine. At tibi triginta millia mulorum captivum aurum vehunt, cum milites nihil domum præter gratuitas cicatrices relaturi sint. Quæ tamen omnia tolerare potuimus, antequam nos Barbaris dederes, & novo more victores sub jugum mitteres. Persarum te vestis, & disciplina delectat: patrios mores exosus es. Persarum ergo, non Macedonum Regem occidere volumus, & te transfugam, belli jure, persequimur. Tu Macedonas valuisti genua tibi ponere, venerarique te, ut Deum. Tu Philippum patrem aversaris; & si qui Deorum ante Jovem haberetur, fastidires etiam Jovem. Miraris, si liberi homines superbiam tuam ferre non possunt? Quid speramus ex te, quibus aut insontibus moriendum est, aut, quod tristius morte est, in servitute vivendum? Tu quidem, si emendari potes, multum mihi debes. Ex me enim scire cœpisti, quid ingenui homines ferre non possint. De cætero parce his, eorum orbam senectutem supplicij ne oneraveris. Nos jube duci, ut, quod ex tua morte petieramus, consequamur ex nostra. Hæc Herlaus.

NOTAS.

Malis nostris. Lo que me han enseñado mis trabajos, y miserias.

Quotusquisque. Que nobleza es la que ha quedado contigo ya? Quantos hai contigo, que no sean de baja esfera?

Quan-

Quantum ad. No les quitaron la vida sus enemigos.
Alius mensam. Clito.

*Alius. Filotas no con una muerte, sino con tantas
 cuantos fusron sus tormentos.*

Supremum. Desembainó su espada para matarle.

Justissimum. Por el mas injusto. Es ironia.

*Gratuitas. No premiadas, ni remuneradas. Tambien
 voluntarias.*

His. Atodos los parientes. Duci: al suplicio, à la muerte.

*Quod petieramus. Verse libres de la esclavitud, y de
 un Rei tirano.*

CAPITULO XVIII.

RESPUESTA DE ALEJANDRO
à Hermolao.

AT Rex, *Quàm falsa sint, inquit, que iste tra-*
dita à magistro suo dixit, patientia mea osten-
dit. Confessum enim ultimum facinus, tamen ut vos
quoque, non solùm ipse, audiretis, expressi, non im-
prudens, cùm permisisssem huic latroni dicere, usurum
cum rabie, qua compulsus est, ut me, quem parentis
loco colere debet, vellet occidere. Nuper cum proca-
ciùs se in venatione gessisset, more patrio, & ab an-
tiquissimis Macedonia Regum usurpato, castigari eum
jussi. Hoc & oportet fieri, & ut à tutoribus pupilli,
à maritis uxores, servis quoque pueros hujus etatis
verberare concedimus. Hac est sevitia in ipsum mea,
quàm impia cade voluit ulcisci. Nam in ceteros, qui
mibi permittunt uti ingenio meo, quàm mitis sim,
 non

non ignoratis : commemorare supervacuum est. Her-
molao parricidarum supplicia non probari , cum ea-
dem ipse meruerit , minimè berculè admiror. Nam cum
Parmenionem , & Philotam laudat , suæ servit cau-
sæ. Lyncestem verò Alexandrum bis insidiatum capiti
meo , à duobus indiciis liberavi. Rursus convictum , per
biennium tamen distuli , donec vos postularetis , ut
tandem debito supplicio scelus lueret. Attalum , ante-
quàm Rex essem , hostem meo capiti fuisse meministis.
Clytus utinam non coegisset me sibi irasci : cujus teme-
rariam linguam probra dicentem mihi , & vobis , diu-
tius tuli , quàm ille eadem me dicentem tulisset. Re-
gum , Ducumque clementia non in ipsorum modo , sed
etiam in illorum , qui parent , ingeniis sita est. Obse-
quio mitigantur Imperia. Ubi verò reverentia excessit
animis , & summa imis confundimus , vi opus est ,
ut vim repellamus. Sed quid ego mirer , istum crudeli-
tatem mihi objecisse , qui avaritiam exprobrare ausus
sit ? Nolo singulos vestrum excitare , ne invisam libe-
ralitatem meam faciam , si pudori vestro gravem fece-
ro. Totum exercitum aspicite. Qui paulò ante nihil præ-
ter arma habebat , nunc argenteis cubat lectis. Men-
sas auro onerant , greges servorum ducunt , spolia de
hostibus sustinere non possunt. At enim Persæ , quos vi-
cimus , in magno honore sunt. Apud me quidem , mo-
derationis meæ certissimum indicium est , quòd ne
victis quidem superbè impero. Veni enim in Asiam ,
non ut funditus everterem gentes , nec ut dimidiam
partem terrarum solitudinem facerem , sed ut illos quo-
que , quos bello subegissem , victoriæ meæ non pœni-
teret. Itaque militant vobiscum ; pro Imperio vestro
sanguinem fundunt ; qui superbè habitati rebellassent.

Non

Non est diuturnam possessio, in quam gladio induci-
mur: beneficiorum gratia sempiterna est. Si habere
Asiam, non transire volumus, cum his communican-
da nostra clementia. Horum fides stabile, & æternum
facies Imperium. Et sane plus habemus, quam cupimus.
Insatiabilis autem avaritia est, adhuc implere velle,
quod jam circumfluit. Veruntamen eorum mores in Ma-
cedonas transfundo. In multis enim gentibus esse vi-
deo, quæ non erubescamus imitari. Nec aliter tantum
Imperium aptè regi potest, quam ut quedam & tra-
damus illis, & ab iisdem discamus. Illud penè dig-
num risu fuit, quod Hermolaus postulabat a me, ut
aversarer Jovem, cuius Oraculo agnoscor. An etiam
quid Dii respondeant, in mea potestate est? Obtulit
nomen filii mihi: recipere, ipsis rebus, quas agimus,
baud alienum fuit. Utinam Indi quoque Deum esse
me credant. Famà enim bella constant. Et sæpè etiam,
quod falsò creditum est, veri vicem obtinuit. An me
luxuriæ indulgentem putatis arma vestra auro, ar-
gentoque adornasse? Assuetis nihil vilius hac ma-
teriâ. Volui ostendere, Macedonas invictos ceteris,
nec auro quidem vinci. Oculos ergo primùm eorum,
sordida omnia, & humilia spectantium, capiam; &
docebo nos non auri, aut argenti cupidos, sed orbem ter-
rarum subacturos venisse. Quam gloriam tu parricida
intercipere voluisti, & Macedonas, Rege adempto, de-
victis gentibus dedere. At nunc mones me, ut vestris
parentibus parco. Non oportebat quidem vos scire,
quid de his statuissem, quò tristiores periretis, si quæ
vobis parentum memoria, & cura est. Sed olim istum
morem occidendi cum scelestis insontes propinquos, pa-
rentesque solvi: & profiteor in eodem honore futuros am-

nes eos, in quo fuerunt. Jam tuum Callisthenem, cui uni vir videris, quia latro es, scio cur produci velis, ut coram his probra, quæ modo in me jecisti, illius quoque ore referantur. Quæm, si Macedo esses, tecum introduxissèm, dignissimam te discipulo Magistrum. Nunc Olynthio non idem juris est. Post hæc concilium dimisit, tradique damnatos hominibus, qui ex eadem cohorte erant, jussit. Illi, ut fidem suam sævitiâ Regi approbarent, excruciatos necaverunt. Callisthenes quoque ante tortus interiit, initi consilii in caput Regis innoxius, sed haudquaquam aulæ, & assentantium accommodatus ingenio. Itaque nullius cædes majorem apud Græcos Alexandro excitavit invidiam, quàm quòd præditum optimis moribus, artibusque, à quo revocatus ad vitam erat, cùm interfecto Clyto mori perseveraret, non tantum occiderit, sed etiam torserit, indictâ quidem causâ. Quam crudelitatem fera penitentia consecuta est.

NOTAS.

Servis. Aios: pedagogos.

Qui mihi. *Quæ* no me precisan à usar con ellos de rigor. Sux servit causæ. Mira por, si y por su causa: la desfiende: hace su negocio.

Non in. No se ba de medir solamente, por lo que son ellos, sino por lo que son sus subditos: no solo por su proceder, sino tambien por el de los suos.

Ubi verò. Pero cuânda falta en ellos el respeto debido à la Magestad.

Auro. Con vasijas de oro, siendo de oro el servicio de mesa.

Apud

Apud me quidem. *A lo menos yo: es mucha verdad, que lo hago así.*

Superbè. *Tratados con soberanía, y arrogancia.*

Si habere. *Si queremos sea nuestra el Asia siempre, y no de paso, ò mientras pasamos por ella.*

Ut avertaret. *Que no quisiere ser tenido por hijo de Jupiter.*

Luxuriæ. *Dejandome llevar de la profanidad.*

Eorum. *De los Indios.*

Cui uni. *El que solo te tiene por hombre de valor, y prendas.*

Non idem. *No debe gozar del mismo privilegio, y gracia.*

CAPITULO XIX.

PARTE ALEJANDRO PARA LA INDIA: *DESCRIPCION de sus tierras, rios, animales, y frutos.*

SED, ne otium ferendis rumoribus natum aleret, in Indiam movit, semper bello, quàm post victoriam, clarior. India tota ferme spectat Orientem, minùs in latitudinem, quàm rectâ regione spatiosa. Quæ Austrum accipiunt, in altius terræ fastigium excedunt. Plana sunt cætera, multisque inclytis amnibus, Caucaſo monte ortis, placidum per campos iter præbent. Indus gelidior est, quàm cæteri. Aquas vehit à colore maris haud multum abhorrentes. Ganges omnium ab ortu maximus, à Meridianâ regione decurrit, magnorum montium juga recto alveo stringit. In eum objectæ

rupes inclinant ad Orientem. Uterque Rubro mari accipitur findens ripas, multasque arbores cum magnâ soli parte exsorbet. Saxis quoque impeditus, crebrò reverberatur. Ubi mollius solum reperit, stagnat, insulasque molitur. Acesines cum auget, Ganges decursurum in mare intercipit. Magnoque motu amnis uterque colliditur: quippe Ganges asperum os influenti objicit, nec repercussæ aquæ cedunt. Dyardenes minùs coleber auditu est, quia per ultima Indiæ currit. Ceterum non crocodilos modò, uti Nilus, sed etiam delphines, ignotasque aliis gentibus belluas alit. Erimanthus crebris flexibus subinde curvatus, ab accolis rigantibus carpitur. Ea causa est, cur tennes reliquias jam sine nomine in mare emittat. Multis præter hos amnibus tota regio dividitur, sed ignobilibus, quia non adeo interfluunt. Ceterum, quæ propria sunt mari, Aquilones maximè deurant. Si cohibiti jugis montium, ad interiora non penetrant, ita alendis frugibus mitiora. Sed adeò in illâ plaga mundus statas temporum vices mutat, ut, cum alia fervore Solis exæstuant, Indiam nives obruant, rursusque, ubi cætera rigent, illic intolerandus æstus existat. Nec cur, ulli se naturæ causa ingelsit. Mare certè, quo alluitur, ne colore quidem abhorret à cæteris. Ab Erythro Rege inditum est nomen, propter quod ignari rubere aquas credant. Terra lini ferax: inde plerisque sunt vestes. Libri arborum teneri, haud secùs quam ceræ literarum notas capiunt. Aves ad imitandum humanæ vocis sonum dociles sunt. Animalia inusitata cæteris gentibus, nisi injecta. Eadem terra & rhinoceros alit,

alit, non generat. Elephantorum major est vis, quam quos in Africa domitant: & viribus magnitudo respondet. Aurum flumina vehunt, quæ leni, modicoque lapsu segnes aquas ducunt. Gemmas, margaritasque mare littoribus infundit. Neque alia illis major opulentia causa est, utique posteaquam vitiorum commercium vulgavere in exterarum gentes. Quippe æstimantur purgamenta æstuantis freti pretio, quod libido constituit.

NOTAS.

Minus. *Menos ancha, que larga. La parte, que mira al medio dia, es montuosa.*

Inclinant. *Le hacen torcer.*

Acesines. *El rio Acesines aumenta las aguas del Ganges, y se junta con esse al ir à entrar el Acesines en el mar.*

Os asperum. *Una entrada muy dificultosa por las muchas peñas.*

Carpitur. *Le desangran.*

Deurunt. *Queman la tierra, baciendola esteril, y unerial.*

Ii los vientos Septentrionales. *El Aquilon.*

Nec cur. *Y nadie ha sabido la causa, porque sucede esto asi.*

Libri. *Las cortezas mas tiernas, y delicadas de los arboles.*

Nisi investa. *Si no se lleban de alli à otras partes.*

Purgamenta. *Las heces, que el mar inchado arroja. El mar en las crecientes arroja à la plaia las conchas, de las quales se sacan las perlas.*

CAPITULO XX.

DESCRIPCION DE LOS INDIOS, Y SUS
costumbres.

Ingenia hominum, sicut ubique, apud illos quoque locorum situs format. Corpora usque pedes carbaso velant. Soleis pedes, capita linteis vinciunt. Lapilli ex auribus pendent. Brachia quoque, & lacertos auro colunt, quibus inter populares aut nobilitas, aut opes eminent. Capillum pectunt sapius, quam tondent. Mentum semper intonsum est: reliquam oris cutem ad lævitatem exæquant. Regum tamen luxuria, quam ipsi magnificentiam appellant, supra omnium gentium vitia. Cùm Rex se in publico conspici patitur, thuribula argentea ministri ferunt, eorumque iter, per quod ferri destinavit, odoribus complent. Aurêa lecticâ margaritis circumpendentibus recubat. Distincta sunt auro, & purpurâ carbasa, quæ indutus est. Lecticam sequuntur armati, corporisque custodes. Inter quos ramis aves pendent, quas cantu seriis rebus obstrepere docuerunt. Regia auratas columnas habet; totas eas vitis auro cælata percurrit. Aviumque, quarum visu maximè gaudent, argenteæ effigies opera distinguunt. Regia adeuntibus patet. Cùm capillum pectit, atque ornat, tunc responsa legationibus, tunc jura popularibus reddit. Demptis soleis, odoribus illinuntur pedes. Venatus maximus labor est, inclusa vivario animalia inter vota, cantusque pellicum figere. Binâm cibitorum sagittæ sunt, quas emittunt majore nisu, quam

quàm effectu. Quippe telum, cuius in levitate vis omnis est, inhabili pondere oneratur. Breviora itinera equo conficit. Longior ubi expeditio est, elephanti vehunt currum: & tantarum belluarum corpora tota contegunt auro. Ac, ne quid perditis moribus, desit, lesticis aureis pallicum longus ordo sequitur. Separatum à Reginæ ordine agmen est, æquatque luxuriâ. Fœminæ epulas parant. Ab iisdem vinum ministratur, cuius omnibus Indiis largus est usus. Regem mero, somnoque sopitum in cubiculum pellices referunt, patrio carmine noctium invocantes Deos. Quis credat inter hæc vitia curam esse sapientiæ? Unum agreste, & horridum genus est, quos Sapientes vocant. Apud hos occupare facti diem, pulchrum: & vivos se cremari jubent, quibus aut segnis ætas, aut incommoda valetudo est. Expectatam mortem pro dedecore vitæ habent. Nec ullus corporibus, quæ senectus solvit, honos redditur. Inquinari putant ignem, nisi qui spirantes recipit. Illi, qui in urbibus publicis moribus degunt, siderum motus scitè spectare dicuntur, & futura prædicere. Nec quemquam admovere lethi diem credunt, cui expectare interrito liceat. Deos putant, quidquid colere cœperunt; arbores maximè, quas violare capitale est. Menses in quinos denos descripserunt dies. Anni plena spatia servant. Lunæ cursu notant tempora, non ut plerique, cum orbem sidus implevit, sed cum se curvare cœpit in cornua. Et idcirco breviores habent menses, qui spatium eorum ad hunc Lunæ modum dirigunt. Multa & alia traduntur, quibus morari ordinem rerum haud sanè operæ pretium videbatur

Ingenia. La indole de los hombres corresponde al clima y naturaleza de la tierra.

Auro colunt. Adornan de oro aquellos, que hace distinguir del Pueblo.

Exequant ad. La alifan. (tidos.

Distincta. Están recamados de oro, y purpura sus vestidos.

Vibario. En montes, ó selvas cercadas, donde las crían.

Noctium Deos. El Erebo, y la Noche, cuyos hijos son el Hado, el Sueño; las Parcas la Muerte &c. Cic. de nat. Deor.

Occupare. Matarse, anticipar la muerte natural es cosa honrosa.

Senectus solvit. Que muertos de viejos.

Spirantes. A los que viven aun, y están para espirar.

Nec quemquam. Y se persuaden, que los que se matan á sí mismos, son los que no tienen valor, para esperar la muerte.

Cum orbem. No cuando es luna llena, sino quando nace: en el nobilunio.

Qui. Los que cuentan los meses por la luna nueva.

CAPITULO XXI.

ENTREGANSE ALGUNOS REGULOS: ESCARAMUZA, en que vence Alejandro: es ligeramente herido: destruye á sangre, y fuego una Ciudad.

Igitur Alexandro fines Indiæ ingresso, gentium suarum Reguli occurrerunt, imperata facturi, illum tertium Jove genitum ad ipsos pervenisse memorantes. Patrem Liberum, atque Herculem fa-

famâ cognitos esse, ipsum coram adesse, cernique. Rex benignè exceptos sequi iussit, iisdem itinerum ducibus usus. Cæterum, cum ampliùs nemo occurreret, Hephæstionem, & Perdiccam cum copiarum parte præmisit ad subigendos, qui averfarentur Imperium: iussitque ad flumen Indum procedere, & navigia facere, queis in ulteriora transportari posset exercitus. Illi, quia plura flumina superanda erant, sic junxere naves, ut solutæ plaustris vehi possent, rursusque conjungi. Post, se Cratero cum phalange iussit sequi, equitatum, ac levem armaturam eduxit. Eosque, qui occurrerunt, levi prælio in urbem proximam compulit. Jam supervenerat Craterus. Itaque, ut principio terrorem incuteret genti nondum arma Macedonum expertæ, præcepit, ne cui parceretur, munimentis urbis, quam obsidebat, incensis. Cæterum, dum obequitabat mœnibus, sagittâ ictus est. Cepit tamen oppidum. Et omnibus incolis ejus trucidatis, etiam in tecta sævitum est.

NOTAS.

Tertium. El tercero hijo de Jupiter. Baco hijo de Jupiter, y Semele. Hercules de Jupiter, y Alcmena. Alejandro de Jupiter, y Olympias.

Junxere. Armaron.

Solutæ. Desarmadas.

Sc. A Alejandro.

CAPITULO XXII.

DESCRIPCION DE NISA: ENTREGASE A ALEJANDRO: hace sacrificios al Dios Baco por diez dias.

INde domitâ ignobili gente, ad Nysam urbem pervenit. Fortè castris ante mœnia ipsa in syl-
ves-

vestri loco positis, nocturnum frigus vehementius, quam alias horrore corpora affecit. Opportunumque remedium ignis oblatum est. Cæsis quippe sylvis flammam excitaverunt: quæ igni alita, oppidanorum sepulchra comprehendit. Vetustâ cedro facta erant. Conceptumque ignem latè fudere, donec omnia solo æquata sunt. Et ex urbe prius canum latratus; deinde etiam hominum fremitus auditus est. Tum & oppidani hostem, & Macedonas ipsos ad urbem venisse cognoscunt. Jamque Rex eduxerat copias, & mœnia obsidebat, cum hostium qui discrimen tentaverant, obruti telis sunt. Aliis ergo deditionem, aliis pugnam experiri placebat. Quorum dubitatione compertâ, circumfideri tantum eos, & abstineri cædibus iussit. Tandemque obsidionis malis fatigati dedidere se. A Libero Patre conditos se esse dicebant. Et vera hæc origo erat. Sita est sub radicibus montis, quem *Merom* incolæ appellabant. Inde Græci mentendi traxere licentiam, Jovis femine Liberum Patrem esse cælatum. Rex, situ montis cognito ex incolis, cum toto exercitu, præmissis com meatibus, verticem ejus ascendit. Multa hedera, vitisque toto gignitur monte. Multæ perennes aquæ manant. Pomorum quoque varii, salubresque succi sunt, suâ sponte fortuitorum seminum fruges humore nutriente. Lauri, baccæque, & multa in illis rupibus agrestis est sylva. Credo equidem non divino instinctu, sed lasciviâ esse proventus, ut passim hederæ, ac vitium folia decerperent, redimitique fronde toto nemore similes bacchantibus vagarentur. Vocibus ergo tot millium præsidem nemoris ejus

ejus Deum adorantium juga montis, collesque resonabant, cum orta licentia à paucis (ut ferè fit) in omnes se repente vulgasset. Quippe velut in mediâ pace, per herbas, congestamque frondem prostraverant corpora. Et Rex fortuitam licentiam non averſatus, largè ad epulas omnibus præbitis, per decem dies Libero Patri operatum habuit exercitum. Quis neget, eximiam quoque gloriam sapiùs fortunæ, quàm virtutis esse beneficium? Quippe ne epulantes quidem, & sopitos mero aggredi ausus est hostis, haud secus bacchantium, ululantiumque fremitu perterritus, quàm si præliantium clamor esset auditus. Eadem felicitas ab Oceano revertentes temulentos, comestantesque protexit.

NOTAS.

Hostium. Algunos de los enemigos.

Femine. En la parte interior del muslo de Jupiter.

Sed lascivia. Sino que les movio la gana de divertirse, y meter bulla.

Operatum. Sacrificando: ofreciendo sacrificios.

CAPITULO XXIII.

INDUSTRIA DE ALEJANDRO, PARA DAR alcance à los Barbaros fugitivos, y sorprehender à otros: llega à Mazagas: descripcion de esta Ciudad.

HInc ad regionem, quæ *Dadala* vocatur, per-ventum est. Deseruerant incolæ sedes, & in avios, sylvestresque montes confugerant. Ergo *Acadera* transit, æquè vasta, & destituta in-

colentium fugâ. Itaque rationem belli necessitas mutavit. Divisis enim copiis, pluribus simul locis arma ostendit: oppressisque, & qui non expectaverant hostem, omni clade perdomiti sunt. Ptolomæus plurimas urbes, Alexander maximas cepit. Rursusque, quas distribuerat copias, junxit. Superato deinde Coaspe amne, Coenon in obsidione urbis opulentę (Beziram incolę vocant) reliquit: ipse ad Mazagas venit, nuper Aslacano (cujus Regnum fuerat) demortuo, Regioni, urbiq; præerat mater ejus Cleophes. Triginta millia peditum tuebantur urbem non situ solum, sed etiam opere munitam. Nam, quâ spectat Orientem, cingitur amne torrenti, qui præruptis utrimque rupibus aditum ad urbem impedit. Ab Occidente, & à Meridie, velut de industriâ, rupes præaltas admolita natura est: infra quas cavernę, & voragines longâ vetustate in altum cavatę jacent, quaquę desinunt, fossa ingentis operis objecta est. Triginta quinque stadia murus urbem complectitur, cujus inferiora saxo, superiora crudo latere sunt structa: Lateri vinculum lapides sunt, quos interposuere, ut duriori materiæ fragilis incumberet, simulque terra humore diluta, ne tamen universa consideret, interpositę erant trabes validę, quibus injecta tabulata muros tegebant, & pervios fecerant.

NOTAS.

Vasta. Desierta.

Et qui. Aun los que; los que estabân, y no estabân prevenidos.

Admolita. Puso naturaleza como de industria.

Crudo. Por cocer. Adobes.

In-

Interposuere. *Mezclaron*, para que mantubiesen las piedras la poca resistencia del barro, ò ladrillos: para que sostubiese la materia mas fuerte de las piedras la mas debil del barro.

Terra diluta aqua. *Adobes*.

CAPITULO XXIV.

ES HERIDO ALEJANDRO DESDE EL MURO:
cerca la Ciudad: levanta máquinas: acobardanse los sitiados, piden la paz, y la consiguen.

HÆC munimenta contemplantem Alexandrum, consilii que incertum (quia nec cavernas, nisi aggere, poterat implere, nec tormenta aliter muris admoveere) quidam è muro sagittâ percussit. Forte in suram incidit telum, cujus speculo evulso admoveri equum iussit: quo vectus, ne obligato quidem vulnere, haud segniùs destinata exequabatur. Caterùm, cùm crus faucium penderet, & cruore siccato frigescens vulnus aggravaret dolorem, dixisse fertur: *Se quidem Jovis filium dici, sed corporis ægri vitia sentire*. Non tamen ante se recepit in castra, quam cuncta perspexit, & quæ fieri vellet, edixit. Ergo, sicut imperatum erat, alii extra urbem testâ demoliebantur, ingentemque vim materie faciendo aggeri detrahebant; alii magnarum arborum stipites cumulis, ac moles saxorum in cavernas dejiciebant. Jamque agger equaverat summæ fastigium terræ. Itaque turres erigebantur, quæ opera ingenti militum ardore intra nonum di-

diem absoluta sunt. Ad ea visenda Rex, nondum obductâ vulneri cicatrice, processit. Laudatisque militibus, admoveri machinas iussit, è quibus ingens vis telorum in propugnatores effusa est. Præcipuè rudes talium operum terrebant mobiles turres: tantasque moles nullâ ope, quæ cerneretur, adductas, Deorum numine agi credebant. Pila quoque muralia, & excussas tormentis prægraves hastas, negabant convenire mortalibus. Itaque desperatâ urbis tutelâ, concessere in arcem. Inde, quia nihil obsessis præter deditiorem placebat Legati ad Regem descenderunt, veniam petitori. Quâ impetratâ, Regina cum magno nobilium fœminarum grege aureis pateris vina libantium processit. Ipsa genibus Regis parvo filio admoto, non veniam modò, sed etiam pristinæ fortunæ impetravit decus. Quippe appellata est Regina. Et credidere quidam, plus formæ, quàm miserationi datum. Puero, quòque certè, postea ex eâ utcumque genito, *Alexandro* nomen fuit.

NOTAS.

Ne obligato. Sin dár lugar à que le atasen la herida.
Extra urbem. Las casas, que habia fuera de la Ciudad:
Detrahebant. Sacaban de estas casas.

Cumulis. En montones.

Adductas. Estaban ocultas las ruedas en la parte interior de la Máquina.

Pila muralia. Lanzas, de que usaron los Romanos, cuyo yerro pesaba nueve onzas.

Negabant. Decian, que era cosa mas que humana: no creian que pudiesen unos puros hombres.

CAPITULO XXV.

RETIRANSE LOS BARBAROS A AORNON : DESCUBRESE ESTA PIEDRA : pretende en vano conquistarla Alejandro.

HInc Polypercon ad urbem Noram cum exercitu missus, inconditos oppidanos prælio vicit, intra munimenta compulso secutus, urbem in deditionem redegit. Multa ignobilia oppida deserta à suis venere in Regis potestatem. Quorum incolæ armati, Petram Aornim nomine occupaverunt. Hanc ab Hercule frustra obsessam esse, terræque motu coactum abstinere, fama vulgaverat. Inopem consilii Alexandrum, quia undique præceps, & arrupta rupes erat, senior quidam peritus locorum cum duobus filiis adiit, si pretium operi esset, aditum se monstraturum esse promittens. Octoginta talenta constituit daturum Alexander, & altero ex juvenibus obside recenti, ipsum ad exequenda, quæ obtulerat, dimisit. Leviter armatis dux datus est Mullinus scriba Regis. Hos enim circuitu, qui fallerent hostem, in summum jugum placebat evadere. Petra non, ut pleraque modicis, ac mollibus clivis in sublime fastigium crescit, sed in metæ maximè modum erecta est: cuius ima spatiosiora sunt, altiora in arctius coeunt, summa in acutum cacumen exurgunt. Radices ejus Indus amnis subit, præaltis utrinque, & asperis ripis. Ab alterâ parte voragines, eluviesque præruptæ sunt. Nec alia expugandi patebat via, quàm ut replerentur. Ad manum sylva erat, quam
Rex

Rex ita cædi iussit, ut nudi stipites jacerentur. Quippe rami fronde vestiti impedissent ferentes. Ipse primus truncam arborem jecit, clamorque exercitus, index alacritatis, secutus est; nullo detrectante munus, quod Rex occupasset. Intra septimum diem cavernas expleverant, cum Rex sagittarios, & Agrianos jubet per ardua niti. Juvenesque fortissimos ex suâ cohorte triginta delegit. Duces his dati sunt Charus, & Alexander, quem Rex nominis, quod sibi cum eo commune esset, admonuit. Ac primò, quia tam manifestum periculum erat, ipsum Regem discrimen subire non placuit. Sed ut signum tubâ datum est, vir audaciæ promptæ, conversus ad corporis custodes, sequi se jubet, primusque invadit in rupem. Nec deinde quisquam Macedonum substitit: relictisque stationibus suâ sponte Regem sequebantur. Multorum miserabilis fuit casus, quos ex præruptâ rupe lapsos amnis præterfluens hausit. Triste spectaculum etiam non periclitantibus. Cum verò alieno exitio, quid ipsis timendum foret, admonerentur, in metum misericordiâ versâ, non extinctos, sed semetipsos deshebant. Et jam eò perventum erat, undè sine perniciè, nisi victores redire non possent, ingentia saxa in subeuntes provolventibus Barbaris: qui perculsi, instabili, & lubrico gradu præcipientes recidebant. Evaserant tamen Alexander, & Charius, quos cum triginta delectis præmiserat Rex; & jam pugnare cominùs cœperant. Sed, cum supernè tela Barbari ingererent, sæpiùs ipsi feriebantur, quàm vulnerabant. Ergo Alexander & nominis sui, & promissi memor, dum acriùs, quàm cau-

cautiùs dimicat, confossus undique obruitur. Quem ut Charus jacentem respexit, ruere iu hostem, omnium præter ultionem immemor, cœpit: multosque hastâ, quosdam gladio interemit. Sed, cum tot unum incesserent manus, super amici corpus procubuit exânimis. Haud secus, quam par erat, promptissimorum juvenum, ceterorumque militum interitu commotus Rex, signum receptus dedit. Saluti fuit, quodd sensim, & intrepide se receperunt, & Barbari hostem depulisse contenti, non insitère cedentibus. Cæterum Alexander, cum statuisset desistere incepto, quippe nulla spes potiundæ Petræ offerebatur, tamen speciem ostendit in obsidione perseverantis. Nam & itinera obsideri iussit, & turres admoveri, & fatigatis alios succedere.

NOTAS.

Ignobilia. De poco nombre: desconocidas.

Si gratium. Si te pagasen bien la diligencia.

Circuito. Por rodeos, rodeando, para no ser visto del enemigo.

Modicis. No tiene las laderas cortas, y faciles: no son sus cordilleras de mucha espalda: no son faciles de subir.

Metæ. Machina redonda, que termina en punta.

Vir audaciæ. Alejandro.

Omnium. Sin pensar en otra cosa, que en vengarse.

Non insitère. No persiguieron à los que se retiraban.

Speciem ostendit. Hizo del que.

CAPITULO XXVI.

DETERMINA ALEXANDRO LEBANTAR EL SITIO:

*luten los Barbaros: entra en Aornon: sacrificios
à los Dioses por la conquista.*

CUjus pertinaciâ cognitâ , Indi per biduum quidem , ac duas noctes , cum ostentatione non fiducia modò , sed etiam victoriæ , epulati sunt , tympana suo more pulsantes. Tertiâ verò nocte tympanorum quidem strepitus desierat audiri , cæterùm ex totâ Petrâ faces resulgebant , quas accenderant Barbari , ut tutior esset ipsis fuga obscurâ nocte per invia saxa cursuris. Rex , Balacro , qui specularetur , præmisso , cognoscit Petram fugâ Indorum esse desertam. Tum dato signo , ut universi conclamarent , in compositè fugientibus metum incussit. Multique , tanquam adesset hostis , per lubrica saxa , perque invias cotes præcipitati occiderunt. Plures aliquâ membrorum parte mulctati , ab integris deserti sunt. Rex locorum magis , quàm hostium victor , tamen magnæ victoriæ sacrificiis , & cultu Deum satisfecit. Aræ in Petrâ locatæ sunt Minervæ Victoriæque. Ducibus itineris , quos subire jussierat leviter armatos , etsi promissis minoræ præstiterant , pretium cum fide redditum est Petræ , regionisque ei adjunctæ , Solocosto tutela permissa.

NOTAS.

Integris. Los que no habian recibido daño alguno.

Ducibus. A los guias.

CAPITULO XXVII.

*PASA A ECBOLIMA, Y DE ALLI AL INDO;
jalele al encuentro Omptas, y hace entrega de su
reino en manos de Alejandro.*

INde processit Echolima. Et, cum angustias itineris obsideri viginti millibus armatorum ab Eryce quodam comperisset, gravius agmen exercitus Cœno ducendum modicis itineribus tradidit. Ipse prægressus cum funditore, ac sagittario, deturbatis, qui obsederant saltum, sequentibus se copiis viam fecit. Indè sive odio Ducis, sive gratiam victoris Regis inituri, Erycen fugientem adorti interemerunt, caputque ejus, atque arma ad Alexandrum detulerunt. Ille factò impunitatem dedit, honorem denegavit exemplo. Hinc ad flumen Indum sextis decimis castris pervenit, omniaque, ut præceperat, ad trajiciendum præparata ab Hephæstione reperit. Regnabat in ea regione Omphis, quî patri quoque fuerat auctor dedendi Regnum Alexandro, & post mortem parentis Legatos miserat, qui consulerent eum, regnare se interim vellet, an privatum opperiri ejus adventum? permissoque, ut regnaret, non tamen jus datum usurpare sustinuit. Is benignè quidem exceperat Hæphæstionem, gratuitum frumentum copiis ejus admensus: non tamen ei occurrerat, ne fidem ullius, nisi Regis experiretur. Itaque venienti obviam cum armato exercitu egressus est. Elephanti quodque per modica intervalla militum agmini immixti, procul castel-

lorum fecerant speciem. Ac primò Alexander non socium, sed hostem adventare credebat. Jamque & ipse arma milites capere, & equites discedere in cornua jussérat, paratos ad pugnam. At Indus, cognito Macedonum errore, jussis subsistere cæteris, ipse concitat equum, quo vehebatur. Idem Alexander quoque fecit, sive hostis, sive amicus occurreret, vel sua virtute, vel illius fide tutus. Coivère, quod ex utriusque vultu posset intelligi, amicis animis: cæterum sine interprete non poterat conferi sermo. Itaque adhibito eo, Barbarus occurrisse se dixit cum exercitu, totas Imperii vires protinus traditurum, nec expectasse, dum per nuntios daretur fides. Corpus suum, & Regnum permittere illi, quem sciret gloriæ militan-tem, nihil magis, quam famam timere perfidiæ.

NOTAS.

Cum funditore. Con la tropa, de arco, y onda.

Privatum. De particular: como un particular, no como Rei.

Gratuitum ... admensus. Dando de valde.

Venienti. Salio al encuentro à Alejandro, que iba llegando.

Fecerant speciem. Parecian desde lejos.

Militantem. Que no perdonaba à trabajo por adquirir gloria.

Famam. La nota de no ser hombre de su palabra: de ser tenido por infiel, y traidor.

CAPITULO XXVIII.

HACE OMPHUS MAGNIFICOS PRESENTES A

*Alejandro , y este maiores à Omphis : sentimiento de
los Macedonios : libertad , que se tomó
Meleagro.*

Lætus simplicitate Barbari Rex , & dexteram
fidei suæ pignus dedit , & Regnum restituit.
LVI elephantum erant , quos tradidit Alexan-
dro , multaque pecora eximia magnitudinis , tau-
ros ad tria millia , pretiosum in ea regione , accep-
tumque animis regnantium , armentum. Quærenti
Alexandro , plures agricultores haberet , an milites ,
cùm duobus Regibus bellanti sibi , majore militum ,
quàm agrestium manu opus esse respondit. Abisares ,
& Porus erant. Sed in Poro eminebat auctoritas.
Uterque ultra Hydaspem amnem regnabat. Et belli
fortunam , quisquis arma inferret , experiri decre-
verat. Omphis , permittente Alexandro , & Re-
gium insignis sumpsit : & more gentis suæ , nomen
quod patris fuerat , Taxilem appellavere popula-
res , sequente nomine Imperium , in quemcunque
transiret. Ergo , cùm per triduum hospitaliter Ale-
xandrum accepisset : quarto die , & quantum fru-
menti copiis , quas Hephæstion duxerat , præbi-
tum a se esset , ostendit , & aureas coronas ipsi ,
amicisque omnibus , præter hæc signati argenti oc-
toginta talenta dono dedit. Quâ benignitate ejus
Alexander mirè latus , & quæ is dederat , remisit ,
& mille talenta ex prædâ , quam vehebat , adja-

cit, multaque convivalia ex auro, & argento vasa, plurimum Persicæ vestis, triginta equos ex suis cum iisdem insignibus, quæis assueverant, cum ipsum veherent. Quæ liberalitas, sicut Barbarum obstrinxerat, ita amicos ipsius vehementer offendit. E quibus Meleager super cenam largiore vino usus, gratulari se Alexandro dixit, quod saltem in Indiâ repetisset dignum talentis mille. Rex haud oblitus, quam egrè tulisset, quod Clytumnus ob linguæ temeritatem occidisset, iram quidem tenuit, sed dixit, invidios homines nihil aliud, quam ipsorum esse tormenta.

NOTAS.

Simplicitate. Gustando, y agradandose de la sencillez de Ombis.

Patris. Que habia tenido su padre: con que se habia llamado su padre.

Sequente. Siendo consiguiente el nombre de Tasiles al ser Rei.

Convivalia. Vasos para los convites: vasos de mesa.

Quam ipsorum. Que de consumirse à sí mismos: de pudrirse las entrañas.

CAPITULO XXIX.

EMBAJADORES DE LOS ABISARES: CONSIGUEN la paz: no quiere sugetarse Poro: descripcion del exercito deste gran Rei.

Postero die Legati Abisaræ adierunt Regem. Omnia ditioni ejus, ita, ut mandatum erat, per-

permittebant, firmatâque invicem fide remittuntur ad Regem. Porum quoque nominis sui famâ ratus ad deditiorem posse compelli, misit ad eum Cleocharem, qui denuntiaret ei, *ut stipendium penderet, & in primo finium suorum aditu occurreret Regi.* Porus alterum ex his facturum sese respondit, *ut intranti Regnum suum præstare esset, sed armatus.* Jam Hydaspem Alexander superare decreverat, cum Barzaentes defectionis Arachosii auctor, victus, trigintaque elephantis simul capti perducuntur, opportunum adversus Indos auxilium; quippe plus in bellis, quam in exercitu spei, aut virium illis erat. Gamaxusque Rex exiguae partis Indorum, qui Barzaenti se conjunxerat, victus adductus est. Igitur trasfugâ & Regulo in custodiam dato, elephantis autem Taxili traditis, ad amnem Hydaspem pervenit. In cujus ulteriore ripâ Porus confederat, transitu prohibiturus hostem. LXXXV elephantos objecerat eximio corporum robore, ultraque eos carrus CCC. & peditum XXX ferè millia: in quibus erant sagittarii (sicut antè dictum est) gravioribus telis, quam ut aptè excuti possent. Ipsum vehabat elephante super ceteras belluas eminens: armaque auro, & argento distincta corpus raræ magnitudinis honestabant. Par animus robori corporis, & quanta inter rudes poterat esse sapientia. Macedonas non conspectus hostium solum, sed etiam fluminis, quod transeundum erat, magnitudo deterrebat. Quatuor in latitudinem stadia diffusum profundo alveo, & nusquam vada aperiente, speciem vasti maris fecerat. Nec pro spatio aquarum latè stagnantium impetum coarcebat, sed

quasi in arctum coeuntibus ripis, torrens, & elisum ferebatur; occultaque saxa inesse ostendebant pluribus locis unde repercussæ. Terribilior erat facies ripæ, quam equi, virique compleverant. Stabant ingentes vultorum corporum moles, & de industriâ irritatæ horrendo stridore aures fatigabant. Hinc hostis, hinc amnis, capacia quidem bonæ spei pectora, & sæpè se experta improvise tamen pavore percusserant. Quippe instabiles rates nec dirigi ad ripam, nec tuto applicari posse credebant. Erant in medio amne insulæ crebræ, in quas Indi, & Macedones nantes, levatis super capita armis, transibant. Ibi levia prælia conferebantur, & uterque Rex parvæ rei discrimine, summe experiebatur eventum.

NOTAS.

Ratus. *Pensando Alejandro.*

Ut. *Es à saber, el estar pronto.*

Corpus. *El de el Rei Poro.*

Et quanta. *Y sabio en quanto cabia en hombres tan salvages.*

Sed quasi. *Sino que como si vinieran ajuntarse las riberas, y le estrechasen la madre, corre rapido, y con remolinos, y las aguas que en muchos partes se estrellan, daban a conocer, que habia ocultos bagios, y peñas.*

Capacia. *Habia acobardado repentinamente el corazon de los Macedonios aunque capaces de grandes cosas, aunque podian prometerse grandes cosas, y tener buenas esperanzas, y se conocian muy bien por la esperiencia, que de si mismos tenian.*

CAPITULO XXX.

TEMERIDAD DE SIMMACO, Y NICANOR:

estratagema de Alejandro.

CÆterum in Macedonum exercitu temeritate, atque audaciâ insignes fuere Symmachus, & Nicanor, nobiles juvenes, & perpetuâ partium felicitate ad spernendum omne periculum accensî: queis ducibus, promptissimî juvenum lanceis modò armati tranavere in insulam, quam frequens hostis tenebat, multosque Indorum nullâ re magis, quam audaciâ armati, interemerunt. Abire cum gloriâ poterant, si unquam temeritas felix inveniret modum. Sed, dum supervenientes contempnim, & superbè quòque expectant, circumventi ab his, qui occulci enataverant, emînùs obruti telis sunt. Qui effugerant hostem, aut impetu amnis ablatti sunt, aut vorticibus impliciti. Eaue pugna multùm fiduciam Porî erexit, cuncta cernentis è ripâ. Alexander inops consilii tandem ad fallendum hostem talem dolum intendit. Erat insula in flumine amplior cæteris, sylvestris eadem, & tegendis inundis apta. Fossa quoque præalta, haud procul à ripâ, quam tenebat ipse, non pedites modò, sed etiam cum equis viros poterat abscondere. Ut igitur à custodiâ hujus opportunitatis oculos hostium averteret, Ptolemæum cum omnibus turmis obequitare jussit procul insulâ, & subinde Indos clamore terrere, quasi flumen tranaturus foret. Per complures dies Ptolemæus id fecit, eoque confisi.

filio Porum quoque agmen suum ei parti, quam se
 petere simulabat, coegit advertere. Jam extra cons-
 pectum hostis insula erat. Alexander in diversa
 parte ripæ statui suum tabernaculum jussit, assue-
 tamque comitari ipsum cohortem ante id taber-
 naculum stare, & omnem apparatus Regiæ mag-
 nificentiq; hostium oculis de industria ostendi. At-
 talum etiam æqualem sibi & haud disparem habitu
 oris, & corporis, utique cū procul viseretur,
 veste Regiā exornat, præbiturum speciem, ipsum
 Regem illi ripæ præsidere, nec agitare de transi-
 tu. Hujus consilii effectum primò morata tempest-
 tas est, mox adjuvit, incommoda quoque ad bonos
 eventus vertente fortunā. Trajicere amnem cum
 cæteris copiis in regionem insulæ, de qua antè dic-
 tum est, parabat, averso hoste in eos, qui cum
 Ptolemæo inferiorem obsederant ripam, cū pro-
 cella imbrem vix sub tectis tolerabilem effudit,
 obrutique milites nimbo in terram refugerunt,
 navigiis, ratibusque desertis. Sed tumultuantium
 fremitus, obstrepentibus ripis, ab hoste non po-
 terat audiri. Deinde momento temporis repressus
 est imber. Cæterum adedò spissæ intendere se nu-
 bes, ut conderent lucem, vixque colloquentium
 inter ipsos facies noscigaretur. Terruisset alium
 obducta nox cœlo, cū ignoto amne navigan-
 dum esset, forsitan hoste eam ipsam ripam, quam
 cæci, atque improvidi, & ex periculo gloriam ac-
 cersentes petebant, occupante: obscuritatem, quæ
 cæteros terrebat, suam occasionem ratus, dato sig-
 no, ut omnes silentio ascenderent in rates, eam,
 quā ipse vehebatur, primam jussit expelli. Vacua
 erat

erat ab hostibus ripa, quæ petebatur. Quippe adhuc Porus Ptolemæum tantum intuebatur. Unâ ergo navi, quàm petra fluctus illulerat, hærente, ceteræ evadunt. Armaque capere milites, & ire in ordinem iussit.

NOTAS.

Aut impetu. *O los arrebató la corriente.*

Fiduciam erexit. *Dio nuevos animos, y maiores esperanzas.*

Talem dolum intendit. *Penso este estratagema: dio en este ardid.*

Advertere. *Mover sus tropas ácia aquella parte.*

Custodia. *Par esconder de la vista de los enemigos la ventaja de este lugar.*

Averso. *Divertido el enemigo, y haciendo frente á los.*

Ex periculo. *X buscando maior gloria de su maior peligro.*

Ratus. *Pensando Alejandro que era aquella ocasion.*

Tantum intuebatur. *Tenia puesta toda su mira, y cuidado.*

CAPITULO XXXI.

DASE LA BATALLA: DISPOSICIONES DE PORO:

leve daño de ambas partes: nuevas providencias de Poro: ordenes de Alejandro.

JAmque agmen in cornua divisum ipse ducebat, cum Poro nuntiatur, armis virisque ripam obtineri, & rerum adesse discrimen. Ac primò humani ingenii vitio, spei suæ indulgens, Abisarem belli socium (& ita convenerat) adventare credebat.

Mox

Mox liquidiore luce aperiente hostem , centum quadrigas , & quatuor millia equitum venienti agmini objecit. Dux erat copiarum , quas præmisit, Hages frater ipsius. Summa virium in curribus Senos viros singali vehebant , duos clypeatos, duos sagittarios ab utroque latere dispositos , cæteri aurigæ erant haud sanè inermes. Quippe jacula complura , ubi communis præliandum erat , omisis habenis , in hostem ingerebant. Cæterùm vix ullus usus hujus auxilii eo die fuit. Namque (ut supra dictum est) imber violentius , quam alias fuit ; campos lubricos , & inequitabiles fecerat : gravesque , & propemodùm immobiles currus illuvie , & voraginibus hærebant. Contra Alexander , expedito , ac levi agmine itrenuè invehctus est. Scythæ , & Dahæ primi omnium invadere Indos. Perdiccam deinde cum equitibus in dextrum cornu hostium emisit. Jam undique pugna se moverat , cum ii , qui currus agebant , illud ultimum auxilium suorum rati , effulsis habenis in medium discrimen ruere coeperunt. Anceps id malum utrisque erat. Nam & Macedonum pedites primo impetu obterebantur , & per lubrica , atque invia immissi currus excutiebant eos , à quibus regebantur. Aliorum turbati equi non in voragines modò , lacunæque , sed etiam in amnem præcipitavere curricula. Pauci tamen hostium tenus exacti penetravere ad Porum , acerrimè pugnam cientem. Is ut dissipatos totà acie currus vagari sine rectoribus vidit , proximis amicorum distribuit elephantos. Post eos posuerat pedites , ac sagittarios tympana pulsare solitos. Id pro cantu tubarum Indis erat :
nec

nec strepitu eorum movebantur, olim ad notum sonum auribus mitigatis. Herculis simulacrum agmini peditum præferebatur. Id maximum erat bellantibus incitamentum : & deseruisse gestantes militare flagitium habebatur. Capitis enim lanxerant poenam ijs, qui ex acie non retulissent, metu, quem ex illo hoste quondam conceperant, etiam in religionem, venerationemque converto. Macedonas non belluarum modò, sed etiam ipsius Regis aspectus parumper inhibuit. Belluæ dispositæ inter armatos speciem turrium procul fecerant. Ipse Porus humanæ magnitudinis propemodum excesserat formam. Magnitudini Pori adjicere videbatur bellua, quâ vehebatur, tantum inter cæteras eminens, quantum al is ipse præstabat. Itaque Alexander contemplatus & Regem, & agmen Indorum : *Tandem*, inquit, *par animo meo periculum video. Cum bestiis simul, & cum egregiis viris res est. intuensque Cœnon : Cùm ego*, inquit, *Ptolomæo, Perdicæque, & Hephestione comitatus, in lævum hostium cornu impetum fecere, viderisque me in medio ardore certaminis, ipse dextrum move, & turbatis signa infer. Tu, Antigone, & tu, Leonate, & Tauron, invehimini in mediam aciem, & urgebitis frontem. Hastæ nostræ prælongæ, & valide, non aliàs magis, quàm adversus belluas, rectoresque earum usui esse poterunt. Deturbate eos, qui vebuntur, & ipsas confodite. Anceps genus auxilii est, & in suos acrius furit. In hostem enim imperio, in suos pavore agitur.*

NOTAS.

Spei suæ. *Fiandose de sus esperanzas: dando por hecho lo que esperaba.*

Liquidiore. Descubriendo luz mas clara al enemigo.
Pauci. Pocos carros rompiendo por medio de los enemigos holvieron.

Nec strepitu. Ni alborotaba los elefantes el ruido de los tambores bechos ya sus oidos à su sonido.

Gestantes. A los que lleban el Idolo à Hercules.

Retulissent. El simulacro de Hercules.

Ex illo. De Hercules, que hizo su espedicion à la india.

Anceps. Son los elefantes defensa peligrosa, y buelve con mas furia contra los suios.

CAPITULO XXXII.

INCLINASE LA VICTORIA ACIA ALEJANDRO:
buelven à rehacerse los vencidos, y à retirarse
los vencedores : vence finalmente
Alejandro.

JAmque (ut destinatum erat) invaserat ordines hostium , cùm Cœnus ingenti vi in lævum cornu invehitur. Phalanx quoque in mediam Indorum aciem uno impetu prorupit. At Porus, quàm equitem invehì senserat , belluas agi jussit. Sed tardum , & penè immobile animal , equorum velocitatem æquare non poterat. Nec sagittarum quidem ullus erat Barbaris usus. Quippe longas , & prægraves , nisi priùs in terra statuerent arcum , haud satis aptè , & commodè imponunt : tum humo lubricâ , & ob id impediende conatum , moventes ictus , celeritate hostium occupabantur. Er-

go spreto Regis imperio (quod ferè fit , ubi tur-
batis acrius metus , quam Dux imperare cœpit)
totidem erant Imperatores , quot agmina erra-
bant. Alius jungere aciem , alius dividere , stare
quidam , & nonnulli circumvehi terga hostium ju-
bebant. Nihil in medium consulebatur. Porusta-
men cum paucis , quibus metu potior fuerat pu-
dor , colligere dispersos , obuius hosti ire pergit ,
elephantosque ante agmen suorum agi jubet. Mag-
num belluæ injecere terrorem , insolitusque stridor
non equos modò , tam pavidum ad omnia animal,
sed viros quoque , ordinesque turbaverat. Jam fu-
gæ circumspeciebant locum paulò antè victores ,
cùm Alexander Agrianos , & Thracas leviter ar-
matus , meliorem concursatione , quàm cominùs
militem , emisit in belluas. Ingentem ij vim telo-
rum injecere & elephantis , & regentibus eos.
Phalanx quoque instare constanter territis cœpit.
Sed quidam avidiùs persequuti , belluas in semet
irritavere vulneribus. Obtriti ergo pedibus earum,
ceteris , ut parciùs instarent , fuere documentum.
Præcipuè terribilis illa facies erat , cùm manu ar-
ma , virosque corripere , & super se regentibus
traderent. Anceps ergo pugna nunc sequentium
nunc fugientium elephantos , in multum dici va-
rium certamen extraxit , donec securibus (id nam-
que genus auxilii præparatum erat) pedes amputa-
re cæperunt. Copidas vocant gladios leviter cur-
vatos falcibus similes , quæ appetebant belluarum
manus. Nec quidquam inexpertum , non mortis
modò , sed etiam in ipsa morte novi supplicij ti-
mor omittebat. Ergo elephantis vulneribus tandem
fa-

fatigati, suos impetu sternunt, & qui rexerant eos, præcipitati in terram ab ipsis obtereabantur. Itaque pecorum modo magis pavidi, quàm infesti ultra aciem exigebantur; cùm Porus destitutus à pluribus, tela multò antè præparata, in circumfusus ex elephanto suo cœpit ingerere. Multisque eminus vulneratis, expositus ipse adictus undique petebatur. Novem jam vulnera hinc tergo, illinc pectore exceperat: multoque sanguine profuso, languidis manibus magis elapsa, quàm excussa tela mittebat. Nec segniùs bellua instinctâ rabie nondum saucia invehebatur ordinibus, donec rector belluæ Regem conspexit fluentibus membris, omis- sisque armis vix compotem mentis. Tam belluam in fugam concitat, sequente Alexandro. Sed equus ejus multis vulneribus confossus, deficientque procubuit, posito magis Rege, quàm effuso. Itaque, dum equum mutat, tardiùs insequutus est.

NOTAS.

Molientes ictus. *Haciendo la punteria: antes de disparar.*

Nihil in. *Nada se hacia de comun acuerdo.*

Meliotem. *Mejores para las correrias, que para pelear à pie firme.*

Cùm manu *Cuando agarraban con su trompà armas, y armados.*

Novi. *De algun nuevo tormento en la muerte que temian les diesen estas irritadas fieras.*

Ex gebantur. *Echabanlos fuera del campo de batalla.*

Languidis. *No tanto parecia que disparaba los dardos, como que los dejaba caer de sus manos debiles, y sin fuerzas.*

Instinctâ rabie. *Con la rabia instigada de su natural fiereza.*

CAPITULO XXXIII.

NOBLES ACCIONES DE PORO: ES HECHO PRISIONERO: responde à Alejandro con grande entereza, y valor; bonrale mucho Alejandro, y estiende sus dominios

INterim frater Taxilis Regis Indorum præmissus ab Alexandro, monere cœpit Porum: Ne ultima experiri perseveraret, dederetque se victori. At ille quamquam exhaustæ erant vires, deficiebatque sanguis, tamen ad notam vocem excitatus: Agnosco, inquit, Taxilis fratrem, Imperii, Regisque sui proditorem: & telum, quod unum fortè non effuxerat, contorsit in eum, quod per medium pectus penetravit ad tergum. Hoc ultimo virtutis opere edito, fugere acrius cœpit. Sed Elephantus quoque, qui multa exceperat tela, deficiebat. Itaque sistit fugam, peditemque sequenti hosti objecit. Jam Alexander consecutus erat, & pertinaciâ Pori cognitâ, vetabat resistantibus parci. Ergo undique & in pedites, & in ipsum Porum tela congesta sunt, quæ tandem gravatus, labi ex belluâ cœpit. Indus, qui elephantum regebat, descendere eum ratus, more solito elephantum pro-

cumbere iussit in genua. Qui ut se submisit, ceteri quoque (ita enim instituti erant) demisere corpora in terram. Ea res & Porum, & ceteros victoribus tradidit. Rex spoliari corpus Pori, interemptum esse credens, iussit, & qui detraherent lorica, vestemque; concurrere, cum bellua dominum tueri, & spoliantes coepit appetere, levatumque corpus ejus rursus dorso suo imponere. Ergo telis undique obruitur, confossoque eo, in vehiculum Porus imponitur. Quem Rex ut vidit allevantem oculos, non odio, sed miseratione commotus: *Quæ, malum, inquit, amentia te coegit, rerum mearum cognitâ famâ, belli fortunam experiri, cum Taxilis esset in deditis clementiæ meæ tam propinquum tibi exemplum?* At ille, *Quoniam, inquit, percontaris, respondebo eâ libertate, quam interrogando fecisti. Neminem me fortiozem esse censebam. Meas enim noveram vires, nondum expertus tuas. Fortiozem esse te, belli docuit eventus. Sed ne sic quidem parùm felix sum, secundus tibi.* Rursus interrogatus, quid ipse victorem statuere debere censeret: *Quod hic, inquit, dies tibi suadet, quo expertus es, quàm caduca felicitas esset.* Plus monendo profecit, quàm si precatus esset. Quippe magnitudinem animi ejus interritam, ac nec fortunâ quidem infractam, non misericordiâ modò, sed etiam honore excipere dignatus est. Ægrum curavit haud secus, quàm si pro ipso pugnasset: confirmatum, contra spem omnium, in amicorum numerum recepit: mox donavit ampliore Regno, quàm tenuit. Nec sanè quidquam ingenium ejus solidius, haud constantius habuit, quàm admirationem veræ laudis, & gloriæ. Simplicius

tamen famam æstimabat in hoste. Quippe à suis cre-
debat magnitudinem suam destrui posse, eandem
clariorem fore, quò majores fuissent, quos ipse
vicisset.

NOTAS.

Efluxerat. Tenia aun en sus manos: no habia dejado caer.

Peditemque. Y opuso sus infantes al enemigo, que iba à su alcance.

Jussit in. Hizo se postrase.

Confossoque. Y muerro el elefante.

Que, malum. Que locura fue la tua, noramala para ella, que quisiste: que fueses tan loco, mal pecado, que quisieses.

Sed ne. Pero no es poca honra mia, que no haia otro maior que yo, sino es tu.

Confirmatum. Convalecido ya.

Nec lanè. Nada tubo à la verdad Alejandro mas fijo en su corazon, ni le fue mas natural.

Simplicius. Hacia mas justicia en la gloria, y fama, que se debia à sus enemigos, que à los Macedonios.

LIBER NONUS.

CAPITULO I.

*PREMIA ALEXANDRO A SUS SOLDADOS: FUN-
da dos Ciudades: embajada de Abisares: respuesta
de Alejandro.*

Alexander tam memorabili victoria lætus, quâ sibi Orientis fines apertos esse censebat, Soli victimis cæsis, milites quoque, quò promptioribus animis reliqua belli munia obirent, pro concione laudatos docuit: *Quidquid Indis virium fuisset, illâ dimicatione prostratum, cæteram opinor prædam fore, celebratasque opes in eâ regione eminere, quam peterent: proinde jam vilia, & absoleta esse spolia de Persis: gemmis, margaritisque, & auro, atque ebore Macedoniam, Græciamque, non suas tantùm domos repleturum. Avidi milites & pecuniæ, & gloriæ, simul, quia nunquam affirmatio ejus fefellerat eos, pollicentur operam. Dimissisque cum bona spe, navigia ædificari jubet, ut cum totam Asiam percurrisset, finem terrarum mare inviseret. Multa materia navalis in proximis montibus erat. Quam cedere aggressi, magnitudinis inusitatæ reperere serpentes. Rhino-*
ce-

cerotes quoque , rarum alibi animal , in iisdem montibus erant : ceterum hoc nomen belluis eis inditum à Græcis , sermonis ejus ignari aliud linguâ suâ usurpant. Rex duabus urbibus conditis in utrâque fluminis , quod superaverant , ripâ , copiarum Duces coronis , & mille aureis singulos donat. Ceteris quoque proportionem , aut gradum , quem in militiâ obtinebat , aut navaræ operæ , honos habitus est. Abisares , qui prius , quam cum Poro dimicaretur , Legatos ad Alexandrum miserat , rursus alios misit , pollicentes omnia facturum , quæ imperasset , modò ne cogeretur corpus suum dedere. Neque enim aut sine Regio Imperio victurum , aut regnaturum esse capitivum. Cui Alexander nuntiari iussit , si gravaretur ad se venire , ipsum ad eum esse venturum.

NOTAS.

Celebratas. Y en aquella tierra , adonde iban , eran mas las riquezas ; que lo que se ponderaba , y decia.
Mare. Al mar , que pone fin à la tierra.
Materia navalis. Madera para construir navios.
Rarum. Que se halla en pocas partes.

CAPITULO II.

DESCRIPCION DE LO INTERIOR DE LA INDIA:
sugeta algunas Ciudades , y entregansele otras.

Hinc Poro , amneque superato , ad interiora Indiæ processit. Sylvæ erant propè in immensum spatium diffusæ ; procerisque . & in eximiam altitudinem editis arboribus umbrosæ. Pleri-
 Dd 3 que

que rami instar ingentium stipitum flexi in humum, rursus, quâ se curvaverant, erigebantur, adeò, ut species esset non rami resurgentis, sed arboris ex suâ radice generatæ. Cœli temperies salubris; quippe, & vim Solis umbrę levant, & aquę large manant è fontibus. Cæterùm hîc quoque serpentium magna vis erat, squamis fulgorem auri redentibus. Virus haud ullum magis noxium est. Quippe morsum præsens mors sequebatur, donec ab incolis remedium oblatum est. Hinc per deserta ventum est ad flumen Hydraoten. Junctum erat flumini nemus opacum arboribus alibi inusitatis, agrestiumque pavonum multitudine frequens. Castris inde motis, oppidum haud procùl positum corona capit; obfidibusque acceptis, stipendium imponit. Ad magnam deinde (ut in ea regione) urbem pervenit, non muro solum, sed etiã palude munitam. Cæterùm Barbari vehiculis inter se junctis dimicaturi occurrerunt. Aliis tela, aliis hastæ, aliis secures erant. Transiliebantque in vehicula strenuo saltu, cùm succurrere laborantibus suis vellent. Ac primò insolitum genus pugnæ Macedonas terruit, cùm eminus vulnerarentur. Deinde spreto tam incondito agmine ab utroque latere vehiculis circumfusi, repugnantes fodere cœperunt. Et Rex vincula, queis conserta erant, jussit incidi, quò faciliùs singula circumvenirentur. Itaque octingentis suorum amissis, in oppidum refugerunt. Postero die scalis undique admotis, muri occupantur. Paucis pernicitas salutis fuit, qui cognito urbis excidio, paludem transverſe. & in vicina oppida ingentem intulere terrorem. ~~per hunc~~ exercitum, & Deorum profectò, adve-

ve-

hominum

venisse, memorantes. Alexander, ad vallandam eam regionem, Perdicca cum expeditâ manu misso, partem copiarum Eumeni tradit, ut is quoque Barbaros ad deditionem compelleret. Ipse cæteros ad urbem validam, in quam aliarum quoque confugerant incolæ, duxit. Oppidani, missis, qui Regem deprecarentur, nihilominus bellum parabant. Quippe orta seditio in diversa consilia diduxerat vulgum. Alii omnia deditione potiora, quidam nullam opem in ipsâ esse ducebant. Sed, dum nihil in commune consulitur, qui deditioni imminabant, apertis portis hostem recipiunt. Alexander, quamquam belli auctoribus jure poterat irasci, tamen omnibus veniâ datâ, & obsidibus acceptis, ad proximam deinde urbem castra movit. Obsides ducebantur ante agmen: quos cum è muris agnovissent, utpote gentis ejusdem, in colloquium convocaverunt. Illi clementiam Regis, simulque vim commemorando, ad deditionem eos compulere. Cæterasque urbes simili modo deditas in fidem accepit.

NOTAS.

Præsens. Repentina, luego al punto.

Tam incondito. Tan sin orden.

Fodere. A berir.

Seditio. Hizo una sedicion, el que fuesen muy varios, y diversos los pareceres del vulgo.

In commune. De comun acuerdo, y para el comun.

Imminebant. Se inclinaban à entregarse.

CAPITULO III.

*COSTUMBRE DE LOS SOFITOS: TRAGE DE SU
Rei, y su entrega: perros notables en hacer presa:
entregase Felegas Rei.*

HInc in Regnum Sophitis perventum est. Gens, ut Barbari; sapientia excellit, bonisque moribus regitur. Genitos liberos non parentum arbitrio tollunt, aluntque, sed eorum, quibus spectandi infantium habitum cura mandata est. Si quos insignes, aut aliqua membrorum parte inutiles notaverunt, necari jubent. Nuptiis coeunt, non genere, ac nobilitate conjunctis, sed electâ corporum specie: quia eadem æstimatur in liberis. Hujus gentis oppidum, cui Alexander admoverat copias, ab ipso Sophite obtinebatur. Clausæ erant portæ, sed nulli in muris, turribusque se armati ostendebant. Dubitabantque Macedones, deseruissentne urbem incolæ, an fraude se occulerent: cum subitò præfatâ portâ Rex Indus cum duobus adultis filiis occurrit, multum inter omnes Barbaros eminens corporis specie. Vestis erat auro, purpurâque distincta, quæ etiam crura velabat. Aureis soleis insuerat gemmas. Lacerti quoque, & brachia margaritis ornata erant. Pendebant ex auribus insignes candore, & magnitudine lapilli. Baculum aureum berylli distinguebant. Quo tradito, precatus, ut sospes acciperet, se liberosque, & gentem suam dedit. Nobiles ad venandum canes in eâ regione sunt. Latratu abstinere dicuntur, cum

vi-

videre feram, leonibus maximè infesti. Horum vim ut ostenderet Alexandro, in conspectu leonem eximiam magnitudinis iussit emitti, & quatuor omnino admoventi canes. Qui celeriter occupaverunt feram: cùm ex iis, qui assueverant talibus ministeriis, unus canis leoni cum aliis inhærentis crus avellere, & quia non sequebatur, ferro amputare cœpit, nec sic quidem pertinaciâ victâ, rursus aliam partem secare instituit, & inde non segnius inhærentem, ferro subinde cædebat. Ille in vulnere ferè dentes moribundus quoque infixerat. Tantam in illis animalibus ad venandum cupiditatem ingenerasse naturam memorię proditum est. Equidem plurâ transcribo, quàm credo. Nam nec affirmare sustineo, de quibus dubito, nec subducere, quæ accepi. Relicto igitur Sophite in suo Regno, ad fluvium Hypasin processit, Hephæstione, qui diversam regionem subegerat, conjuncto. Phegeles erat gentis proximæ Rex, qui popularibus suis colere agros, ut assueverant, iussis, Alexandro cum donis occurrit, nihil, quod imperaret, detrectans.

NOTAS.

Insignes. *Disformes: contrabechos.*

Ut Iospes. *Que lo recibieff en buen hora.*

Cùm ex his. *El regimen es esse cùm unus (un cazador) ex his, qui assueverant talibus ministeriis, cœpit avellere crus canis inhærentis Leoni cum aliis. Quando uno de los Monteros, bechos à la caza tiró de una pierna à un perro, que con otros habia hecho presa del leon; y porque no soltaba, y le seguia, empezó à cortâr &c.*

Subducere. *Passar en blanco: omitir.*

CAPITULO IV.

INFORMASE ALEJANDRO DE COSAS PERTENECIENTES à su marcha : descripcion de los Gangaridas, y Prasios : no acierta à resolverse en lo que ha de hacer.

BIduum apud eum substitit Rex : tertio die am-
nem superare decreverat , transitu difficilem ,
non spatio solùm aquarum , sed etiam saxi
impeditum. Percontatus igitur Phegelem , quę nos-
cenda erant , undecim dierum ultra flumen per
vastas solitudines iter esse cognoscit : excipere dein-
de Gangem maximum totius Indię fluminum : ul-
teriore ripam colere gentes Gangaridas , & Phar-
rasios ; eorumque Regem esse Agrammen , vigin-
ti millibus equitum , ducentisque peditum obsiden-
tem vias : ad hæc quadrigarum duo millia trahere,
& præcipuum terrorem elephantos , quos trium
millium numerum explere dicebat. Incredibilia Regi
omnia videbantur. Igitur Porum (nam cum eo erat)
percontatur , an vera essent , quę dicerentur.
Ille vires quidem gentis , & Regni haud falsò ja-
ctari affirmat , Caterùm qui regnaret , non mo-
dò ignobilem esse , sed etiam ultimæ sortis : quippe
patrem ejus tonsorem vix diurno quæstu propulsantem
famem , propter habitum haud indecerum , cordi fuisse
Reginæ , ab eà in propriorem ejus , qui tum regnasset ,
amicitiæ locum admotum , interfecit eo per in-
sidias , sub specie tutelæ liberum ejus , invasisse Reg-
num , necatisque pueris , hunc qui nunc regnat , gene-
rasse , invisum , vilemque popularibus , magis pater-
ne

ne fortunæ, quàm suæ memorem. Affirmatio Pori multiplicem animo Regis injecerat curam. Hostem, belluasque spernebat; situm locorum, & vim fluminum extimescebat. Relegatos in ultimum penè rerum humanarum persequi terminum, & eruere, arduum videbatur. Rursus avaricia gloriæ, & insatiabilis cupido famæ; nihil invium, nihil remotum videri sinebat. Et interdum dubitabat, an Macedones tot emensi spatia terrarum, in acie, & in castris senes facti, per objecta flumina, per tot naturæ obstantes difficultates, secuturi essent. Abundantes, onustosque prædâ, magis partâ frui velle, quàm acquirendâ fatigari. Non idem sibi, & militibus animi esset. Se totius orbis imperium mente complexum, Adbuc in operum suorum primordio stare, militem labore defatigatum, proximum quemque fructum finito tandem periculo expetere. Vicit ergo cupido rationem, & ad concionem vocatis militibus, ad hunc maximè modum disseruit.

NOTAS.

Excipere. Se viene despues à dár: sigue despues.

Quippe. Como quien tenia por padre à un Barbero, que apenas sacaba para comer con su trabajo.

In proprio. A los maiores ascensos, y mas de su confianza.

Magis. Y que procedia mas como hijo de tan vil Padre, que como Rei.

Eruere. Buscar con diligencia.

Parta. Del butin, y despojo habido, que por haber.

Proximum. Como diese fin à las guerras, el mas pron-

pronto, y primer fruto de ellas era el que les contentaba, ò deseaban mas.

Rationem. La fuerza de las razones, que acaba de proponerse.

CAPITULO V.

ORACION DE ALEJANDRO A SUS SOLDADOS,
para animarlos à maiores empresas.

NON ignoro, milites, multa, quæ terrere vos possent, ab incolis Indiæ per hos dies de industriâ esse jactata. Sed non est improvisa vobis mentientium vanitas. Sic Ciliciæ fauces, sic Mesopotamiæ campos, Tigrim, & Euphratrem, quorum alterum vado transivimus, alterum ponte, terribilem fecerant Persæ. Nunquam ad liquidum fama perducitur: omnia, illa tradente, majora sunt vero. Nostra quoque gloria, cum sit ex solido, plus tamen habet nominis, quam operis. Modo quis belluas offerentes mœnium speciem, quis Hydaspem amnem, quis cætera auditu majora, quam vero, sustinere posse credebat? Olim bercule fugissemus ex Asia, si vos fabulæ debellare potuissem. Creditisne elephantorum greges majores esse, quam usquam armentorum sunt? Cum & rarum sit animal, nec facile capiatur, multoque difficilius mitigetur. Atqui eadem vanitas copias peditum, equitumque numeravit. Jam flumen quò latius fusum est, hoc placidius stagnat. Quippè angustis ripis coercita, & in artio rem alveum elisa, torrentes aquas invehunt: contra spatio alvei segnior cursus est. Præterea in ripâ omne periculum

lum est, ubi applicantes navigia hostis expectat. Ita quantumcumque flumen intervenit, idem futurum discrimen est evadentium in terram. Sed omnia ista vera esse fingamus. Utrumne vos magnitudo belluarum, an multitudo hostium terret? Quod pertinet ad elephantos, præsens habemus exemplum: in suos vehementius, quàm in nos incurrerunt. Tam vasta corpora securibus, falcibusque mutilata sunt. Quid autem interest, totidem sint, quot Porus habuit, an tria millia, cum, uno, aut altero vulneratis, ceteros in fugam declinare videamus? Deinde paucos quoque incommodè regunt: congregata verò tot millia ipsa se elident, ubi nec stare, nec fugere poterint inhabiles vastorum corporum moles. Equidem sic animalia ista contempsi, ut, cum haberem, ipse non opposuerim satis gnarus, plus suis, quàm hostibus periculi inferre. At enim equitum, peditumque multitudo vos commovet. Cum paucis enim pugnare soliti estis, & nunc primum inconditam sustinebitis turbam: Testis adversus multitudinem invicti Macedonum roboris Granicus amnis, & Cilicia inundata cruore Persarum, & Arbella, cujus campi devictorum à nobis ossibus strati sunt. Serò hostium legiones numerare cœpistis, posteaquam solitudinem in Asia vincendo fecistis. Cum per Hellespontum navigaremus, de paucitate nostrâ cogitandum fuit. Nunc nos Scythiæ sequuntur: Bactrianæ auxilia præstò sunt: Dabæ, Sogdianique inter nos militant. Nec tamen illi turbæ confido. Vestras manus intueor: vestram virtutem, rerum, quas gesturus sum, vadem, prædemque habeo. Quandiu vobiscum in acie stabo, nec meos, nec hostium exercitus numeravero. Vos modo animos mihi plenos alacritatis, ac fiduciæ adhibere. Non in limine operum, laborumque nostrorum,
sed

(sed in exitu stamus. Pervenimus ad Solis ortum, & Oceanum: nisi obstat ignavia, inde victores, perdomito sine terrarum, revertemur in patriam. Nolite (quod pigri agricolæ faciunt) maturos fructus per inertiam amittere é manibus. Majora sunt periculis præmia. Dives eadem, & imbellis est regio. Itaque non tam ad gloriam vos duco, quàm ad prædam. Digni estis, qui opes, quas illud mare littoribus invehit, referatis in patriam. Digni, qui nihil inexpertum, nihil metu omis- sum relinquatis. Per vos, gloriamque vestram, qua humanum fastigium exceditis, perque & mea in vos, & in me vestra merita, quibus invicti contendimus, oro, quæsoque, ne humanarum rerum terminos aduntem, alumnus, commilitonemque vestrum, ne dicam Regem, deseratis. Cætera vobis imperavi, hoc unum debiturus sum. Et is vos rogo, qui nihil umquam vobis præcepi, quin primus me periculis obtulerim, qui sæpe aciem clypeo meo texi, ne infringeretis in manibus meis palmam, quâ Herculem, Liberumque Patrem, si invidia abfuerit, æquabo. Date hoc precibus meis, & tandem obstinatum silentium rumpite. Ubi est ille clamor, alacritatis vestræ index? Ubi est ille meorum Macedonum vultus? Non agnosco vos, milites, nec agnosci videor à vobis. Surdas jamdudum aures pulso. Aversos animos, & infractos excitare conor. Cùmque illi in terram demissis capitibus tacere perseverarent: Nescio quid, inquit, imprudens in vos deliqui, quod me ne intueri quidem vultis. In solitudine mihi videor esse. Nemo respondet, nemo saltem negat. Quos alloquor? Quid autem postulo? vestram gloriam, & magnitudinem vindicamus. Ubi sunt illi, quorum certamen paulo ante vidi, contendentium, qui potissimum vulnera-

ti Regis corpus exciperent? Desertus, destitutus sum, hostibus deditus. Sed solus quoque ire perseverabo. Objicite me fluminibus, & belluis, & illis gentibus, quarum nomina horretis. Inveniam, qui desertum à vobis sequantur. Scythæ, Bactrianique erunt mecum, hostes paulo ante, nunc milites nostri. Mori præstat, quam præcario Imperatorem esse. Ite reduces domos, ite deserto Rege ovantes. Ego hic à vobis desperatæ victoriæ, aut honestæ morti locum inveniam. Nec sic quidem ulli militum vox exprimi potuit. Expectabant, ut Duces, principesque ad Regem perferrent, vulneribus, & continuo labore militiæ fatigatos, non detrectare munia, sed sustinere non posse. Cæterùm illi metu attoniti in terram ora defixerant. Igitur primò fremitus suâ sponte, deinde gemitus quoque oritur, paulatimque liberiùs dolor erigi cœpit, manantibus lacrymis; adeò ut Rex, irâ in misericordiam versâ, nec ipse quidem, quamquam cuperet, temperare oculis potuerit.

NOTAS.

Sed non. Pero no os causarà novedad, sabeis, y conoceis ya muy bien, cuan al aïre vãn sus mentiras.

Ad liquidum. Como son: jamas llega à liquidarse lo que por la fama se sabe.

Vero. Que lo que hai en realidad de verdad.

Ex solido. Aun siendo solida, y bien fundada.

Ita. Y asi sea grande, ò pequeña la madre del rio, el mismo peligro ha de haber, al saltar en tierra.

Cum paucis. Es ironia; como consta, por lo que luego dice.

Amittere è manibus. Malograr: perder por su culpa.

Alumnus. Llamabanse asi, los que desde niños se criaban en el exercito.

Imprudens. Inadvertidamente.

Contententium. *Que andaban en porfias, y disputas sobre quienes habian de llevar.*

CAPITULO VI.

LAGRIMAS DE LOS MACEDONIOS: RESPUESTA
de Ceno: indignacion de Alejandro.

TAndem universâ concione effusiùs flente, Cœnus ausus est, cunctantibus cæteris, propiùs tribunal accedere, significans se loqui velle. Quem ut vidère milites detrahentem galeam capiti (ita enim Regem alloqui mos est) hortari cæperunt, ut causam exercitus ageret. Tum Coenus, *Dii prohibeant*, inquit, à nobis impias mentes, & profectò prohibent. Idem animus est tuis, qui fuit semper: ire, quò jusseris, pugnare, periclitari, sanguine nostro commendare posteritati tuum nomen. Proinde si perseveras, inermes quoque, & nudi, & exangues, utcumque tibi cordi est, sequimur, vel anteceditur. Sed, si audire vis non fictas tuorum militum voces, veràm necessitate ultimâ expressas, præbe, quaeso, propitias aures, imperium, atque auspiciū tuum constantissimè secutis, & quocumque pergis, secuturis. Vicisti, Rex, magnitudine rerum non hostes modò, sed etiam milites. Quidquid mortalitas capere poterat, implevimus. Emensis maria, terrasque, meliùs nobis, quàm incolis omnia nota sunt. Penè in ultimo mundi fine consistimus. In alium orbem paras ire, & Indiam quæris, Indis quoque ignotam. Inter feras, serpentesque degentes erueres ex latebris, & cubilibus suis expetis, ut plura, quàm Sol videt, victoriâ lustres. Digna prorsus cogitatio
ani-

animo tuo, sed altior nostro. Virtus enim tua semper in incremento erit; nostra vis in fine jam est. Intuere corpora exanguia, tot perfosa vulneribus, tot cicatricibus turpia. Jam tela hebetia sunt, jam arma deficiunt. Vestera Persicam induimus, quia domestica subire non potest. In externum degeneravimus cum tum. Quoto cuique lorica est? Quis equum habet? Jube quaeri, quam multos servi ipsorum persecuti sint, quid cuique supersit ex praeda. Omnium victores, omnium inopes sumus. Nec luxuriâ laboramus, sed bello instumens belli consumpsimus. Hunc tu pulcherrimum exercitum nudum objicies belluis? Quarum ut multitudinem augeant de industriâ Barbari, magnum tamen esse numerum etiam ex mendacio intelligo. Quod si adhuc penetrare in Indiam certum est, regio à Meridie minus vasta est. Qua subacta, licebit decurrere in illud mare, quod rebus humanis terminum voluit esse natura. Cur circuitu petis gloriam, quæ ad manum posita est? Hic quoque occurrit Oceanus. Nisi mavis errare, pervenimus, quò tua fortuna ducit. Hæc tecum, quam sine te cum his loqui malui, non ut inirem circumstantis exercitus gratiam, sed ut vocem loquentium potius, quam ut gemitum murmurantium audires. Ut finem orationi Cœnus imposuit, clamor undique cum ploratu oritur, Regem, Patrem, dominum, confusis appellantium vocibus. Jamque & alii Duces, præcipuèque seniores, queis ob ætatem & excusatio honestior erat, & auctoritas major, eadem precabantur. Ille nec castigare obstinatos, nec mitigare poterat iratos. Itaque inops consilii desiluit à tribunali, claudique Regiam jussit, omnibus, præter assuetos, adire prohibitis.

Sed necessitate. fino dicha en fuerza de la necesidad extrema, à que se vén reducidos.

Quidquid. Hemos hecho, quanto cabe en puros hombres.

Jube quæri. Averiguese, à quantos acompañan sus esclavos, quantos son los que mantienen esclavos, y que les ha quedado del butin.

Ut. Aunque.

Certum est. Está ya determinado, y resuelto.

Nisi mavis errare. A no ser que quieras ir torciendo de una en otra parte.

CAPITULO VII.

MEMORIA, QUE DEJO DE SI ALEJANDRO:
muerte de Ceno: nuevas reclutas, y Ciudades edificadas: reconcilia à dos Reies: embarcase.

BIduum iræ datum est, tertio die processit. Erigique duodecim aras ex quadrato saxo, monumentum expeditionis suæ, munimenta quoque castrorum jussit extendi, cubiliaque amplioris formæ, quam pro corporum habitu, relinqui, ut speciem omnium augeret posteritati fallax miraculum præparans. Hinc repetens, quæ emensus erat, ad flumen Acesinem locat castra. Ibi fortè Coenus morbo extinctus est. Cujus morte ingemuit Rex quidem, adjecit tamen: *Propter paucos dies longam orationem eum exorsum, tamquam solus Macedoniam visurus esset.* Jam in aquâ clasis, quam ædificari jusserat, stabat. Inter hæc Memnon ex Thraciâ in-

sup-

Supplementum equitum VI. millia , præter eos ab Harpalo peditum septem millia adduxerat , armæque viginti quinque millia auro , & argento calata perculerat : queis distributis vetera cremari iussit , mille navigiis aditurus Oceanum. Discordes , & vetera odia retractantes Porum , & Taxilem Indiæ Reges , firmatâ per affinitatem gratiâ , reliquit in suis Regnis , summo in ædificandâ classe amborum studio usus. Oppida quoque duo condidit , quorum alterum Nicæam appellavit , alterum *Bucephalon* , equi , quem amiserat , memorię , ac nomini dedicans urbem. Elephantis deinde , & impedimentis terrâ sequi iussis , secundo amne defluxit , quingenta ferme stadia singulis diebus procedens , ut opportunis locis exponi subinde copiæ possent.

NOTAS.

Cubilia. *Tiendas de campaña maiores de lo que pedía la disposicion , y altura suia , para que hicieran maior concepto de lo que eran.*

Retractantes. *Que bolvian à renovar odios , y especies antiguas.*

Per affinitatem. *Emparentandolos.*

CAPITULO VIII.

DESCRIPCION DE LOS SABIOS: APODERASE
de algunas Ciudades: peligro, en que se vio Alejandro en el agua.

PErventum erat in regionem , in quâ Hydaspes amnis Acesini committitur. Hinc decurrit in fi-

nes Sobiorum. Hi de exercitu Herculis majores suos esse commemorant, agros relictos esse, cepisse sedem, quam ipsi obtinebant Pelles ferarum pro veste, clavæ pro telo erant. Multaque, etiam cum Græci mores exolevissent, stirpis ostendebant vestigia. Hic exscensione factâ, CCL. stadia processit. Depopulatusque regionem, oppidum caput ejus corona cœpit. XL. peditum millia alia gens in ripâ fluminis opposuerat, quæ amne superato in fugam compulit, inclusosque mœnibus expugnat. Puberes interfecti sunt, ceteri venierunt. Alteram deinde urbem expugnare adortus, magnâque vi defendentium pulsus, multos Macedonum amisit. Sed, cum in obsidione perseverasset, oppidiani, desperatâ salute, ignem subjecere testis, se quoque, ac liberos, conjugesque incendio cremant. Quod cum ipsi augerent, hostes extinguerent, nova forma pugnae erat. Delebant incolæ urbem, hostes defendebant. Adeo etiam naturæ jura bellum in contrarium mutat. Arx erat oppidi intacta, in quâ præsidium dereliquit. Ipse navigio circumvectus est arcem. Quippe tria flumina tota India præter Gangem maxima, munimento arcis applicant undas. A Septentrione Indus alluit, à Meridie Acesines Hydaspis confunditur. Caterum annuum coitus maritimis similes fluctus movet. Multoque, ac turbido limo, quod aquarum concursu subinde turbatur, iter, quâ meant navigia, in tenuem alveum cogitur. Itaque, cum crebri fluctus se invehent, & navium hinc proras, hinc latera pulsarent, subducere nau-te cœperunt. Sed ministeria eorum hinc metu, hinc prærapidâ celeritate fluminum occupantur. In

oculis duo majora omnium navigia submersa sunt: leviora, cum & ipsa nequirent regi, in ripam tamen innoxia expulsa sunt. Ipse Rex in rapidissimos vortices incidit, quibus intorta navis obliqua, & gubernaculi impatiens agebatur. Jam vestem detraherat corpori, projecturus semet in flumen, amicique, ut exciperent eum, haud procul nabant. Apparebatque anceps periculum tam nataturi, quam navigare perseverantis. Ergo ingenti certamine concitant remos, quantaque vis humana esse poterat, admota est, ut fluctus, qui se invehebant, everberarentur. Findi crederes undas, & retrò gurgites cedere. Quibus tandem navis erepta, non tamen ripæ applicatur, sed in proximum vadum illiditur. Cum amne bellum fuisse crederes. Ergo, aris pro numero fluminum positis, sacrificioque tacto, triginta stadia processit.

NOTAS.

De exercitu. Dican que sus maiores, y antepasados habían militado en el egercito de Hercules; y dexados allí por enfermos. (va.

Excensione. Habiendo desembarcado aquí, fue por tierra. Venierunt Vendieron los demas.

Circumvectus. Dio una buelta por la plaza, para reconocerla.

Applicant. Bañan con sus aguas las murallas.

Subducere. A llevarlos à tierra; pero no les daba lugar el temor, y la rapidex de los dos rios, para aprovecharse de su trabajo.

Quibus. En los cuales dando bueltas la nave, y bolyendo el costado, perdido el governalle, ò no riyendo el timon, zozobraba.

Anceps. Igual peligro.

Ut fluctus. Para cortar la fuerza de las olas, que se
estrellaban contra la nave.

CAPITULO IX.

PASA ALEJANDRO A NUEVAS REGIONES:
alboroto de sus soldados: sosiegalos Alejandro, y
se ofrecen prontos à quanto quisiere el Rei.

Fuga de los enemigos.

INde ventum est in regionem Oxydracarum, Mal-
lorumque. Quos alias bellare inter se solitos,
tunc periculi societas junxerat. Novem millia
juniorum peditum in armis erant, præter hos equi-
tum decem millia, nongentæque quadrigæ. At Ma-
cedones, qui omni discrimine jam defunctos se
esse crediderant, posteaquàm integrum bellum cum
ferocissimis Indiæ gentibus superesse cognoverunt,
improviso metu territi, rursus seditiosis vocibus
Regem increpare cœperunt. Gangem amnem, & quæ
ultra essent, coactos transmittere, non tamen finisse,
sed mutasse bellum. Indomitæ gentibus se objectos, ut
sanguine suo aperirent ei Oceanum. Trahi extra sidera,
& Solem, cogique adire, quæ mortalium oculis natura
subduxerit. Novis identidem armis novos hostes existe-
re. Quos ut omnes fundant, fugentque, quod præmium
ipso manere? Caliginem, ac tenebras, & perpetuam
noctem profundo incubantem, repletum immanium bel-
luarum gregibus fretum, immobiles undas, in quibus
emoriens natura defecerit. Rex non suâ sed militum
solicitudine anxius, concione advocatâ, docet:

Im-

Imbelles esse, quos metuant. Nihil deinde præter has gentes obflare, quominus terrarum spatia emensis, ad finem simul mundi, laborumque perveniant. Cessisse illis metuentibus Gangem, & multitudinem nationum, quæ ultra amnem essent: declinasse iter eò, ubi par gloria, minus periculum esset. Jam prospicere se Oceanum, jam perflare ad ipsos auram maris Ne inviderent sibi laudem, quam peteret, Herculis, & Liberi Patristerminos transiture. Ipsos Regi suo parvo impendio immortalitatem famæ datures. Paterentur se ex Indiâ redire, non fugere. Omnis multitudo, & maximè militaris, mobili impetu fertur. Ita seditionis non remedia, quàm principia majora sunt. Non aliàs tam alacer clamor ab exercitu est redditus, jubentium: Duceret Diis secundis, & æquaret gloriâ, quos æmularetur. Lætus his acclamationibus ad hostes protinùs castra movit. Validissimæ Indorum gentes erant, & bellum impigrè parabant; ducemque ex natione Oxidracarum spectatæ virtutis elegerant, qui sub radicibus montis castra posuit, latèque ignes, ut speciem multitudinis augeret, ostendit, clamore quoque, ac sui moris ululatu identidem acquiescentes Macedonas frustra terrere conatus. Jam lux appetebat, cùm Rex fiduciæ, ac spei plenus, alacres milites arma capere, & exire in aciem jubet. Sed metu ne, an seditione obortâ inter ipsos, subitò profugerunt Barbari. Certè avios montes, & impeditos occupaverunt. Quorum agmen Rex frustra persecutus, impedimenta cœpit.

NOTAS.

Integrum. De nuevo: una nueva guerra.

Transmittere. Dejar à un lado : ir à la otra parte de.
 Extra solem. Adonde no alumbraba , y se veía el Sol.
 Oculis. Porque estando siempre en tinieblas à falta del
 Sol , no se podía vér.

Ut fundant. Y aun dado caso , que desbaratasen , y
 pusiesen en buida.

Profundo. En el mar.

Emoriens. Cansada ya : à punto de acabarse.

Cessisse. Que habia dejado el de pasar el Ganges por
 el temor , que tenían ellos.

Declinasse. Que habia torcido , y derigido su marcha
 ácia donde fuese.

Non remedia. No necesitan de otro remedio , que cor-
 tarlas al principio : basta una ligera providencia
 à un principio ligero , y de poca monta.

CAPITULO X.

ACCION TEMERARIA DE ALEJANDRO, Y
 peligro , en que se vé : es gravemente herido : ven-
 ganse los Macedonios de la herida del Rei.

PErventum deinde est ad oppidum Oxydraca-
 rum , in quod plerique confugerant , haud
 majore fiducia mentium , quàm armorum.
 Jam admovebat Rex , cùm vates monere eum cœ-
 pit , ne committeret , aut certè differret obsidionem :
 vitę ejus periculum ostendi. Rex Demophoonta (is
 nam que vates erat) intuens : Si quis , inquit , te ar-
 ti tue intentum , Et extra spectantem sic interpellet , non
 dubitem , quin incommodus , ac molestus videri tibi pos-
 sit.

fit. Et, cum ille ita prorsus futurum respondisset: *Censesne*, inquit, *tantas res, non pecudum fibras, ante oculos habenti, ullum esse majus impedimentum, quam Vatem superstitione captum?* Nec diutius, quam respondit, moratus, admoventi jubet scalas: cunctantibusque cæteris, evadit in murum. Angusta muri corona erat. Non pinnæ, sicut alibi, fastigium ejus distinxerant, sed perpetuâ lorica obducta transitum sepserat. Itaque Rex hærebat magis, quam stabat in margine, clypeo undique incidentia tela propulsans. Nam ubique eminens ex turribus petebatur. Nec subire milites poterant, quia supernæ vi telorum obruebantur. Tandem magnitudinem periculi pudor vicit. Quippe cernebant cunctatione suâ dedi hostibus Regem. Sed festinando morabantur auxilia. Nam, dum pro se quisque certat evadere, oneravere scalas: quæ non sufficientibus, devoluti, unicam spem Regis fefellerant. Stabat enim in conspectu tanti exercitus, velut in solitudine destitutus. Jamque lævâ, quâ clypeum ad ictus circumferebat, lassaverat, clamantibus amicis, ut ad ipsos desiliret, stabantque expecturi, cum ille rem ausus est incredibilem, atque inauditam, multoque magis ad famam temeritatis, quam gloriæ, insignem. Namque in urbem hostium plenam præcipiti saltu semet ipse immisit, cum vix sperare posset, dimicantem certè, & non inultum esse moriturum. Quippe, antequam assurgeret, opprimi poterat, & capi vivus. Sed fortè ita libaverat corpus, ut se pedibus exciperet. Itaque stans in pugnam. Et, ne circumiri posset, fortuna providerat. Vetusta arbor haud procul muro ramos mul-

multâ fronde vestitos , velut de industriâ Regem protegentes , objecerat. Hujus spatioſo ſtipiti , ne corpus circuiſi poſſet , applicuit , clypeo tela , quæ ex adverſo ingerebantur , excipiens. Nam , cùm unum procul tot manus peterent , nemo tamen audebat propiùs accedere. Miſſilia ramis plura , quàm clypeo incidebant. Pugnabat pro Rege primùm celebrati nominis fama , deinde deſperatio , magnum ad honeſtè moriendum incitamentum. Sed , cùm ſubinde hoſtis afflueret , jam ingentem vim telorum exceperat clypeo , jam galeam ſaxa perforaverant , jam continuo labore gravia genua ſucciderant. Itaque contemptim , & incautè , qui proximi ſteterant , incurrerunt. E quibus duos gladio ita excepit , ut ante ipſum exanimis procumbèrent. Nec cuiquam deinde propiùs inceſſendi eum animus fuit. Procul jacula , ſagittasque mittebant. Ille ad omnes iſtus expoſitus , ægrè jam exceptum poplitibus corpus tuebatur , donec Indus duorum cubitorum ſagittam (namque Indis , ut antè diximus , hujus magnitudinis ſagittæ erant) ita excuſſit , ut per thoracem paulùm ſuper latus dexterum infigeretur. Quo vulnere afflictuſ , magnâ vi ſanguinis emicante , remiſit arma moribundo ſimilis , adeoque reſolutus , ut ne ad vellendum quidem telum ſufficeret dextera. Itaque ad expoliandum corpus , qui vulneraverat , alacer gaudio accurrit. Quem ut injicere corpori ſuo manus ſenſit , credo , ultimi dedecoris indignitate commotus , linquentem revocavit animum , & nudum hoſtis latus ſubjecto mucrone hauſit. Jacebant circa Regem tria corpora , procul ſtupentibus cæteris. Ille , ut , antequam ul-

ti-

timus spiritus deficeret, dimicans jam extinguere-
tur, clypeo se allevare conatus est: & postea quàm
ad connitendum nihil supererat virium, dexterâ im-
pendentes ramos complexus, tentabat assurgere.
Sed ne sic quidem potens corporis, rursus in ge-
nua procumbit, manu provocans hostes, si quis
congrédi auderet. Tandem Peucestes per aliam oppi-
di partem, deturbatis propugnatoribus muri, ves-
tigia persequens Regis supervenit. Quo conspecto
Alexander jam non vitæ suæ, sed mortis solatium
supervenisse ratus, clypeo fatigatum corpus excep-
pit. Subit inde Timæus, & paulò post Leonatus:
huic Aristonus supervenit. Indi quoque, cùm intra
mœnia Regem esse comperissent, ommissis cate-
ris, illuc concurrerunt, urgebantque protegentes.
Ex quibus Timæus, multis adverso corpore vulne-
ribus acceptis, egregiâque editâ pugnâ, cecidit.
Peucestes quoque tribus jaculis confossus, non se
tamen scuto, sed Regem tuebatur. Leonatus, dum
avidè ruentes Barbaros submovet, cervice gravi-
ter ictâ, semianimis procubuit ante Regis pedes.
Jam & Peucestes vulneribus fatigatus submiserat
clypeum. In Aristono spes ultima hærebat. Hic quo-
que graviter saucius tantam vim hostium ultra susti-
nere non poterat. Inter hæc ad Macedonas, Re-
gem cecidisse, fama perlata est. Terruisset alios,
quod illos incitavit. Namque periculi omnis im-
memores, dolabris perfregere murum, & quâ mo-
liti erant aditum, irrupere in urbem; Indosque
plures fugientes, quàm congrédi ausos, occiderunt.
Non senibus, non foeminis, non infantibus par-
citur. Quisquis occurreret, ab illo vulneratum Re-
gem

gem esse credebant. Tandemque internecione hostium iustæ iræ parentatum est. Ptolemæum, qui postea regnavit, huic pugnæ affuisse, auctor est Clitarchus, & Timagenes. Sed ipse, scilicet gloriæ suæ non refragaturus, abfuisse se, missum in expeditionem, memoriæ tradidit. Tanta componentium vetusta rerum monumenta vel securitas, vel, par huic vitium, credulitas fuit.

NOTAS.

Siquis. Si al tiempo que dedicado à tu facultad, y observando las entrañas de los animales, alguno te interrumpiese, no hai duda que.

Non pinnæ. No habia almenas de trecho en trecho, fino que dando buelta al muro un continuo caballete embarazaba el ir por el.

Dimicantem. Que à lo menos moriria con las armas en la mano, y vendiendo cara su vida.

Ut se. Que quedò de pies, que caio de pies.

Gravia. Se le doblaban las rodillas entorpecidas, y sin fuerzas.

Ægrè jam. Apenas podia ya defenderse de rodillas.

Emicante. Saliendo.

Adeoque. Y tan debil, y sin fuerzas, que no las tubo, para sacar el dardo con su propia mano.

Nec sic. Y no pudiendo aun así levantarse.

Vestigia. Siguiendo el camino, que habia por el muro.

Mortis. Para consuelo de su muerte, para tener algun alivio en aquella hora.

Scilicet. Que ciertamente no habia de negar lo que cedia en maior gloria suia.

Componentium. De los que componian los anales antiguos.

CAPITULO XI.

LLEGA ALEJANDRO A LOS ULTIMOS DE RESULTA de la herida: no bien convallecido se pone a vista de sus enemigos: llega à una region desierta, en que fija sus reales.

REge in tabernaculum relato, medici lignum hastæ corpori infixum, ita, ne spiculum moveretur, abscindunt. Corpore deinde nudato, animadvertunt hamos inesse telo, nec aliter id sine perniciæ corporis extrahi posse, quàm ut secundo vulnus augerent. Carerùm, ne secantes profluvium sanguinis occuparet, verebantur. Quippe ingens telum adactum erat, & penetrasse in viscera videbatur. Critobulus inter medicos artis eximiæ, sed in tanto periculo territus, manus admoveere metuebat, ne in ipsius caput parùm prosperæ curationis recideret eventus. Lacrymantem eum, ac metuentem, & solitudine propemodùm exanguem Rex conspexerat. *Quid, inquit, quodve tempus expectas, & non quàm primum hoc dolore me saltem moriturum liberas? An times, ne reus sis, cum insanabile vulnus acceperim?* At Critobolus tandem vel finito, vel dissimulato metu hortari eum cœpit, ut se continendum præberet, dum spiculum evelleret, etiam levem corporis motum noxium fore. Rex, cùm affirmasset nihil opus esse iis, qui semet continerent, sicut præceptum erat, sine motu præbuit corpus. Igitur, patefacto latius vulnere, & spiculo evulso, ingens vis sanguinis manare cœpit, linquique animo Rex, & caligine oculis offusâ, ve-

luti moribundus extendi. Cùmque profluvium medicamenta frustra inhiherent, clamor simul atque ploratus amicorum oritur, Regem expirasse credentium. Tandem constitit sanguis, paulatim animum recepit, & circumstantes cœpit agnoscere. Toto eo die, ac nocte, quæ secuta est, armatus exercitus Regiam obsedit, confessus omnes unius spiritu vivere. Nec priùs recesserunt, quàm com-pertum est, somno paulisper acquiescere. Hinc certio-rem spem salutis ejus in castra retulerunt. Rex, septem diebus curato vulnere, nedum obductâ cicatrice, cùm audisset convaluisse apud Barbaros famam mortis suæ, duobus navigiis junctis, statui in medium undique conspicuum tabernaculum jussit, ex quo se ostenderet periisse credentibus. Conspectusque ab incolis, spem hostium falso nuntio conceptam inhibuit. Secundo deinde amne defluxit, aliquantum intervalli à cæterâ classe præcipiens, ne quies corpori invalido adhuc necessaria, pulsus remorum impediretur. Quarto, posteaquàm navigare cœperat, die, pervenit in regionem desertam quidem ab incolis, sed frumento, & pecoribus abundantem. Placuit is locus & ad suam, & ad militum requiem.

NOTAS.

Ita ne. *De suerte que no se llevo à mover la punta de la flecha.*

Hamos inesse. *Que tenia dientes la flecha.*

Ne secantes. *Temian el que al abrir la berida, saliese gran porcion, y copioso flujo de sangre.*

Adactum. *Estaba metido del todo.*

Nihil. *Que no eran menester razones , para que se mantubiese immobile.*

Convaluisse. *Que iba tomando cuerpo entre los Barbaros la noticia.*

Præcipiens. *Delante de su armada por a'gun trecho.*

Quarto. *Quatro dias despues de haberse embarcado.*

CAPITULO XII.

COSTUMBRE DE LOS MACEDONIOS , CUANDO el Rei estaba enfermo : súplica , que hace Cratero en nombre de sus amigos.

MOS erat principibus amicorum , & custodibus corporis excubare ante Prætorium, quoties Regi adversa valetudo incidisset. Hoc tum more quoque servato , universi cubiculum ejus intrant. Ille sollicitus , ne quid novi afferrent, quia simul venerant , percontatur, num hostium recens nuntiaretur adventus. At Craterus, cui mandatum erat , ut amicorum preces perferret ad eum : Cre-disne , inquit , adventum magis hostium, ut jam in vallo confisterent , quàm curâ salutis tuæ , ut nunc est tibi vilis , nos esse sollicitos ? Quantalibet vis omnium gentium conspiret in nos , impleat armis , virisque totum orbem , classibus maria consternat , inustatas belluas inducat, tu nos præstabis invictos. Sed quis Deorum hoc Macedoniae columnen , ac sidus diuturnum fore polliceri potest ? cùm tam avidè manifestis periculis offeras corpus , oblitus tot civium animas tra-

be-

here te in casum? Quis enim tibi superstes, aut optat esse, aut potest? Eò pervenimus, auspiciū, atque Imperiū secuti tuū, unde, nisi te reduce, nulli ad Penates suos iter est. Qui si adhuc de Persidis Regno cum Dario dimicares, etsi nemo vellet, tamen ne admirari quidem posset, tam promptæ esse te ad omne discrimen audaciæ. Nam ubi paria sunt periculum, ac præmiū; & secundis rebus amplior fructus est, & adversis solatium majus. Tuo verò capite ignobilem vicum emi, quis ferat non tuorum modo militum, sed ullius etiam gentis barbaræ, qui tuam magnitudinem norit? Horret animus cogitatione rei, quàm paulò ante vidimus. Eloqui timeo, invicti corporis spoliis inertissimos manus fuisse injecturos, nisi te interceptum misericors in nos fortuna servasset. Totidem proditores, totidem desertores sumus, quot te non potuimus persequi. Universos licet milites ignominia notes, nemo recusabit luere id, quod ne admitteret, præstare non potuit. Pacere nos, quæso, alio modo esse viles tibi. Quocumquè jusseris, ibimus. Obscura bella, & ignobiles pugnas nobis deposcimus: temetipsum ad ea serva, quæ magnitudinem tuam capiunt. Citò gloria obsolescit in sordidis hostibus: nec quidquam indignius est, quàm consumi eam, ubi non possit ostendi. Eadem fere Ptolemæus, & similia iis cæteri. Jamque confusis vocibus flentes eum orabant: Ut tandem exsatiata laudi modum faceret, ac salutis suæ, id est, publicæ, parceret.

NOTAS.

Ut jam. Aunque se hubieran apoderado ya de nuestras trincheras.

Tam avidè. Con tanto arrojo, y osadia.

Obli-

Oblitus. Sin tener presente el peligro manifesto, à que espone à tantos Macedonios.

Ad penates suos. A sus casas. Significa los Dioses domesticos, y de aqui las casas.

Et si nemo. Aunque ninguno lo quisi-se, no debia admirarse de tanta prouititud, y arrojó tuio à los maiores peligros, porque donde son iguales el peligro y el premio que se espera, si se sale con felicidad, es mas sazonado el fruto, y si desgraciadamente es por lo menos motivo de maior consuelo. Pero comprar à costa de tu vida y tu persona.

Persequi. Seguirte y acompañarte.

Luere id. Todos estamos prontos à llevar la pena aun por à quello, que no pudimos dejar de bacer.

Exsatiata. Pusiese termino, y moderase el deseo de mas y mas gloria, aun despues de haber adquirido tanta.

CAPITULO XII.

RESPUESTA BENIGNA DE ALEJANDRO
à sus Capitanes.

GRata erat Regi, pietas amicorum. Itaque singulos familiaribus amplexus considerare iubet, altiusque sermone repetito, *Vobis quidem, inquit, ò fidissimi, piissimique civium, atque amicorum, grates ago, habeoque, non solum eo nomine, quod hodie salutem meam vestra preponitis, sed quod à primordiis belli, nullum erga me benevolentia pignus, atque indicium omisistis: adrò, ut confidendum*

fit, nunquam mihi vitam meam fuisse tam charam, quam esse cœpit, ut vobis diu frui possim. Caterum non eadem est cogitatio eorum, qui pro me mori optant, & mea, qui quidem hanc benevolentiam vestram virtute meruisse me iudico. Vos enim diuturnum fructum ex me, forsitan etiam perpetuum, percipere cupitis: ego me metior non atatis spatio, sed gloriâ. Licuit paternis opibus contento, intra Macedonia terminos per otium corporis expectare obscuram, & ignobilem senectutem. Quanquam ne pigri quidem sibi fata disponunt, sed unicum bonum diuturnam vitam æstimantes sæpe acerba mors occupat. Verum ego, qui non annos meos, sed victorias numero, si munera fortunæ benè computo, diu vixi. Orsus à Macedonia Imperium, Græciam teneo: Thraciam, & Illyrios subegi: Triballis, Medisque imperito: Asiam, quæ Rubro mari alluitur, possideo. Jamque haud procul absum à fine mundi. Quem egressus, aliam naturam, alium orbem aperire mihi statui. Ex Asiâ in Europæ terminos memento unius horæ transivi. Victor utriusque regionis post nonum Regni mei, post XXVIII atatis annum, videoræ vobis in excolenda gloria, cui me uis devovi, posse cessare? Ego verò non deero, & ubicunque pugnabo, in theatro terrarum orbis esse me credam. Dabo nobilitatem ignobilibus locis, aperiam cunctis gentibus terras, quas natura longè submoverat. In his operibus extinguere me, si fors ita feret, pulchrum est. Eâ stirpe tum genitus, ut multam gloriam prius, quam longam vitam debeam optare. Obsecro vos, cogitate, nos pervenisse in terras, quibus scæminæ ob virtutem celeberrimum nomen est. Quas urbes Semiramis condidit? quas gentes redegit in potestatem? quanta opera

molita est? Nondum fœminam equavimus gloriâ, & jam nos laudis satietas capit? Dii favéant, majora adhuc restant. Sed ita nostra erunt, quæ nondum attigimus, si nihil parvum duxerimus, in quò magnæ gloriæ locus est. Vos modò me ab intestina fraude, & domesticorum insidiis præstate securum. Belli, Martisque discrimen impavidus subibo. Philippus in acie tutior, quàm in theatro fuit. Hostium manus sæpe vitavit; suorum effugere non valuit. Aliorum quoque Regum exitus si reputaveritis, plures à suis, quàm ab hoste interemptos numerabitis. Cæterùm, quoniam olim rei agitatæ in animo meo, nunc promendæ occasio oblata est, mihi maximus laborum, atque operum meorum erit fructus, si Olympias mater immortalitati consecretur, quandocunque excesserit vitâ. Hoc si licuerit, ipse præstabo: si me præceperit fatum, vobis mandasse mementote. Ac tum quidem amicos dimisit. Cæterùm per complures dies ibi stativa habuit.

NOTAS.

Quam esse. Como lo es, y será desde ahora.

Ego me. Yo mido mi fortuna, y felicidad, no por los años de mi vida, sino por la mucha gloria, y fama, que adquiriera en ellos.

Licuit. Bien pude yo, contentandome con lo que me dejó mi Padre.

Acerba. Una muerte temprana, y antes de tiempo suele acabar con los que ponen su bienaventuranza en vivir mucho.

Excolenda. En no perder ocasión de aumentar mi gloria.

Ego vero. Por mi no ha de quedar, y sea donde sea

la batalla bare cuenta que estoi de lante de todos mundo : enoblecere así.

Femine. De Semiramis.

Quam in theatro. Fue muerto en el teatro , à donde habia ido para ver los juegos que habian de hacerse.

CAPITULO XIV.

REBELION DE LOS GRIEGOS CERCA DE LOS *Bactianos.*

HÆC dum in India geruntur, Græci milites, nuper in colonias a Rege deducti oratâ inter ipsos seditione, defecerant non tam Alexandro infensi, quam metu supplicii. Quippe occisis quibusdam popularium, qui validiores erant, arma spectare cœperunt, & Bactriana arce, quæ casu negligentius asservata erat, occupatâ, Barbaros quòque in societatem defectionis impulerant. Athenodorus erat princeps eorum, qui Regis quòque nomen assumpserat, non tam Imperii cupidine, quam in patriam revertendi cum iis, qui auctoritatem ipsius sequebantur. Huic Bicon quidam nationis ejusdem, sed ob æmulationem infestus, comparavit insidias, invitatumque ad epulas, per Boxum quendam Maratianum in convivio occidit. Postero die concione advocatâ, Bicon ultrò insidiatum sibi Athenodorum plerisque persuaserat. Sed aliis suspecta fraus erat Biconis, & paulatim in plures cœpit manare suspicio. Itaque Græci milites arma capiunt, occiduri Biconem,

nem, si daretur occasio. Cæterum principes eorum iram multitudinis mitigaverunt. Præter spem suam Bicon præsentî periculo ereptus, paulò post insidiatus auctoribus salutis suæ est. Cujus dolo cognito, & ipsum comprehenderunt, & Boxum. Cæterum Boxum protinùs placuit interfici, Biconem etiam per cruciatum necari. Jamque corpori tormenta admovebantur, cum Græci milites, incertum ob quam causam, lymphatis similes ad arma discurrunt. Quorum fremitu exaudito, qui torquere Biconem jussi erant, omisères veriti, ne id facere tumultuantium vociferatione prohiberentur. Ille, sicut nudatus erat, pervenit ad Græcos, & miserabilis facies supplicio destinati in diversum animos repenti mutavit. Dimittique eum jusserunt. Hoc modo pœnâ bis liberatus, cum ceteris, qui colonias à Rege attributas reliquerunt, revertit in patriam. Hæc circa Bactra, & Scytharum terminos gesta.

NOTAS.

Arma spectare. *A inclinarse à tomar las armas.*

Eorum. *De los Griegos alhorotados, y rebeldes.*

Paulatim. *Poco à poco llegaron à sospechar lo mismo muchos.*

Principes. *Los mas principales de los Griegos.*

Auctoribus. *A estos mismos Griegos mas Principales.*

CAPITULO XV.

DONES QUE EMBIAN A ALEJANDRO DOS REIES:

desafia un Macedonio à un Atenienſe.

INterim Regem duarum gentium (de quibus antè dictum est) C Legati ad eunt. Omnes curru vehebantur, eximiâ magnitudine corporum, decoro habitu: lineæ vestes intextæ auro, purpurâque distinctæ. *Ei se dedere ipsos, urbes, agrosque referebant: per tot ætates inviolatam libertatem, illius primum fidei, ditionique permissuros. Deos sibi deditiois auctores, non metum: quippe intactis viribus jugum excipere.* Rex, concilio habito, deditos in fidem accipit, stipendio, quod Arachosii utraque natio pensitabat, imposito. Præterea duo millia, & D equites imperati. Et omnia obedienter a Barbaris facta. Invitatis deinde ad epulas Legatis gentium, Regulisque, exornari convivium jussit. Centum aurei lecti modicis intervallis positi erant. Lectis circumdederat aulæ, purpurâ, auroque fulgentia; quidquid aut apud Persas veteri luxu, aut apud Macedonas novâ immutatione corruptum erat, confusis utriusque gentis vitiis in illo convivio ostendens. Intererat epulis Dioxippus Atheniensis pugil nobilis, & ob eximiam virtutem virium jam Regi pernotus, & gratus. Invidi, malignique increpabant per seria, & ludum, *saginati corporis sequi inutilem beluam: cum ipsi prælium inirent, oleo madentem præparare ventrem epulis.* Eadem igitur in convivio Horratus Ma-
ce-

cedo jam temulentus exprobrare ei cœpit, & postulare, ut, si vir esset, postero die secum ferro decerneret, Regem tandem vel de suâ temeritate, vel de illius ignaviâ judicaturum. Et à Dioxippo contemptim militarem eludente ferociam, accepta condicio est.

NOTAS.

Intactis. *Teniendo aún enteras sus fuerzas.*

Lectis ... aulæa, *en lugar de Lectos aulæis. Comete se la figura hipalage.*

Per seria & ludum. *De burlas, y veras.*

Oleo: *Antiguamente los luchadores se untaban con aceite, para que deslizándose las manos, no pudiesen afirles.*

De suâ. *Si fuese vencido el Macedonio.*

De illius. *Si fuese vencido Dioxipo.*

CAPITULO XVI.

SALEN LOS DOS AL DESAFIO, Y VICTORIA
del Atenienſe.

AC postero die Rex, cùm etiam acriùs certamen exposcerent, quia deterrere non poterat, destinata exequi passus est. Ingens hùc militum, inter quos erant Græci, qui Dioxippo studebant, convenerat multitudo. Macedo iusta arma sumperat, æreum clypeum, hastam, quam *frisam* vocant levâ tenens, dexterâ lanceam; gladioque cinctus, velut cum pluribus simul dimicaturus. Dioxippus oleo nitens, & coronatus, levâ paniceum amiculum, dextrâ validum, nodosum-

que stipitem præferebat. Ea ipsa res omnium animos expectatione suspenderat: quippe armato congredi nudum, dementia, non temeritas videbatur. Igitur Macedo haud dubius, eminùs interfici posse, lanceam emisit, quam Dioxippus cum exigua corporis declinatione vitasset, antequàm ille hastam transferret in dextram, assiluit, & stipite mediam fregit. Amisso utroque telo, Macedo gladium coeperat stringere: quem occupatum complexu, pedibus repente subductis, Dioxippus arietavit in terram, ereptoque gladio, pedem super cervicem jacentis imposuit, stipitem intentans, elisurusque eo victum, ni prohibitus esset à Rege. Tristis spectaculi eventus non Macedonibus modò, sed etiam Alexandro fuit, maximè, quia Barbari affuerant: quippe celebratam Macedonum fortitudinem ad ludibrium recidisse verebatur. Hinc ad criminationem invidorum adaptæ sunt aures Regis. Et post paucos dies inter epulas aureum poculum ex composito subducitur: ministrique, quasi amississent, quod amoverant, Regem adeunt. Sæpè minus est constantiæ in rubore, quàm in culpa. Conjectum oculorum, quibus ut fur destinabatur, Dioxippus ferre non potuit. Et, cum excelsisset convivio, literis conscriptis, quæ Regi redderentur, ferro se interemit. Graviter mortem ejus tulit Rex, existimans indignationis esse, non poenitentię testem; utique, posteaquàm falsò insimulatum eum, nimium invidorum gaudium ostendit.

NOTAS.

Deterre. *Quitarfelo de la cabeza: apartarles de su resolucion y empeño.*

Stu-

Studebant. Favorecian: estaban de parte de Dioxipo.

Iusta. Armas correspondientes: iba bien armado.

Coronatus. Así salían los que habían conseguido antes alguna victoria luchando en el teatro.

Et stipite. Y con su porra, ò clava la rompió por el medio.

Pedibus. Y armandole una zancadilla, echó en tierra.

Intentans. Levantando la porra, para estrellar con ella à Horratas, que estaba ya vencido.

Ex composito. De industria: mancomunados.

Sæpe. Mas veces se turba un inocente vergenoso, que un culpado: mas disimula este que aquel. El mirarte como à ladrón, no lo pudo sufrir Dioxipo.

Desperationi. Era mas argumento de su sentimiento, y enojo, que de pesar, y arrepentimiento.

CAPITULO XVII.

PRESENTES, QUE LE HACEN UNOS EMBAJADORES: pasa à los Mallos, y Sabracas: descripción de estos: ponen en manos de Alejandro.

Indorum Legati dimissi domos paucis post diebus cum donis revertuntur. CCC erant equi, MXXX. currus, quos quadrijugi equi ducebant, lineæ vestis aliquantum, mille scuta Indica, & ferri candidi talenta centum, leonesque raræ magnitudinis, & tigres, utrunque animal ad mansuetudinem domitum, lacertarum quodque ingen-

gentium pelles, & dorſa teſtudinum. Cratero deinde imperat Rex, haud procul amne, per quem erat ipſe navigaturus, copias duceret: eos autem, qui comitari eum ſolebant, imponit in naves. Et in fines Mallorum ſecundo amne devehitur. Inde Sabracas adiit, validam Indiæ gentem, quæ populi, non Regum imperio regebatur. LX. millia peditum habebant, equitum VI. millia: has copias curruſ D. ſequebantur. Tres Duces ſpectatos virtute bellicâ elegerant. At qui in agris erant proximi flumini (frequentes autem vicos maxime in ripa habebant) ut videre totum amnem, quâ proſpici poterat, navigiis conſtratum, & tot militum arma fulgentia, territi novâ facie, Deorum exercitum, & alium Liberum Patrem, celebre in illis gentibus nomen, adventare credebant. Hinc militum clamor, hinc remorum pulſus, variæque navitarum voces hortantium, pavidas aures impleverant. Ergo univerſi ad eos, qui in armis erant, currunt, furere clamitantes, & cum Diis prælium inituros. Navigia non poſſe numerari, quæ invictos veherent. Tantumque in exercitum ſuorum intulere terroris, ut Legatos mitterent, gentem dedituros.

NOTAS.

Candidi. *De finiſimo acero.*

Dorſa. *Y conchas de tortugas.*

Conſtratum. *Lleno de navios.*

Furere. *Diciendo à voz en grito, que no ſabian lo que ſe iban à hacer; que eſtaban locos pues iban à pelear con los miſmos Dioses.*

CAPITULO XVIII.

CONDENA A MUERTE A UN GOBERNADOR,
*y absuelve à otro: hacefe señor de
muchas naciones.*

HIs in fidem acceptis, ad alias deinde gentes quarto die pervenit. Nihilo plus animi his fuit, quàm cæteris fuerat. Itaque oppido ibi condito, quod *Alexandriam* appellari iusserat, fines eorum, qui *Musici* appellantur, intravit. Hic de Teriolte Satrape, quem Paropamisadis præfecerat, iisdem arguentibus, cognovit; multaque avarè, ac superbè fecisse convictum, interfici iussit. Oxatres Prætor Bactrianorum non absolutus modò, sed etiam jure amplioris Imperii donatus est. Finibus Musicanis deinde in deditiorem redactis, urbi eorum præsidium imposuit. Inde Præstos, & ipsam Indiæ gentem, perventum est. Oxycanus Rex erat, qui se munitæ urbi cum magnâ manu popularium incluserat. Hanc Alexander, tertio die, quam coeperat obsidere, expugnavit. Et Oxycanus, cùm in arcem confugisset, legatos de conditione deditiōis misit ad Regem. Sed, antequàm adirent eum, duæ turres ingenti fragore prociderant, per quarum ruinas Macedones evadere in arcem: quâ captâ, Oxycanus cum paucis repugnans occiditur. Dirutâ igitur arce, & omnibus captivis venundatis, Sabei Regis fines ingressus est. Multisque oppidis in fidem acceptis, validissimam gentis urbem cuniculo cepit. Barbaris simile monstri visum est, rudi-

'dibus militarium operum. Quippe in media fermè
 urbe è terra existerant, nullo suffossi specus antè
 vestigio facto. Octoginta millia Indorum in ea re-
 gione casà, Clitarchus est auctor, multosque cap-
 tivos sub coronâ venisse. Rursus Muscani defece-
 runt, ad quos opprimendos missus est Pithon. Qui
 captum Principem gentis, eundemque defectionis
 auctorem, adduxit ad Regem. Quo Alexander in
 crucem sublato, rursus annem, in quo classem
 expectare se jusserat, repetit. Quarto deinde die
 secundo anne pervenit ad oppidum, quâ iter in
 Regnum erat Sabi. Nuper se ille dediderat; sed
 oppidani detrectabant imperium, & clauserant
 portas. Quorum paucitate contemptâ, Rex D.
 Agrianos moenia subire jusserat, & sensim rece-
 dentes elicere extra muros hostem, sequenturum
 profectò, si fugere eos crederet. Agriani (sicut im-
 peratum erat) lacescito hoste, subitò terga verte-
 runt: quos Barbari effusè sequentes, in alios, in-
 ter quos ipse Rex erat, incidunt. Renovato ergo
 prèlio, ex tribus millibus Barbarorum sexcenti cæ-
 si sunt, mille capti, cæteri mœnibus urbis inclusi.

NOTAS.

*Iisdem. Conoció de la causa acusandole los mismos
 Parapamanes.*

*Quippe in. Porque aparecian por debajo de tierra,
 en medio de la Ciudad, sin haberse descubierto an-
 tes señal alguna de la mina.*

Sub coronâ. Fueren vendidos por esclavos.

Subire. De que se acercasen à las murallas.

CAPITULO XIX.

*MUEREN LOS MACEDONIOS DE HERIDAS
que parecian ligeras : peligro, en que se vio Ptolemeo:
sentimiento de todo el exercito : sanale Alejandro
con una bierba, que vio en sueños.*

SEd non , ut primâ specie læta victoria, ita eventu quoque fuit. Quippe Barbari veneno tinxerant gladios. Itaque laucii subinde expirabant. Nec caula tam strenuæ mortis excogitari poterat à medicis , cùm etiam leves plagæ insanabiles essent. Barbari autem speraverant , incautum , & temerarium Regem excipi posse. Et fortè inter promptissimos dimicans , intactus evaserat. Præcipuè Ptolemæus lævo humero leviter quidem faucius , sed majore periculo , quàm vulnere affectus, Regis sollicitudinem in se converterat. Sanguine conjunctus erat , & quidam Philippo genitum esse credebant. Certè pellice ejus ortum constabat Idem corporis custos, promptissimusque bellator , & pacis artibus , quam militiæ major , & clarior , modo , civilique cultu , liberalis in primis , ad tuque facilis , nihil ex fastu Regio assumpserat. Ob hæc Regi , an popularibus charior esset , dubitari poterat , tum certè primùm expertus suorum animos , adeò ut fortunam , in quam postea ascendit, in illo periculo Macedones ominati esse videantur. Quippe non levior illis Ptolomæi fuit cura, quàm Regis. Qui & prælio , & sollicitudine fatigatus cum Ptolomæo assideret , lectum , in quo ipse

ipse acquiesceret, iussit inferri. In quem ut se recepit, protinùs altior insequutus est somnus. Ex quo excitatus, per quietem vidisse se exponit speciem draconis oblatam herbamferentis ore, quam veneni remedium esse monstrasset. Colorem quoque herbæ referebat; agniturum, si quis reperisset, affirmans. Inventamque deinde, quippe à multis erat requisita, vulneri imposuit. Protinùsque dolore finito intra breve spatium cicatrix quoque obducta est. Barbaros ut prima spes fefellerat, seipsos, urbemque dediderunt. Hinc in proximam gentem Pathaliam perventum est. Rex erat Moëris, qui urbe desertâ, in montes profugerat. Itaque Alexander oppido potitur, agrosque populatur. Magnæ inde prædæ actæ sunt pecorum, armentorumque, magna vis reperta frumenti. Ducibus deinde sumptis amnis peritis, defluxit ad insulam medio fermè alveo enatam.

NOTAS.

Tam strenuë. Tan pronta, y repentina,

Excipi posse. Que podia ser herido.

Intactus. Habia salido libre, y sin herida alguna.

Sanguine. Era pariente suio.

Modico. Su modo de vivir era moderado, y vulgar.

Aditu. Y daba entrada à cualquiera. Hombre accesible.

Fortunam. La dignidad real, à que despues llegó.

Ducibus. Dejandose llevar de pilotos diestros.

Medio. Nacida en medio del rio.

CAPITULO XX.

NO HALLANDO PILOTOS, QUE GOBIERNEN
*sus naves, se embarca sin ellos para el Oceano,
 y llega à él.*

IBi diutiùs subsistere coactus, quia duces socor-
 diùs asservati profugerant, misit, qui con-
 quirerent alios: nec repertis, pervicax cupido
 visendi Oceanum, adeundique terminos mundi
 adegit sine regionis peritis, ut flumini ignoto caput
 suum, totque fortissimorum virorù salutem permit-
 teret. Navigabant ergo omnium, per quæ fereban-
 tur, ignari. Quantum inde abesset mare, quæ gentes
 colerent, quam placidum amnis os, quam patiens
 longarum navium esset, anceps, & coeca aestima-
 tio augurabatur. Unum erat temeritatis solatium,
 perpetua felicitas. Jam CCCC stadia processerant,
 cùm gubernatores agnoscere ipsos auram maris, &
 haud procul videri sibi Oceanum abesse, indicant
 Regi. Lætus ille hortari nauticos coepit, incum-
 berent remis. *Adesse finem laboris omnium votis expeti-
 tum. Jam nihil gloriæ deesse, nihil obflare virtuti. Sine
 ullo Martis discrimine, sine sanguine orbem terræ ab
 illis capi. Nec naturam quidem longiùs posse procedere.
 Brevi incognita, nisi immortalibus, esse visuros. Pau-
 cos tamen navigio emisit in ripam, qui agrestes
 vagos exciperent, è quibus certiora nosci posse ipe-
 rabat. Illi scrutati omnia tuguria, tandem latentes
 repèrere. Qui interrogati, quam procul abesset
 mare, responderunt: nullum ipsos mare ne famâ qui-
 dem accepisse, caterùm tertio die perveniri posse ad*
 aquam

'aquam amaram, que corrumpere dulcem. Intellectum est mare destinari ab ignaris naturę ejus. Itaque ingenti alacritate nautici remigant, & proximo quòque die, quò propiùs spes admovebatur, crescebat ardor animorum. Tertio jam die mistum flumini subibat mare, leni adhuc æstu confundente dispares undas. Tum aliam insulam medio amni sitam evecti paulò leniùs, quia cursus æstu reverberabatur, applicant classem, & ad commeatus petendos discurrunt, securi casus ejus, qui supervenit ignaris.

NOTAS.

Ignoto. Esponiendo su vida, y la de tantos valientes bombres en un rio desconocido, y que no habian sondeado aún.

Ignari. Sin saber que tierras, ò lugares eran aquellos por donde pasaban.

Quàm patiens. De que bageles era capaz, solo lo sabian por congeturas poco ciertas, y mal fundadas.

Perpetua. La continua felicidad del Rei, y de ellos.

Brevis. Que en breve verian con sus ojos, lo que está solo patente à los Dioses.

Navigio.. Hizo desembarcar à algunos, para que tomasen lengua.

Nullum ipfos. Que ni aun de oidas sabian, que cosa era mar.

Leni. Con el flujo sofegado aun.

Tum aliam. Llevólos despues à una isla, que estaba dentro del mar; pero con mas lentitud, porque detenia el curso de la nave, y del rio el flujo, ò la alta marea.

Securi. Bien descuidados de lo que les sucedió despues.

CAPITULO XXI.

*PELIGRO EN QUE SE VIERON LAS NAVES
del Rei en la alta marea.*

Tertia fermè hora erat, cùm statâ vice Oce-
anus exæstuans inveni cœpit, & retrò flu-
men urgere. Quod primò coercitum, deinde
vehementiùs pulsus, majore impetu adversum age-
batur, quàm torrentia præcipiti alveo incurrunt.
Ignota vulgo freti natura erat, monstraque, &
iræ Deum indicia cernere videbantur. Identidem
intumescere mare, & in campos paulò antè siccos
descendere superfusus. Jamque levatis navigiis,
& totâ classe dispersâ, qui expositi erant, undique
ad naves trepidi, & improvîso malo attoniti re-
currunt. Sed in tumultu festinatio quòque tarda est.
Hi contis navigia appellabant; hi, dum confide-
rent, remos aptari prohibebant. Quidam enavi-
gare properantes, sed non expectatis, qui simul
esse debebant, clauda & inhabilia navigia languidè
moliebantur. Aliæ navium inconsultè ruentes non
receperant. Pariterque & multitudo, & paucitas
festinantes morabatur. Clamor hinc expectare, hinc
ire jubentium; dissonæque voces nusquam idem,
ac unum tendentium, non oculorum modò usum,
sed etiam aurium abstulerant. Ne in gubernatoribus
quidem quidquam opis erat, quorum nec exaudiri
vox à tumultuantibus poterat, nec imperium à
territis, imcompositisque servari. Ergo collidi inter
se naves, abstergerique invicem remi, & alii alio-

rum navigia urgere ceperunt. Crederes non unius exercitus classem vehi, sed duorum navale inisse certamen. Incutiebantur puppibus proræ: premebantur à sequentibus, qui antecedentes turbaverant. Jurgantium ira perbeniebat etiam ad manus. Jamque æstus totos circa flumen campos inunda-
verat, tumultis duntaxat eminentibus, velut insulis parvis, in quos plerique trepidi, omisis navigiis, enare cœperunt. Dispersa classis partim in præaltâ aquâ stabat, quâ subsederant valles; partim in vado hærebat, utcunque inæquale terræ fastigium occupaverant undæ, cum subitò novus, & pristino major terror incutitur. Reciprocate cœpit mare, magno tractu aquis in suum fretum recurrentibus; reddebatque terras paulò antè profundo salo mersas. Igitur destituta navigia, alia præcipitantur in proras, alia in latera procumbunt. Strati erant campi sarcinis, armis, avulsarum tabularum, remorumque fragmentis. Miles nec egredi in terram, nec in nave subsistere audebat, identidem præsentibus graviora, quæ sequerentur, expectans. Vix, quæ perpetiebantur, videre ipsos posse credebant: in sicco naufragia, in amni mare. Nec finis majorum: quippe æstum paulò post mare relaturum, quo navigia allevarentur, ignari, famem & ultima sibi met ominabantur. Belluæ quoque fluctibus destitutæ, terribiles vagabantur.

NOTAS.

Quod. La cual corriente del río, contenida no mas al principio, impeliendola despues con maior violencia la hizo retroceder con maior impetu.

Ignor.

Ignota. No entendian nada los soldados de este flujo, y refluxo del mar.

Levatis. Los que estaban en las orillas los cuales se iban levantando mas conforme iba levantandose la alta marea.

Properantes. Se daban prisa à remar, pero no esperando à los que juntamente y à una debian hacerlo, apenas podian mover los navios saltos de remos, y otros instrumentos.

Inconsulte. A los que se echaban de tropel en ellas

Tendentium. Y unas voces opuestas, y que jamas pedian una misma cosa.

Abstergerique. Y arrojar se, y romper se unos remos con otros.

Incutiebantur. Las proas de los unos daban contra las popas de los otros, y los que hacian daño en los que iban delante de sí, lo recibian de los que iban de tras.

Tumulis. Descubriendose solo sobre el agua algunas alturas de tierra.

In præaltâ. En bastante fondo de agua, en la parte que habia cubierto el agua los valles, y estos estaban mas profundos.

Utrumque. Conforme à la maior, ò menor altura de aquella tierra, en que habia entrado el agua.

Reciprocare. Empezo la baja marea, el refluxo.

Reddebatque. Y dejaba en seco las tierras, sumergidas antes por las aguas.

Destituta. Saltos de agua.

Quippe æstum. Porque no sabiendo, que al dia siguiente volveria la alta marea.

Ultima. Y la muerte.

PROVIDENCIAS DE ALEJANDRO PARA ASEGURAR su armada: entra en el Oceano, y buelve despues à los juuos: embia, quienes averiguen las propiedades del Oceano.

JAmque nox appetebat, & regem quoque desperatio salutis ægritudine affecerat. Non tamen invictum animum curæ obruunt, quin totâ nocte præsideret in speculis, equitesque præmitteret ad os amnis, ut, cùm mare rursus exæstuarè sensissent, procederent. Navigia quoque lacerata refici, & everfa fluctibus erigi jubet, paratosque esse, & intentos, cùm rursus mare terras inundasset. Totâ eâ nocte inter vigilias, adhortationesque consumptâ, celeriter equites ingenti cursu refugère. Et secutus est æstus. Qui primò, aquis leni tractu subeuntibus, capit levare navigia, mox totis campis inundans, etiam impulit classem: plaususque militum, nauticorumque insperatam salutem immodico celebrantium gaudio, litoribus, ripisque resonabat. Unde tantum redisset subito mare? quò pridie refugisset? quanam esset ejusdem elementi natura, modò discors, modò imperio temperum obnoxia? mirabundi requirebant. Rex, cùm ex eo, quod acciderat, conjectaret, post Solis ortum statum tempus esse, media nocte ut æstum occuparet, cum paucis navigiis secundo amne defluxit, eversusque os ejus, CCCC. stadia processit in mare. Tandem voti sui compos, præsidibus & maris & locorum Diis sacrificio factò, ad classem rediit. Hinc adversum flumen subiit classis. Et altero die apulsa est haud procul lacu falso: cujus ignota natura plerisque decepit temerè ingressos aquam. Quippe scabies

bies corpora invasit, & contagium morbi etiam in alios vulgatum est. Oleum remedio fuit. Leonato deinde præmissio, ut puteos foderet, quæ terrestri itinere ducturus exercitum videbatur (quippe sicca erat regio) ipse cum copiis substitit, verum tempus expectans. Interim urbes plerasque condidit. Nearchus, atque Onesicritus, nauticæ rei peritis, imperavit, ut validissimas navium deducerent in Oceanum, prægressique, quoad tuto possent, naturam maris noscerent: vel eodem amne, vel Euphrate subire eos posse, cum reverti ad se vellent.

NOTAS.

In speculis. En la gavia, ò combes de atalaia.

Os amnis. La desembocadura del rio. Por donde entra en el mar.

Modò. Ya opuesta, ya sugeta.

Post solis. Que el tiempo de la altamarea era despues de amanecer; para prevenirse, y anticiparse al flujo se hizo à la vela à la media noche, y entrando en la desembocadura del rio.

Voti sui compos. Saliendo con su intento.

Præsidibus. A Neptuno, Glauco, Ino Ninfa, y Melicerta su hijo &c. vide Cic. quest. 1. Tuscul.

Adversum flumen. Contra la corriente del rio: Rio arriba; secundo amne es rio abajo, dejandose llevar de la corriente.

CAPITULO XXIII.

ENTREGANSE LE VARIAS GENTES: FUNDA UNA Ciudad: saquea los Indios: hambre de su egercito.

JAmque mitigatâ hyeme, & navibus, quæ inutilis videbantur, crematis, terrâ ducebat exer-

citum. Nonis castris in regionem Abaritarum, inde totidem diebus in Gedrosiorum regionem per-
ventum est. Liber hic populus, concilio habito,
dedit se. Nec quidquam deditis præter comnea-
tus imperatum est. Quinto hinc die venit ad flu-
men, *Arabon* incolæ appellant. Regio deserta, &
aquarum inops excipit, quam emensus in Horitas
transit. Ibi majorem exercitus partem Hephæstio-
ni tradidit: levem armaturam cum Ptolemæo, Leo-
natoque partitus est. Tria simul agmina popula-
bantur Indos: magnæque prædæ actæ sunt. Mari-
timos Ptolemæus; cæteros ipse Rex, & ab aliâ
parté Leonatus urebant. In hac quòque regione
urbem condidit, deductique sunt in eam Aracho-
sii. Hinc pervenit ad maritimos Indos. Desertam,
vastamque regionem latè tenent, ac ne cum fini-
timis quidem ullo commercii jure miscentur. Ip-
sa solitudo naturâ quòque immitia efferavit inge-
nia. Prominent ungues nunquam recisi, comæ hir-
sutæ, & intonsæ sunt. Tuguria contis, & cæte-
ris purgamentis maris struunt. Ferarum pelli-
bus lecti, piscibus Sole duratis, & majorum
quòque belluarum, quas fluctus ejicit, carne
vescuntur. Consumptis igitur alimentis, Mace-
dones primò inopiam, deinde ad ultimum famem
sentire cæperunt, radices palmarum (namque so-
la ea arbor gignitur) ubique rimantes. Sed, cum
hæc quòque alimenta defecerant, jumenta cadere
aggressi, ne equis quidem abstinebant. Et, cum
deessent, quæ sarcinas veherent, spolia de hosti-
bus, propter quæ ultima Orientis peragraverant,
cremabant incendio.

Levem. Los que ibam armados à la ligera.

Efferavit. Los hace mas feroces de lo que fueran por su natural.

Purgamentis. Y con lo que arroja el mar à las plaias.

Rimantes. Buscando, y arrancando por todas partes.

CAPITULO XXIV.

*PESTE EN EL EGERCITO DE ALEJANDRO,
de que mueren muchos.*

FAmem deinde pestilentia sequuta est. Quippe in salubrium ciborum novi succi; ad hoc itineris labor, & ægritudo animi, vulgaverant morbos. Et nec manere sine clade, nec progredi poterant. Manentes fames, progressos acrior pestilentia urgebat. Ergo strati erant campi penè pluribus semivivis, quam cadaveribus. Ac ne levius quidem ægri sequi poterant: quippe agmen raptim agebatur; tantum singulis ad spem salutis ipsos proficere credentibus, quantum itineris festinando præciperent. Igitur qui defecerant, notos, ignotosque, ut allevarentur, orabant. Sed nec jumenta erant, quibus excipi possent, & miles vix arma portabat, imminentisque etiam ipsi facies mali ante oculos erat. Ergo sæpius revocati, ne respicere quidem suos sustinebant, misericordiâ in formidinem versâ. Illi relictî Deos testes, sacra communia, Regisque implorabant opem. Cùmque frustra surdas aures fatigarent, in rabiem desperatione versi, parem suo exitum, similesque ipsis amicos, & contubernales precabantur. Rex dolore simul, & pudore anxius, quia causa tante

cladis ipse esset, ad Phrataphernem Parthienorum Satrapen misit, qui juberet camelis cocta cibaria afferre. Alios quoque finitimarum regionum Præfectos, certiores necessitatis suæ fecit. Nec cessatum est ab his. Itaque fame duntaxat vindicatus exercitus, tandem in Gedrosiæ fines perducitur. Omnium rerum solo fertili regio est, in qua stativa habuit, ut vexatos milites quiete firmaret.

NOTAS.

Ad hoc. *Ademas de esto el trabajo.*

Raptim. *A toda prisa.*

Quantum. *Cuanto camino pudiesen adelantar, dándose prisa.*

Excipi. *En que pudiesen ponerlos.*

Sacra. *El que profesaban una misma religión.*

Parem exitum. *Muerte semejante à la juia.*

Nec cesatum. *No dejaron estos de hacerlo prontamente.*

Vindicatus. *Libre de la hambre.*

CAPITULO XXV.

CARTAS DE LEONATO, Y CRATERO: RESARCE

Alejandro el daño que habia padecido su gente: à imitacion de Baco dispone un triunfo: muerte de Astaspe.

HIC Leonati litteras accipit, conflixisse ipsum cum octo millibus peditum, & CCCC equitibus Oritarum, prospero eventu. A Cratero quoque nuntius venit, Oxinem, & Zariaspen nobiles Persas defectionem molientes oppressos à se, in vinculis esse. Præposito igitur regioni Siburtio (nanque Memnon Præfectus ejus nuper interierat morbo)

bo) in Carmaniam ipse processit. Aspastes erat Satrapes gentis suspectus res novare voluisse, dum in Indiâ Rex esset. Quem occurrentem, dissimulatâ irâ, comiter alloquutus, dum exploraret, quæ delata erant, in eodem honore habuit. Cum Indiæ Præfetti (sicut imperatum erat) equorum, jumentorumque jugalium vim ingentem ex omni, quæ sub Imperio erat, regione misissent, quibus deerant impedimenta, restituit. Arma quodque ad pristinum refecta sunt cultum. Quippe hand procul à Perfide aberant, non pacatâ modò, sed etiam opulentâ. Igitur (ut suprâ dictum est) æmulatus Patris Liberi non gloriam solum, quam ex illis gentibus deportaverat, sed etiam famam (sive illud triumphos fuit ab eo primum institutus, sive bacchantium lusus statuit imitari) animo super humanum fastigium elato; *vicos, per quos iter erat, floribus, coronisque sterni jubet, liminibus adium crateras vino repletos, & alia eximie magnitudinis vasa disponi, vehicula deinde constrata, ut plures capere milites possent, in tabernaculorum modum ornari, alia candidis velis, alia veste pretiosâ. Primi ibant amici, & cohors Regia, variis redimita floribus, coronisque Alibi tubicinum cantus, alibi lyræ sonus audiebatur. Ibat in vehiculis pro copia cujusque adornatis, commessabundus exercitus, armis, quæ maximè decora erant, circumpendentibus. Ipsum, convivasque currus vehebat, crateris aureis, ejusdemque materię ingentibus poculis prægravis. Hoc modo per dies septem bacchabundum agmen incessit, parata præda, si quid victis saltem adversus comessantes*

tes animi fuisset. Mille herculè , viri modò , & sobrii , septem dierum crapulâ graves in suo triumpho capere potuerunt. Sed fortuna , quæ rebus famam pretiumque constituit , hîc quòque militiæ probrum vertit in gloriam. Et præiens ætas , & posteritas deinde mirata est , per gentes nondum satis domitas incessisse temulentos , Barbaris , quod temeritas erat , fiduciam esse credentibus. Hunc apparatus carnifex sequebatur. Quippe Satrapes Aspastes (de quo ante dictum est) interfici iussus est. Adeò nec luxuriæ quidquam crudelitas , nec crudelitati luxuria obstat.

NOTAS.

Dum in. *Mientras Alejandro habia estado en la India.*
 Vim ingentem. *Mucho numero : muchas bestias de carro.*

Deerant. *A los que les hacian falta , para llevar sus cargas.*

Sive illud. *O ya fuese que esto fue una especie de triunfo inventado por èl.*

Sive. *O representacion de lo que se hace en las fiestas del Dios Baco.*

Pro copia. *Segun la posibilidad de cada uno.*

Parata præda. *Despojo , y victimas dispuestas , si hubieran tenido los vencidos algun animo.*

Mille. *Solo mil , con tal que fueran hombres , y estubieran sobre si.*

LIBER DECIMUS.

CAPITULO I.

HACE ALEJANDRO JUSTICIA CONTRA
*algunos Gobernadores suyos, y contra seiscientos
 ministros de sus injusticias.*

Isdem ferè diebus Cleander, & Sitalces, & cum Agathone Eracon superveniunt, qui Parmenionem iussu Regis occiderant: quinque milia peditum cum equitibus mille. Sed & accusatores eos è provinciâ, cui præfuerant, sequebantur. Nec tot facinora, quot admiserant, compensare poterant cædis perquam gratæ Regi ministerio. Quippe cum omnia profana spoliassent, ne sacris quidem abstinuerant: virginisque, & principes feminarum stupra perpessæ, corporum ludibria deslebant. Invisum Macedonum nomen avaritia eorum, ac libido Barbaris fecerat. Inter omnes tamen eminebat Cleandri furor, qui nobilem virginem constupratam servo suo pellicem dederat. Plerique amicorum Alexandri, non tam criminum, quæ palam objiciebantur, atrocitatem, quam memoriam occisi per eos Parmenionis, quod
 taci-

tacitum prodesse reis apud Regem poterat, intuebantur, lati recidisse iram in iræ ministros, nec ullam potentiam scelere quæsitam cuiquam esse diuturnam. Rex, cognitâ causâ, pronuntiavit, ab accusatoribus unum, & id maximum crimen esse præteritum, desperationem salutis suæ. Nunquam enim talia ausuros, qui ipsum ex India sospitem aut optassent reverti, aut credidissent reversurum. Igitur hos quidem vinxit: DC autem militum, qui sævitæ eorum ministri fuerant, interfici iussit. Eodem die sumptum est supplicium de his quodque, quos auctores defectionis Persarum Craterus adduxerat.

NOTAS.

Quinque millia. *Suplase el verbo adducebant, ù otro equibalente.*

Tantum. *En su corazon, y animo: en el interior.*

Recidisse. *Alegres de que fuesen el objeto de la indignacion de Alejandro aquellos de quienes se habia servido para satisfacer à su enojo.*

Desperationem. *El haber creido ellos que no bolveria vivo de la India.*

CAPITULO II.

ADQUIERE ALEJANDRO MUCHAS NOTICIAS del Oceano, y de una de sus Islas: marchas ideadas de Alejandro per sujetar todo el mundo.

HAud multò post Nearchus, & Onesicritus, quos longiùs in Oceanum procedere iusserat, supervenerunt. Nuntiabant autem quædam audita, alia comperta. Insulam ostio annis sub-

jec-

jectam auro abundare, inopem equorum esse. Singulos equos ab jis, qui ex continenti trajicere auderent, singulis talentis emi. Plenum esse belluarum mare, æstu secundo eas ferri, magnarum navium corpora æquantes, truci cantu deterritas sequi classem, cum magno æquoris strepitu, velut demersa navigia, subisse aquas. Cætera incolis crediderant: inter quæ Rubrum mare non à colore undarum, ut plerique crederent, sed ab Erythro Rege appellari. Esse haud procul à continenti insulam palmetis frequentibus consitam, & in medio ferè nemore columnam eminere, Erythri Regis monumentum, literis gentis ejus scriptam. Adjiciebant, navigia, quæ lixas, mercatoresque vexissent, famam auri sequutis gubernatoribus, in insulam esse transmissa, nec deinde ab jis postea visa. Rex cognoscendi plura cupidine accensus, rursus eos terram legere jubet, donec ad Euphratem appellerent classem, inde adverso amne Babylonem subituros. Ipse animo infinita complexus, fluctuerat, omni ad Orientem maritimâ regione perdomitâ, ex Syriâ petere Africam, Carthagini insensus. Inde Numidiæ solitudinibus peragratis, cursum Gades dirigere (ibi nanque columnas Herculis esse, fama vulgaverat) Hispaniam deinde, quam *Iberiam* Græci à flumine Ibero vocabant, adire; & prætervehi Alpes, Italiæque oram, unde in Epirum brevis cursus est. Igitur Mesopotamiæ Prætoribus imperavit, materiâ in Libano monte cæsâ, devestâque ad urbem Syriæ Tapsacum, ingentium carinas navium ponere, septiremes omnes esse, deducique Babylonem. Cypriorum Regibus

bus imperatum, ut æs, stupamque, & vela præberent. Hæc agenti, Pori, & Taxilis Regum litteræ traduntur, Abisarem morbo, Philippum Præfectum ipsius ex vulnere interiisse, oppressosque, qui vulnerassent eum. Igitur Philippo substituit Eudæmonem. Dux erat Thracum. Abisaris Regnum filio ejus attribuit.

NOTAS.

Subjectam. Que estaba à la desembocadura del rio Indo. Fruci. Que espantadas con voces descompasadas, y balaridos para que no siguiesen el navio, se habian zabullido.

In insulam. Habian aportado à la Isla, sin que los bolbiesen despues ha ver.

Legere terram. Ir costeando hasta la boca del Eufrates, y que de alli rio arriba fuesen à Babilonia.

CAPITULO III.

*PRESENTES, QUE HACE ORSINO A ALEJANDRO
sus amigos: es inicuaamente acusado
y muerto.*

VEntum est deinde Pasargadas. Persica est gens, cujus Satrapes Orsines erat, nobilitate, ac divitiis inter omnes Barbaros eminens. Genus ducebat à Cyro quondam Rege Persarum. Opes & à majoribus traditas habebat, & ipse longâ Imperii possessione cumulaverat. Is Regi cum omnis generis donis, non ipsi modò ea, sed etiam amicis ejus daturus, occurrit. Equorum domiti greges
se

sequebantur, currusque argento, & auro adornati, pretiosa supellex, nobiles gemmæ, aurea magni ponderis vasa, vestesque purpureæ, & signati argenti talentum quatuor millia. Ceterum tanta benignitas Barbaro causa mortis fuit. Nam, cum omnes amicos Regis donis super ipsorum vota coluisset, Bagoæ spadoni, qui Alexandrum obsequio corporis devinxerat sibi, nullum honorem habuit. Admonitusque à quibusdam, quàm Alexandro cordi esset, respondit: *amicos Regis, non scorta, se colere, nec moris esse Persis, mares ducere qui stupro effœminarentur.* His auditis, spado potentiam flagitio, & dedecore quæsitam, in caput nobilissimi, & insontis exercuit. Nanque gentis ejusdem levissimos falsis criminibus adstruxit, monitos tum demùm ea deferre, cum ipse jussisset. Interim, quoties sine arbitris erat, credulas Regis aures implebat, dissimulans causam iræ, quò gravior criminantis auctoritas esset. Nondum suspectus erat Orsines, jam tamen vilior. Reus enim in secreto agebatur, latentis periculi ignarus. Jam matura erant in perniciem innocentis mendacia, & fatum, cujus inevitabilis fors est, appetebat. Fortè enim sepulchrum Cyri Alexander jussit aperiri, in quo erat conditum ejus corpus, cui dare volebat inferias. Auro, argentoque repletum esse crediderat. Quippe ita famâ Perliæ vulgaverant. Sed præter clypeum ejus putrem, & arcus duos Scythicos, & acinacem, nihil reperit. Cæterum coronâ aureâ impositâ, amiculo, cui assueverat ipte, solium, in quo corpus jacebat, velavit; miratus tanti nominis Regem, tantis præditum opibus, haud

haud pretiosius sepultum esse, quàm si fuisset è plebe. Proximus erat lateri spado, qui Regem intuens. *Quid mirum, inquit, est, inania sepulchra esse Regum, cum Satraparum domus aurum inde egestum capere non possint? Quod ad me attinet, ipse hoc bustum antea non videram, sed ex Dario ita accepi, tria millia talentum condita esse cum Cyro. Hinc illa benignitas in te, ut quod impune habere non poterat Orsines, donando etiam gratiam iniret.* Concitaverat jam animum in iram, cum hi, quibus negotium idem dederat, superveniunt. Hinc Bagoas, hinc ab eo subornati, falsis criminibus occupant aures. Antequàm accusari se suspicaretur Orsines, in vincula traditus est. Non contentus supplicio insontis spado, ipse morituro manum injecit. Quem Orsines intuens. *Audieram, inquit, in Asia olim regnasse feminas, hoc vero novum est, regnare castratum.* Hic fuit exitus nobilissimi Persarum, nec insontis modò, sed eximie quoque benignitatis in Regem.

NOTAS.

Donis super. *Habiendoles regalado mas de lo que podian desear, y prometerse.*

Potentiam. *Se valio y uso de su mucho poder habido por malos medios contra Orsines hombre muy distinguido, è inocente.*

Levilissimos. *Sobornó è instruío en falsos testimonios à los mas viles de su nacion.*

De ferre. *Avísados de que fuesen à hacer la acusacion, quando.*

Nondum. *Nada sospechaba aún Alejandro de Orsines si bien no le estimaba ya tanto.*

*'Agebatur. Le acusaban como à reo , quando el Rei es-
taba à solas.*

*Et fatum. Y habia llegado el dia de su muerte , de que
ninguno puede verse libre.*

Solium. Urna, ò caja , para poner en ella los difuntos.

Bustum. Sepulcro.

CAPITULO IV.

*MUERTE DE FRADATES: CRUELDAD , Y VICIOS
de Alejandro : rebelion de casi toda la Tracia,
y parte de la Grecia : muere Harpalo
à traicion.*

Eodem tempore Phradates Regnum affectasse
suspectus occiditur: Coeperat esse præceps ad
representanda supplicia , idem ad deteriora
credenda. Scilicet res secundæ valent commutare
naturam , & rarò quisquam erga bona sua satis cau-
tus est. Idem enim paulò ante Lyncestem Alexan-
dram , delatum à duobus indicibus , damnare non
sustinuerat , humiliores quoque reos , contra suam
voluntatem , quia cæteris videbantur infantes , pas-
sus absolvi. Hostibus victis regna reduxerat. Ad
ultimum à semetipso degeneravit usque adeò,
ut adversus libidinem animi , arbitrio scorti-
aliis Regna daret , aliis adimeret vitam. Iis-
dem ferè diebus literas à Cœno accipit de rebus
in Europâ gestis , dum ipse Indiam subigit. Zopy-
rio Thraciæ præpositus , dum expeditionem in
Getas faceret , tempestatibus , procellisque subito
coortis , cum toto exercitu oppressus erat. Quâ

cognitâ clade , Seuthes Odryſas populares ſuos ad defectionem compulerat. Amiſſâ propemodum Thraciâ , nec Græcia quidem erat in fide. *** Igitur triginta navibus Sunium transmittunt. Promontorium eſt Atticæ terræ , undè portum urbis petere decreverant. His cognitis , Rex Harpalo , Athenienſibusque juxta inſeſtus , claſſem parari jubet. Athenas protinùs petiturus. Quod conſilium dum agit , clam literæ ei redduntur. Harpalum intraſſe quidem Athenas , pecunia conciliaſſe ſibi principum animos , mox concilio plebîs habito , juſſum urbe excedere , ad Græcos milites perveniſſe , à quibus interceptum , & trucidatum à quodam vitatore per inſidias.

NOTAS.

Cœperunt. Era ya precipitado Alejandro en caſtigar , y en echarlo todo à la peor parte , y dar aſenſo ſiempre à lo peor.

Et rarò. X es mui raro el hombre , que ſabe uſar bien de ſu felicidad.

Hostibus. Habia conſervado en ſus reinos , y en la dignidad de Reies à los enemigos , que habia vencido.

Transmittunt. Paſaron en treinta naves à Sanio Harpalo ; y los que llevaban à ſuelo.

CAPITULO V.

ALTERANSE LOS ATENIENSES POR UN ORDEN del Rei : paga las deudas de ſu egercito : embia à ſu patria à los Soldados mas viejos : quieren todos lo miſmo , y ſe alborotan.

HIS lætus in Europam trajiciendi conſilium omiſit. Sed exules , præter eos , qui civili ſan-

sanguine aspersi erant, recipi ab omnibus Græcorum civitatibus, quæis pulsi erant, iussit. Et Græci haud ausi imperium assequari, quamquam solvendarum legum id principium esse censebant, bona quoque, quæ extarent, restituere damnatis. Solis Athenienses non suæ modò, sed etiam publicæ vindices libertatis, colluvionem hominum, quia ægre ferebant, non Regio Imperio, sed legibus, moribusque patriis regi assueti, prohibuere finibus, omnia potius toleraturi, quam purgamenta quondam urbis suæ, tunc etiam exilii admitterent. Alexander, senioribus militum in patriam remissis, tredecim millia peditum, & duo millia equitum, quæ in Asiâ retineret, eligi iussit, exsilimans, modico exercitu contineri posse Asiâ, quia pluribus locis præsidia disposuisset, nuperque conditas urbes, quas colonis repleisset, res renovare cupientibus obstare. Ceterum, priusquam excerneret, quos erat retenturus, edixit, ut omnes milites æs alienum profiterentur. Grave plerisque esse compererat. Et, quamquam ipsorum luxu contractum erat, dissolvere tamen ipse decreverat. Illi tentari ipsos rati, quò facilius ab integris sumptuosos discerneret, prolatando aliquantulum extraxerant temporis. Et Rex satis gnarus, professioni græis pudorem, non contumaciam obstare, mentas totis castris poni iussit, & decem milia talentorum proferri. Tum demùm fide factâ professi sunt. Nec amplius ex tantâ pecuniâ, quàm XXX. & C. talenta superfuere. Adeò illa exercitus, tot ditissimarum gentium victor, plus tamen victoriæ, quàm prædæ deportavit ex Asiâ. Ceterum, ut cognitum

est, alios remitti domum, alios retineri, perpetuam eum Regni sedem in Asiâ habiturum rati, vecordes, & disciplinæ militaris immemores, seditiosis vocibus castra complent, Regemque ferocius, quàm aliàs adorti, omnes simul missionem postulare cœperunt, deformia ora cicatricibus, caniciemque capitum ostentantes. Nec aut Præfectorum castigatione, aut verecundiâ Regis deterriti, tumultuoso clamore, & militari violentiâ volentem loqui inhibebant, palam professi, nusquam inde, nisi in patriam vestigium esse moturos. Tandem silentio factò, magis, quia motum esse credebant, quàm quia ipsi moveri poterant, quidam acturus esset, expectabant.

NOTAS.

Solvendarum. De quitarles la libertad, y dejar sin fuerza sus leyes.

Quia ægrè. Porque se les hacia muy cuesta arriba el obedecer al orden de Alejandro.

Grave. Que se hallaban los mas con muchas deudas.

Quò faciliùs. Para poder distinguir así facilmente los prodigos, y cargados de deudas, de los moderados, y que no debian nada.

Professione. Que no por tema, sino por verguenza dejaban de declarár, y confesar sus deudas.

Vecordes. Furiosos.

Verecundia. Ni conteniendoles el respeto debido al Rei.

Inhibebant. No le querian dejar hablar.

CAPITULO VI.

REPRENDE ALEJANDRO A LOS SUIOS: QUE-
janse estos uniformemente del discurso del Rei.

ILle , Quid hæc , inquit , repens consternatio?
& tam procax , atque effusa licentia denuntiat?
Eloqui timeo. Palàm certè rupiſſis imperium,
& precariò Rex ſum , cui non alloquendi , non noſcen-
di , monendique , aut intuen- di vos jus reliquiſtis. Equi-
dem cùm alios dimittere in patriam , alios mecum pau-
lò poſt deportare ſtatuerim , tam illos acclamantes vi-
deo , qui abituri ſunt , quàm vos , cum quibus præmiſ-
ſos ſubſequi ſtatui. Quid hoc eſt rei ? Diſpari in cauſâ
idem omnium clamor eſt. Pervelim ſcire , utrùm , qui
diſcedunt , an qui retinentur , de me querantur ? Cre-
deres uno ore omnes ſubſtuliffe clamorem : ita pa-
riter ex totâ concione reſponſum eſt , Omnes queri.
Tum ille , Non bercule , inquit , poteſt fieri , ut ad-
ducar , querendi ſimul omnibus hanc cauſam eſſe , quam
eſtenditis , in quâ major pars exercitus non eſt , utpo-
te cùm plures dimiſerim , quàm retenturus ſum. Sub-
eſt nimirùm altius malum , quod omnes avertit à me.
Quandò enim Regem univerſus exercitus deſeruit ?
Ne ſervi quidem uno grege profugiunt dominos , ſed eſt
quidam in illis pudor à cæteris deſtitutos relinquendi.
Verùm ego tam furioſæ conſternationis oblitus , reme-
dia inſanabilibus conor adhibere. Omnem bercule ſpem ,
quam ex vobis conceperam , damno : nec ut cum mi-
litibus meis (jam enim eſſe deſiſtis) ſed ut cum ingra-
tiſſimis Civibus perрё agere decrevi. Secundis rebus ,

quæ circumfluent vos, insanire cœpistis, obliti statum
 ejus, quem beneficio exuistis meo. Digni berculè, qui
 in eodem consensescatis, quoniam facilius est vobis ad-
 ve-sam, quàm secundam regere fortunam. En tandem
 Illyriorum paulò ante, & Persarum tributariis, Asia,
 & tot gentum spolia fastidio sunt. Modò sub Philippo
 seminudis, amicula ex purpure sordent: aurum, &
 argentum oculi ferre non possunt. Lignea enim vasa
 desid-rant, & ex crasibus scuta, rubiginemque gladio-
 rum. Hoc cultu nitentes vos accepi, & quingenta ta-
 lenta aris alieni, cùm omnis Regia supellex haud am-
 pliùs, quàm sexaginta talentorum esset, meo-
 rum mox operum fundamenta. Quibus tamen (absit
 invidia) imperium maximæ terrarum partis imposui,
 Asia ne pertesum est, quæ vos gloria rerum gestarum
 Diis pares fecit? In Europam ire properatis, Rege de-
 sertò, cùm pluribus vestrum defuturum viaticum fuerit,
 ni as alienum luissèm, nempe ex Asiatica præda. Nec
 pudet profundo ventre devictarum gentium spolia cir-
 cumferentes reverti velle ad liberos, conjugesque, qui-
 bus pauci præmia victoriæ potestis ostendere. Nam cæ-
 terorum, dum etiam spei vestræ obviam istis, arma
 quoque pignori sunt. Bonis verò militibus cariturus sunt,
 pellicum suarum concubinis: quibus hoc solum ex tan-
 tis opibus superest, quod impenditur. Proinde, fugien-
 tibus me, parcant limites: facessite hinc ocyùs. Ego
 cum Persis abscuntium terga tutabor. Neminem teneo:
 liberate oculos meos, ingratisimi cives. Latì vos exci-
 pient parentes, liberique, sine vestro Rege redeuntet,
 obviam ibunt desertoribus, trans-fugisque. Triumphabo
 meherculè de fugâ vestrà, & , ubicumque ero, expetam
 pœnas, hos, cum quibus me relinquitis, colendo, præ-
 se-

ferendoque vobis. Jam autem scietis, & quantum sine Rege valeat exercitus, & quid opis in me uno sit. Desiluit deinde frendens de tribunali, & in medium armatorum agmen se immisit. Notatos quoque, qui ferocissimè oblocuti erant, singulos manu corripuit, nec aulos repugnare, tredecim asservandos custodibus corporis tradidit.

NOTAS.

Quid hæc. Que quiere decir este alboroto repentino, y essa desvergonzada, y desenfrenada libertad, que os tomáis?

Quid hoc est rei? Qué es esto? Como es esto?

Uno ore omnes. Que todos à una.

Non hercule. No puedo ciertamente persuadirme, y creer.

Utpote cum. Supuesto que.

Subest. Otra es la causa, y peor.

Destitutos. A sus amigos, y dueños desamparados de los demas esclavos.

Omnem herculè. Ya no tengo confianza en vosotros ni esperanza de vosotros.

Hoc cultu. En este estado os hallabais, quando yo tomè la Corona empeñada en quinientos talentos, no teniendo el Erario sino sesenta, con los que di principio, y (no es por alabarme, puedo decirlo sin vanidad) me he hecho señor de casi todo el mundo.

Nempè. Y esto de lo que he sacado de la Asia.

Profundo. Habiendo gastado en comer, y beber tanto butin, y despojo de las naciones vencidas.

Nam coeterorum. Porque los demas han empeñado sus armas, dándose prisa por la esperanza de volverse

In quod. *Que aquellos, y aquellas, en quien lo gastan, y emplean.*

Liberate. *Quitaos de mis ojos: apartaos de mí.*

Hos. *Los Persas, y regimientos de naciones.*

CAPITULO VII.

CASTIGA EL REI A ALGUNOS, SIN QUE ALGUNO ose oponerle: piden perdon los Macedonios, y el Rey no se lo dá.

QUIS crederet saxam paulo ante concionem obtorpuisse subito metu, & , cum ad supplicium videret trahi, nihil ausos graviora, quàm cæteros, * tam effusam antea licentiam, atque seditiosam militum violentiam ita compressam, ut non modò nullus ex omnibus irruenti Regi resistere, verùm etiam cuncti pavore exanimati, attoniti similes, quid de ipsis quoque Rex statuendum censeret, suspensâ mente expectarent? Itaque * siue Regii nominis, quod gentes, quæ sub Regibus sunt, inter Deos colunt; siue propria ipsius veneratio, siue fiducia tantâ vi exercentis imperium, conterruit eos: singulare certè ediderunt patientiæ exemplum. Adeòque non sunt accensi supplicio commilitonum, cum sub noctem interfectos esse noscent, ut nihil omiserint, quod singuli magis obedienter, ac piè facerent. Nam, cum postero die prohibiti aditu venissent, Asiaticis modò militibus admissis, lugubrem totis castris edidère cla-

clamorem, denuntiantes, protinus esse morituros, si Rex perseveraret irasci. At ille pervicacis ad omnia, quæ agitaſſet, animi, peregrinorum militum concionem advocari jubet, Macedonibus intra castra cohibitis. Et, cùm frequentes coissent, adhibito interprete, talem orationem habuit.

NOTAS.

Saxam. *Que aquella junta atrevida, è insolente.*
 Inter Deos. *Respetan como à Dioses à sus Reies*
 Iphius. *El respeto que tenian à Alejandro.*
 Adeoque non. *Y estubieron tan lejos de irritarse.*

CAPITULO VIII.

ORACION DE ALEJANDRO A LOS PERSAS.

CUM ex Europà trajicerem in Asiam, multas nobiles gentes magnam vim hominum Imperio meo me additurum esse sperabam. Nec deceptus sum, quòd de his credidi famæ. Sed ad illa hoc quoque accessit, quòd video fortes viros erga Reges suos pietatis invictæ. Luxu omnia fluere credideram, & nimia felicitate mergi in voluptates. At herculè munia militiæ hoc animarum, corporumque robore impigrè toleratis. Et, cùm fortes viri sitis, non fortitudinem magis, quàm fidem colitis. Hoc ego nunc primùm profiteor, sed olim scio. Itaque & delectum è vobis juniorum habui, & vos mecum militum corpori immiscui. Idem habitus, eadem arma sunt vobis: obsequium verò, & patientia

tia imperii longè præstantior est, quàm cæteris. Ergo ipse Oxatris Persæ filiam mecum in matrimonio junxi, non dedignatus ex captivâ liberos tollere. Mox deinde, cum stirpem generis mei latius propagare cuperem, uxorem Darii filiam duxi: proximisque amicorum auctor fui ex captivis generandi liberos, ut hoc sacro fœdere omne discrimen victi, & victoris excluderem. Proinde genitos esse vos mihi, non ascitos milites credite. Asia, & Europæ unum, atque idem Regnum est. Macedonum vobis arma do. Inveteravi peregrinam novitatem: & cives mei estis, & milites. Omnia eundem ducunt colorem. Nec Persis Macedonum mores adumbrare, nec Macedonibus Persarum imitari indecorum est. Ejusdem juris esse debent, qui sub eodem Rege victuri sunt.

NOTAS.

Sed ad illa. Pero à esto que yo esperé, y que creí, se añade tambien.

At herculè. Pero ciertamente que llevais las fatigas, que lleva de suyo la milicia con igual animo, que resistencia.

Hoc ego. Esta es la primera vez, que digo esto, pero ha mucho tiempo que lo sé.

Corpori immiscui. In corpore.

Obsequium. Aunque vuestra obediencia, y sujecion es maior, que la de los otros, y Macedonios.

Liberos tollere. Tener sucesion.

Ut hoc. Para que por medio del vinculo del matrimonio.

Inveteravi. Hice que pasasen à ser usos recibidos las modas de los estrangeros.

Omnia eundem. Ya no es diferenciais de los Macedo-

*donios ni en el vestido, ni armas, ni costumbres;
en nada os diferenciáis ya &c.*

CAPITULO IX.

*FIA LA GUARDA DE SU PERSONA A LOS
Persas: arrepentimiento de sus soldados: perdonalos
Alejandro: llama à Antipatro de la Macedonia,
y embia en su lugar à Cratero.*

*** „ **H**AC oratione habitâ, Persis corporis sui
„ custodiam credidit, Persas satellites,
„ Persas apparitores fecit. Per quos
„ cùm Macedones, qui huic seditioni occasionem
„ dedissent, vincti ad supplicia traherentur, unum
„ ex iis, auctoritate, & ætate gravem, ad Re-
„ gem ita locutum ferunt. *** Quousque, inquit,
animo tuo, etiam per supplicia, & quidem externi
moris obsequeris? Milites tui, cives tui, incognitâ cau-
sâ, captivis suis ducentibus, trabuntur ad pœnam. Si
mortem meruisse judicas, saltêm ministros suppli-
cii muta. Amico animo, si veri patiens fuisset, ad-
monebatur. Sed in rabiem ira pervenerat. Itaque
rursus (nam parumper, quibus imperatum erat,
dubitaverant) mergi in amnem, sicut vincti erant,
jussit. Nec hoc quidem supplicium seditionem mi-
litum movit. Namque copiarum Duces, atque ami-
cos ejus manipuli adeunt, perentes: Ut, si quos
adhuc pristina noxa judicaret esse contactos, suberet
interfici, offerre se corpora iræ, trucidaret. *** Post-
quàm verò cognitum est, Persis Ducatus datos,
Bar-

Barbaros in varios ordines distributos, atque Macedonica iis imposita nomina, se verò ignominiosè penitus rejectos esse, non jam ampliùs conceptum animi dolorem perferre potuerunt. Sed concursu in Regiam factò, interiori duntaxat retentà tunicà, arma ante januam, pœnitentiæ signum, projecerunt, ac præ foribus stantes intromitti se, sibi que ignosci suppliciter, atque flentes orabant, utque Rex suppliciis suis potiùs saturaret se, quàm contumeliis: ipsos, nisi venià impetratà, non discessuros. Quæ cum Alexandro nuntiata essent, apertis Regiæ foribus ad ipsos est egressus. Postquàm verò ipsorum ejulatum, atque pœnitentiam, nec non miserandum, atque afflictum habitum vidisset, diu quoque collacrymatus est. Eâque modestiâ, ut ipsis ignosceret, obtinuerunt. Eis deinde nunc modestè inculatis, nunc comiter appellatis, complures bello inutiles exauctoravit, magnificentissimè que donatos dimisit. Scribens quoque ad Antipatrum Macedonia Præfectum, eis ad spectanda certamina priores in theatro sedes assignari, coronatosque sedere iussit. Defunctorum quoque liberos pupillos paterna contrahere stipendia voluit; Cratæro iis præposito, quem etiam Antipatri loco, Macedonibus, Thessalis, Thracibusque præesse iussit. Antipatrumque cum supplemento tyronum in Cratæri locum vocavit.

NOTAS.

Quousquè. *Hasta cuando ha de durar el dejarte llevar; y faciar tu rabia.*

Manipuli. *Acudian en cuadrillas, escuadras de soldados.*

Post-

Postquàm verò. Desde aqui hasta la muerte de Alejandro pereo, y echamos de menos la Historia de nuestro Autor; y Nosotros, por no privar à los lectores de la mejor parte de la historia de Alejandro, nos conformamos, y ponemos aqui el suplemento que corre en las mas de las impresiones. (lacio.

Ducatus. Los oficios mas honrosos dentro, y fuera de Pa-
Saturet. Satisfaga antes à su justa indignacion, castigandolos, que tratandolos con tanta ignominia, y afrenta.

Eâque modestiâ. Y con estas humildes demonstraciones.
Exauetoravit. Dio libertad à muchos soldados: dio la dimisoria, ò licencia, para bolverse à sus casas.

CAPITULO X.

DIFERENCIA ENTRE OLIMPIAS, Y ANTIPATRO.
pasa Alejandro à Ebaflana: muerte de Hefestion:
sentimiento de Alejandro: entra en Babilonia
con presagios de alguna desgracia.

JAm pridem quidem Alexandro literæ & ab Olympiade matre, & ab Antipatro redditæ erant, ex quibus mutuam inter ipsos similitudinem perceperat. Mater Antipatrum affectati Regni insimulabat. Antipater Olympiadem multa præter ipsius decorum gerere scripserat. Itaque evocari se valdè iniquo ferens animo, Alexandrum veneno interficere statuit. Peractis his rebus omnibus, Alexander ad Ecbatana Mediæ profectus, Regni necessaria disposuit: spectacula denuò, & solemnes indixit dies. Illis fortè diebus Hephæstion, quem Rex uni-

unicè , ac fratris loco diligebat , febricitans moritur. Ex quo Alexander incredibili affectus dolore multa , quæ Regiam majestatem minimè decerent , admisisse dicitur. Miserum quippe medicum , tamquam in curando negligentior fuisset , suspendi iussit. Super amici corpus exanime ejulans procubuit ; vixque inde ab amicis abstractus est. Diem , atque noctem luctum continuavit. Aliaque nonnulla feruntur , quæ quidem ego minimè credo. Illud tamen verum est , quòd Alexander Hephæstioni , tamquam Heroi , sacrificari iusserit. In funus , atque monumentum ei faciendum , plus , quàm duodecim millia talentorum impensa sunt. Revertenti Babylonem Chaldæi Vates occurrerunt , monentes , ne Babylonem ingrederetur. Profectionem enim ejus per id tempus vitæ periculum ei portendere. Quibus spretis , quò destinaverat ire , pergit. Nuntiabatur enim ei , Legatos ex diversis terrarum orbis partibus undiquè Babylonem confluisse , ejusque adventum expectare. Adeò totum orbem nominis ejus terror invalerat , ut cunctæ gentes , velut destinato sibi Regi , adularentur. Igitur tamquam conventum universi orbis acturus , Babylonem pervenire festinabat. Quò cùm venisset , Legatos omnes benignè susceptos domum remisit.

NOTAS.

Præter ipsius. *Que desáecian de una Reina , y Madre de Alejandro.*

Velut destinato. *Como si estubiese ya destinado para Rei suio.*

Tamquam. *Como para hacer allí cortes generales de todo el mundo.*

CAPITULO XI.

DAN VENENO A ALEJANDRO EN UN COMBITE:

quiere matarse: entra à verle su exercito, antes de su muerte.

Iisdem ferè diebus convivium apud Thessalum Medium institutum est: ad quod Rex quoque cum sodalibus vocatus venit. Ibi nondum Hercules scypho epoto, repentè velut telo confixus, ingemuit. Elatus è convivio semianimis, tanto dolore cruciatus est, ut ferrum in remedia posceret. Amici causam morbi intemperiem ebrietatis divulgant. Reverà autem insidiæ fuerunt, quarum infamiam successorum potentia oppressit. Antipater enim præparatum venenum Cassandro Filio, qui cum fratribus Philippo, & Jolla Regi ministrare solebat, dederat, præmonito eo, ne aliis, quàm Thessallo, & fratribus crederet. Philippus itaque, & Jollas, potum Regis prægustare soliti, in aquâ frigidâ venenum habentes, eam prægustatæ potioni Regis supermiserunt. Quarto deinde die, cum milites partim mortuum suspicarentur, idque celari crederent, partim ejus desiderium ferre non possent, mœsti sese in Regiam contulerunt, ut sibi Regis videndi copia fieret, orantes. Atque à custodibus ex mandato Regis intromissi sunt. ***

NOTAS.

Herculis. *El vaso consagrado à Hercules. Alii: habiendo bebido en honor de Hercules.*

Crederet. *No fiasse de otros el secreto: no lo comunicase.*

Eam. *Echaron el agua fria en la bebida del Rei, que habian gustado ya.*

Desiderium. *El deseo, que tenian de ver à Alejandro.*

CA-

PROSIGUE LA HISTORIA DE CURCIO. DESPI-
defe Alejandro de su Egercito : ultimas disposi-
ciones suyas , y su muerte.

INtuentibus lacrymæ obortæ præbuere speciem
jam non Regem , sed funus ejus visentis exerci-
tus. Mœror tamen circumstantium lectum eminebat.
Quos ut Rex aspexit: *Invenietis, inquit, cum excessero,*
dignum talibus viris Regem? Incredibile dictu , audi-
tuque , in eodem habitu corporis , in quem se com-
posuerat, cum admissurus milites esset , durasse, do-
nec à toto exercitu illo ad ultimum per salutatatus est.
Dimissoque vulgo , velut omni vitæ debito libera-
tus , fatigata membra rejecit. Propiusque adire jus-
sis amicis (nam & vox deficere jam cœperat) detra-
ctum anulum digito Perdiccæ tradidit , adjectis
mandatis , ut corpus suum ad Hammonem ferri ju-
beret. Quærentibusque his , cui relinqueret Reg-
num , respondit: *Ei , qui esset optimus: cæterum præ-*
videre jam se , ob id certamen magnos funebres ludos
parari sibi. Rursus , Perdicca interrogante : *Quan-*
do cœlestes honores haberi sibi vellet , dixit : Tum velle,
cum ipsi felices essent. Suprema hæc vox fuit Regis,
& paulo post extinguitur.

NOTAS.

Præbuere. Ofrecieron à la vista un egercito , que mi-
raba mas à su Rei muerto , que vivo.

Habitu. En la misma postura : De el modo mismo.

A toto ... ad ultimum. Todos uno a uno : desde el
primero hasta el ultimo.

Ob id certamen. Que por las diferencias , y alter-
caciones , que habria sobre su sucesor , se disponia
un

un teatro, en que se derramaria mucha sangre: muchas guerras civiles. Alude tambien à los espectaculos de Gladiadores, que solian celebrar los Romanos en las exequias de los grandes hombres.

CAPITULO XIII.

SENTIMIENTO UNIVERSAL EN LA MUERTE
de Alejandro, y demonstraciones de ello.

AC primò ploratu, lamentisque, & planctibus tota Regia personabat. Mox, velut in vasta solitudine, omnia tristi silentio muta torpebant, ad cogitationes, quid deinde futuram esset, dolore converso. Nobiles pueri custodiæ corporis ejus assueti, nec doloris magnitudinem capere, nec seipsos intra vestibulum Regiæ retinere potuerunt: vagique, & furentibus similes, totam urbem luctu, ac mœrore compleverant, nullis questibus omis- sis, quos in tali casu dolor suggerit. Ergo qui extra Regiam adstiterant, Macedones pariter, Barbarique concurrunt. Nec poterant victi à victoribus in communi dolore discerni. Perse justissimum, ac mitissimum Dominum, Macedones optimum, ac fortissimum Regem invocantes, certamen quoddam mœroris edebant. Nec mœstorum solùm, sed etiam indignantium voces exaudiebantur, tam viridem, & in flore ætatis, fortunæque, invidiâ Deum ereptum esse rebus humanis. Vigor ejus, & vultus educens in prælium milites, obsidentis urbes, evadentis in muros, fortes viros pro con-

cione donantis, occurrebant oculis. Tum Macedonas divinos honores negasse ei poenitebat; impiosque, & ingratos fuisse se confitebantur, quod aures ejus debitâ appellatione fraudassent. Et, cum diu nunc in veneratione, nunc in desiderio Regis hæssissent, in ipsos versa miseratio est. Macedoniâ profecti ultrâ Euphratem, mediis hostibus novum Imperium aspernantibus, destitutos se esse cernebant: sine certo Regis hærede, publicas vires ad se quemque tracturum. Bella deinde civilia, quæ secuta sunt, mentibus augurabantur. Iterum non de Regno Asiæ, sed de Rege, ipsis sanguinem esse fundendum. Novis vulneribus veteres rumpendas cicatrices. Senes debiles modò petitâ missione à justo Rege, nunc morituros pro potentiâ forsitan satellitis alicujus ignobilis. Has cogitationes violentibus nox supervénit, terroremque auxit. Milites in armis vigilabant. Babylonii, alius è muris, alius è culmine sui quisque tecti prospectabant quasi certiora visuri. Nec quisquam lumina audebat accendere. Et, quia oculorum cessabat usus, fremitus, vocesque auribus captabant. Ac plerumque vano metu territi, per obscuras semitas alius alii occurrentes, invicem suspecti, & solliciti ferebantur. Persæ, comis suo more detonsis, in lugubri veste cum conjugibus, ac liberis, non ut victorem, & modò hostem, sed ut gentis suæ justissimum Regem vero desiderio lugebant. Assueti sub Rege vivere, non alium, qui imperaret ipsis, digniorem fuisse confitebantur. Nec muris urbis luctus continebatur, sed proximam regionem, ab eâ deinde magnam partem Asiæ cis Euphratem, tanti mali fama pervaserat.

NOTAS.

Ad cogitationes. *A pensar en lo que.*

Invocantes. *Llamandole.*

Tam viridem. *Tan joven : en sus verdes años.*

Pro concione. *A vista de todos , en publicos consejos de guerra.*

In ipsos. *Lloraban , y se lastimaban de sí mismos.*

Sine certo. *No sabiendose , quien seria su sucesor : que no habiendo nombrado sucesor.*

De rege. *Por quien habia de ser Rei : por el Rei , y Reino.*

CAPITULO XIX.

DEXASE MORIR SISIGAMBIS DE
sentimiento.

AD Darii quoque matrem celeriter perlata est. Abscisâ ergo veste , quâ induta erat , lugubrem sumpsit : laceratisque crinibus , humi corpus abjecit. Afsidebat ei altera ex neptibus , nuper amissum Hephæstionem , cui nupserat , lugens ; propriasque causas doloris in communi moestitia retractabat. Sed omnium suorum mala Syfigambis una capiebat. Illa suam , illa neptium vicem flebat. Recens dolor etiam præterita revocaverat. Crederes modò amissum Darium , & pariter miseræ duorum filiorum exequias esse ducendas. Flebat mortuos simul , vivosque. *Quem enim puellarum acturum esse curam ? Quem alium futurum Alexandrum ? Iterum esse se captas , iterum excidisse*

Regno. Qui mortuo Dario ipsas tueretur, reperisse: qui post Alexandrum respiceret, utique non reperturas. Subibat inter hæc animum, octoginta fratres suos eodem die ab Ocho sevissimo Regum trucidatos, adjectumque stragi tot filiorum patrem; è septem liberis, quos genuisset ipsa, unum superesse, ipsum Darium floruisse paulisper, ut crudeliùs posset extinguì. Ad ultimum dolori succubuit, obvolutoque capite accidentes genibus suis neptem, nepotemque averfatâ, cibo pariter abstinuit, & luce. Quinto, postquam mori statuerat, die extincta est. Magnum profectò Alexandri indulgentiæ in eam, justitiæque in omnes captivos documentum est mors hujus, quæ cum sustinuisset post Darium vivere, Alexandro esse superstes erubuit.

NOTAS.

Perlata est. Llegò la noticia.

Retractabat. Renobaba: bolvia à traer à la memoria.

Reperisse. Habian ballado en Alejandro, quien caidase de ella: pero que muerto Alejandro, no ballarian ciertamente, quien mirase por ella.

Adjectumque. Y se siguió despues la muerte de su Padre; este fue Artagerges Memnon, que murio de pesadumbre; y pena.

(su regazo.

Accidentes. Postrados à sus pies. Fortè. Echados en

CAPITULO XV.

ALABA EL AUTOR LAS GRANDES PRENDAS, y virtudes de Alejandro, y escusa sus defectos, y vicios.

ET herculè justè estimantibus Regem liquet, bona naturæ ejus fuisse, vitia vel fortunæ, vel

vel ætatis. Vis incredibilis animi, laboris patientia propemodum nimia, fortitudo non inter Reges modò excellens, sed inter illos quoquè, quorum hæc sola virtus fuit, liberalitas sæpe maiora tribuentis, quàm à Diis petuntur, clementia in devictos, tot Regna, aut reddita, quibus ea dempserat bello, aut dono data, mortis, cujus metus cæteros exanimat, perpetua contemptio, gloriæ, laudisque ut iusto major cupido, ita ut juveni, & in tantis admittenda rebus, jam pietas erga parentes, quorum Olympiada immortalitati consecrare decreverat, Philippum ultus erat, jam in omnes ferè amicos benignitas, erga milites benevolentia, consilium par magnitudini animi, & quantum vix poterat ætas ejus capere, solertia, modus immodicarum cupiditatum, Veneris intra naturale desiderium usus, nec ulla, nisi ex permisso, voluptas, ingentes profectò dotes erant. Vitia fortunæ, Diis equare se, cœlestes honores accersere, & talia suadentibus Oraculis credere, & dedignantibus venerari ipsum vehementiùs, quàm par esset irasci, in externum habitum mutare corporis cultum, imitari devictarum gentium mores; quas ante victoriam spreverat. Nam iracundiam, & cupidinem vini, sicut juvenia irritaverat, ita senectus mitigare potuisset. Fatendum est tamen, cum plurimum virtuti debuerit, plus debuisse fortunæ, quàm solus omnium mortalium in potestate habuit. Quoties illum à morte revocavit? Quoties temerè in pericula, vectum perpetuâ felicitate protexit? Vitæ quoque finem eundem illi, quem gloriæ, statuit. Expectavere eum fata, dum, Oriente

perdomito , aditoque Oceano , quidquid mortalitas capiebat , impleret. Huic Regi , Ducique successor querebatur. Sed major moles erat , quàm ut unus subire eam posset. Itaque nomen quoque ejus , & fama rerum , in totum propemodùm orbem Reges , ac Regna diffudit : clarissimique sunt habiti , qui etiam minimè partitanti fortune adheſerunt.

NOTAS.

Iste. Conocerán bien los que bicieren de Alejandro el juicio , que se debe , que sus grandes prendas fueron proprias de su genio , è indole.

Ue justo. Aunque es verdad fue maior de lo que debia ser , però algo se ha de disimular en un joven , y joven tan feliz.

Immortalitate. Hacer Diosas : poner en el numero de los Dioses , y Diosas.

Vicia fortunæ. Los vicios , de que fue causa la fortuna sua , fueron.

Diffudit. Dio Reies , y Reinos: Hizo Reies , y dio Reinos.

CAPITULO XVI.

CONSEJO DE GUERRA PARA LA ELECCION de nuevo Rei: discurso de Perdicas al mismo fin.

CÆterùm Babylone (inde enim divertit oratio) corporis ejus custodes in Regiam principes amicorum , Ducesque copiarum advocavêre. Secuta est militum turba cupientium scire , in quem Alexandri fortuna esset transitura. Multi duces frequen-

quentiâ militum exclusi, Regiam intrâre non poterant, cum præco, exceptis, qui nominatim citarentur, adire prohibuit. Sed præcarium spernebatur imperium. Ac primum ejulatus ingens, ploratusque renovatus est. Deindè futuri expectatio, inhibitis lacrymis, silentium fecit. Tunc Perdicca, Regiâ selâ in conspectum vulgi datâ, in quâ diadema, vestisque Alexandri cum armis erant, annulum sibi pridie traditum à Rege, in eâdem sede posuit. Quorum aspectu rursus oborta omnibus lacrymæ integravere luctum. Et Perdicca: *Ego quidem, inquit, annulum, quo ille Regni, atque Imperii vires obsignare erat solitus, traditum ab ipso mihi, reddo vobis. Caterum, quamquam nulla clades huic, quâ afflatus sumus, par ab iratis Diis excogitari potest: tamen magnitudinem rerum, quas egit, intuentibus, credere licet, tantum virum Deos accommodasse rebus humanis, quantum sorte completâ, citò repeterent eum sue stirpi. Proinde, quoniam nihil aliud ex eo superest, quàm quod semper ab immortalitate seducitur, corpori, nominique quam primum iusta solvamus; haud obliti, in quâ urbe, inter quos sumus, quali Rege, ac Præsidi spoliati. Tractandum est, commilitones, cogitandamque, ut, victoriam partam inter hos, de quibus parta est, obtinere possimus. Capite opus est. Hoc nè uno, an pluribus, in vestrà potestate est. Illud scire debetis, militarem sine Duce turbam, corpus esse sine spiritu. Sextus mensis est, ex quo Roxane prægnans est. Optimus, ut marem enitatur. Cujus Regnum Diis approbantibus futurum, quando adoleverit, interim, à quibus regi velitis, destinate. Hæc Perdiccas.*

Custodes. Siete de los mas principales y amigos de Alejandro, que siempre le asistian para guarda, y consejeros suios.

Fortuna. Quien habia de suceder à lo que habia dado la fortuna à Alejandro.

Integravére. Renovaron: bolvieron à mover.

Accommodasse. Lo dieron como de prestado al mundo.

Suæ stirpi. Al Cielo, y Dioses, de quienes descendia.

Quàmquod. Que lo que es mortal: que su cuerpo.

Obtinére. Asegurar: mantener en el mismo estado.

Capite De unto, que sea cabeza de los demas.

CAPITULO XVII.

VARIOS PARECERES DE LOS CAPITANES DE Alejandro, sobre quien habia de sucederle.

TUM Nearchus, Alexandri sanguinem, ac stirpem Regiæ majestati convenire, neminem, ait, posse mirari: cæterum expectari, nondum ortum Regem, & qui jam sit, præteriri, nec animis Macedonum convenire, nec tempori rerum, esse è Barsine filium Regis, huic diadema dandum. Nulli placebat oratio. Itaque suo more hastis scuta quatientes, obfirepere perseverabant. Jamque prope seditionem pervenerant, Nearcho pervicaciùs tuente sententiam. Tum Ptolemæus, Digna prorsus est soboles, inquit, que Macedonum imperet genti, Roxanes, vel Barsines filius, cujus nomen quoque Europam dicere pigebit, majore ex parte captivi. Cur
Per

Persas vicerimus, ut stirpi eorum serviamus? Quod justè illi Reges Darius, & Xerxes tot millium agminibus, tantisque classibus necquicquam petiverunt. Mea sententia hæc est, ut sede Alexandri in Regiâ posita, qui consiliis, ejus adhibebantur, coeant, quoties in commune consulto opus fuerit; eoque, quod major pars eorum decreverit, stetur: Duces, Præfæctique copiarum his pareant. Ptolemeo quidam, pauciores Perdiccæ assentiebantur. Tum Aristonius orsus est dicere: Alexandrum consultum, cui relinqueret Regnum, voluisse optimum deligi, judicatum autem ab ipso optimum Perdiccam, cui annuum tradidisset. Nec enim unum eum assedisse morienti, sed circumferentem oculos ex turbâ amicorum delegisse, cui traderet. Place-re igitur summam Imperii ad Perdiccam deferri. Nec dubitavere, quin vera censeret. Itaque universi procedere in medium Perdiccam, & Regis annulum tollere jubebant. Hærebat inter cupiditatem, pudoremque, & quò modestius, quod expectabat, appeteret, pervicaciùs oblaturus esse credebat. Itaque cunctatus, diuque, quid ageret, incertus, ad ultimum tamen recessit, & post eos, qui sedebant proximi, constitit. At Meleager unus è ducibus, confirmato animo, quem Perdiccæ cunctatio erexerat: Nec Diis siverint, inquit, ut Alexandri fortuna, tantique Regni fastigium in istis humeros ruat: homines certè non ferent. Nihil dico de nobilioribus, quam hic est, sed de viris tantùm; quibus invitis, nihil perpeti necesse est. Nec verò interest, Roxanes filium, quandocumque genitus erit, an Perdiccam Regem habeatis, cùm iste sub tutela specie Regnum occupaturus sit. Itaque nemo ei Rex placet, nisi qui nondum
na-

natus est. Et in tantâ omnium festinatione, non iustâ modò, sed etiam necessariâ, exactos menses solus expectat, & jam divinât marem esse conceptum, quem vos dubitatis paratum esse, vel subdere? Si medius fidius Alexander hunc nobis Regem pro se reliquisset, id solum ex his, quæ imperasset, non faciendum esse censerem. Quin igitur ad diripiendos thesauros discurretis? harum enim opum Regiarum utique populus est hæres. Hæc elocutus, per medios armatos erupit. Et qui abeunti viam dederant, ipsum ad prænuntiata Prædam sequebantur.

NOTAS

Alexandri. Que convenia descendiese de Alejandro, el que hubiese de ser Rei.

Et qui jam. Escluyendo al que habia nacido ya: pasando en blanco.

A Barsine. Que habia tenido Alejandro de Barsines.

Digna prolius. Par diez que es digna: es mucha razon por cierto, sea nuestro Rei el hijo de Barsines, ò ei que esperamos de Roxanes, quando solo de nombrarle en Europa, se nos habia de caer la cara de verguenza, siendo prisionero nuestro de parte de Madre.

Nec quidquam. En vano intentaron: no pudieron conseguir.

Eoque quod. Y essése à lo que: y bagaselo que.

Unum eum. El solo.

Ruat. Venga à parar en Perdicas la dignidad de Alejandro.

Quàm hic est. Nada digo de otros mas nobles, que Perdicas.

Sed de illis. Sino de aquellos, que son verdaderamente

te hombres , y contra cuius voluntad , no nos veremos precisados à sujetarnos à esto.

Exactos meses. Los tres meses , que faltaban para el parto.

Vel subdere? Aun à poner en su lugar à otro , en caso que no sea varon?

Quin igitur. Antes bien.

CAPITULO XVIII.

HABLA UN SOLDADO EN FAVOR DE ARIDEO:
proclamale por Rei el egercito : diligencias de Me-
leagro para lo mismo : presentalo , y
llamanle Filipo.

JAmque armatorum circa Meleagrum frequens globus erat, in seditionem , ac discordiam versâ concione , cûm quidam plerisque Macedonum ignotus ex infimâ plebe : Quid opus est , inquit , armis , civilique bello , habentibus Regem , quem queritis ? Aridaeus Philippo genitus , Alexandri paulò ante Regis frater , sacrorum , caeremoniarumque consors modò , nunc solus hæres , præritur à vobis. Quo merito suo ? Quidve fecit , cur etiam gentium communi jure fraudetur ? Si Alexandro similem queritis , nunquam reperietis : si proximum , hic solus est. His auditis , concio primò silentium velut jussa habuit. Conclamant deinde pariter : Aridaeum vocandum esse , mortemque meritos , qui concionem sine eo habuisset. Tum Pithon , plenus lacrymarum , orditur dicere : Nunc vel maxime miserabilem esse Alexandrum , qui tam bonorum civium , militumque fructu , & presen-
tiâ

tiâ fraudatus esset. Nomen enim, memoriâque Regis sui tantum intuentes ad cætera caligare eos. Haud ambiguè in juvenem, cui Regnum destinabatur, impensa probra, quæ magis ipsi odium, quàm Aridæo contemptum attulerunt. Quippe, dum miserentur, etiam favere cœperunt. Igitur non alium se, quàm eum, qui ad hanc spem genitus esset, regnare passuros, pertinaci acclamatione declarant, vocarique Aridæum jubent. Quem Meleager infestus, invisusque Perdicæ, strenuè perducit in Regiam, & milites Philippum consalutatam Regem appellant.

NOTAS.

Frequens globus. Un grueso cuerpo de soldados.

Sactorum. De la misma religion, que vosotros.

Fructu. A quien privó la muerte de vér, y gozar de tan buenos soldados, y ciudadanos suyos; porque mirando solo al nombre, y memoria de Alejandro, (baciendo Rei à un hermano suyo) lo erraban en lo demás, (dá à entender, que no tenía Arideo partidas de Rei).

Impensa. Se dirigia la malicia de estas palabras contra el joven Arideo.

Se. Que ellos no permitirian.

Miserentur. De Arideo.

CAPITULO XIX.

NUEVOS ALBOROTOS, Y ALTERACIONES SOBRE el nuevo Rei: viste Arideo las insignias Reales.

CÆterum hæc vulgi erat vox, Principum alia sententia. E quibus Pichon consilium Perdicæ exequi cœpit, tutoresque destinat filio ex Ro-

xane futuro, Perdiccam, & Leonatum stirpe Regiâ
 genitos. Adjecit, ut in Europâ Craterus, & An-
 tipater res administrarent. Tum iuramentum à sin-
 gulis exactum, futuros in potestate Regis geniti
 Alexandro. Meleager haud injuriâ metu supplicii
 territus, cum suis secesserat. Rursus Philippum tra-
 hens secum, irrupit in Regiam, clamitans: *Suf-
 fragari spei publ. de novo Rege paulò ante conceptæ, ro-
 bur ætatis experirentur modò stirpem Philippi, & fi-
 lium, ac fratrem Regem duorum semetipsi potiores
 crederent.* Nullum profundum mare, nullum vas-
 tum fretum, & procellosum tantos ciet fluctus,
 quantos multitudo motus habet, utique si no-
 vâ, & brevi duraturâ libertate luxuriat. Pauci
 Perdiccæ modo electo, plures Philippo, quàm spe-
 raverat, Imperium dabant. Nec velle, nec nolle
 quidquam diu poterant, poenitebatque modò con-
 filii, modò poenitentia ipsius. Ad ultimum tamen
 in stirpem Regiam inclinavere studiis. Cellerat ex
 concione Aridæus Principum Auctoritate conterri-
 tus: & abeunte illo conticuerat magis, quàm langue-
 rat militaris favor. Itaque revocatus, vestem fratris,
 eam ipsam, quæ in sellâ posita fuerat, induitur. Et
 Meleager, thorace sumpto, capit arma, novi Regis
 satelles. Sequitur phalanx hastis clypeos quatients.
*Expleturam se sanguine illorum, qui affectaverant ni-
 bil ad ipsos pertinens Regnum, minabatur: In eâdem
 domo, familiâque Imperii vires remansuras: heredi-
 tarium imperium stirpem Regiam vindicaturam: assue-
 tos esse nomen ipsum colere, venerarique, nec quum-
 quam id capere, nisi genitium, ut regnaret.*

Philippum. *A Arideo llamado Filipo en aquel genero de coronacion.*

Sibimetipsis. *Que se gobernasen por sí mismos, y no por otros.*

Multitudo. *Cuantas revoluciones mueve el vulgo.*

Luxuriat. *Está insolente: atrebidamente se propasa.*

Illorum qui. *De aquellos que pretendian la corona, á que no tenian derecho.*

CAPITULO XX.

NUEVAS DISPOSICIONES DE PERDICAS: INTENTA matario Meleagro: sale Perdiccas inmediata-
mente de Babilonia; y se junta con Leonato,
y la caballeria.

Igitur Perdiccâ territus, conclave, in quo Alexandri corpus jacebat, obserari jubet: Sexcenti cum ipso erant spectatæ virtutis. Ptolemæus quoque se adjunxerat ei, puerorumque Regia cohors. Cæterùm haud difficulter à tot millibus armatorum claustra perfracta sunt. Et Rex quoque irruperat, stipatus satellitum turbâ, quorum princeps erat Meleager. Iratusque Perdicca, hos, qui Alexandri corpus tueri vellent, sevocat. Sed qui irruperant, eminùs tela in ipsum jaciebant. Multisque vulneratis, tandem seniores, demptis galeis, quò faciliùs nosci possent, precari, qui cum Perdiccâ erant, cœpère, ut abstinerent bello, Regique, & pluribus cederent. Primus Perdicca arma deposuit, cæterique idem fecère. Meleagro deinde suadente, nè à corpore Alexandri discederent,

rent, insidiis locum quæri rati, diversâ Regiæ parte ad Euphratem fugam intendunt. Equitatus, qui ex nobilissimis juvenum constabat, Perdiccam, & Leonatum frequens sequebatur, placebatque excedere urbe, & tendere in campos. Sed Perdicca nè pedites quidem secuturos ipsum desperabat. Itaque, ne abducendo equites, abruptis à cætero exercitu videretur, in urbe substitit. At Meleager Regem monere non destitit: *Jus imperii Perdiccæ morte sancendum esse: ni occupetur impotens animus, res novatarum: meminisse eum, quid de Rege meruisset, neminem autem ei satis fidum esse, quem metuat.* Rex patiebatur magis, quàm assentiebatur. Itaque Meleager silentium pro imperio habuit, misitque Regis nomine, qui Perdiccam accerferent. Iisdem mandatum, ut occiderent, si venire dubitaret. Perdicca, nuntiato satellitum adventu, sexdecim omninò pueris Regiæ cohortis comitatus, in limine domus suæ constitit: castigatosque, & Meleagri mancipia identidem appellans, sic animi, vultusque constantia terruit, ut vix mentis compotes fugerent. Perdicca pueros jussit equos conscendere, & cum paucis amicorum ad Leonatum pervenit, jam firmiore præsidio vim propullaturus, si quis inferret.

NOTAS.

Satellitum. De sus alabarderos, y guardias de Corps.
 Quicum. A los que acompañaban à Perdiccas.

Insidiis. Creiendo querian tenerlos en un lugar citados, para alguna traicion; por una parte secreta, y puerta falsa.

Tendere in. Y poner sus reales en campo raso.

Jus. *Que debia asegurar la corona, quitando à Perdicas la vida; que sino cortaba los pasos à un hombre tan impetuoso, y ambicioso, levantaria alguna sedicion: que tenia Perdicas mui en la memoria lo que habia hecho por el que era Rei: lo mucho que habia hecho, porque no fuese Rei.*

Castigatos. Reprehendiendolos asperamente.

CAPITULO XXI.

QUIEREN VENGAR LOS SOLDADOS EL ATENTado de matar à Perdicas, nuevas indecisiones, y temores del Rei, y los suios.

Postero die indigna res Macedonibus videbatur, Perdiccam ad mortis periculum adductum: & Meleagri temeritatem armis ultum ire decreverant. Atque illi seditione professâ, cum Regem adissent, interrogare eum cœpere: *An Perdiccam comprehendere ipse jussisset. Ille Meleagri insinuat se jussisse, respondit, ceterum non debere tumultuari eos, Perdiccam enim vivere.* Igitur concione dimissâ, Meleager, equitum maximè defectione perterritus, inopsque consilii (quippe in ipsum periculum reciderat, quod inimico paulò ante intenderat) triduum ferè consumpsit incerta consilia volvendo. Et pristina quidem Regiæ species manebat. Nam & Legati gentium Regem adibant, & copiarum Duces aderant, & vestibulum satellites, armatique compleverant. Sed ingens sua sponte moestitia, ultimæ desperationis index erat.

Suf.

Suspectique invicem non adire propiùs, non collo-
qui audebant, secretas cogitationes intra se quòque
volventes. Et ex comparatione Regis novi deside-
rium excitabatur amissi. *Ubi ille esset, ejus impe-
rium, ejus auspicium sequuti erant, requirebant.*
*Destitutos se inter infestas, indomitasque gentes. Expe-
litturas tot cladum suarum pœnas, quandocumque obla-
ta esset occasio.* His cogitationibus animos exede-
bant, cum annuntiatur, equites, qui sub Perdic-
câ essent, occupatis circa Babylonem campis, fru-
mentum, quod in urbem invehebatur, remuisse.
Itaque inopia primùm, deinde fames esse cœpit.
Et, qui in urbe erant, aut reconciliandam gra-
tiam cum Perdiccâ, aut armis certandum esse cen-
sebant.

NOTAS.

Ulcum ire. *Vengarse tomarse por sí mismo la satisfac-
cion.*

Seditione professâ. *Confesando el tumulto que se habia
lebantado, y lo alborotado que estaban todos.*

Instinctu. *Por sugestion: à persuasion.*

In ipsum. *Habia recaído sobre él el mal, que habia
maquinado contra.*

Suâ sponte. *No fingida, y posizâ: si no verdadera,
y natural.*

Animos exedebant. *Se afligian, y consumian à sí
mismos.*

CAPITULO XXII.

PIDE EL REI A PERDICAS LA PAZ POR SUS Embajadores: no la alcanza: alborotanse los soldados: sosiegatos: el Rei viene en las condiciones de la segunda embajada.

Fortè ita acciderat, ut qui in agris erant, populationem villarum, vicorumque veriti, confugerent in urbem: oppidani, cum ipsos alimenta deficerent, urbe excederent; & utriusque generi tutior aliena sedes, quàm sua videretur. Quorum consternationem Macedones veriti in Regiam coeunt, quæque ipsorum sententia esset, exponunt. Placebât autem Legatos ad equites mitti, de finiendâ discordiâ, armisque ponendis. Igitur à Rege legatur Pafas Thessalus, & Amisias Megalopolitanus, & Perilaus. Qui cum mandata Regis edidissent; non aliter positurus arma equites, quàm si Rex discordiæ auctores dedidisset, tulere responsam. His renuntiatis, sua sponte milites arma capiunt. Quorum tumultu è Regia Philippus excitus, Nihil, inquit, seditione est opus. Nam inter se certantium præmia, qui quieverint, occupabunt. Simul mementote rem esse cum civibus, quibus spem gratiæ citò abrumpere, ad bellum civile properantium est. Alterâ legatione, an mitigari possint, experiamur. Et credo nondum Regis corpore sepulto ad præstanda ei iusta omnes esse coituros. Quod ad me attinet, reddere hac imperium malo, quam exercere civium sanguine. Et si nulla alia concordie spes est, oro, quæsoque, eligi-

gite potiozem. Obortis deinde lacrymis diadema detrahit capiti, dextram, qua id tenebat, protendens, ut, si quis se digniorem profiteretur, acciperet. Ingentem spem indolis ante eum diem fratris claritate suppressam ea moderata excitavit oratio. Itaque cuncti instare coeperunt, ut, quæ agitaſſet, exequi vellet. Eisdem rursus legat, petituros ut Meleagrum tertium Ducem acciperent. Haud ægrè id impetratum est. Nam & abducere Meleagrum Perdicca à Rege cupiebat, & unum duobus impari futurum esse censebat. Igitur Meleagro cum phalange obviam egresso, Perdicca equitum turmas antecedens occurrit. Utrumque agmen, mutuâ salutatione factâ, coit, in perpetuum (ut arbitrabantur) concordia, & pace firmatâ.

NOTAS.

Qui in agris erant. *Los Aldeanos.*

Utrique generi. *A Aldeanos, y Babilonios: à unos, y à otros.*

Ponendis. *Y de dejar las armas.* (roto.

Quam si. *Que entregádoles el Rei à las cabezas del albo-*

Qui quieverint. *Los que se estuvieren quietos, y neutrales.*

Quibus spem. *A los cuales, no darles treguas, y dejarles sin esperanza del perdon, y de la paz.*

Properantium est. *Es propio de los que atropellan por todo, y no reparan en tomar las armas para una guerra civil.*

Ad præstanda. *Para bacerle las exequias, y funerales.*
 Suppressæ. *Obscurecida hasta entonces con la gloria de su hermano.*

Duobus. *A Perdiccas, y Leonato.*

CAPITULO XXIII.

*QUEJASE EL AUTOR DEL ESTADO EN QUE
se hallaban los Macedonios: ardid de Perdiccas
para perder à Meleagro.*

SEd jam satis admovebantur Macedonum genti bella civilia. Nam & infociabile est Regnum, & à pluribus expetebatur. Primum ergo collegere vires, deinde disperferunt; & cum pluribus corpus, quam capiebat, onerassent, cetera membra deficere coeperunt. Quodque Imperium in uno stare potuisset, dum à pluribus sustinetur, ruit. Proinde jure, meritoque Populus Romanus salutem se Principi suo debere profterur; cui noctis, quam penè supremam habuimus, novum sidus illuxit. Hujus herculè, non Solis, ortus lucem caliganti reddidit mundo, cum sine suo capite discordia membra trepidarent. Quot illa tum extinxit faces? quot condidit gladios? quantam tempestatem subita serenitate discussit? Non ergo revirescit solum, sed etiam floret Imperium. Absit modo invidia, excipiet hujus sæculi tempora ejusdem domus, utinam perpetua, certè diuturna posteritas. Ceterum, ut ad ordinem, à quo me contemplatio publicæ felicitatis averterat, redeam, Perdicca unicam spem salutis suę in Meleagri morte deponebat: vanum eundem, & infidum, celeriterque res novaturum, & sibi maximè infestum, occupandum esse. Sed altà dissimulatione consilium premebat, ut opprimeret incautum. Ergo clam quosdam ex copiis, quibus præerat, subornavit; ut, quasi ignoraret ipse, conquererentur palam, Meleagrum æqua-

equatum esse Perdiccæ. Quorum sermone Meleager ad se relato, furens irâ, Perdiccæ, quæ comperisset, exponit. Ille, velut novâ re exterritus, admirari, queri, dolentisque speciem ostentare ei cœpit. Ad ultimum convenit, ut comprehenderentur tam seditiosæ vocis auctores. Agit Meleager gratias, amplexusque Perdiccam, fidem ejus in se, ac benevolentiam collaudat. Tum communi consilio rationem opprimendi noxios ineunt. Placet exercitum patrio more lustrari: & probabilis causa videbatur præterita discordia.

NOTAS.

Infociabile est. No admite dos cabezas, que igualmente manden, ni compañeros en reinar.

Et cum. Y poniendo en el vasto cuerpo de aquellos Reinos mas cabezas de las que admitia su capacidad, cada Rei, y miembro de por sí, flaqueó, y se vió falto de aquellas fuerzas, que tenían, cuando estaban unidos.

Principi. Segun unos Vespasiano, segun otros Claudio, segun otros Augusto.

Cui. Al cual pueblo Romano.

Hujus hercule. El nacimiento desta estrella, deste Principe.

Ejusdem Domus. O la de Vespasiano, ò Claudio, &c.

Ab sit modo. Si lo consienten los Dioses, llenará este siglo y muchos años la posteridad, y sucesores desta casa que à lo menos será de la larga duracion, y ojala que sea eterna.

Convenit. Conviniéron: se concertaron los dos en que.
Ejus in se. De Perdiccas para con Meleagro.

Lustrari. Se purificase; y parecia ser bastante razon para ello.

CAPITULO XIV.

MODO DE PURIFICARSE EL EJERCITO: QUITA

*Per dicas la vida à trecientos que habian seguido
à Melagro, y despues à este.*

MAcedonum Reges ita lustrare soliti erant milites, ut discissæ canis viscera ultimo in campo, in quem deduceretur exercitus, ab utrâque abjicerentur parte: intra id spatium armati omnes starent; hinc equites, illinc phalanx. Itaque eo die, quem huic sacro destinaverant, Rex cum equitibus elephantisque constiterat contra pedites, queis Meleager præerat. Jam equestre agmen movebatur, & pedites subitâ formidine, ob recentem discordiam haud sanè pacati quidquam expectantes, parumper addubitavêre, an in urbem subducerent copias. Quippe pro equitibus planities erat. Cæterùm veriti, ne temerè commilitonum fidem damnarent, substitêre; præparatis ad dimicandum animis, si quis vim inferret. Jam agmina coibant, parvumque intervallum erat, quod aciem utramque divideret. Itaque Rex cum unâ alâ obequitare peditibus cœpit, discordiæ auctores, quos tueri ipse debebat, instinctu Perdicæ ad supplicia deposcens; minabaturque, omnes turmas cum elephantis inducturum se in recusantes. Stupebant improvviso malo pedites, nec plûs in ipso Meleagro erat aut consilii, aut animi. Tutissimum ex presentibus videbatur expectare potiùs, quàm movere fortunam. Tum Perdicca, ut torpentes, & obno-

xios

xios vidit, trecento fere, qui Meleagrum erumpentem ex concione, quæ prima habita est post mortem Alexandri, sequuti erant, à cæteris discretos, elephantis in conspectu totius exercitus objicit. Omnesque belluarum pedibus obtriti sunt; nec prohibente Philippo, nec auctore. Apparebatque, id modò pro suo vindicaturum, quod approbasset eventus. Hoc bellorum civilium Macedonibus & omen, & principium fuit. Meleager, serò intellectâ fraude Perdicæ, cum quidem, quia ipse corpori vis non afferebatur, in agmine quietus stetit: at mox, damnatâ spe salutis, cum ejus nomine, quem ipse fecerat Regem, in perniciem suam abutentes videret inimicos, confugit in templum. Ac ne loci quidem religione defensus, occiditur.

NOTAS.

Ab utrâque. *De una, y otra parte: à mano izquierda, y derecha.*

Ultimo. *En las dos estremidades del campo.*

Sacro. *Destinado, para esta funcion, ceremonia sagrada.*

Peccati. *No dandose por seguros, ni esperando cosa favorable: temiendo algun mal suceso.*

Pro equitibus. *Era ventajosa à la caballeria.*

Obequitare. *A acercarse con una ala de caballeria à la infanteria.*

Tutissimum. *Tubo por mas seguro en las circunstancias presentes acomodarse à qualquiera suerte que moverse à nada.*

Torpentes. *Sin saber que hacerse, y preocupados del miedo.*

Vindicaturum. *Que solo se atribuiria à si como cosa sua o que tubiese felix exito.*

Damnata. *No teniendo esperanza ya de librarse de sus enemigos , quando abusando de la autoridad de aquel a quien el habia hecho Rei.*

CAPITULO XXV.

DIVIDENSE LOS REINOS , Y PROVINCIAS ENTRE los mas principales : entran estos en otros grandes Reinos, y al cabo se intitulan, y llaman Reies.

PERdicca , perducto in urbem exercito , concilium Principum virorum habuit. In quo Imperium ita dividi placuit, ut Rex quidem summam ejus obtineret, Satrapes Ptolemaus Ægypti , & Africae gentium , quæ in ditione erant. Laomedonri Syria cum Phoenice data est : Philota Cilicia destinata : Lyciam cum Pamphilia , & majore Phrygiâ obtinere jussus Antigonus : in Cariam Cassander , Menander in Lydiam mûsi : Phrygiam minorem Helleſponto adjunctam Leonati provinciam esse jufferunt: Cappadocia Eumeni cum Paphlagoniâ celsit. Præceptum est , ut regionem eam usque ad Trapezunta defenderet , bellum cum Arbate gereret. Solus hic detrectabat Imperium. Pithon Mediam, Lyſimachus Thraciam, appositæque Thraciæ Ponticas gentes obtinere jussit. Qui Indiæ , quique Bactris , & Sogdianis , ceterisque Oceani, aut Rubri maris accolis præerant , quibus quisque finibus habuisset , Imperii etiam jus obtineret. De-
cre-

cretum est, ut Perdicca cum Rege esset, copisque præfesset, quæ Regem sequebantur. Credidère quidam, testamento Alexandri distributas esse provincias: sed famam ejus rei (quanquam ab auctoribus tradita est) vanam fuisse comperimus. Et quidem suas quisque opes, divisis Imperii partibus, tuebantur, quas ipsi fundaverant; si unquam adversus immodicas cupiditates terminus staret. Quippe paulò antè Regis ministri, specie Imperii alieni procurandi, singuli ingentia invaserant Regna, sublati certaminum causis, cum & omnes ejusdem gentis essent, & à cæteris sui quisque Imperii regione discreti. Sed difficile erat eo contentos esse, quòd obtulerat occasio: quippe sordent prima, cum majora sperantur. Itaque omnibus expeditius videbatur augere Regna, quam fuisset accipere.

NOTAS.

Solus hic. *Este Arbates era el unico, que queria sugetarse à los Macedonios.*

Appositas. *Adiacentes: confinantes.*

Qui Indiæ. *Los que estaban en la India por gobernadores tubiesen tambien el mismo derecho, y autoridad que los demas en las tierras, y terminos, que gobernaban.*

Sed famam. *Engañase Curcio porque la Escritura 1. Machab. c. 1. v. 7. dice: Et vocabit pueros suos nobiles qui se cum erant nutriti à juventute, & divisit illis regnum cum ad huc viveret.*

Fundaverant. *Habian establecido.*

Specie. *Con el pretexto de administrar un Reino no suio,*
fi-

fino de el Rei, se hallaban en posesion de grâdes Reinos.

Sublatis. Quitada toda ocasion de disensiones, y diferencias.

CAPITULO XXVI.

EMBALSAMAN EL CUERPO DE ALEJANDRO: dicefe que murió de veneno, y de que especie: trasladan el cadaver à Menfis, y despues à Alejandria.

SEptimus dies erat, ex quo corpus Regis jacebat in folio, curis omnium ad formandum publicum statum à tam solemnî munere averfis. Et non aliis, quàm Mesopotamię regioni fervidior æstus existit, adeò, ut pleraque animalia, quæ in nudo solo deprehendit, extinguat. Tantus est vapor Solis, & cœli, quo cuncta, velut igne, torrentur. Fontes aquarum, & rari sunt, & incolentium fraude celantur. Iphis usus patet, ignotus est advenis. Ut tandem curare corpus exanimatum amicis vacavit, nullâ tæbe, ne minimo quidem livore corruptum videre, qui intraverant. Vigor quoque, qui constat ex spiritu, non destituerat vultum. Itaque Ægyptii, Chaldæique jussi corpus suo more curare, primò non sunt ausi admove, velut, spiranti, manus: deinde præcati, ut jus, fasque esset mortalibus atrectare eum, purgare corpus. Repletumque est odoribus. Aureum so-

folium, & capiti adjecta fortunę ejus insignia. Veneno necatum esse credidere: plerique, filium Antipatri inter ministros, Jollam nomine, patris jussu dedisse. Sæpè certè audita erat vox Alexandri, *Antipatrum Regium afficere fastigium, majoremque esse Præfelli opibus; ac titulo Spartane victoriæ inflatum, omnia à se data asserentem sibi.* Credebant etiam, Craterum cum veterum militum manu ad interficiendum eum missum. Vim autem veneni, quod in Macedoniâ gignitur, talem esse constat, ut ferrum quòque exurat, ungulæ jumentum duntaxat patiens. Stygem appellant fontem, ex quo pestiferum virus emanat. Hoc per Cassandrum allatum, traditumque fratri Jollæ, & ab eo supremę Regis potioni inditum. Hæc, utcumque sunt tradita, eorum, quos ramor asperferat, mox potentia extinxit. Regnum enim Macedoniæ Antipater, & Græciam quòque invasit. Soboles deinde excepit, interfectis omnibus, quicumque Alexandrum etiam longinquâ cognatione contingerent. Cæterum corpus ejus à Ptholemeo, cui Ægyptus cesserat Memphin, & inde paucis post annis Alexandriam translatum est. Omnisque memoriæ, ac nomini honos habetur.

NOTAS.

Curis. Dejando todos à un lado las exequias, por ordenar la administracion del Reino, y mirar por el bien comun.

Tantus est. Tanto es el ardor del sol, y calor del aire, y està este tan abochornado.

Curare tandem. Embalsamar, hacer los funerales, y enterrar.

Mortalibus. Dan à entender en esto, que le teniam por Dios, è immortal.

Vigor. Dejabase ver en su semblante aquel color, espíritu, y vigor, que tenia quando vivo.

Velut. Al que parecia estaba aún con vida.

Inter ministros. Uno de los que servian à la mesa.

Majoremque. Y que era mas poderoso de lo que llevaba de suio el estado de Gobernador, y que orgulloso con la victoria que habia alcanzado de los Espartanos decia que todo se lo debia à si mismo, y à sus puños.

Inditum. Echado, y mezclado en el ultimo vaso que bebió el Rei.

Quos rumor. A los cuales se les atribuia por la fama, y rumores que corrian. La escritura 1. Mach. c. 1. v. 6. dice sencillamente: Et post hæc decidit in lectum, & cognovit quia moreretur.

FINIS.

HA PARECIDO PONER ESTE INDICE à lo ultimo, y no en el cuerpo del libro, así por no amontonar notas en algunos capitulos, en que Curcio nombra seguidamente muchos Reinos, y Provincias; como tambien, y principalmente, porque repitiendose tantas veces unas mismas Ciudades, Rios, Montes, &c. era forzoso el repetir las notas, ò remitir al Letor, con trabajo molesto à las primeras, y no sin peligro de errar los numeros, y de no hallarse lo que se buscaba.

A

- Abij.* Pueblos de la Escitia, segun otros de Tracia.
Acadera. Region sita entre los Mazages, y Dedalos.
Acarnan. Region de la Grecia.
Acesines. Rio que entra en el Indo.
Achai. Naturales de Acaia.
Achaia. Maior, y menor en el Peloponeso.
Aegyptus. Reino: su Capital es el Cairo: dividese en el alto, y bajo.
Etiopia. Superior, e inferior: Reino de Africa.
Ætolia. Region de la Acaia maior.
Africa. Una de las cuatro partes del Mundo.
Agriani. Pueblos de la Tracia.
Alauni. Pueblos de los Escitas.
Alpes. Montes, que dividen la Italia de Francia.
Amanicus. Cosa del Monte Amano, el cual es parte del Monte Tauro.
Amazonet. Mugeres guerreras, que se gobernaban por si mismas.

- Ancyra.* Ciudad de la Frigia maior.
Andron. Una de las Islas Cycladas en el Mar Egeo,
 ò Archipielago.
Arabia. Parte de Asia: Peninsula. Dividese en la
 Petrea, desierta, y feliz.
Arakon. Rio que da nombre à la Region.
Aracossia. Region de la Escitia Asiatica.
Aradus. Isla de la Fenicia.
Araxes. Aras, ò Araxe: Rio que nace en la Tur-
 quia Asiatica.
Arbella. Ciudad mas allá del rio Tigre, y que dió
 nombre à toda la comarca.
Aria. Herat, Hera, ò Heri. Ciudad de Persia.
Armenia. Maior, y menor: Region de Asia.
Arvas. Segun Ptolomeo la Ciudad de Armusa.
Asia. Maior, y menor: una de las cuatro partes
 del Mundo.
Athene. Ciudad de Grecia; celebre en otro tiempo.
Attica. Lo que pertencia à la Region de Atenas.

B

- Babilonia.* Ciudad celebre: edificóla Belo, y Per-
 ficionóla Semiramis.
Bastra. Ciudad dicha tambien Zariaspes, donde to-
 mó nombre la Region.
Barcani. Gentes del Asia junto al mar Caspio.
Bazaria. Region confinante con los Sogdianos.
Becina. Ciudad bien murada, y populosa junto à los
 Asacenos.

Belitæ. Pueblos de Asia, à si dichos ò del Rei ò del Rio Belo.

Bæoria. Parte de la Maior Achoria.

Bosphorus. Estrecho del Mar uno en Tracia, otro en Cimmericia.

Byblon. Ciudad de la Fenicia.

C

Cadusii. Pueblos à la izquierda del mar Caspio.

Cappadocia. Region del Ponto.

Caria. Lango. Ciudad del Asia menor.

Carmania. Kerman. Provincia en el golfo Persico.

Carthago. Ciudad celebre de Asia, que edificó Dido.

Caspii. Pueblos de los Escitas junto al mar Caspio.

Castabalum. Ciudad de la Cilicia.

Cataonas. Parte de la Capadocia, ò menor Armenia.

Caucasus. Monte de Asia: divide la India de los Escitas.

Celenas. Ciudad de Asia en un collado del mismo nombre.

Cercetæ. Pueblos junto al Ponto Euxino.

Chæronea. Ciudad de Acaia.

Chalibes. Pueblos del Ponto, que forjaban el hierro.

Chius. Isla del Mar Egeo: llamase ya Sáo.

Chorasnia. Ciudad de los Partos.

Cilicia. Oy Caramania Ciudad del Asia menor junto à la Siria.

Cælen. Parte meridional de la Syria.

Caspe. Rio de India : Otro en Persia.

Garycium. Una Ciudad, y un promontorio en Cilicia.

Cos. Isla del mar Egeo : hoi Lango.

Creta. Isla del Mediterraneo: hoi Candia , y es la capital.

Cydus. Rio chrissalino, que nace en el Monte Tauro.

Cyprus. Chipre : celebre Isla del Mediterraneo.

Cyrene. Oy Mesrata : Ciudad celebre , que dio nombre à la Region.

D

Dadala. Ciudad en Licia : otra en la India : otra en la Creta.

Dabe. Pueblos de Escitia , que vienen de los Humidas.

Damascus. Capital de la Siria, y Reino de Damasco.

Derbices. Gentes de la Asia à orillas del mar Caspio.

Didymeon. Templo en Didima lugar cerca de Mileto.

Drange. Pueblos de Persia.

Dyardenes. Rio de la India , que cria peces estraordinarios.

E

Echatana. Ciudad Capital de la Media.

Epirus. Region de Grecia : antes dicha Molosia , y Chaonia, hoi Albania.

Eubæa. Isla en el Archipelago : hoi negro Ponto.

Evergetas. Pueblos de la Escitia.

Eufrates. Rio que nace en Armenia , y entra en el golfo Persico.

Europa. Una de las quatro partes del Mundo.

Erimanthus. Monte , y Ciudad de Arcadia ; pero Curcio le hace rio.

G

Gades. Puerto , y Ciudad de Hespaña en Andalucia.

Gangaridæ. Reino de Bengala en Asia junto al Ganges.

Ganges. Rio de Asia , que entra en el golfo de Bengala.

Gaza. Ciudad de Asia en la Palestina.

Godrosia. Region de la Turquía Asiatica : hoi Tarso.

Geta. Pueblos de la Escitia Europea : y son los de Valaquia , Moldavia , y Transilvania.

Gordium. Ciudad de la Frigia en Capadocia.

Gracia. Region de Europa sugeta à los Turcos.

Granicus. Rio de la Frigia , menor nace en el monte Ida.

H

Hallicarnasus. Isla Capital del Reino de Lango.

Hecatompiles. Ciudad de cien puertas es palabra Griega.

Hellepontus. Estrecho de Gallipoli , y las tierras vecinas.

- Heneri.* Pueblos de la Paflagonia.
Hiarotis. Rio que entra en el Rio Acefino.
Hydaspes. Rio de la India que entra en el Indo.
Hypasis. Rio de la India, que entra en el Indo.
Hyrkania. Region celebre del Asia.

I

- Iber.* Rio Ebro, que entra en el Mediterraneo.
Iberia. Hespaña ulterior, y Citerior.
Illyrii. Hoi los de Dalmacia.
Imber. Isla del mar Egeo à las costas de Francia.
India. La una mas acá, la otra mas allá del Ganges:
 diola nombre el Rio Indo.
Indus. Rio: nace en el Caucafo, y entra en el
 mar Indico.
Iones. Pueblos de Grecia.
Iffus. Ciudad de Cilicia, donde fue vencido Dario
Italia. Bien conocido Reino de la Europa.

L

- Lacedæmon.* Ciudad de Grecia, Capital de la Morea.
Laconia. Region del Peloponeso.
Leucosyria. Capadocia.
Libanus. Monte de Syria.
Locris. Region de Grecia à las faldas del Parnaso.
Lycaonia. Region de Asia, parte de la Capadocia.
Lycia. Region de Asia menor, junto à la Panfilia.
Lycus. Rio de la Frigia maior: otro en los Asirios,
 que desagua en el Tigre. Ly-

357
Lydia. Region Mediterranea del Asia.
Lyrnesus. Ciudad del Asia menor en la Panfilia.

M

Macedonia. Region dilatada de la Turquía Europea.
Maotis. Laguna muy celebrada de los Poetas.
Malica. Ciudad de Tesalia, que dio nombre à la Region.
Mallos. Ciudad ilustre de la Cilicia.
Maracanda. Capital de la Region de los Sogdianos.
Marathon. Ciudad Antigua de Atenas.
Maratium. Region confinante con los Sogdianos.
Mardi. Pueblos de Asia en el Ponto.
Mare Aegeum. El Archipiélago dicho tambien el mar blanco: es parte del Mediterraneo.
Mare Caspium. El mar Caspio en el Asia.
Mare Hyrcanum. El mar Caspio, que muda de nombre al pasar por la Hircania.
Mare Oceanum. Mar, y nombre general à todos los mares.
Mare Ponticum. El mar Pontico, ò Eufino.
Mareotis. Grande lago de Egipto.
Marginia. Ciudad vecina à los Bactros.
Marsipus. Rio del Asia menor.
Masageta. Pueblos de Escitia en Asia mas alla del mar Caspio.
Maxagas. Capital de la Region de los Masacanos.
Media. Maior, y menor: Region muy dilatada.
Medus. Rio que entra en el Araxes, ó este en el Medo.

- Megalopolis.* Ciudad de Arcadia en el Peloponeso.
Memphis. Ciudad capital de Egipto, hoi Cairo.
Meros. Monte en lo ultimo de la India.
Mesopotamia. Region del Asia menor entre el Eufrates, y Tigre.
Metymna. Isla del Archipelago; antes Lesbos, hoi Metelin.
Miletum. Ciudad del Asia menor junto à Cango.
Mileſii. Los de Mileto.
Mitilene. Ciudad en Lesbos, junto à Metelin.
Mosyni. Pueblos de Asia ácia el Septentrion.
Musican. Region de la India.
Myndus. Ciudad de la Asia menor.

N

- Nasamones.* Pueblos de la Libia.
Naura. Region entre los Bactros, y Sogdianos.
Nicaea. Ciudad de Asia cabeza de la Bitinia.
Nilus. Rio celebre, que vaña el Egipto, y entra en el Mediterraneo.
Numidia. Reino de Africa, hoi Constantina.
Nysa. Ciudad de Arabia junto al Egipto.

O

- Odryſii.* Pueblos de la Tracia.
Olynthus. Ciudad de Tracia.
Orite. Region de la Turquía Asiática.
Oxidrace. Pueblos junto al Rio Acesines, y Hidaspes.

P

Paonia. Pueblos de la Macedonia.

Palatyrion. La antigua Tyro.

Pamphilia. Hoi Caramandia, Region del Mediterraneo.

Paphlagonia. Region del Asia menor.

Parapamisadae. Los que habitan junto al monte Parapamiso.

Paratacene. Region confinante con la Persia, y la Media.

Parthiene. Region de la Asia.

Parthia. Region del Asia.

Pasitigris. El Rio Tigris, que toma este nombre quando buelve à juntarle.

Patalia. La Isla, que hace el rio Indo, quando se divide en dos brazos.

Peloponnesus. Hoi la Morea. Peninsula de Grecia.

Pelusium. Ciudad de Egipto junto à una boca del Nilo.

Persepolis. Ciudad de Persia, que fundó Ciro, donde vencio à los Medos.

Persepolis. Capital de la Persia, fundola Perseo.

Persis. Reino de Persia así dicha de Perseo.

Pharus. Isla de Faro en Egipto.

Pharrastii. Region vecina al Reino de Bengala.

Phasis. Rio grande de la Isla de Colcos.

Phenice. Region de la Asia.

Phrygia. Region de la Asia menor.

Pani. Los de Cartago, como si digera *Pheni*.

Pyramus. Rio celebre, pasa por la Cilicia.

R

- Rhidago.* Rio. Solo Curcio hace mencion del.
Rhodii. Los de Rodas Isla en la Asia menor.
Roma. Ciudad bien conocida de Italia.

S

- Sábracia.* Pueblos valientes de la India.
Sacæ. Pueblos de la Escitia Asiatica.
Sagæ. Pueblos de la Escitia.
Samarita. Los de Samaria, Ciudad de la Palestina.
Samothracia. Isla del mar Egeo junto à la Tracia.
Sangarius. Rio de Asia: nace en el monte Didimo.
Sardes. Ciudad de la Lidia, corte de Creso.
Sarmatæ. Pueblos de Escitia junto al Danubio.
Satrapenæ. Region de Persia, segun Curcio.
Scythia. Region del Septentrion: dividefe en Europea, y Asiatica.
Sicilia. Reino: fundólo Siculo.
Sidon. Ciudad cesebre de Fenicia.
Siphnum. Isla del mar Egeo.
Sobii. Pueblos de la India, à orillas del Acesines rio.
Sogdiana. Region de Asia, confina con los Escitas.
Solos. Ciudad en la Cilicia, que fundó Sôlon.
Sparta. Ciudad nobilissima del Peloponeso.
Stryx. Fuente en Arcadia mui fria, y venenosa.
Susa. Ciudad celebre: antes cabeza de la Persia.
Syria. Region de Asia, fértil, y abundante.

T

- Tabæ.* Ciudad de Cilicia : otra en la Lydia : otra en Caria.
- Tanais.* Rio que dividia antes el Asia de la Europa.
- Tapsacus.* Ciudad de la Siria.
- Tapuri.* Pueblos vecinos à los Partos , è Hircanos.
- Tarson.* Capital de la Cilicia , patria de S. Pablo.
- Tenedos.* Isla del mar Egeo.
- Thebes.* Ciudad de Tebas en Asia.
- Themiscira.* Ciudad de Capadocia , que da nombre à la Region.
- Thermoodon.* Rio de Capadocia entra en el mar Euxino.
- Theffali.* Los de Thesalia : Region sugeta à la Macedonia.
- Thracæ.* Lo mismo que Tracia.
- Thracia.* Region de Europa , sugeta al Turco.
- Tigris.* Rio : nacia en el Paraiso , y baña à la Media.
- Trapezus.* Ciudad de Capadocia , junto al mar Euxino.
- Triballi.* Pueblos de la inferior Mesia entre el monte Hemo , y Danubio , rio.
- Tripolis.* Region de Fenicia , de tres Ciudades.
- Troglodite.* Pueblos de Etiopia , junto al Egipto.
- Tyrus.* Ciudad celebre de Fenicia , antes Isla.

V

Veneri, Los de Venecia, Republica bien conocida.

Unchie, Pueblos de la Siria junto à Tapsaco.

Uxii, Montes de Armenia, que dan nombre à la Region.

X

Xenippa. Tierra del Asia junto à los Escitas.

Z

Zioberis. Rio que nace en los Montes de Hircania.

FIN.

Si ad Viam de San. Carlos
Sic. Beneditino. Huet
Ultimo 22 de 1772/27

44

328

4.816